



**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSONAL AND PROFESSIONAL TEACHER'S
COMPETENCE:
THEORY AND PRACTICE**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

Суми – 2024

УДК 371: 373: 374: 376: 378

ББК 74

О 75

Рекомендовано до друку Вченою радою
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Протокол № 4 від «01» березня 2024 р.

Редакційна колегія

Сєрих Л.В., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО (головний редактор)

Нікітін Ю.О., д. іст. наук, професор, ректор КЗ Сумський ОІППО

Бірюк Л.Я., д. пед. наук, професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Вознюк А.В., д. п. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО

Удовиченко І.В., д. пед. наук, професор, проректор КЗ Сумський ОІППО

Грицай С.М., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО

Коростіль Л.А., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО

Лузан Л.О. к. пед. наук, проректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Собко В.О., к пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Тихенко Л.В., к. пед. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО, директор КЗ СОРОЦПО та РТМ

Успенська В.М., к. пед. наук., доцент Сумський ОІППО

Чуркіна В.Г., к. мист., доцент, директор департаменту Online Studies громадської організації
«Міжнародна наукова гільдія»

О 75

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових статей / за заг. ред. Л. В. Сєрих. Суми: НІКО, 2024. 303 с.

ISBN 978-617-7422-19-7

У збірнику наукових матеріалів представлені доповіді науковців, методистів, викладачів закладів вищої освіти, управлінців, учителів, вихователів закладів дошкільної освіти, керівників гуртків закладів позашкільної освіти з актуальної проблеми формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

У контексті гуманітарних смислів розкриваються педагогічні, професійні, соціальні, філософські, управлінські, психологічні, методичні характеристики особистісно-професійної компетентності педагогів дошкільної, початкової, загальної середньої, позашкільної, професійної, вищої освіти.

Матеріали конференції стануть у нагоді науковцям, керівникам закладів освіти, викладачам, учителям, вихователям, керівникам гуртків, педагогам, методистам, студентам – усім, кого цікавить проблема формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

ISBN 978-617-7422-19-7

Редакція не несе відповідальності за зміст текстів і не завжди поділяє думки їх авторів.

© КЗ СОІППО, Л.В. Сєрих, 2024

© Суми, НІКО, 2024

ЗМІСТ

1	Бех Іван Вітання учасникам та організаторам Всеукраїнської науково-методичної конференції	7
2	Аксьонова Галина Інтеграція мистецтва і читання – шлях до медіаграмотності учнів НУШ	8
3	Амірза Христина Маркетингові дослідження в біюті індустрії	10
4	Анісова Тетяна Сучасні підходи до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку	12
5	Антонченко Марія Організація цифрового освітнього середовища педагога як фактор розвитку його цифрової компетентності	15
6	Барко Михайло Особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва в контексті початкової освіти	18
7	Блужан Тетяна Проектна діяльність як складова інноваційних технологій на заняттях зарубіжної літератури в ЗФПО	21
8	Булига Алла Сучасні умови та вимоги до організації безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти	24
9	Буракова Юлія Інтерактивні методи роботи з педагогами у закладі дошкільної освіти	27
10	Волошина Тамара Ефективність інтерактивних методів музичного навчання молодших школярів у дистанційному середовищі	31
11	Вороніна Галина Механізми розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного стану	33
12	Гаврилюк Людмила Роль театралізованої діяльності в естетичному вихованні дітей дошкільного віку	36
13	Гармаш Катерина Інклюзивна компетентність вчителя музичного мистецтва	40
14	Гринько Анна Соціально-гуманітарна компетентність педагога на уроках української мови: професійні аспекти	43
15	Гуніна Альона Застосування штучного інтелекту в навчанні української мови, літератури та зарубіжної літератури	46
16	Декунова Зоя, Лавська Алла Розвиток креативного мислення: від учителя – до учня	49
17	Демидова Юлія Концепція морального сприйняття світу дітьми дошкільного віку	52
18	Довгопол Людмила Сенсорний розвиток дітей раннього віку в ігровій діяльності	54
19	Довженко Людмила Упровадження інтерактивних заходів у систему методичної роботи з педагогами в спеціальному закладі дошкільної освіти	58
20	Донцова Жанна Правила педагогічного спілкування у процесі співпраці з учасниками освітнього процесу з професії «перукар»	61
21	Жук Михайло Компетентнісний підхід у вимірі нових рамок компетенцій ЄС та «Шейп компетенцій» (проблемно-ресурсний вимір)	68
22	Журба Катерина Чинники формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності в умовах війни	72
23	Зіняк Ігор Уявлення курсантів про моральну стійкість до маніпулятивного впливу ворожої пропаганди	74

24	Зубар Катерина СЕЕН – дієвий інструмент для розвитку емоційного, соціального та етичного інтелекту учнів	77
25	Зуєнко Світлана Формування комунікативної компетентності у старших дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій	79
26	Іващенко Інна Управління виховним процесом у закладі професійно-технічної освіти з позиції тайм-менеджменту	81
27	Киричок Сніжана Психолого-педагогічний супровід у професійному зростанні педагога	83
28	Ковтун Єлизавета, Савченко Людмила Використання краєзнавства у формуванні національної свідомості дітей дошкільного віку	86
29	Ковтун Ірина, Луган Олена Інтерактивні ігри як засіб мотивації вивчення української мови в умовах дистанційного навчання	91
30	Кожем'якіна Ірина Науково-методичний супровід компетентнісного розвитку вчителів у процесі післядипломної освіти	93
31	Коростіль Лідія Подолання навчальних втрат з хімії	96
32	Кравченко Людмила Навчально-логічні вміння як складова логіко-математичної компетенції дітей дошкільного віку	100
33	Лазарович Надія Підготовка майбутніх фахівців дошкільної галузі до формування дослідницької активності дітей дошкільного віку	103
34	Литвин Вадим Динаміка розумового виховання дітей дошкільного віку	107
35	Лявенко Інна Забезпечення розвивального освітнього простору у сучасному закладі дошкільної освіти	110
36	Мазуліна Катерина Інтеграція цифрового освітнього контенту в навчальний предмет «Технології» в умовах дистанційного навчання	113
37	Малащук Григорій Особистісна складова професійної компетентності викладача закладу фахової передвищої освіти	117
38	Мацук Людмила Особливості формування ціннісного ставлення до природи у дошкільників	120
39	Мельник Вікторія Компетентнісний підхід в умовах реформування математичної освіти	123
40	Метейко Алла Інформаційно-цифрова компетентність учителя хімії як невід'ємна складова сучасної освіти	126
41	Назаренко Світлана Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану з досвіду роботи Шосткинської спеціалізованої школи I ступеня №13	130
42	Небитова Ірина Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах педагогічного ВИШУ	133
43	Нікіщенко Галина Реалізація педагогічні ідеї В. Сухомлинського у вихованні сучасних дошкільників	136
44	Ніколаєнко Михайло Організація курсу роботехнічних технологій	139
45	Ніколаєнко Наталія Формування правової свідомості та культури студентів	143
46	Оксьом Павло Актуалізація лідерської компетентності вчителя предмета «захист України» в умовах сучасної школи	149
47	Олешко Інна Здоров'язберезувальні технології в контексті збереження здоров'я дітей дошкільного віку	152

48	Охрименко Діана Особистісно-професійна компетентність педагога фізико-математичних дисциплін. інформатика у 7 класі НУШ: нові виклики для педагога	155
49	Павленко Ірина Психологічні аспекти онлайн навчання	157
50	Паламарчук Валентина, Сєрих Лариса Технологія «Створення ситуації успіху» як засіб розвитку компетентностей	161
51	Панченко Світлана, Гончаренко Людмила Зарубіжний досвід розбудови інституту наставництва як один із ресурсів на шляху впровадження педагогічної інтернатури в Україні	166
52	Пашина Олена Стратегії педагогічної майстерності вчителя в сучасному освітньому середовищі	169
53	Перлик Вікторія Формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти у відповідності до законодавчо-нормативного забезпечення	171
54	П'єцух Олена Технології дослідницької діяльності у активному розвитку дошкільників	174
55	Пилипець Оксана Роль керівника у системі управління сучасним закладом дошкільної освіти	177
56	Пироженко Олена Організація та проведення нестандартних занять з англійської мови як засіб пізнавальної діяльності в студентів у закладах фахової передвищої освіти	180
57	Пінчук Діана Мистецька освіта в епоху цифрової трансформації: нові можливості та виклики для професійного розвитку педагога	184
58	Пішун Сергій Формування універсальних навчальних дій учнів на уроках музичного мистецтва через призму діяльнісного підходу	187
59	Пліско Даниїл Зелені технології: інтеграція BIM-моделей у проєктуванні наземного громадського транспорту	190
60	Покатіло Світлана, Пуляєва Валентина Прийоми візуалізації: подання інформації на уроках мистецтва	192
61	Пушкар Федір Соціально-гуманітарна компетентність вчителя історії	196
62	Рейпольська Ольга Професійна компетентність керівників ЗДО як умова забезпечення якісної дошкільної освіти	197
63	Антоніна Роскидько Сучасні методичні підходи у формуванні музичних здібностей учнів початкових класів НУШ	201
64	Сачко Інна Професійна компетентність вчителя іноземної мови початкової школи	204
65	Сєдих Світлана Формування фінансової грамотності та основ економічних знань здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	207
66	Сєрих Лариса Розвиток Soft Skills підлітків закладів загальної середньої та позашкільної освіти в контексті естетичного виховання	210
67	Сєрих Тетяна Використання інтернет-сервісів з метою інтенсифікації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти	212
68	Сєрих Юлія Безпечне корисне здорове харчування вдома	214
69	Сидорова Олена, Боровик Валентина Роль та вплив фахової компетентності вихователя на розвиток логіко-математичних здібностей дітей	218
70	Сидорова Олена, Сіренко Наталія Навчання читання дошкільників за технологією М. Зайцева	221

71	Стригун Альона Організація роботи вчителя з вивчення географічних понять у початкових класах	224
72	Тарнавська Алла, Жадько Надія Професійна компетентність вихователя в розвитку творчих здібностей дітей з особливими освітніми потребами	227
73	Тихонов Євгеній Сучасні тенденції професійної компетентності педагога позашкільної освіти	230
74	Тітаренко Світлана Особистісна компетентність вихователя дошкільної освіти як психолого-педагогічна проблема	233
75	Ткаченко Тетяна Компетентнісний підхід до розвитку дошкільників засобами конструювання з ЛЕГО	236
76	Топчій Світлана Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавчо-туристичної діяльності	239
77	Успенська Валентина Здоров'язбережувальний компонент в освіті	243
78	Федоренко Світлана Солідарність та ЕТОС закладу вищої освіти	248
79	Фоменко Ніна Формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку	251
80	Черняк Інна Використання штучного інтелекту і нейромереж для організації ефективного навчання	254
81	Чунту Світлана Розвиток особистісно-професійних компетентностей педагога фізико-математичних дисциплін в умовах сьогодення	257
82	Victoriia Churkina, Victoria Fedorenko Traditions of the Kharkiv philological school in the works of O.S. Yurchenko	260
83	Чуркіна Вікторія, Федоренко Вікторія, Решова Валентина Methodology of teaching belcanto by Volodymyr Gryshko	264
84	Чуркіна Дарина Розвиток і будівництво сучасного Харківського метрополітену: історичний нарис	268
85	Чуркіна Світлана До питання історії розвитку архітектури багатофункціональних житлових комплексів в умовах сухого та спекотного клімату	271
86	Шищенко Інна, Мартиненко Олена, Чкана Ярослав Формування безпечного освітнього середовища підготовки майбутніх учителів математики засобами цифрових технологій	275
87	Шиян Тетяна Застосування цифрових інструментів Google в освітньому процесі під час дистанційного навчання	278
88	Шкільна Ірина Змістова структура сформованості в учнівської та студентської молоді громадянської активності	281
89	Шкода Катерина, Давидова Ольга Сучасні технології навчання в освітньому процесі	283
90	Шкурдода Людмила Формування професійної компетентності викладачів спецдисциплін	285
91	Яловець Ірина Безпечне цифрове освітнє середовище: ключові аспекти та виклики	289
92	Лобода Вікторія Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану	292
	ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	296

ВІТАННЯ

учасникам, гостям та організаторам
VIII Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції
доктора психологічних наук, академіка,
директора Інституту проблем виховання НАПН України
ІВАНА ДМИТРОВИЧА БЕХА

*Вельмишановні учасники та гості VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції!
Щиро вітаю організаторів та учасників конференції!*

В умовах соціально-економічних, техногенних, культурних і світоглядних змін суспільства, переходом людства до науково-інформаційних технологій, високих економіко-технологічних укладів, що відбуваються на початку третього тисячоліття, актуальними залишаються питання упровадження нових підходів до освіти й науки, що здатні забезпечити високий рівень освіченості майбутніх фахівців, майстерності в усіх її проявах, нового погляду на педагога, його готовності до пошуку нових знань і нестандартних креативних рішень. Освіта сьогодення має носити випереджувальний характер і трансформуватися у відповідності до тенденцій розвитку суспільства в майбутньому, саме звернення уваги на дитину, її очікування, сподівання, наміри.

Переконали, що науково-методична конференція, яка проводиться в восьме Сумським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, розглядатиме змінені підходи до освіти, які полягають у розв'язанні низки ключових проблем: утвердження в освіті принципу дитиноцентризму, тобто максимальне наближення навчання й виховання дитини до її сутності; здатності педагога психологічно-адекватно інтерпретувати поведінку дитини, враховуючи її здібності й особливості, що буде сприяти максимальному саморозвитку й самореалізації особистості впродовж життя; забезпечення формування інноваційної людини – людини з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, що лише і може забезпечити в Україні дослідницько-інноваційний тип прогресу та побудову суспільства знань; поваги до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів; забезпечення рівного доступу кожного здобувача до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності; становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, критичного мислення та впевненості в собі; формування культури здорового способу життя учня, створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; підвищення професійних умінь і фахової майстерності педагогів.

Це потребує системної перебудови освітньої сфери на засадах компетентнісного підходу, а теоретико-методологічний та науково-методичний супровід компетентнісного підходу забезпечує, зокрема й ваша конференція.

Сподіваюсь, що актуальні питання освітнього процесу, розглянуті на конференції, відображають головні принципи, завдання, напрями діяльності сучасного періоду модернізації національної освіти.

Зичу всім учасникам конференції щастя, здоров'я, миру та злагоди в родинях, усіляких наукових, творчих та особистих злетів. Упевнений, що результати VIII Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції стануть рушійною силою на шляху до поліпшення якості національної освіти і науки України та життя суспільства; укріплення миру, безпеки й стабільності в нашій державі.

З повагою,
Іван Дмитрович Бех, директор Інституту проблем виховання НАПН України

Галина Аксьонова,
учитель вищої категорії, учитель-методист,
учитель початкових класів,
КЗ «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

ІНТЕГРАЦІЯ МИСТЕЦТВА І ЧИТАННЯ – ШЛЯХ ДО МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ НУШ

Анотація: У статті розглядається інтеграція мистецтва і читання, що є важливим елементом формування медіаграмотності учнів Нової української школи. Зазначено, що медіаграмотність включає в себе розуміння, аналіз, оцінку та створення різноманітних медіатекстів у всіх їх аспектах, в тому числі й мистецтва і читання.

Ключові слова: читання, мистецтво, дистанційне навчання, медіаграмотність, учні, НУШ.

Інтеграція мистецтва і читання є важливим елементом формування медіаграмотності учнів Нової української школи. Медіаграмотність передбачає здатність розуміти, аналізувати, оцінювати та створювати різноманітні медіатексти у всіх їх аспектах, включаючи мистецтво і читання.

Таке поєднання предметів допомагає аналізувати та розуміти різні види медіатекстів, які включають в себе не лише словесний текст, але й візуальні, розвиває критичне мислення. Інтеграція мистецтва і читання сприяє розвитку творчого мислення, вмінню сприймати та інтерпретувати мистецькі образи через текстові та мультимедійні форми виразності [1].

Учні НУШ мають можливість поєднувати читання з мистецтвом.

Можу запропонувати кілька прикладів поєднання читання і мистецтва, в початковій школі:

1. Створення ілюстрованих казок: учні читають казки та потім малюють ілюстрації до них. Це не лише розвиває навички читання, але й сприяє розвитку творчості та виявленню уяви дітей.

2. Виставки малюнків до книг: діти обирають свої улюблені книги та створюють малюнки, які вони асоціюють із прочитаним текстом. Потім вчитель може організувати виставку малюнків, де діти будуть демонструвати свої роботи та обговорювати їх із класом.

3. Театралізовані читання: учні можуть читати вірші, оповідання або навіть діалоги з книг, презентуючи їх у формі невеликих вистав. Вони можуть вигадувати костюми, декорації та ролі, щоб краще передати настрій та сюжет прочитаного.

4. Створення книжкових маркерів: учні можуть створити власні книжкові маркери, прикрашаючи їх малюнками та цитатами з прочитаних книг. Це стимулює їх до читання та творчого виразу.

5. Інтерактивні книги: вчителі можуть створювати інтерактивні книги, де кожна сторінка містить інформацію та завдання, пов'язані із змістом книги. Учні можуть читати книгу та виконувати різноманітні завдання, такі як малювання, заповнення пропусків та обговорення.

Ці завдання сприяють не лише розвитку навичок читання, але й стимулюють творчість та уяву учнів, роблячи процес навчання цікавішим та захопливим, що сприяє розвитку їхньої культурної компетентності та розумінню важливості мистецтва і читання в сучасному світі. А використання онлайн-ресурсів для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації є дуже ефективним методом, оскільки це не лише мотивує учнів до навчання, а й дозволяє їм використовувати на уроках і вдома їх улюблені пристрої.

Отже, інтеграція мистецтва і читання є важливим складником формування медіаграмотності учнів Нової української школи, що допомагає їм розвивати критичне мислення та розуміння сучасного середовища [3].

Інтеграція мистецтва і читання є одним із напрямків, що виявляється у понятті медіатексту, який є предметом дослідження у різних галузях, таких як теорія журналістики, лінгвістика, культурологія та дидактика [2].

Основною відмінністю медіатексту від інших видів текстів є поєднання вербальних і медійних ознак, що розширює його функціонал та дозволяє використовувати його з дидактичною метою, наприклад, як засіб візуалізації навчального матеріалу або основу завдань для розвитку критичного мислення учнів.

Система завдань на уроках має бути цілісна й комплексна. Наприклад, у першій темі учні розглядають картини відомих майстрів, таких як О. Ренуара «Портрети двох дівчаток» та Ф.Хальса «Хлопчик, що читає», обговорюють вислови про книги видатних особистостей, досліджують старовинні книги та ознайомлюються із сучасною мережевою інформацією про 3D-книги [6].

Додатково, учні мають можливість провести власні спостереження, досліджуючи незвичайні книги в їхній домашній бібліотеці та розповісти про них, а також роздивитися картину художників, наприклад І.Тихого «Лелеки», послухати музику та переглянути відео, що відображають красу та настрої осені. Під час цих завдань учні мають можливість спостерігати, як різні види мистецтва відтворюють спільну тему кожен по-своєму, використовуючи власні засоби образотворення [5].

Різні творчі завдання сприяють розширенню уявлень учнів про мистецький контекст. Учні можуть висловити свої враження від фото скульптур, а також здійснити віртуальну мандрівку, наприклад, у Музей книги та друкарства України, що у Києво-Печерській лаврі.

Інтернет-мережа є найбільш поширеним каналом поширення медіатекстів, що спрощує доступ користувачів до них та дозволяє встановлювати гіпертекстуальні зв'язки, вести інтерактивний діалог з авторами та іншими користувачами. Мультимедійні та телекомунікаційні засоби використовуються з метою залучення учнів до пошуків альтернативних джерел інформації. Використовуємо різні можливості, наприклад, «Музейний портал», який дозволяє учням поглибити знання з науки, культури та музейної справи.

Але для ефективності таких методів, необхідно продумати систему запитань та завдань, над якими учні будуть працювати після перегляду відео, націлюючи їх на виокремлення основного змісту відеосюжету. Це сприяє кращому запам'ятовуванню окремих фактів, біографічних відомостей та інших ключових аспектів. Важливим етапом роботи є перегляд фрагментів фільмів та телепередач, зокрема записів програм як «Великі Українці» чи «Обличчя української історії» [7].

Ефективність використання медіатекстів у процесі вивчення літературної галузі підтверджується наявністю в них лінгвокультурної лінії, яка включає в себе інформаційну, мовну та культурну картини світу, а також сприяє формуванню системи цінностей.

Отже, у сучасному освітньому середовищі, де діти мають доступ до різноманітних медійних форматів, важливо створити підґрунтя для розвитку їхньої медіаграмотності. Одним із ключових методів досягнення цієї мети є інтеграція мистецтва і читання в навчальний процес. Цей підхід не лише розвиває навички читання та мистецтва, але й сприяє розвитку творчості, критичного мислення та емоційного інтелекту учнів.

Перший крок у досягненні цієї мети полягає в пошуку спільних точок з'єднання між мистецтвом і читанням. Мистецтво може стати інспірацією для читання та навпаки. Ілюстрації до книг, наприклад, можуть зацікавити учнів і залучити їх до читання. З іншого боку, книги можуть надихнути учнів на створення власних мистецьких творів, таких як малюнки, скульптури або виставки.

Важливим етапом в цьому процесі є створення умов для творчого вираження учнів. Учитель повинен створити навчальне середовище, де учні відчувають свободу та підтримку у вираженні своїх ідей та почуттів. Інтерактивні уроки, де діти мають можливість обговорювати прочитане та ділитися власними думками, а також створення колективних мистецьких проєктів, сприяють розвитку їхньої творчої особистості.

Застосування інтегрованого підходу до навчання читання та мистецтва дозволяє учням розвивати не лише навички читання, але й критичного мислення, емоційного інтелекту та

творчості. Крім того, воно стимулює їхній інтерес до навчання, що сприяє формуванню в них медіаграмотності – важливої компетенції у сучасному інформаційному суспільстві.

Таким чином, інтеграція мистецтва і читання в навчальному процесі є важливим кроком у розвитку медіаграмотності учнів. Цей прийом сприяє розвитку не лише навичок читання та мистецтва, але й критичного мислення, творчості та емоційного інтелекту. Такий підхід створює сприятливі умови для формування учнів компетентних, творчих та 10тудентка10отних особистостей, готових до життя в сучасному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Васянович, Г. Медіаосвіта: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2007. 2. С. 11 – 21
2. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886
3. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навчальний посібник. За ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. К.: Міленіум, 2009.
4. Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах: метод. посібник / Авт.-упорядн: Л.В.Серих, В.Г. Чуркіна, К.О. Косенко. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2022. 176с.
5. Освітні технології. / За ред. О.М.Пехоти К.: АСК, 2002. 255 с.
6. Яценко, Т. & Пахаренко, В. Ключові компетентності в змісті підручника української літератури для 5 класу Нової української школи. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць, 28, 202–211. (2022). <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-202-211>
7. Яценко, Т.О. (Ред.). (2021) Українська література. 5–6 класи: модельна навчальна програма. Київ: Педагогічна думка, 2021. Відновлено з <https://osvita.ua/school/program/model-program/83182/>

Христин Амірза,

студентка магістратури Київського університету культури
зі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В Б'ЮТІ ІНДУСТРІЇ

Анотація. У сучасному контексті, ринок краси переживає значні зміни у способах комунікації та розмаїтті косметичних брендів, що вимагає уваги до маркетингових стратегій та досліджень. Розглянуто внесок наукових шкіл та вчених, зокрема таких як П. Енґліє, Е.Лангеару, К. Гронгрус, М. Біттнера та інших, у розвиток сучасного маркетингу послуг у галузі краси. Проведено дослідження б'юті індустрії в Німеччині, визначивши її значення як ключової галузі споживчого ринку Європи. Звертаючись до різноманітних аспектів, від індустрії розваг до галузі краси, стаття акцентує на важливості маркетингових досліджень для ефективного позиціонування продуктів та послуг на ринку, зокрема виявленні потреб споживачів та розробці конкурентоспроможних стратегій. Аналізуючи діяльність салонів краси, виявили високий рівень конкуренції і наголошує на необхідності для кожного салону визначити унікальний товар чи послугу перед розробкою маркетингових стратегій. Зокрема, маркетингова стратегія салонів краси включає комплексний аналіз ринку, організацію реклами та стимулювання продажів, використання електронного маркетингу та інші аспекти, спрямовані на привертання та задоволення потреб клієнтів.

Узагальнюючи, відзначаємо важливість наукових досліджень та ефективних маркетингових стратегій для успішного розвитку салонів краси в умовах конкурентного середовища, а також акцентує на необхідності постійного вдосконалення та адаптації до змін на ринку краси.

Ключові слова: б'юті індустрія, маркетинг, салони краси, ринок, конкуренція, споживачі.

У сучасному контексті, ринок краси переживає революцію у способах комунікації та різноманітті косметичних брендів. У цифровій епосі, де продукти та тренди стрімко змінюються, розуміння того, що саме продається та які послуги користуються попитом, має вирішальне значення. Сучасні вчені та практики неустанно стежать за тенденціями у світі краси. Сучасний маркетинг послуг спирається на наукові дослідження численних наукових шкіл в США та країнах Європи. Важливо відзначити внесок: П. Енгліє, Е. Лангеару, К. Гронгрус, М. Біттнера, С. Армстронг, Д. Есбер, Дж. Хеллера, Ф. Котлера, К. Лавлока, Л. Шостак Р. Нормана та інших.

Більшість вітчизняних наукових досліджень щодо маркетингу було опубліковано на початку XXI ст., змістовними є праці: В. Мальченка, О. Іщенко, К. Калди, Н. Карпенко, С. Ковальчук, Н. Іванечко, Л. Ткаченко, Т. Оболенської, Л. Романенко та ін.

Дослідження ринку включає аналіз різних аспектів, починаючи від індустрії розваг до галузі краси, і від загальної картини до конкретних категорій, регіонів та салонів краси [1].

Нами проведено дослідження б'юті індустрії в Німеччині, яка є однією з ключових галузей споживчого ринку Європи. Сучасна б'юті індустрія пропонує різноманіття товарів і послуг, пов'язаних з красою та доглядом за тілом.

У роботі наголошено на важливості маркетингових досліджень для успішного позиціонування продукту чи послуги на ринку. Ці дослідження дозволяють розуміти потреби та побажання споживачів, визначати конкурентні переваги та розробляти ефективні маркетингові стратегії. Аналіз ринку дозволяє виявляти тенденції та зміни у споживанні косметичної продукції, такі як зростання попиту на екологічно чисті та натуральні продукти, а також на продукцію, яка є ефективною та зручною в застосуванні.

Проаналізовано діяльність кількох салонів краси та дійшли висновку, що існує висока конкуренція. Перед кожним салоном краси стоїть завдання визначити свій товар чи послугу перед розробкою стратегій просування [2].

Маркетингова стратегія салонів краси включає комплексний аналіз ринку, спрямованість маркетингової діяльності, планування асортименту товарів та послуг, організацію реклами та стимулювання продажів, управління рухом продажів, використання електронного маркетингу, до та після продажне обслуговування споживачів, формування цінової політики та інше.

Важливими елементами в маркетингу салонів краси є розуміння потреб цільової аудиторії та їхніх вимог, а також впровадження клієнтоорієнтованого підходу. Для ефективної взаємодії з клієнтами використання цифрових каналів комунікації, таких як SEO-оптимізація, SMM, email-маркетинг, інфлюенсер-реклама та інші, відіграють важливу роль у створенні успішних маркетингових стратегій для розвитку бізнесу в б'юті індустрії [3].

Для успішного розвитку салонів краси в Німеччині важливо обирати ключові показники ефективності (KPI), такі як відсоток відкриття листів у розсилках. Сучасні цифрові інструменти грають ключову роль у створенні ефективної клієнтоорієнтованої стратегії, зокрема: пошукова оптимізація (SEO) - оптимізація контенту для підвищення рейтингу в пошукових системах. Social Media Marketing (SMM - використання соціальних мереж для просування та комунікації. Digital-реклама-розміщення реклами в Інтернеті, включаючи пошукові системи та соціальні мережі. PPC (цифрова реклама з оплатою за клік) - оплата за рекламу лише за кліки користувачів. Контент-маркетинг-залучення аудиторії за допомогою цікавого контенту. Website-маркетинг-створення веб-сторінки для залучення та надання інформаційного контенту. Email-маркетинг-використання поштової розсилки для ефективної комунікації. Downloadable content-створення високоякісного контенту для завантаження, що дозволяє отримати цінну інформацію.

Значущою є також континуальна підтримка клієнтів, програми лояльності та ретельний аналіз відгуків і фідбеку, які сприяють збереженню та залученню нових клієнтів. Постійне

вдосконалення маркетингових стратегій та методів є ключовим для досягнення успіху в конкурентному середовищі салонів краси в Німеччині.

Список використаних джерел

1. Ринок краси URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-industrii-krasoty-analiz-beauty-rynka-v-ukraine-pro-consulting> [Accessed 20 October 2023].
2. *The beauty market in 2023: A special State of Fashion report* URL: <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/the-beauty-market-in-2023-a-special-state-of-fashion-report>
3. Sarah Armstrong, Dianne Esber, Jason Heller Björn Timelin. *Modern marketing: What it is, what it isn't, and how to do it* URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/modern-marketing-what-it-is-what-it-isnt-and-how-to-do-it>

Тетяна Анісова,
вихователь Сумського ДНЗ (ясла-садок) №40 «Дельфін»
Сумської міської ради

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті окреслено завдання щодо національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; представлено практичний досвід реалізації сучасних підходів до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку на основі ефективних форм роботи, методів та інноваційних засобів в освітньому процесі у закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільники, національно-патріотичне виховання, форми роботи, методи, засоби.

Реалії сьогодення життя, у яких живуть сучасні дошкільнята, ставлять перед педагогами дошкільної освіти, що працюють у складні для країни часи впровадженого воєнного стану, завдання надзвичайної ваги – виховати Громадянина – патріота своєї Батьківщини, культурну, освічену людину, яка гідно представлятиме свою державу у всесвітній спільноті. Тому педагоги Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №40 «Дельфін» Сумської міської ради перебувають у пошуку сучасних підходів до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку відповідно до пріоритетів визначених Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України [3], Базовим компонентом дошкільної освіти України (нова редакція) [4] та з урахуванням умов сьогодення.

Проблему національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення активно досліджують сучасні науковці і практики. Так, питання особливості розвитку національно-патріотичного виховання з'ясувала Л. Чупрій; основи розвитку сфери національно-патріотичного виховання досліджували О. Сіра, В. Волков, О. Ярошенко та інші.

Важливі напрямки та підходи до реалізації українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді визначали І. Бех, К. Чорна та інші, зокрема завдання та формат реалізації національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку окреслили О. Каплуновська, І.Кичата, О. Рейпольська, Ю. Палець та ін. Як бачимо, проблема національно-патріотичного виховання дітей та молоді є надзвичайно актуальною та досліджуваною. Тому метою статті є представлення практичного досвіду сучасних підходів до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Означена проблема національно-патріотичного виховання в дошкільній освіті спрямувала нашу практичну роботу з дошкільниками середньої групи «Дзвіночок» у відповідності до визначених освітніх завдань:

- виховувати любов до своєї родини, країни;
- виховувати почуття гідності;

- формувати ціннісне ставлення до історії України, її культури, традицій, символів та мови;
- навчати правил культури поведінки;
- заохочувати дбати про культуру та екологію України.

Для ефективної реалізації визначених завдань національно-патріотичного виховання дошкільнят на інтегрованих практичних заняттях застосовуємо цікаві та ефективні форми роботи: онлайн екскурсії вулицями рідного міста, розв'язання проблемних ситуацій, тематичні розваги свята, дидактичні, сюжетно-рольові, народні рухливі ігри, розглядання ілюстративних матеріалів, зустрічі з цікавими людьми, слухання музики, віршів, тематичні та обрядові свята, розваги, читання та інсценування творів художньої літератури.

У процесі роботи з дошкільнятами розширюємо знання дітей про рідне місто, його вулиці, будови, визначні місця, професії людей, що живуть у місті. Формуємо поняття слова «Батьківщина» – місце, де людина народилася і живе, де народилися і живуть її батьки. Знайомимо дошкільнят з українськими народними звичаями, традиціями, культурою та історією свого роду, святами, народними обрядами, з державними та народними символами. Розвиваємо національну самосвідомість і гідність вихованців, дбайливе ставлення до державної мови, інтерес до міжнаціонального спілкування.

Продовжуємо знайомити дітей з народними іграшками (глиняні, дерев'яні, сирні). Формуємо знання дітей про український національний одяг: жіночий (сорочка-вишиванка, спідниця, плахта, фартух, пояс, камізоля, вінок зі стрічками, намисто, хустка), чоловічий (штани, шаровари, сорочка, пояс (пасок), жупан, сюртук, шапка, бриль). Навчаємо дітей називати предмети одягу, впізнавати їх за описом, приміряти дитячий національний одяг, порівнювати сучасний одяг українців з колишнім (він яскравіший, пошитий з різних тканин (лляних, бавовняних, шовкових), розкішний, модний, його багато у кожній сучасній людині тощо).

У процесі національно-патріотичного виховання знайомимо дітей з українськими оберегами: лялькою-мотанкою, віночком. Навчаємо впізнавати і називати квіти у віночку (барвінок, волошка, чорнобривці, мак, ромашка тощо), стрічки та значення їх кольорів; плести віночок для ігор, забав, наспівуючи народні пісеньки: «Піду у садочок, там сплету віночок», «Плету плету віночок» та інші). Вчимо порівнювати і розпізнавати рушники-обереги за вишивкою візерунків на них (рушник-грайлик для хлопчиків, рушник-росяничка для дівчаток тощо), знаходити у вишиванках кольорисимволи, розповідати про них (червоний – колір калини, яку люблять і шанують в Україні, колір любові, квітів, чорний – колір землі-годувальниці, блакитний – колір чистого і безхмарного неба, зелений – колір пробудження, життя, молодості, зростання та сили спокою, жовтий – колір золотого колосся, сонця, багатства, достатку).

Дієвим методом у роботі з дошкільниками щодо їх національно-патріотичного виховання стали українські народні ігри. Адже народні ігри – неоціненний виховний скарб, який залишили нам наші предки. Вони є чудовим засобом усебічного виховання дошкільнят: сприяють розширенню уявлень дітей про навколишній світ, розвитку кмітливості, логічного мислення, психічних процесів, загартуванню волі, витримки і, зрештою, залученню дітлахів до вивчення історії свого народу [4, с. 27]. Граючи в народні ігри, діти знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою, що є запорукою виховання національної самосвідомості. З допомогою народних ігор діти опановують перші елементи грамотності, вивчаючи напам'ять вірші, скоромовки, лічилки. Окремі ігри розвивають і математичні здібності («Класики», «Звільні пташку з клітки» тощо). У ході ігор розвивається мова дітей, збагачується словниковий запас, закріплюється вміння граматично правильно будувати речення, адже більшість ігор супроводжується піснями, віршами. Народні ігри мають оздоровче, освітнє, виховне значення.

Народні ігри проводимо в ранкові години, під час прогулянки, в другій половині дня їх також використовуємо під час заняття (наприклад: «Гуси», «Горю-дуб», «Козуня», «Віночок», «Струмочок», «Дідусь і кози», «Галя по садочку ходила», «Калина», «Дідусь Опанас» та інші).

Також у роботі з дітьми щодо національно-патріотичного виховання використовуємо комплекс дидактичних ігор: «Народні символи», «Склади віночок», «Українські страви», «Українські обереги», «Народні ремесла», «Українська хата», «Календарно-обрядові свята» та інші. Наприклад, дидактична гра «Українські страви» розширює знання дітей про національні страви українців, що готують в Україні (борщ, каша, вареники, галушки, пампушки, гречаники, коровай тощо). Під час гри навчаємо дітей називати українські страви, вміти переповісти нескладні мамині та бабусині рецепти. Виховуємо шанобливе ставлення до хліба та продуктів харчування, а також формуємо навички здорового харчування.

Улюбленим прийомом виховання любові до національної культури і народних традицій у наших вихованців стало розучування потішок, забавлянок: «Печу, печу, хлібчик», «Сорока - ворона», «Кую-кую чобіток», «Гу-ту-ту, варю кашу круту», «Чорне та біле», «Фарби», «Дід Макар», «Кури» та ін. Широко використовуємо лічилки під час вибору дітей на ведучі ролі, колискові (для ігор з ляльками, малюнками); скоромовки, чистомовки, прислів'я, приказки, мирилки, інші зразки народної творчості та авторських творів для дітей. казки, оповідання, співаночки, легенди, заклички (наприклад: «Вийди, вийди, сонечко», «Іди, іди, дощику» та інші), колискові пісні (наприклад: «Ой, ти кіт, ти муркіт», «Ходить сонко по вулиці», «Котику сіренький», «Спи, дитино», «Ходить сон коло вікон», «Спало дитя, спати буде», «Ой ти кіт, ти воркіт» та інші); мирилки (наприклад: «Мир миром», «Посварилися-помирилися», «Мирись, мирись» та інші).

Готуючись до новорічних свят розучуємо разом із дітьми українські колядки та щедрівки («Сію, вію, посіваю», «Коляд, коляд, колядниця», «Щедрик, ведрик», «Щедрик, щедрик, щедрівочка» та інші). Сприяємо практичному їх застосуванню у власних родинних традиціях. Плакаємо любов дітей до української пісні: народної, класичної та пісні сучасної. У творчій професійній взаємодії з музичним керівником закладу розучуємо української пісні та веселі українські таночки («Гопачок», «Козачок», «Полька»). Надаємо перевагу проведенню свят у національному стилі.

Незамінними у своїй роботі вважаємо використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які дозволяють створювати для дітей відеоролики та презентації до заняття, наприклад, «Подорожуємо Україною», «Ми діти твої Україно», «Рослини символи України», «Рідне моє місто Суми», «Історичні пам'ятки – краса і гордість рідного міста Суми», «Історія заснування міста Суми», «Видатні Українські письменники», «Природа нашого краю» тощо. А використання мультимедійної системи у навчально-виховній діяльності в рази підвищує увагу та пізнавальний інтерес дітей.

Доцільним у своїй роботі з національно-патріотичного виховання вважаємо використання елементів такої інноваційної технології розвитку дошкільників як мнемотехніка. Для візуалізації інформації у сфері національно-патріотичного виховання застосовуємо «Мнемотаблиці» (наприклад для вивчення віршів, розповідання казок).

Варто зазначити, що особливе місце в духовній сфері нашого народу належить казці – найпопулярнішому серед дітей виду усної народної творчості. Читаючи такі українські казки як «Івасик-Телесик», «Дідова дочка і бабина дочка», «Царівна жаба», «Котигорошко», «Лисичка кума», «Ріпка», «Колобок», «Солом'яний бичок», «Іжак та Заєць», «Кривенька качечка», «Лисичка-сестричка і вовк -панібрат», «Лисиця та горобець», «Лисичка та журавель» та інші вчимо дітей правильній поведінці, формуємо важливі особистісні якості для успішного життя: розрізняти добрі та погані вчинки, правду й кривду; вчимо бути, добрими, щирими, працьовитими, чуйними до людських нещастя та страждань, застерігаємо від скупості, ледарства, брехливості.

У роботі з національно-патріотичного виховання дошкільників активно використовуємо твори сучасних українських авторів. Зокрема, практичною та цікавою для дошкільнят стала ілюстративна книга казок, яка знайомить малечу з українськими стравами: борщем, варениками, млинцями тощо, авторки Зірки Мензатюк «Зварю тобі борщику». А також авторська збірка оповідань Зірки

Мензатюк «Катрусині скарби», яка знайомить з традиційним народним мистецтвом України, де кожне з оповідань присвячене народному промыслу.

Визначним у національно-патріотичному вихованні дошкільників стало оповідання Галини Кирпи «Мій тато став зіркою». Це зворушлива оповідь маленької дівчинки, тато якої загинув на Майдані. Але полеглий тато світить їй із неба яскравою зіркою... Попри дуже непросту тему, розкрити у книжці, сам твір – про світло, надію та любов.

Доцільною у контексті національно-патріотичного виховання дошкільників є патріотична казка Лариси Ніцої «Незламні мурахи» про мурашиний народ, який жив, працював і горя не знав, допоки на нього не напали сусідні мурахи, що раніше клялися в братній любові. Напали й зруйнували мурашник та щасливе життя. Проте мурашиний народ на який здійснено напад, згуртувався, переміг і вигнав загарбників зі своєї землі.

Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, тому значну роль у своїй роботі приділяю роботі з батьками проводжу просвітницькі заходи національно-патріотичного характеру, спрямовані на організацію взаємодії родини та садка: індивідуальні бесіди та консультації, анкетування, тестування, батьківські збори, виставки спільних робіт дітей та їхніх батьків, свята, які готуємо разом з батьками, майстер-класи на яких виготовляємо обереги для наших захисників які передаємо через волонтерів та військових, що перебували у відпустці.

Стимулюю активну участь дітей в добродійних акціях по збору допомоги для наших бійців (це і донесення дітьми батькам (емоційний вплив) інформації про акцію, і звичайно ж виготовлення сувенірів, колажів, малюнків). Таким чином наші вихованці відчують себе маленькими волонтерами і патріотами, що підтримують захисників нашої країни.

Отже, подальша практична діяльність педагогів закладу дошкільної освіти у контексті національно-патріотичного виховання дошкільників буде спрямована на активний пошук ефективних інноваційних форм, методів та технологій реалізації завдань національно-патріотичного виховання дошкільників в умовах сучасної дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (нова редакція). Наказ МОН від 12.01.2021. URL https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Каплуновська О. М., Кичата І.І., Палець Ю. М. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук. ред. О.Д.Рейпольської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 72с.
3. Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
4. Сіра О.В, Волков В.О., Ярошенко О.В. Основи розвитку сфери національно-патріотичного виховання: Методичний посібник для фахівців у сфері НПВ. Житомир, Держ. ін-т сімейн. та молод. політики. 2021. 100 с.

Марія Антонченко,

завідувач кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЙОГО ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто структуру цифрового освітнього середовища та застосування його складових у професійній діяльності педагога. Розглянуті його застосування на курсах підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти та підкреслено,

що організація цифрового освітнього середовища є значним фактором, що сприяє розвитку цифрової компетентності педагога.

Ключові слова: цифрове освітнє середовище, цифровізація освіти, цифрова компетентність педагога, інформаційно-цифрові технології, учасники освітнього процесу.

Швидкий розвиток українського суспільства у сфері цифровізації надає системі національної освіти потужного поштовху до глибоких змін та швидкої адаптації до глобальних викликів, визначає нові підходи до цифровізації освітньої системи в цілому та, зокрема, освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Цифровізація освіти набула великих масштабів у зв'язку з вимушеним переходом освітніх установ на дистанційне навчання. Використання цифрових технологій відкривають широкі можливості педагогам для доступу до цифрових сервісів та інструментів, що складають цифрове освітнє середовище педагогів або закладу освіти. У зв'язку з цим сучасний етап розвитку післядипломної педагогічної освіти характеризується якісними змінами у структурі, формах і змісті освітнього процесу [1, 2].

В умовах цифрового середовища навчання у здобувачів освіти формується багато найважливіших якостей та вмінь, що затребувані суспільством XXI століття та визначають особистісний та соціальний статус глобально, здатність до безперервної освіти та вирішення творчих завдань, готовність працювати у командах, комунікативність та професійна мобільність, виховуються громадянська свідомість, етика та безпечне користування Інтернет-ресурсами. Але це середовище надає лише можливості, які втілює у життя педагог.

Цифрове освітнє середовище дозволяє педагогам використовувати широкий спектр сучасних інформаційно-цифрових технологій, що потребує переосмислення навчального процесу щодо зміни практики його організації, де однією з першочергових стає завдання вироблення та реалізації нового підходу до його планування [3].

Використання сучасних інформаційно-цифрових технологій та цифрового освітнього середовища дає вчителю можливість провести будь-який урок на високому технічному та методичному рівнях, насичує урок, робить його більш різноманітним, динамічним, допомагає швидко здійснити комплексну перевірку засвоєння знань. Тому задачі вивчення освітніх можливостей цифрових сервісів та інструментів, що складають цифрове освітнє середовище; розвитку цифрової компетентності і культури педагогів на курсах підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти стають все більш актуальними [1-3].

Метою статті є огляд структури цифрового освітнього середовища педагога та аналіз впливу його організації на розвиток цифрової компетентності педагога.

У Проєкті Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року підкреслюється, що «створення єдиного цифрового середовища, яке об'єднує всіх суб'єктів освітньої та наукової діяльності, що забезпечує простір для комунікації та обміну даними, значно зменшить бюрократичне навантаження системи освіти і науки та спростить управлінські процеси, які відбуваються в них» [4].

Дамо визначення цифрового освітнього середовища педагога. Отже, цифрове освітнє середовище педагога – це сукупність електронних (цифрових) платформ, сервісів, додатків, документів що є у користуванні педагога, і які об'єднують учасників освітнього процесу (педагога, учнів, і, якщо потрібно, адміністрацію навчального закладу, батьків) у єдиному електронному просторі.

Як правило платформи та додатки мають відкритий доступ, а електронні (цифрові) документи можуть бути з різним рівнем доступу:

- для індивідуального користування;
- для групи користувачів (адміністрації, вчителів, певного класу, батьків тощо);

- для усіх хто має посилання (можна переглядати, можна коментувати або можна редагувати).

Якщо ми розглядаємо цифрове освітнє середовище педагога, то в ньому він визначає рівень доступу до різних документів, додатків тощо, які використовують усі інші учасники освітнього процесу.

Що входить до цифрового освітнього середовища закладу освіти (педагога)?

- *Електронні документи педагога;*
- *дистанційні платформи* (краще, якщо адміністрація закладу обирає одну дистанційну платформу);
- *хмарні сховища та застосунки;*
- *сайти (блоги) педагогів (закладу освіти);*
- *електронні освітні платформи з відкритим доступом;*
- *засоби комунікації між учасниками освітнього процесу закладу;*
- *онлайн інструменти;*
- *додатки для створіння тестів (анкет, вікторин тощо);*
- *електронні дидактичні матеріали, що створено вчителями (презентації, навчальні відео, тести, інфографіка, вправи, методичні розробки).*

Розглянемо структуру цифрового освітнього середовища та його застосування на курсах підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти більш детально.

До електронних документів педагога та закладу освіти відносять такі офіційні електронні документи як ЄДБО (Єдина державна електронна база з питань освіти) до якої вносять данні про заклад, педагогів та здобувачів освіти; система «Єдина школа» для закладів освіти; електронні журнали, електронні щоденники тощо.

До дистанційних платформ, що найбільш часто використовуються, відносять: Microsoft Teams, Google Classroom (+Google Meet), Moodle та інші.

Хмарні сховища та застосунки служать вчителю для створення та збереження електронних (цифрових) дидактичних матеріалів на хмарі (віддаленому сервері). Їх прикладами є Google Диск, OneDrive, Застосунки Google, Microsoft Office 365 та інші.

Для створення сайтів (блогів) педагогів або закладів освіти найчастіше використовують Microsoft SharePoint, Google Сайти, Google Blogger та інші.

Найбільш популярними електронними освітніми платформами з відкритим доступом, де вчитель може як використати електронні (цифрові) методичні нароби інших вчителів так і створити та в подальшому використовувати власні, є: На Урок, Всеосвіта, Урок. Освіта, Wordwall, LearningApps, Canva, Vaamboozl тощо.

Щоб організувати комунікацію між учасниками освітнього процесу при дистанційному навчанні використовують електронну пошту, соціальні мережі, месенджери, онлайн застосунки та мобільні додатки. Прикладами електронних (цифрових) застосунків для організації комунікації є: MS Teams; Google Meet; Zoom; Skype; Yammer; GoToMeeting; Viber, Telegramm та інші.

Онлайн інструменти служать для створення одиничних електронних дидактичних матеріалів через застосунки Інтернет. До них можна віднести такі онлайн документи як: дошки, презентації, навчальні відео, вправи, ментальні карти, кросворди, хмаринки слів, QR-коди, пазли, ребуси тощо. Набувають також значного поширення програми штучного інтелекту.

Великою популярністю серед педагогів користуються такі додатки для опитування та оцінювання здобувачів освіти: Google Форми та Microsoft Forms (для створення тестів та опитувальників), Classtime (для створення та використання тестів), Kahoot та Mentimeter (для створення вікторин) та інші.

Що стосується підвищення кваліфікації педагогічних працівників у закладах післядипломної педагогічної освіти, то застосування сервісів та інструментів цифрового освітнього середовища

значно розширює можливості з розвитку цифрової компетентності педагогів. Так, у Типовій програмі підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності [5] виділено модуль «Електронні (цифрові) освітні ресурси», який передбачає роботу педагогів з цифровим освітнім середовищем та розгляд наступних питань: добір, модифікація, створення, управління та спільне використання електронних (цифрових) освітніх ресурсів; використання та створення електронних (дистанційних) курсів; захист електронних (цифрових) освітніх ресурсів із предмета(ів) / інтегрованих курсів, що викладає педагогічний працівник.

У системі післядипломної освіти втілення на практиці роботи з інформаційно-цифровими технологіями, електронними (цифровими) ресурсами, Інтернет-сервісами та інструментами цифрового освітнього середовища здійснюється через навчання педагогів на курсах за вибором інформаційно-цифрової ланки (Наприклад, курс «Хмарні технології для організації безпечного цифрового освітнього середовища») та інформаційно-цифрового модуля фахових курсів із залучанням цифрових технологій.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що організація цифрового освітнього середовища педагога є значним та дієвим фактором розвитку цифрової компетентності педагогів. Подальшим розвитком цього дослідження може бути розгляд окремих методик застосування інструментів цифрового освітнього середовища у освітньому процесі підвищення кваліфікації педагогів.

Список використаних джерел

1. Антонченко М.О. Цифровізація освітнього процесу в закладах післядипломної освіти. Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії : збірник наукових праць III Міжнар. науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 31 січня 2023 р. С. 26 – 27.

2. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку : матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка. К., 2019. С. 20 – 26. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718692/1/Microsoft%20Word%20-%20%D0%91%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%92_2019_2.pdf (дата звернення 10.02.2024).

3. Колеснікова І.В. Цифрові технології в освітньої діяльності закладу післядипломної педагогічної освіти: перспективи та виклики. Нові технології навчання. №95. 2021. С. 141–147. URL: <http://journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/214/283> (дата звернення 27.01.2024 р.)

4. Проект Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaprosuye-do-gromadskogo-obgovorennya> (дата звернення 01.02.2024).

5. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : наказ МОН України №1340 від 10.12.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti> (дата звернення 07.02.2024).

Михайло Барко,

аспірант кафедри педагогіки і психології початкової освіти
ННІ педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття розглядає вплив особистісно-професійної компетентності вчителя на процес навчання на уроках музичного мистецтва. Висвітлюється важливість високого рівня компетентності для забезпечення якісної музичної освіти в початковій школі.

Ключові слова: особистісно-професійна компетентність, вчитель музичного мистецтва, початкова освіта, творчість, гуманістичний підхід.

Сучасне суспільство постійно еволюціонує, вимагаючи від освіти адаптації до нових викликів та потреб. У цьому контексті особливо важливою стає роль вчителя музичного мистецтва у системі початкової освіти. Однією з ключових складових успішної діяльності вчителя музичного мистецтва стає його особистісно-професійна компетентність. Музична освіта, в контексті якої важливим фактором є особистісно-професійна компетентність вчителя, стає важливою складовою формування творчих та соціальних навичок учнів.

Сучасні виклики освіти вимагають від педагогів не лише передачі інформації, але і активного впливу на розвиток особистості кожного учня. Особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва в цьому контексті стає механізмом, який сприяє створенню навчального середовища, де кожен учень має можливість виявити свій творчий потенціал та розкрити свою особистість через музику. Такий підхід не лише забезпечує якісну музичну освіту, але й формує в учнів цінності, пов'язані з мистецтвом та творчістю, що стає основою для подальшого їхнього освітнього та життєвого шляху.

Мета цієї публікації полягає у вивченні особистісно-професійної компетентності вчителя музичного мистецтва в контексті початкової освіти та її впливу на процеси навчання та розвитку учнів. Розглянути, як взаємодія особистісних та професійних якостей вчителя впливає на формування творчих та соціальних аспектів особистості дитини на етапі початкової освіти.

Для цього, ставляться такі завдання:

Проаналізувати поняття особистісно-професійної компетентності та його застосування в контексті викладання музичного мистецтва на початковому етапі.

Проаналізувати компоненти особистісно-професійної компетентності та їх вплив на якість навчання музики в початковій школі.

Вивчити практичні аспекти формування особистісно-професійної компетентності вчителя музики та її роль у роботі з учнями.

Оцінити вплив компетентності вчителя на якість музичної освіти та розвиток особистості учнів.

Проведений аналіз останніх досліджень та публікацій у цій області свідчить про активний інтерес до теми особистісно-професійної компетентності вчителів музичного мистецтва в початковій освіті. Ряд досліджень зосереджується на вивченні впливу особистісно-професійної компетентності на якість музичного навчання та розвиток особистості учнів. Цю тему розглядали О. Бондаренко «Особистісно-професійна компетентність учителя музичного мистецтва в контексті компетентнісного підходу до навчання»; І. Калініченко «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до музично-естетичного виховання дітей»; Л. Серих «Формування творчої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва»; М. Малахова «Професійно-особистісні якості вчителя музичного мистецтва як предмет наукового дослідження» та інші. Всі ці дослідження і публікації говорять про актуальність теми та визначають необхідність подальших досліджень у напрямку розвитку особистісно-професійної компетентності вчителя музичного мистецтва в контексті початкової освіти.

Особистісно-професійна компетентність в контексті вчителя музичного мистецтва охоплює не лише технічні аспекти викладання та музичної експертизи, але й вміння розуміти та сприяти розвитку учнів як унікальних особистостей, спроможних виявляти творчість та розкривати свій музичний потенціал. За словами Л. Пастушенка, професійна компетентність педагога-музиканта визначається як «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає наявність досконалих теоретичних знань і практичних навичок, вміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо та нестандартно вирішувати проблемні ситуації, бути відповідальним за наслідки своєї роботи, а також прагнення до професійного зростання шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти» [1, с. 189]. В. Огнев'юк, зазначав що, розвиваючи у своїх вихованців певні особистісні та громадянські якості, сучасна професійна

освіта має забезпечити поєднання підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці фахівця і водночас плекання особистості з притаманною їй високою культурою та здатністю до продукування культури [2, с. 280].

Музична освіта в початковій школі не є просто передачею базових музичних знань та навичок, але має потужний вплив на розвиток творчих та соціальних аспектів особистості молодших учнів.

По-перше, музична освіта сприяє розвитку когнітивних функцій у молодших учнів. Вивчення музики включає в себе роботу з ритмікою, мелодією, темпом, що сприяє розвитку пам'яті, уваги та концентрації. Музика може стати інструментом для подолання труднощів у вивченні інших предметів, покращуючи когнітивні здібності учнів.

Музична освіта в початковій школі взаємодіє з загальним процесом навчання, збагачуючи його елементами емоційно-творчої взаємодії та сприяючи комплексному розвитку учнів. Вона стає не лише засобом навчання музики, але і засобом глибокого впливу на особистісний розвиток кожного учня на початковому етапі освіти. Особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва має значний вплив на процес навчання та розвитку учнів у цій сфері. Вона визначає якість педагогічної взаємодії та може впливати на формування музичних уподобань, розвиток технічних навичок та загальний культурний рівень учнів. Аналіз компонентів особистісно-професійної компетентності вчителя музичного мистецтва відкриває можливість докладно розглянути різні аспекти, які входять у цю складну інтеграцію особистісних та професійних якостей.

У глибшому розгляді, одним із ключових компонентів є емпатія вчителя. Це не просто вміння передавати інформацію, але і здатність розуміти та відчувати потреби та емоції учнів. Емпатія дозволяє створювати сприятливу атмосферу в класі, де учні відчують себе розумітими та підтриманими.

Додатково, важливим компонентом є творчість вчителя. Музична освіта не обмежується стандартними методами викладання, і творчий підхід вчителя може захоплювати учнів досліджувати світ музики, розвивати власні творчі здібності та долучатися до творчих експериментів.

Крім того, важливою складовою є педагогічна дієвість вчителя, яка включає в себе здатність ефективно комунікувати із учнями, захоплювати активну участь та розвивати індивідуальні можливості кожного учня.

Також, враховуємо професійну автономію, яка виявляється у вмінні вчителя самостійно оцінювати та вдосконалювати свою роботу, впроваджувати інноваційні підходи та досліджувати нові методики.

Оцінювання впливу особистісно-професійної компетентності вчителя музичного мистецтва на якість музичної освіти стає критичним аспектом розуміння, як вчителі формують навчальний процес.

Успішність музичної освіти визначається здатністю вчителя створювати вдумливі, стимулюючі умови для навчання. Компетентний вчитель виявляє глибоке розуміння потреб та можливостей кожного учня, що відображається у виборі ефективних методик та індивідуальних підходів. Націленість на різні сфери діяльності музиканта-педагога, як відзначає О. Олексюк, визначає комплекс його професійно значущих якостей. Зокрема, вирішення завдань організаційно-управлінського характеру впливає на формування організованості, ініціативності та відповідальності, які пов'язані здатністю до самоорганізації та саморегуляції дій. Крім того, професійне спілкування та взаємодія з людьми сприяють розвитку комунікативних якостей та емпатії, тобто вміння встановлювати взаємовідносини та володіти культурою демократичного спілкування. Дослідницький підхід викликає формування ціннісних орієнтацій, ідеалів та світоглядних поглядів. Творчість має вплив на розвиток музично-творчих здібностей, включаючи

здатність до переживання музичних образів, побудови художньої моделі цілого та розуміння логіки музичної думки. Гуманістичний підхід до педагогічної діяльності передбачає наявність толерантності та справедливості, ціннісного ставлення до особистості дитини та бажання до самовдосконалення [3, с. 166].

Також, вчитель повинен мати високий рівень музичної експертизи та можливість ефективно передавати ці знання учням. Крім того, важливо враховувати його емоційну інтелігентність та здатність підтримувати емоційний розвиток учнів через музичний процес. М. Фіцула у своїй концепції професійної майстерності визначає кілька ключових складових. Серед них – професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, професійно значущі якості та зовнішню культуру [4, с. 57].

Особистісна складова компетентності, така як емпатія, грає ключову роль у створенні позитивної атмосфери в класі, де учні відчувають підтримку та відкритість для вираження свого музичного потенціалу.

Музична освіта не лише передає конкретні знання та навички, але й формує характер, розвиває креативність та сприяє розкриттю особистісного потенціалу кожного учня. Вчителі, які обладнані високим рівнем компетентності, забезпечують стає стимулювання інтересу до музики та створюють умови для повноцінного розвитку молодших учнів.

Варто зазначити, що особистісно-професійна компетентність вчителя музичного мистецтва виявляється у його здатності враховувати індивідуальні особливості учнів, надихати на творчість та створювати навчальне оточення, де музика стає не лише предметом вивчення, але і засобом самовираження та розвитку особистості.

У підсумку, музична освіта на початковому етапі має важливе значення для гармонійного розвитку дітей, а роль вчителя у цьому процесі вимагає високого рівня компетентності для досягнення високих стандартів якості музичної освіти.

Список використаних джерел

1. Пастушенко Л. А. Педагогічна технологія розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих мистецьких навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2017. 244 с.
2. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку: монографія. Київ : Знання України, 2003. 450 с.
3. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2014. 456 с.

Тетяна Блужан,

завідувач навчально-методичного кабінету, викладач зарубіжної літератури
КЗ СОР «Сумський фаховий медичний коледж»

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛADOVA ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗФПО

Анотація: актуальність матеріалу обумовлена тим, що саме проєктна діяльність наразі є однією з найперспективніших складових освітнього процесу і тому створює умови творчого саморозвитку та самореалізації студентів, формує всі необхідні життєві компетентності, що Радою Європи визначені як основні в XXI столітті. У статті розглядається питання про особливості впровадження методу проєктного навчання на заняттях зарубіжної літератури.

Ключові слова: освітній процес, метод проєктів, дослідницький характер, штучний інтелект.

Сучасний освітній процес повинен формувати цілісну систему універсальних знань, умінь, навичок, а також досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності здобувачів освіти, тобто ключові компетенції [3].

Мета вивчення мови й літератури, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, – формування комунікативної та літературної компетенції, що базується на знаннях, уміннях пізнавального та творчого типів, соціальних навичках, світоглядних переконаннях [2]. Викладач має заохотити кожного студента до активної розумової діяльності. У цьому і допоможе технологія методу проєктів.

Використання методу проєктів на заняттях зарубіжної літератури спрямоване на активізацію пізнавальних інтересів студентів; розвиток творчих здібностей, умінь застосовувати знання на практиці; формування критичного мислення здобувачів освіти. Ефективність застосування методу проєктів на заняттях зарубіжної літератури залежить від багатьох факторів: опанування студентами тексту літературного твору, загальний рівень підготовки студентів, їхнє ставлення до творчих завдань, психологічний клімат у групі, майстерність викладача, чіткість питань, мети, інструкції.

Найчастіше на заняттях зарубіжної літератури використовуються творчі проєкти, участь у яких викладач допомагає студентам-першокурсникам краще осягнути художній твір, зрозуміти літературну епоху, усвідомити особливості творчості різних письменників, висловити особистісне ставлення до того чи іншого літературного явища, реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності [2].

Головна мета методу проєктів спрямована на розвиток у студентів таких рис:

- ініціативність і наполегливість, толерантність, здатність працювати в команді, здоровий дух суперництва;
- дослідницького, пізнавального інтересу;
- уміння самостійно знаходити інформацію та орієнтуватися в ній;
- уміння аналізувати, узагальнювати, представляти інформацію у вигляді оформленого результату діяльності;
- уміння самостійно й критично мислити і висловлювати власну думку, орієнтуватись у різних ситуаціях.

Плануючи роботу над проєктом, студенти мають бути націленими на такі основні етапи (рис. 1.):

- вибір теми або проблеми;
- планування проєкту (узгодження усіх складових процесу виконання проєкту);
- процес дослідження;
- результати, висновки;
- представлення результатів роботи;
- оцінка результатів і процесу.



Рис. 1. Основні етапи проєкту

У 2023/2024 навчальному році студенти Комунального закладу Сумської обласної ради «Сумський фаховий медичний коледж» спеціалізацій «Сестринська справа», «Лікувальна справа», «Акушерська справа», «Стоматологія ортопедична» розпочали роботу над творчими проєктами на заняттях зарубіжної літератури.

Для створення творчого проєкту студентам-першокурсникам запропоновано тему «Усі ми у світі самотні комахи... (за новелою Франца Кафки «Перевтілення»)». Студенти були об'єднані в групи:

– «Ми – біографи» – головне завдання здобувачів освіти полягало в дослідженні життєвого і творчого шляху австрійського письменника Франца Кафки, цікавих фактів із його життя;

– «Ми – художники» – студенти цієї групи добирали ілюстрації до новели Ф. Кафки «Перевтілення» та створювали власні малюнки;

– «Ми – маркетологи» – завдання маркетологів-дослідників – створити рекламу до новели Ф. Кафки «Перевтілення» та зробити все, щоб реклама дійшла до кінцевого користувача та сприяла популяризації читання цього твору;

– «Ми – лінгвісти» – дослідники-лінгвісти опрацьовували паспорт твору, створювали автобіографію від імені головного героя та тести для перевірки знань одногрупників.

Для виконання завдання студенти використовували технології ШІ (штучного інтелекту): створення презентацій, відео, «оживлення» літературних героїв, письменників, зображень літературних героїв в різних епохах, емоційних станах, картин в різних стилях, поєднання літератури і кіно (рис. 2.):

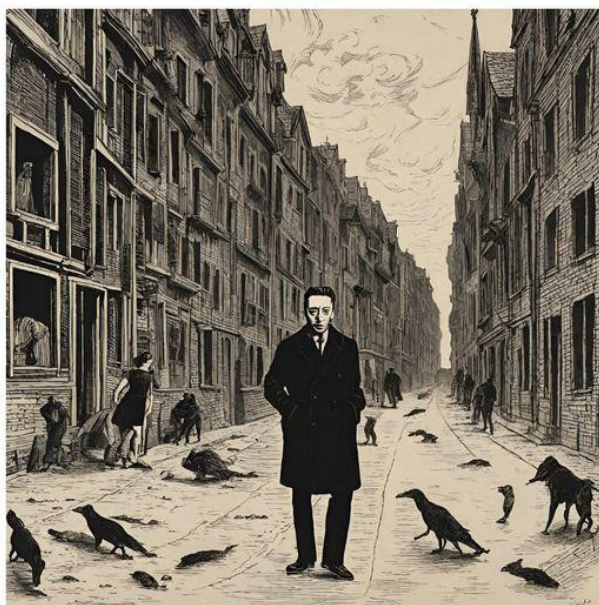


Рис. 2. Зображення до роману А. Камю «Чума»

Осмыслити особливості творчості зарубіжних письменників студентам допомагає участь і у дослідницькому проєкті «Українські перехрестя зарубіжних письменників». Студентам запропоновано дослідити, яким чином Оноре де Бальзак, Генріх Бель, Ярослав Гашек, Пауль Целан, Адам Міцкевич, Шандор Петефі пов'язані з Україною.

У закладах освіти зарубіжну літературу вивчають не лише для того, щоб знати теорію літератури, біографічні відомості письменника, зміст твору, тому запровадження проєктної діяльності передбачає навчити здобувачів освіти аналізувати, систематизувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати.

Така діяльність сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, навчає студентів самостійно мислити, аналізувати, робити вибір, висловлювати й відстоювати власні думки та ідеї, стати здатним до самореалізації, самостійного мислення, ухвалення важливих рішень, уміння розв'язувати важливі життєві проблеми.

Список використаних джерел

1. Постанова «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
2. Проектні технології на уроках української мови та літератури. URL: <https://naurok.com.ua/proektni-tehnologi-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-318626.html>
3. Проектні технології на уроках української мови та літератури. URL: https://znayshov.com/FR/10693/Jerelo_1_2021-164-172.pdf

Алла Булига,

завідувач Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 «Снігуронька» м. Суми

СУЧАСНІ УМОВИ ТА ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкривається сутність поняття «освітнє середовище», висвітлено базові організаційно-педагогічні умови, які забезпечують процес формування безпечного середовища в закладі дошкільної освіти. Доведено необхідність застосування педагогами різноманітних інноваційних методів, прийомів під час організації освітнього процесу в ЗДО.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, педагогічний працівник закладу дошкільної освіти, освітнє середовище, здобувачі освіти.

Докорінна освітня реформа в Україні передбачає оновлення та модернізацію всіх компонентів системи освіти з метою підвищення її якості. Перед закладом дошкільної освіти постають завдання розвитку особистості дитини, її здібностей і задатків, формування компетентностей, які забезпечать готовність дітей дошкільного віку до навчання в школі, до життєдіяльності у суспільстві. Важливими характеристиками випускника сучасного ЗДО є здатність до критичного мислення, активна життєва позиція, здатність навчатися упродовж життя та змінювати навколишній світ.

Дослідження українських і зарубіжних учених доводять, що відповідальність за результати освітньої діяльності розподіляється на три складові: педагог, здобувач освіти, освітнє середовище. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти повинне забезпечувати всебічний розвиток та виховання дітей дошкільного віку. Отже, реалізація цілей сучасної дошкільної освіти значною мірою залежить від створення освітнього середовища, в якому дошкільник буде активним суб'єктом діяльності, де задовольнятимуться потреби його особистісного розвитку.

Мета та завдання статті – проаналізувати особливості організації освітнього середовища в сучасному закладі дошкільної освіти, окреслити роль педагогічного працівника у створенні умов комфортного для кожної дитини дошкільного віку освітнього середовища.

Проблеми сутності, структури, організації освітнього середовища вивчають українські та зарубіжні науковці, серед яких: Н. Гонтаровська, Б. Мау, К. Приходченко, С. Роціна, В.Рубцов, Я.Фруктова, А. Цимбалару, Т. Цюман, В. Ясвін.

Освітнє середовище дослідники розглядали у різних аспектах, наприклад Обозова О. досліджувала психологічну безпеку освітнього середовища, Шевченко Л. розглядає

освітню безпеку України в умовах глобалізації. Питанням особливостей інклюзивного середовища закладу освіти присвятили праці А. Колупаєва, Л. Коваль, С. Миронова, Т. Софій, З. Шевців та інші.

У Методичних рекомендаціях МОН України щодо організації освітнього простору в закладах дошкільної освіти зазначається, що особливістю сучасного закладу освіти є «організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини». Отже, актуальною стає проблема визначення характеристик фізичного та психологічно безпечного освітнього середовища сучасного ЗДО, механізмів його створення.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що поняття «освітнє середовище» часто розглядають у співвідношенні з поняттям «освітній простір». Так, А. Цимбалару визначає, що освітній простір – це «педагогічна реальність, у якій відбувається зустріч, взаємодія, осмислення і пізнання особистістю (подія) оточуючих її елементів – носіїв культури (освітнього середовища), що забезпечує суб'єктивізацію і прогресивний розвиток об'єктів (фігурантів і предметів)» [4, с. 45]. Вчена визначає взаємодію суб'єктів освітнього простору як активне відношення з середовищем, яке постає в якості інформаційного компонента освітнього простору, структурованого так, що воно здійснює активний вплив на інших суб'єктів освітнього простору [4, с. 46]. Середовище розглядається не як об'єкт, а як суб'єкт освітнього простору, що забезпечує його самоорганізацію.

У сучасних дослідженнях освітнє середовище тлумачать як спеціально створене предметне й соціальне оточення дітей, яке включає різні види умов і засобів здобуття освіти, способи забезпечення продуктивної діяльності [5, с. 34]. Воно є складною системою, яка поєднує інтелектуальні, культурні, методичні, організаційні, технічні ресурси, і становить сукупність матеріальних, просторово-предметних і міжособистісних відносин. В. Мелешко зазначає, що всі ці фактори є взаємопов'язаними та доповнюють один одного, впливаючи на кожного суб'єкта.

Перш ніж перейти до побудови структури безпечного освітнього середовища закладу дошкільної освіти, необхідно зупинитись на досвіді побудови структури самого освітнього середовища. Серед відомих дослідників освітнього середовища варто згадати В. Ясвіна, котрий, оцінюючи освітнє середовище як системний інструмент формування особистості, пропонує структуру освітнього середовища, яка включає в себе три базові компоненти:

- просторово-предметний, тобто просторово-предметні умови та можливості здійснення навчання, виховання та соціалізації особистості;
- соціальний, тобто простір умов і можливостей, який створюється в міжособистісній взаємодії між суб'єктами освітнього процесу вихованцями, педагогами, адміністрацією, батьками, психологами та іншими);
- психолого-дидактичний, тобто комплекс освітніх технологій (змісту і методів навчання та виховання), побудованих на тих чи інших психологічних і дидактичних принципах.

Отже, важливою вимогою до освітнього середовища сучасного закладу освіти є організація середовища, комфортного для кожного учасника освітнього процесу, яке є безпечним фізично і психологічно.

Вивчаючи проблему безпечного освітнього середовища, сучасні дослідники трактують це поняття як стан середовища, яке характеризується безпечними умовами виховання і навчання, комфортною міжособистісною взаємодією, що сприяє емоційному благополуччю вихованців, педагогів і батьків, де відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано норм і правил фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Психологічно безпечне освітнє середовище – це середовище, «вільне від проявів психологічного насильства у взаємодії, яке сприяє задоволенню потреб у особистісному спілкуванні, створює референтну значимість середовища та забезпечує психічне здоров'я учасників освітнього процесу» [4, с. 17].

Роль педагога у створенні такого середовища неможливо переоцінити. Педагог сучасного закладу дошкільної освіти повинен упроваджувати різноманітні методи і прийоми створення психологічно безпечного середовища, зокрема: забезпечувати дітям дошкільного віку свободу вибору під час освітнього процесу, сприяти формуванню спільних демократичних цінностей, розвивати навички взаємодії і толерантного ставлення до оточуючих, застосовувати різні форми роботи (ранкові кола, психологічні хвилинки, ігри-розвантаження, інноваційні форми організації занять, ігри-квести, екскурсії тощо).

Створення ефективного освітнього середовища досягається через організацію предметно-розвивальних осередків, які передбачають забезпечення умов для освітньої і пошуково-дослідницької діяльності, для індивідуальної та групової роботи.

Предметно-розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності; це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у ЗДО. Одна з основних умов створення розвивального довкілля для дітей дошкільного віку у закладі дошкільної освіти – це опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми, що означає: «Вихователь не поруч, не над, а разом з дітьми, на рівні їх оченят».

Організація розвивального середовища для дітей дошкільного віку має свою специфіку, зумовлену насамперед особливостями психології та фізіології дітей. Предметно-розвивальне середовище в групі має бути динамічним і змінюватися залежно від віку, індивідуальних особливостей дітей, пори року, тем, що вивчаються. Воно повинно передбачати створення певних центрів (куточків, зон, осередків) залежно від програми розвитку, навчання і виховання дітей, щоб діти мали змогу займатися одночасно різними видами діяльності за власним бажанням та інтересами, не заважати одне одному, а також за власним вибором переходити від одного центру діяльності до іншого, від спокійних занять до активних.

До переліку центрів предметно-розвивального середовища в груповому приміщенні ЗДО належать:

1. Ігровий, де знаходяться сюжетно-рольові, будівельно-конструкторські, настільні, друковані, дидактичні ігри з логічним навантаженням, театралізовані ігри (з наборами обладнання, нескладних декорацій, елементами костюмів чи вбрання для ігор-драматизацій та інсценівок), рухливі ігри з атрибутами.

2. Пізнавальний – матеріали з логіко-математичного розвитку, сенсорики, грамоти, екологічного та економічного виховання, розвитку мовлення і культури мовленнєвого спілкування, пошуково-дослідницької діяльності).

3. Куточок природи і дослідництва – кімнатні рослини, обладнання для догляду за ними, інвентар для роботи у куточку природи, матеріали для ручної праці, дослідно-експериментальної діяльності дітей у природі, ігровий природний матеріал для виконання завдань з теорії розв'язання винахідницьких завдань.

4. Куточок книги – художня дитяча та енциклопедична література, ілюстрацій до казок, альбомні листи для замальовок.

5. Куточок самостійної художньої діяльності – папір різної форми, кольору, гуаш, олівці, фломастери, кольорова крейда, штампи, губки, клей, глина, пластилін та інше.

6. Центр відпочинку (психологічного розвантаження) для емоційного розвантаження дітей, зняття втоми і постійного напруження, задоволення потреби дітей в усамітненні.

Організація освітнього середовища сучасного закладу дошкільної освіти передбачає створення комфортної атмосфери для кожного учасника освітнього процесу, реалізацію права дітей на освіту, забезпечення умов для особистісного розвитку дітей дошкільного віку. Реформа системи освіти в Україні зумовлює оновлення підходів та впровадження інновацій у процес

створення освітнього середовища закладу освіти. З огляду на це, можна стверджувати, що подальшого дослідження потребують механізми створення освітнього середовища, а також теоретико-методичні засади підготовки педагогів до організації безпечного і продуктивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Безпека дитини в дошкільній. *Дошкільне виховання*, 2013. № 4. С. 4–6.
2. Цюман Т., Бойчук Н. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Т.Цюман. Київ : 2018. 22 с.
3. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році: Лист МОН України від 21.08.2023р. № 1/12490-23 DOI: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20232024-navchalnomu-roci>
4. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*, 2016. № 1. С. 41-50.
5. Роціна С. Розвивальне освітнє середовище навчального закладу як умова особистісного розвитку дітей. *Педагогічний альманах*, 2011. № 12, Ч.1. С. 34-38.
6. Варивода К.. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх педагогів до створення психологічно безпечного освітнього середовища. *Молодий вчений*. 2017. № 9.1. С. 17-20.

Юлія Буракова,

вихователь-методист Шосткинського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 12 «Росинка» Шосткинської міської ради Сумської області

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація: У статті розглянуто актуальність активізації творчого потенціалу педагогів ЗДО через використання інтерактивних методів навчання та проаналізована їх ефективність.

Ключові слова: інтерактивні методи; ділова гра; моделювання; мозковий штурм; квест; інтелект-мапа; особистісно орієнтоване навчання.

Пріоритетним напрямком у розвитку освіти є підготовка освічених людей, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження сучасних технологій. Оптимізувати діяльність педагогічного колективу означає привести її у відповідність із викликами часу. Саме тому виникла потреба у впровадженні в педагогічну практику інтерактивного підходу, який передбачає постійну взаємодію учасників, обмін думками, можливість групових обговорень тощо.

Такі підходи до навчання не є новими для української системи освіти. Частково вони використовувались в 20-ті роки ХХ століття. Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання можна знайти в працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, В. Шаталова та інших педагогів-новаторів. У Західній Європі і США активні методи навчання у вищій школі використовувались більш широко. Дослідження проблеми застосування інтерактивних методів навчання в освіті дорослих постійно знаходиться у полі зору та стало можливим завдячуючи публікаціям авторів Л.Пироженко, О.Пометун, М.Шутя та інших.

В. Сухомлинський писав про те, що чим багатше знання педагога, тим яскравіше розкривається його особисте ставлення до знань, науки, книги, розумової праці, інтелектуального життя. Це інтелектуальне багатство і є закоханістю вчителя у свій предмет, в науку, школу, педагогіку. Впровадження в освіті інтерактивних методів навчання підвищує загальний рівень

навчального процесу, підсилює мотивацію навчання і пізнавальну активність, постійно підтримує вчителів в стані творчого пошуку дидактичних новацій [6].

О. Пометун і Л. Пироженко виділяють 4 групи інтерактивних технологій: технології кооперативного навчання; технології колективно-групового навчання; технології ситуативного моделювання; технології опрацювання дискусійних питань. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учасників. Педагог виступає в ролі організатора процесу навчання, лідера групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці [5].

Розроблені М.Шутем інтерактивні методики для людей різного віку засновані на використанні оригінального реквізиту – монет, трубочок для коктейлів, резинок для волосся, проволочки тощо. В інтерактивних іграх кожен представник аудиторії може продуктивно спілкуватися з собою і з кожним іншим. При цьому, кожен має можливість і генерувати власну ідею вирішення проблеми (мета гри), і пройти власний шлях до її реалізації (при потребі кожен має можливість побачити і врахувати досвід інших), і отримати свій власний продукт [7].

Мета статті – охарактеризувати інтерактивні методи навчання, як загальноприйняті, так і авторські, проаналізувати їх ефективність.

Інтерактивні методи навчання педагогів ефективно застосовуються під час проведення групових форм методичних заходів. Важливим компонентом системи методичної роботи в ЗДО є не тільки традиційні форми викладення інформації, але й інноваційні підходи. Навчальний процес організований так, що всіх учасників залучено до процесу пізнання, формування висновків, створення певного результату, де кожен робить індивідуальний внесок, обмінюється знаннями, ідеями, способами діяльності.

У роботі з кадрами використовуємо як загальновідомі, так і авторські методи інтерактивної взаємодії. Для групового вирішення проблеми під час її обговорення пропонуємо педагогам «Мозковий штурм». В ході «штурму» розглядалися питання «Планування роботи з екологічного виховання на прогулянці, на занятті, під час екскурсії, ранкового прийому», «Економічні знання дошкільників за певною темою», «Створення експозиції міні-музею», «Валеологічна освіта дошкільників впродовж дня», «Адаптація дітей раннього віку до умов ЗДО» та ін..

Навчання, виховання і розвитку педагогів сприяє «Ділова гра» через використання моделей, імітації, імпровізації, аналізу ситуацій. Так в ході ділової гри «Ярмарок народної іграшки» учасниці семінару розглянули різноманітність народних іграшок, дослідили їхні виховні функції, зробили акцент на національно-патріотичній складовій. Під час імпровізованого ярмарку виступили в ролі продавців, які презентували свій товар, розповідали про історію, характерні особливості певного промислу. Вихователі-покупці, аналізуючи програмові вимоги, обирали іграшки для дітей своєї групи, розповідали, як саме вони будуть знайомити своїх вихованців з певною іграшкою. Педагоги охоче відвідали майстерню народної іграшки, де створили «коників» в техніці оригамі та розписали їх відповідно характерним особливостями обраного промислу. Велике захоплення та інтерес викликало виготовлення різдвяного павука. А який же ярмарок без музики? Педагоги під керівництвом музичного керівника Тетяни Бабицевої виконали запальну народну мелодію на українських музичних інструментах. Тему «Створення розвивального середовища для різнобічного розвитку дітей раннього віку» розглянуто в ході ділової гри «Виставка-продаж у центрі ТОВ «Фактор розвитку». Проблемі художньо-творчого розвитку дошкільників присвячений семінар-ділова гра «Дарунки фей (за казкою Ш.Перро «Спляча красуня»)». Практичному опануванню методикою організації мистецьких зустрічей з дітьми сприяла ділова гра «Віртуальна екскурсія картинною галереєю». Беручи участь у ділових іграх, педагоги набули не тільки професійні, але і

ділові навички: уміння адаптуватись у групі, розуміти цілі та інтереси інших учасників гри, приймати самостійні та групові рішення.

Передачі знань і умінь, обміну досвідом навчання і виховання сприяють майстер-класи, основною метою яких є демонстрація оригінальних методів освоєння певного змісту за активної ролі всіх учасників заняття. Педагоги закладу радо діляться своїми напрацюваннями. Великий інтерес викликав у колег досвід музичного керівника Тетяни Бабицевої «Основи нотної грамоти для дошкільників», вчителя-логопеда Ольги Леонової «Кінезіологічні вправи у роботі з дітьми-логопатами», вихователя Олени П'єцух «Виховання у дошкільників еколого-доцільної поведінки на екологічній стежині», вихователя Світлани Родиної «Проектна діяльність дошкільників «Знімаємо кіно про Україну» та ін..

Візуалізації та систематизації певної інформації, лекційного матеріалу, структурних частин і тем наукових джерел покликаний метод «Створення інтелект-мапи». Використовуємо даний метод в основній частині, під час рефлексії на семінарах. Велику зацікавленість, творчий підхід, креативність проявили педагоги у створенні інтелект-мап за темами «Екологічна компетентність дошкільників», «Основи безпеки життєдіяльності дітей», «Організація екологічної стежини в ЗДО», «Економічна освіта дошкільників» тощо. Досвід засвідчує, що використання інтелект-мапи значно підвищує ефективність групових форм роботи з педагогами.

Елементи тренінгових вправ та обговорення проблеми в загальному колі поєднує в собі авторський метод «Букет квітів». Для його проведення використовуємо посібник у вигляді букету квітів і карток із запитаннями та варіантами відповідей. На кожній квітці номер питання, на пелюстках – літери «а», «б», «в», в одній із них – правильна відповідь. Метою є обґрунтування певних положень, привернення уваги педагогів до проблемних або складних питань, активізація пізнавальної діяльності, наявних знань. Відмінність даного методу від звичайного тестування в тому, що відповідаючи на питання тесту, педагог виносить його на загальне обговорення, вільно висловлює свій варіант відповіді, не боячись помилитися. Кожен з присутніх може висловити свою думку, обрати свій варіант відповіді. Ігрова форма перевірки знань знімає напругу, невпевненість, спонукає висловлюватись, розширює коло учасників обговорення проблеми. Розроблено опитувальники з тем «Розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників», «Музейна педагогіка в ЗДО», «Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільників», «Виховання у дошкільників ціннісного ставлення до здоров'я» та ін.

На сучасному етапі є актуальним використання методу наочного моделювання в різних сферах пізнавальної діяльності. Використання наочного моделювання в роботі з педагогами полягає в тому, що: наочне моделювання викликає інтерес і допомагає у засвоєнні, систематизації інформації; використання символічної аналогії полегшує і прискорює процес запам'ятовування і засвоєння матеріалу, формує прийоми роботи з пам'яттю; застосовуючи графічну аналогію, педагоги вчать бачити головне, систематизувати здобуті знання; в процесі створення моделі іде активне сприйняття та обговорення інформації. Моделювання ефективно працює під час ознайомлення з структурою і змістом програм, методик, системи роботи та ін. Педагогам запропоновано з великого будівельного конструктора створити моделі: «Основні форми організації екологічної діяльності дошкільників», «Економічна освіченість дітей за програмою «Я у Світі», «Завдання, принципи, форми роботи в міні-музеї», «Зміст роботи з виховання у дошкільників ціннісного ставлення до здоров'я» і т.д..

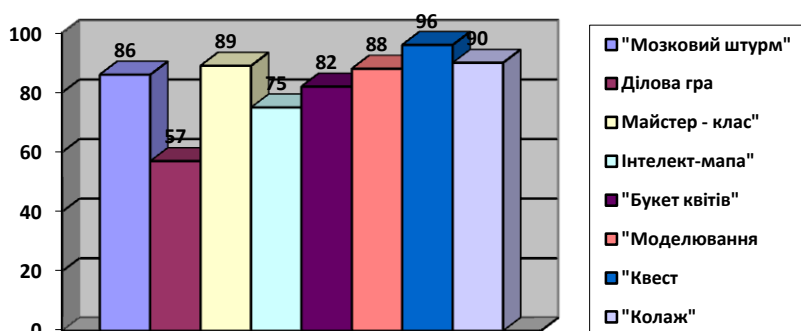
Останнім часом все більшої популярності набуває метод командної взаємодії «Квест». Під час гри команди вирішують логічні завдання, здійснюють пошук, шукають оригінальні рішення і підказки. У семінарах-квестах «Рухова активність дітей дошкільного віку» та «Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільників» учасники вчилися виходити за рамки змісту та форм подання навчального матеріалу, отримали додаткову можливість професійної реалізації своїх творчих здібностей та вмінь, розвинули навички командного рішення проблем, публічних виступів,

спілкування.

Метод «Створення колажу», залежно від мети, змісту і місця його застосування, поєднує в собі окремі особливості «мозкового штурму», «інтелект-мапи», «моделювання», але при цьому не втрачає своєї методичної цінності. Його використання забезпечує високу пізнавальну, творчу активність педагогів в обговоренні теоретичних і проблемних питань, колективну співпрацю, позитивну мотивацію для оригінального вирішення проблеми. Процес створення колажу забезпечує умови не тільки для групового вирішення проблеми, пошуку ідей, а й творчого їх відображення за допомогою картинок, фотографій, які наклеюються на ватмані. Даний метод може бути організований як робота в групах, парах в самостійному вигляді, а також у комплексі з методом «мозковий штурм». У створенні колажів «Завдання і зміст мовленнєвого розвитку дошкільників», «Емоційне благополуччя», «Батьки та педагоги» вихователі виявили творчий підхід, креативність, дотепність.

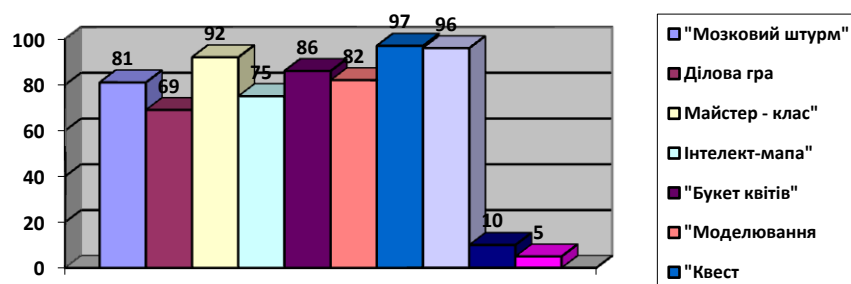
Для аналізу ефективності методів навчання педагогів були проведені дослідження. Вивчалася активність учасників під час роботи на семінарах за такими критеріями: бере участь в обговоренні проблеми; генерує ідею, вносить пропозицію; прислухається до думки інших; бере участь в творчій роботі; вільно висловлює власну думку; презентує групове рішення; виявляє ініціативу; визначає нову для себе інформацію. Обробка результатів дозволяє створити рейтинг ефективності зазначених методів.

Показники активності педагогів в інтерактивних формах навчання



Також в анкетуванні педагоги дали оцінку інтерактивним методам, які сприяють найбільш ефективному набуттю нових та вдосконаленню раніше набутих професійних компетентностей.

Оцінка педагогами ефективності інтерактивних методів навчання



Результати демонструють, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція - 5%, доповідь - 10%), а найбільших – інтерактивного (дискусійні групи - 50%, практика через дію - 75%, навчання інших або практичне застосування знань - 90%).

Особистісно орієнтоване навчання ставить у центр діяльності особистість, систему значущих людських якостей, творчий потенціал, персоналізацію професійних знань і внеску кожного у спільну діяльність.

Список використаних джерел

1. Буракова Ю. Рух – це здоров'я. Семінар-квест для педагогів. *Дошкільне виховання*. 2019. № 7. С. 12–14.
2. Кіндрат І. Застосування інтелект-мап у методичній роботі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 5. С.9–16.
3. Коваленко А. Інтерактивні форми роботи з педагогами в міжтестастійний період. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. №11. С.18–21.
4. Педагогічні ради в ДНЗ / Упорядники Т.Т.Чала, Л.А. Швайка. Х.: Вид.група «Основа», 2007. 208с. С 115–204.
5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О.Пометун, Л. Пироженко.К., 2002. 210 с.
6. Шуть М. Технологія організації інтерактивного навчання педагогів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 6. С.12–17.

Тамара Волошина,

вчитель музичного мистецтва,

Люботинська гімназія №1Люботинська міська громада Харківського району

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті досліджено проблему впровадження інтерактивних методів музичного навчання молодших школярів у дистанційному навчальному середовищі. Особливу увагу приділено характеристиці музичного розвитку молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. Досліджено основні форми активності під час уроків музичного мистецтва під час дистанційного навчання та впровадження інтерактивних методів, а також методи стимулювання дітей до активної участі у грі на музичних інструментах. Результати дослідження розкривають ефективність використання інтерактивних методів у підвищенні якості музичної освіти молодших школярів у віртуальному навчальному середовищі.

Ключові слова: молодші школярі, дистанційне навчання, гра, музичне мистецтво, музичні інструменти, інтерактивне навчання.

Розвиток музичних здібностей молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах в сучасних умовах нерозривно пов'язаний з ефективним використанням інтерактивних методів у процесі музичного навчання. Успішна реалізація цього підходу відбувається через застосування різноманітних форм музико-педагогічної діяльності, зокрема засобами музикування та гри на дитячих музичних інструментах.

Виконавство на дитячих музичних інструментах виступає важливою складовою дитячої діяльності в процесі музично-естетичного виховання[1]. На уроках музичного мистецтва цей вид діяльності співіснує з іншими музичними проявами, такими як спів, сприйняття музики та хореографічні імпровізації. Інтерактивні методи навчання сприяють не лише розвитку музичних здібностей учнів, але й активізації їх творчих здібностей, формуванню музичного смаку та вихованню культури спілкування через музику.

Завдяки дистанційному навчанню вчителі мають можливість впроваджувати інтерактивні методи музичного навчання, використовуючи онлайн-ресурси та інноваційні педагогічні технології. Це стимулює учнів до більш активної участі у процесі навчання, забезпечує індивідуалізацію та розвиток їх музичних здібностей у відповідності до сучасних вимог до освіти. Такий комплексний підхід сприяє не лише формуванню компетентних музикантів, але й розвитку творчої особистості кожного учня[1-4].

Карл Орф (1895-1982) був видатним німецьким композитором і педагогом, відомим своєю системою музичного виховання, відомою як «Орф-Шульверк» або «Орф-метод2. Видатний німецький педагог Карл Орф, підкреслював значення активних форм музикування, зокрема гри в дитячому оркестрі. В умовах дистанційного навчання на уроках музичного мистецтва ідеї Орфа можуть бути використані для створення цікавих та ефективних занять. Ось деякі ідеї Карла Орфа, які ми впроваджуємо впроваджувати в дистанційному форматі. **Ритмічні ігри та імпровізація, бо** однією з ключових концепцій Орф-методу є розвиток ритмічної вправності через ритмічні ігри та імпровізацію. Учні можуть використовувати будь-які доступні предмети як ударні інструменти, а також можуть створювати власні ритмічні композиції просто натисканням клавіш на клавіатурі комп'ютера або тачпаді [3].

Музичні ігри з використанням онлайн-ресурсів. К. Орф вважав, що музичне виховання має бути доступним і цікавим для кожного учня. У дистанційному навчанні вчителі можуть використовувати онлайн-ресурси, такі як віртуальні інструменти, музичні ігри та програми для створення музики, щоб залучити учнів до активної музичної діяльності.

Важливо залучити учнів до спільного створення музики. К. Орф підкреслював важливість спільної творчої діяльності. Учні можуть працювати разом над створенням музичних композицій, використовуючи віртуальні засоби спілкування та спільного створення музики, які доступні в онлайн-середовищі.

Для нашої практики актуальними є інтерактивні відеоуроки. Ми можемо створювати інтерактивні відеоуроки, де учні можуть взаємодіяти з матеріалом, створювати музику разом з вчителем, виконувати ритмічні вправи та імпровізації.

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ КАРЛА ОРФА У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ МОЖЕ ЗРОБИТИ УРОКИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЦІКАВИМИ, ЗАХОПЛЮЮЧИМИ ТА ЕФЕКТИВНИМИ ДЛЯ УЧНІВ У БУДЬ-ЯКИХ УМОВАХ [2].

У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ МУЗИЧНІ ІГРИ Є ЧУДОВИМ ІНСТРУМЕНТОМ ДЛЯ ЗАЦІКАВЛЕННЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА [5-7]. НАПРИКЛАД «МУЗИЧНА ВІКТОРИНА» ДОЗВОЛЯЄ ОРГАНІЗУВАТИ УЧНІВ, ЗАЦІКАВИТИ, БО ДІТИ ВІДПОВІДАЮТЬ НА ПИТАННЯ ПРО РІЗНІ АСПЕКТИ МУЗИКИ: ІСТОРІЯ МУЗИКИ, КОМПОЗИТОРИ, МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ, ЖАНРИ ТОЩО. ПІД ЧАС УРОКІВ МОЖЕМО ВИКОРИСТОВУВАТИ ВІРТУАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ГЕНЕРУВАННЯ ЗВУКІВ АБО НАВІТЬ ПРОСЛУХОВУВАТИ КОРОТКІ МУЗИЧНІ ФРАГМЕНТИ ТА ВИЗНАЧАТИ ЇХ.

МЕТОД «СТВОРЕННЯ МУЗИЧНИХ ІСТОРІЙ» ДОЗВОЛЯЄ МОЛОДШИМ ШКОЛЯРАМ СТВОРЮВАТИ МУЗИЧНІ ІСТОРІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗВУКОВИХ ЕФЕКТИВ ТА МУЗИЧНИХ ЗРАЗКІВ. ВОНИ МОЖУТЬ ОБИРАТИ РІЗНІ ЗВУКИ ТА МЕЛОДІЇ, ЩОБ СТОРИТИ НАСТРІЙ АБО СЮЖЕТНУ ЛІНІЮ ТА ДІЛИТИСЯ СВОЇМИ ТВОРІННЯМИ З ІНШИМИ УЧНЯМИ.

МЕТОД «МУЗИЧНИЙ ТВОРЧИЙ КОНКУРС» – УЧНІ МОЖУТЬ БРАТИ УЧАСТЬ У КОНКУРСІ НА КРАЩУ МУЗИЧНУ КОМПОЗИЦІЮ, ЧИ НАЙКРАЩУ ПЕРКУСІЮ. ВОНИ МОЖУТЬ СТВОРЮВАТИ ВЛАСНІ МУЗИЧНІ ТВОРИ ВДОМА, А ПОТІМ ДЕМОНСТРУВАТИ ЇХ НА УРОЦІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА, АБО ВИВЧАТИ МИСТЕЦЬКУ ТЕРМІНОЛОГІЮ ЗА ІНТЕРАКТИВНИМ ПОСИЛАННЯМ. НА УРОКАХ ПРОПОНУЄМО УЧНЯМ "МУЗИЧНІ ЧЕЛЕНДЖІ" ЦЕ ТВОРЧІ МУЗИЧНІ ЗАВДАННЯ АБО ВИКЛИКИ ДЛЯ УЧНІВ, ТАКІ ЯК СТВОРЕННЯ РИТМІЧНИХ МАЛЮНКІВ, ІМПРОВІЗАЦІЙ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ, ВИКОНАННЯ ПЕВНОЇ МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ЗА КОРОТКИЙ ЧАС ТОЩО.

ВАЖЛИВО ПРОПОНУВАТИ УЧНЯМ "МУЗИЧНІ ГОЛОВОЛОМКИ". МОЛОДШІ ШКОЛЯРІ МОЖУТЬ ВИРІШУВАТИ РІЗНІ МУЗИЧНІ ЗАВДАННЯ ТА ГОЛОВОЛОМКИ, ЯКІ СТИМУЛЮЮТЬ ЇХНЄ МУЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ І ТВОРЧИСТЬ. НАПРИКЛАД, ВИЗНАЧЕННЯ НОТ ЗА ЇХ ЗВУЧАННЯМ, СКЛАДАННЯ МУЗИЧНИХ РИТМІВ З ВИКОРИСТАННЯМ РІЗНИХ ДОВЖИН НОТ ТОЩО.

ЦІ ІДЕЇ МУЗИЧНИХ ІГОР Є ЕФЕКТИВНИМИ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ, СПРИЯЮЧИ ЇХНЬОМУ МУЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ТА ТВОРЧІЙ АКТИВНОСТІ.

ТАКИМ ЧИНОМ У СТАТТІ ПРОВЕДЕНО АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ОСОБЛИВА УВАГА БУЛА ПРИДІЛЕНА ХАРАКТЕРИСТИЦІ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ

НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ НУШ, А ТАКОЖ ДОСЛІДЖЕНО ОСНОВНІ ФОРМИ АКТИВНОСТІ ПІД ЧАС УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІДЧАТЬ ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВІРТУАЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ДОЗВОЛЯЄ ЗАЛУЧИТИ УЧНІВ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ, СТИМУЛЮЄ ЇХНІ ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ ТА СПРИЯЄ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ. ТАКИЙ ПІДХІД ДОЗВОЛЯЄ ЗРОБИТИ УРОКИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА БІЛЬШ ЦІКАВИМИ ТА ДОСТУПНИМИ ДЛЯ УЧНІВ, НАВІТЬ У ВІРТУАЛЬНОМУ ФОРМАТІ НАВЧАННЯ.

ОТЖЕ, ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ МОЖЕ БУТИ ЕФЕКТИВНИМ ІНСТРУМЕНТОМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, СПРИЯЮЧИ ЇХНЬОМУ РОЗВИТКУ ТА АКТИВНІЙ УЧАСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристова Л. С. Методика викладання музичного мистецтва в 1 класі: метод. посібник. Миколаїв: ОІППО, 2014. 128с.
2. Граємо в шумовому оркестрі: навч. посіб. для музичної школи <https://nk.in.ua/pdf/1083r.pdf>
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Л.Масол, О. Гайдамака, О. Калініченко, І. Руденко. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
4. Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах: метод. посібник / Автори-упорядники: Л.В.Серих, В.Г. Чуркіна, К.О. Косенко. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2022. 176 с.
5. Падалка Г.М. Музична педагогіка. Київ: <URL:www.twirpx.com/file/1242958/>
6. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2000. 216 с.
7. Словник-довідник музичних термінів. <url:/TERM.IN.UA>

Галина Вороніна,

доцент кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті розкрито зміст роботи з організаційно-методичного супроводу розвитку професійної компетентності керівників закладів позашкільної освіти. Представлено основні складові програми інноваційного методичного кластеру з теми «Механізми розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного стану». Актуалізовано роль керівника в збереженні кадрового потенціалу та організації роботи щодо подолання освітніх втрат.

Ключові слова: заклад позашкільної освіти, керівник закладу позашкільної освіти, професійна компетентність, кадровий потенціал, національно-патріотичне виховання, освітні втрати.

У час війни, яку російська федерація розв'язала й веде проти України, діяльність закладів позашкільної освіти набуває особливого значення. Відповідно до основних положень Концепції позашкільної освіти в умовах воєнного стану педагогічні працівники спрямовують зусилля на розв'язання нагальних проблем, пов'язаних не тільки з відбудовуванням освітньої інфраструктури, зміцнення матеріально-технічної бази, а й посиленням управління закладами позашкільної освіти, збільшення охоплення вихованців, учнів, слухів, оновленням змісту та методики позашкільної освіти тощо [1].

Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах воєнного часу є одним із важливих завдань, що постають нині. Ще Софія Русова зауважувала вчена С. Русова, що «на педагогові позашкільної освіти лежить не тільки відповідальність до добре становище всіх справ, він мусить створити таку атмосферу, щоб усім було приємно там, щоб усі вважали сей будинок найдорожчий на селі, не просто будинок, а інституція, яка надає суцільності, гармонії, дає змогу нормально і широко розвиватися й ширити культурний вплив на людність» [4, с.78].

Питання збереження кадрового потенціалу в умовах невизначеності, вимушеного простою, відтоку педагогів та вихованців в безпечні регіони держави та за кордон спонукають керівників закладів позашкільної освіти шукати нові важелі як збереження педагогічних колективів, так і розвитку професійної компетентності працівників.

У сучасних умовах активного процесу оновлення національної системи позашкільної освіти значну роль відіграє методичний консалтинг (методичний супровід, консультування), надання методичної допомоги педагогічним кадрам у розвитку їх професійної компетентності, активізація творчого потенціалу педагога, стимулювання його стійкої мотивації до постійного бажання навчатися та самовдосконалюватись. І в цьому процесі провідну роль відіграє післядипломна освіта, що здійснює зокрема підвищення кваліфікації як підвищення рівня готовності особи до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань.

Так, у межах регіонального проєкту підвищення якості освіти «Освітній технопарк Харківщини-2030» Харківської академії неперервної освіти розроблено програму інноваційного методичного кластеру для керівників та заступників керівників закладів позашкільної освіти «Механізми розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного стану», який здійснюється в межах креативних ХАБів «Неперервний професійний розвиток педагога» та «Педагогічна творчість» та є додатковою складовою основної частини освітньої програми підвищення кваліфікації за напрямом «Педагогічні працівники закладів позашкільної освіти». Педагоги-позашкільники мають можливість отримати певну кількість годин для атестації на курсах підвищення кваліфікації та на заняттях кластеру.

Кластерний підхід набув якісних ознак у плануванні організаційно-методичної роботи з педагогічними працівниками закладів позашкільної освіти. Інноваційний методичний кластер є практично ваговою формою взаємодії між внутрішніми стейкхолдерами (структурними підрозділами Академії) та зовнішніми стейкхолдерами (закладами позашкільної, загальної середньої освіти, закладами культури, мистецтва, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування тощо), що зацікавлені в створенні якісного освітнього позашкільного простору.

Реалізація кластерного підходу як засобу взаємодії сприяє встановленню тісних та перспективних зв'язків між закладами позашкільної освіти, громадськістю, іншими соціальними інститутами й вміщує цілий спектр творчої співпраці: знайомство з інноваційними педагогічними технологіями, науковими дослідженнями у сфері освіти; векторами розвитку позашкільної освіти в громадах; обмін креативними ідеями щодо організації управлінської та освітньої діяльності в ЗПО, практичними педагогічними знахідками, кращими досягненнями педагогічних колективів закладів позашкільної освіти Харківської області.

Мета кластеру полягає у вдосконаленні та розширенні рівня інноваційної та організаційної професійних компетентностей керівників та заступників керівників закладів позашкільної освіти в умовах режиму воєнного стану.

Під час занять керівники мають можливість сформулювати й розвинути теоретичні знання та практичні навички управління закладом позашкільної освіти щодо розширення функцій закладу

позашкільної освіти як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності в адміністративно-територіальній одиниці з урахуванням навчання впродовж життя. Управлінське забезпечення позашкільної освіти передбачає створення, ефективне функціонування та розвиток багаторівневої структури позашкільної освіти та її управління; наявність необхідної кількості підготовлених педагогічних та інших працівників відповідної кваліфікації системи позашкільної освіти, їх соціальних захист [5, с.56].

Учасникам кластеру запропоновано чотири практичні заняття, зокрема:

- проблемний семінар за темою «Моделі впровадження позашкільної освіти: децентралізація, партнерство, взаємодія»;

- науково-методичний семінар за темою «Новий контент педагогічних технологій в умовах воєнного стану та відновлення»;

- семінар-практикум за темою «Практичне педагогічне мислення: створення недискримінаційного середовища в ЗПО»;

- методичний марафон ідей за темою «Перспективи розвитку потенціалу педагогічного колективу закладу позашкільної освіти».

У результаті навчання та успішного засвоєння програми інноваційного кластеру слухачі вдосконалять і розширять такі професійні компетентності, як:

–забезпечення якості освітньої діяльності та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти (здатність забезпечувати організацію якісного освітнього процесу, здатність запровадити функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти);

– інноваційну (здатність генерувати й упроваджувати в практику нові, перспективні ідеї, освітні інновації).

Употужнювання управління закладом позашкільної освіти в умовах воєнного часу обумовлено нагальною необхідністю охоплення дітей гуртковою роботою. Війна стала серйозною травматичною подією для українців. зміна місця проживання, повітряні тривоги, стрес, більші чи менші освітні прогалини спричиняють великі зрушення в свідомості дитини. У зв'язку з цим педагог-позашкільник має зауважувати на соціально-емоційні аспекти навчання, виховання, розвитку та соціалізації, реалізуючи місію позашкільної освіти в умовах воєнного стану, що полягає у всебічній підтримці дітей та молоді, у тому числі психологічній, шляхом розвитку їхніх талантів, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей, виховання патріотів України, формування їх як успішних особистостей та відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, які розглядатимуть розвиток демократичної європейської України як запоруку власного особистісного розвитку та захищатимуть такі цінності.

Зауважимо, заклад позашкільної освіти може забезпечити дитині найсприятливіше освітнє середовище задля подолання освітніх втрат, спираючись на такі переваги позашкільної освіти, як [2, с. 99]:

- швидке реагування на зміну попиту в освітніх послугах, задоволення потреб суспільства, батьків і дітей;

- гнучкий (творчий) підхід до формування змісту сучасної позашкільної освіти, адже вона є різноспрямованою і визначається інтересами дітей та юнацтва, їх потребами;

- реалізація рівневої (початковий, основний, вищий) і профільної диференціації змісту сучасної позашкільної освіти;

- реалізація індивідуального підходу в навчанні (у групах 10-15 осіб, що дозволяє персоніфікувати темпи і обсяги засвоєння програм з позашкільної освіти);

- глибока реалізація діяльнісного підходу в навчанні (основа змісту сучасної позашкільної освіти – практико-орієнтована: дитина діє в ситуації пошуку, отримує знання із взаємодії з об'єктами життєдіяльності).

Окремого значення набуває вдосконалення роботи керівника закладу позашкільної освіти з організації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання. Сучасний менеджер має бути обізнаний з питань налагодження взаємодії з держаними, громадськими установами, силовими структурами, використання потенціалу батьківської спільноти. Нині заклади позашкільної освіти активно співпрацюють з різноманітними фондами, волонтерськими когортами. Використовуючи активовані професійні зв'язки з колегами з країн ЄС, педагоги отримують можливість не тільки набути нового досвіду, але й організувати позашкільну роботу за межами України, рекламувати українські народні промисли, декоративно-ужиткове мистецтво, народну творчість: проводять патріотичні акції, художні виставкові заходи, ярмарки, концерти, Хаби в Словенії; майстер-класи для керівників гуртків та очні заняття для вихованців у Венгрії, Італії, Німеччині, Чехії, Латвії тощо [3, с.7].

Підсумовуючи, можемо сказати, що сучасні виклики позашкільної освіти, зокрема, демографічні, кадрові, інфраструктурні, економічні, зумовлюють особливі підходи до організації освітнього процесу закладу позашкільної освіти. З метою вдосконалення та розширення рівня інноваційної та організаційної професійних компетентностей керівників та заступників керівників закладів позашкільної освіти, оновлення світогляду та підходів, забезпечення якості та доступності позашкільної освіти в регіоні, збереження й підтримки кадрового потенціалу, модернізації змісту й методики в умовах воєнного стану Харківська академія неперервної освіти реалізує кластерний підхід та пропонує педагогічним працівникам підвищити кваліфікацію.

Список використаних джерел

1. Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану. URL: <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/Kontseptsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu.pdf>
2. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / за ред. О. В. Литовченко. К.: Педагогічна думка, 2012. 542 с.
3. Покроева Л. Позашкільна освіта Харківщини: шляхи оновлення та розвитку в період воєнного стану в Україні. Джерело педагогічних інновацій. Освітні інновації в позашкільній освіті: сучасний погляд, практика та перспективи впровадження. Науково-метод. журнал. Вип. № 1(37). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2022. С.6-8.
4. Русова С. Позашкільна освіта: засоби її переведення. К.: Дзвін, 1918. 88с.
5. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О.В. Биковської. К.: ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.

Людмила Гаврилюк,
музичний керівник Конотопського закладу дошкільної освіти «Золотий ключик» № 7
Конотопської міської ради Сумської області

РОЛЬ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрита роль театралізованої діяльності в естетичному вихованні дітей дошкільного віку. Доведено вплив театралізованих ігор на соціалізацію та комунікацію дошкільників. Представлено приклади театралізованих заходів із практичної діяльності музичного керівника Л. Гаврилюк.

Ключові слова: імпровізація, театралізована діяльність, декорації, театр, обряди, діти дошкільного віку, естетичне виховання.

Театралізована діяльність являє собою досить складний феномен людської активності. Найкоротший шлях розвитку творчої уяви, емоційна розкутість дитини – це організація творчої діяльності, створення умов для прояву фантазій та свого бачення дійсності, можливості створення

своїх творів. Все це може дати театралізована діяльність. Театралізовані ігри та вистави сприяють зануренню дошкільнят в світ фантазії, їх розкріпачення, розвитку спілкування, чуттєвого пізнання навколишнього світу.

Саме тому театралізована діяльність – світ фантазії та перевтілення, є важливим напрямком в художньо-естетичному розвитку дитини. Заняття театральною діяльністю та регулярні виступи на сцені перед глядачами сприяють реалізації творчих сил і духовних потреб дитини, розкутість та підвищенню самооцінки. Залучення дітей до театральної творчості сприяє як художньому, так і загальному розвитку особистості [4].

Виховання мистецтвом, зокрема, щодо творчого розвитку дошкільників засобами театралізованої діяльності, висвітлено у працях сучасних науковців та педагогів-класиків. Ідею практичного використання засобів театального мистецтва в роботі з дітьми дошкільного віку пропонували Л. Артемова, Н. Водолага, О. Кононко, Л. Макаренко, В. Неволов, О. Тимофєєва та ін. Великий внесок у вивчення сутності, засобів та механізмів розвитку дитячого театру зробили такі відомі режисери, як О. Брянцев, К. Станіславський, Н. Сац та ін.

Мета – розкрити особливості використання театралізованих ігор у формуванні та розвитку креативних якостей особистості дошкільника.

Виклад основного змісту. На думку І. Зязюна, мистецтво – це злиття таланту й майстерності. Цей талант зумовлений не лише природно, але й соціально – розвиваючись та вдосконалюючись [2, с. 16]. За твердженням К. Станіславського, театр – це найкращий засіб для спілкування людей, для розуміння їх сокровених почуттів. Дитячий театр – це школа почуттів і високої емоційної культури, сприйняття людського спілкування і стосунків.

Отже, театральне мистецтво – це високий рівень естетичного виховання, адже театр поєднує в собі впливи музики, танцю, пластики, мовлення та образотворчого мистецтва. У численних мистецько-педагогічних дослідженнях сучасних науковців (Р.Берези, Т. Борисової, Д. Іванової, Т. Піроженко) також акцентується на необхідності використання елементів театального мистецтва у процесі навчально-виховної діяльності дітей дошкільного віку [1].

Зокрема, організована у дошкільному закладі театралізована діяльність передбачає формування в дітей умінь «входити в образ» та «утримувати» його впродовж усього театралізованого дійства; усвідомлювати мовленнєві та виконавські дії; передавати характерні особливості різних художніх образів; переносити свої уявлення в самостійну ігрову діяльність; прищеплює дітям інтерес до театру як до виду мистецтва. Діти навчаються «приміряти» на себе різні ролі, володіти своїм голосом, тілом, розуміти емоції та поведінку інших. Діти самі придумують, імпровізують і готують п'єсу, імпровізують ролі, іноді інсценують який-небудь готовий літературний матеріал [3, с. 62].

Однією з важливих складових театралізованої діяльності є театралізована гра. Виникнення її можливе при наявності в дітей міцних знань літературного тексту, навичок виразного читання, вміння адекватно рухатись, використовувати свою міміку та жести, вміння створювати ігрове середовище, добираючи необхідні атрибути.

В театралізованій діяльності дітей виокремлюють декілька розділів: ляльководіння, акторська майстерність, ігрова творчість, імітування гри на музичних інструментах, пісенна і танцювальна творчість дітей, проведення свят і розваг. Для проведення занять, розваг і вистав, спільно з вихователями і батьками виготовляються декорації, атрибути, маски, костюми казкових персонажів, емблеми, шумові музичні інструменти (банки з крупою, камінчиками; коробки з паличками тощо).

Виховувати в дітях любов до родини, навчати дітей чемного й шанобливого ставлення до батьків, рідної домівки, Батьківщини, свого народу, рідної мови, країни; формувати в дітей почуття обов'язку перед батьками, вміння висловлювати щирі почуття до рідних; сприяти розширенню духовного світу – всьому цьому допомагає театралізована діяльність. Ми пропонуємо в роботі з

дітьми дошкільного віку використовувати сюжети календарно-обрядових свят, звичаїв та традицій українського народу з залученням батьків. Розглянемо деякі приклади.

Свято Андрія

Із давнини славилася Україна таким звичаєм, як святкування на Андрія. Калита – день Святого Андрія Первозванного. Це найвеселіше свято із жартами і гумором, спільною роботою випіканням калити й іграми з нею. Увечері на Андрія хлопці і дівчата сходились разом до простої хати з привітною господинею. Там вони грали в різні ігри, розповідали небилиці та випікали калиту. Головним символом цього свята є здобна випічка у вигляді колечка або бублика (рис. 1).



Рис. 1. Козак роздає Калиту до свята Андрія

«А ми козу водили...»

Вважається, що коза була тотемною твариною для більшості регіонів України, а саме від Київщини й Чернігівщини до Гуцульщини й Карпатських гір. «Водіння кози» включало декілька сцен, танець кози, її «смерть» та «оживлення». Дійство мало дещо драматичний характер, однак символічний – вмирає старий рік, настає новий, тобто життя та віра землероба в весняне оновлення перемагає смерть. Окрім того у цьому вбачали символ колообігу у природі (рис. 2).



Рис. 2. Водіння кози – Різдвяно-новорічний обряд

Різдвяно-новорічний обряд «Коза» цікавий як старовинне ритуальне дійство, в якому поєднувалися магія, спів, музика, драматичні елементи, танці. Також у Щедрий вечір обов'язково щедрують. Щедрівками вітають одне одного зі святами й бажають багатого року.

Після перегляду вистав педагоги зазвичай проводять із дошкільниками бесіду, щоб виявити: чи зрозуміли вони зміст вистави; позитивні й негативні вчинки героїв; хто з героїв найбільше сподобався тощо. Адже перегляд театралізацій стимулює пізнавальну активність дітей, розвиток

їхніх інтелектуальних інтересів, мотивує до прояву співпереживання, взаємодії в колективі, формує товариські відносини.

Родинне свято «Щаслива родина-щаслива дитина»

Знайомство дітей та батьків з традиціями українського народу сприяє встановленню теплих, дружніх стосунків між батьками, дітьми та вихователями, а також між сім'ями у групах та дитячому садку в цілому (рис. 3).



Рис. 3. Родинне свято з участю батьків

«На ярмарку побували....»

Дослідники стверджують, що ярмарки були ще у догрошову епоху, за часів мінової торгівлі. З давніх часів і по сьогодні ярмарки є центрами суспільно-культурного життя українського народу. Ярмарок виконує економічну, культурну, розважальну, пізнавальну, комунікативну та інші функції суспільства.

Мета заходу: створення позитивної атмосфери традиційного святкового українського ярмаркування, вивчення культурної спадщини та духовних надбань українського народу, пізнання самобутнього національного обличчя, привернення увагу до збереження традицій, практичного продовження культурно-історичних звичаїв, обрядів, яскравого музичного фольклору та народного гумору, виховання любові до рідного краю (рис. 4).



Рис. 4. На ярмарку побували, подарунків накупляли...

Висновки. Театр в житті дошкільника – це свято, відчуття задоволення від власних досягнень та успіхів інших, розвиток пізнавальних інтересів дитини, удосконалення психічних процесів, усвідомлення власного «Я» та можливість самоствердження особистості, а також високий рівень естетичного виховання. Важливою є роль театру для налагодження повноцінного спілкування дітей в колективі. Комунікація дуже важлива, насамперед тому, що сьогодення характеризується надмірним зануренням дітей у світ віртуальності. У той час, участь у театральних дійствах забезпечує простір психологічного захисту, самовираження, що робить театральне мистецтво важливим чинником профілактики поведінки дитини в соціумі.

Театралізованим іграм у дошкільному віці слід приділяти належну увагу, тому що саме вона надає унікальні можливості для гармонійного розвитку особистості дитини. Дошкільники не лише розвивають здібності дітей, допомагають загальному розвитку, але й формують наполегливість, допомагають прояву допитливості, прагненню до пізнання нового, засвоєнню інформації, розвивають мислення.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. К., 2002. 291 с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посібник. К.: МАУП, 2000, 312 с.
3. Сучасний дошкільний заклад: середовище для розвитку: навч. -мет. посіб. / авт.-упоряд.: М.І. Каратаєва, О.А. Денисова, Л.А. Грицюк. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. 352 с.
4. Шевчук А. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей: метод. рекомендації. *Дошкільне виховання*. 2000. № 2. С. 6–8.

Катерина Гармаш,

учитель музичного мистецтва, старший вчитель
Стецьківського ЗЗСО I-III ступенів Сумської міської ради

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація: У статті висвітлено особливості застосування інклюзивної компетентності у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва загальноосвітнього закладу.

Ключові слова. Інклюзивна компетентність, інклюзивна освіти, діти з особливими освітніми потребами, вчитель мистецької галузі.

У сучасному світі змін, які відбуваються в усіх сферах нашого життя і характеризуються соціальними, економічними та культурними перетвореннями. Для комфортного життя людини важливі різноманітні якості, які сприяють її благополуччю та задоволенню (емоційна стійкість, емпатія, толерантність, розум, уява, фантазія, адаптивність, вміння керувати часом, вміння спілкуватися, гнучкість). Здатність швидко адаптуватися до нових умов та ситуацій є результатом творчої діяльності людини.

З метою підвищення якості навчання та підготовки молодого покоління до викликів сучасного світу освіта в Україні пройшла значні зміни та реформи: впровадження Нової української школи (НУШ), застосування цифрових технологій, розвиток інклюзивної освіти. Отже, все це висуває на перший план вимоги підвищення кваліфікації і професіоналізму вчителя, тобто його професійної компетентності. Вчителя, який здатний впливати на успіх та розвиток кожного учня.

Протягом багатьох десятиліть науковцями розроблено теоретико-методологічні підходи щодо розвитку інклюзії в освіті. Теоретичні аспекти формування компетентностей вчителів та їх готовності до здійснення інклюзивного навчання розкрито в працях С. Альохіна, Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Гноєвська, О. Микитюк. Підходи до інклюзивного навчання та впровадження в освітній простір опрацьовували І. Гудим, Л. Даниленко, А. Колупаєва, Ю. Найда, В. Бондар,

О. Таранченко. Особливостями педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами працювали Л. Вавіна, Н. Ворон, Т. Ілляшенко, Н. Мірошніченко.

Професійним стандартом визначено мету професійної діяльності педагога, загальні та професійні компетентності. Інклюзивна компетентність належить до професійної. Науковець Н.Фіголь зазначає, що інклюзивна компетентність трактується як рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання. Виокремлено компоненти інклюзивної компетентності (мотиваційний, когнітивний, операційний та рефлексивний). З'ясовано сутність кожного з компонентів інклюзивної компетентності: – мотиваційний компонент інклюзивної компетентності визначає спрямованість, систему мотивів, потреб, цінностей особистості педагога, є детермінантою професійної компетентності й фактором її успішного формування; – когнітивний компонент інклюзивної компетентності майбутнього педагога вможливорює цілісність уявлень про соціально-педагогічну діяльність, активізує пізнавальну роботу особи, сприяє розвитку та збагаченню когнітивного досвіду; – рефлексивний компонент інклюзивної компетентності виявляється в здатності усвідомлювати основи власної діяльності, у процесі якої оцінюють та переосмислюють свої здібності, особистісні досягнення, а також у свідомому контролі результатів професійних дій, аналізі реальних ситуацій. Рефлексія вможливорює самопізнання, самоконтроль, саморегуляцію та власний саморозвиток; – операційний компонент інклюзивної компетентності – це здатність виконувати конкретні професійні завдання соціально-педагогічної діяльності, застосовувати способи й досвід успішного сприяння процесові інклюзії дітей та молоді з особливими потребами в соціум загальноосвітнього закладу тощо [4].

Основою інклюзивної освіти та умовою успіху є готовність педагога до роботи в інклюзивному класі. Для вчителя мистецької галузі важливо підвищувати рівень знань з питань розробки індивідуальної програми розвитку, організації навчання для дітей з особливими освітніми потребами, які мають різні освітні труднощі та рівні підтримки. Вміти обирати та використовувати різні ефективні педагогічні технології, оцінювати загальний розвиток дітей з ООП. Створювати на уроках безпечний освітній простір.

Ю. Бойчук, О. Бородіна та О. Микитюк розглядають інклюзивну компетентність як *інтегроване особистісне утворення на засадах інклюзивних знань*, а також спеціальних інклюзивних умінь і навичок, професійних і особистісно значущих якостей, оволодіння корекційно-розвивальними технологіями, що зумовлюють готовність вчителя до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання [1, с. 51].

А. Василюк, зазначає, що «Головним завданням учителя стає така побудова уроку, на якому всі учні класу можуть і будуть ефективно працювати. При цьому вчитель виступає в ролі наставника або коуча, який передає учням певну частку відповідальності за своє власне навчання.

Цілком зрозуміло, що провідну роль в організації інклюзивного навчання відіграє вчитель, оскільки від його професіоналізму, комунікабельності, чуйності, уважності, кваліфікації залежить якість навчання, швидкість і легкість освітньої та соціальної адаптації дітей з ООП, загальна атмосфера на уроці тощо» [2].

Є. Проворова, вважає, що далеко не останню роль в інклюзивній освіті відіграють вчителі музики, адже музика є одним із найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, в тому числі дітей з ООП. Сучасна медицина переконливо доводить, що музика впливає на центральну нервову систему, дихання, кровообіг, артеріальний тиск, діяльність залоз внутрішньої секреції, газообмін, фізичну активність і загальний стан організму людини [3].

Музичний педагог В. Бровко-Дивіна перераховує шість форм вправ, які варто застосовувати під час уроку, та їхнє значення та вплив на дітей з ООП: пісні-ритуали (привітальні, прощальні пісні). Надзвичайно важлива форма роботи на початку заняття, спрямована на згуртування групи. Допоможе створити атмосферу прийняття та довіри.

Бажано, щоби ці пісні були незмінні на кожному занятті – так дитина відчуватиме безпеку і зможе налаштуватися на подальше заняття та із задоволенням завершувати його.

Пальчикові та жестові ігри та вправи розвивають м'язовий апарат, дрібну моторику, тактильну чутливість. Спрямовані на розвиток спритності, рухливості пальців.

Артикуляційні вправи. Внаслідок зниженого м'язового тону та специфічної будови гортані в дітей із синдромом Дауна, артикуляція може бути ускладнена. Тому на музичному занятті обов'язковими мають бути вправи для тренування язика, губ та щік.

Тілесна перкусія. Вправи зі звучними жестами (плескання, тупотіння, шльопання по ніжках) надзвичайно важливі для дітей із синдромом Дауна. Вони можуть не достатньо відчувати свої тіла, тому корисним стає тактильна стимуляція. Крім того, вправи зі звучними жестами розвивають почуття ритму.

Гра на музичних інструментах. Гра на ударних інструментах (барабанах, паличках тощо) також сприяє підвищенню м'язового тону, зміцненню м'язів усього тіла. Також вправи з ударними інструментами розвивають почуття ритму й тембру.

Відомий і терапевтичний ефект від гри на барабанах: зокрема, зменшуються напруження і тривога та вивільняється зайва, негативна енергія. Гра на інших перкусійних інструментах (мараксах, трикутниках, бубнах тощо) розвиває дрібну моторику та фонематичний слух. Крім того, покращуються увага та пам'ять.

Рухливі музичні ігри та вправи. Ці ігри та вправи – крокування, біг, стрибки, кружляння – сприяють розвитку великої моторики дітей із синдромом Дауна. Дають вдосконалити орієнтування в просторі та координацію рухів; вчать реагувати на паузи (зупинитися), змінювати рухи залежно від зміни характеру музики, звуковисотності, темпу та тембру.

Хороводні ігри вчать комунікативних навичок та взаємодії з іншими членами навчального колективу [5].

Для успішної реалізації розвитку інклюзивної освіти та підвищення знань щодо інклюзивної компетентності педагога мистецької галузі, бажано проводити засідання методичних спільнот, педагогічні майстерки, майстер-класи, на яких педагоги мали б змогу обмінюватися досвідом. Співпраця з інклюзивно-ресурсним центром, із центром розвитку педагогічних працівників, із закладами вищої освіти, які б могли організовувати курси підвищення кваліфікації.

Висновки. Таким чином, сучасний вчитель музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти має бути готовим застосувати знання та уміння в нестандартних ситуаціях для навчання та розвитку дітей з ООП. Забезпечувати педагогічну підтримку, організовувати безпечний освітній простір з урахуванням особливостей та потреб кожного.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С., Микитюк О.М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
2. Василюк А. Про інклюзивну компетентність вчителя: мат. II Всеукр. міждисц. наук.-практ. конф. «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат», Тернопіль, 2022.
3. Проворова Є.М. Підготовка учителів музики в інклюзивному класі. Наукове фахове видання «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах» 2020. 71.
4. Фіголь Н.А., Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. Наукові часописи Університету, Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи, випуск 77.
5. Важливо й можливо: як музикувати з дітьми з особливими освітніми потребами [URL:https://nus.org.ua/articles/vazhlyvo-j-mozhlyvo-yak-muzykuvaty-z-ditmy-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy](https://nus.org.ua/articles/vazhlyvo-j-mozhlyvo-yak-muzykuvaty-z-ditmy-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy) (дата звернення: 06.02.2024).

Анна Гринько,
учитель української мови та літератури
Сумського ЗЗСО I-III ступенів №3 Сумської міської ради

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПРОФЕСІЙНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті досліджується роль та значення соціально-гуманітарної компетентності в педагогічній діяльності, зосереджуючись на контексті уроків з української мови. Дотично аналізується підручник О. Заболотного та В. Заболотного для 6-го класу. Розглядаються аспекти, які визначають успішність педагога.

Ключові слова: педагог, соціально-гуманітарна компетентність, українська мова.

Педагогіка, як наука, невід'ємно пов'язана з гуманітарними та соціальними аспектами. Сучасний світ вимагає від педагогів більшого розуміння та володіння не лише предметною складовою навчання, але й широким спектром соціальних та гуманітарних навичок. Професійна соціально-гуманітарна компетентність педагога Нової української школи є важливим фактором у забезпеченні якісної освіти та виховання молодого покоління в умовах повномасштабної війни.

Компетентність учителя фіксує суспільно визнаний симбіоз певного рівня знань, умінь, навичок, завдяки яким педагог здатний здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуро-доцільні види діяльності.

Компетенція ж – нормативно-закріплене коло професійних повноважень.

Сьогодні постать вчителя уособлює в собі тьютора, коуча, фасилітатора, ментора. Ніби слова-синоніми, але кожне несе конкретну характеристику та значення. Але їх поєднують такі компетентності:

- уміння працювати в команді;
- креативність;
- толерантність;
- інформаційна культура;
- самодіяльність;
- самоідентифікація.

Перш за все, професійна соціально-гуманітарна компетентність педагога передбачає вміння *будувати ефективні міжособистісні відносини* з учнями, їх батьками та колегами. Вміння спілкуватися, слухати, розуміти та співпрацювати з різними людьми є ключовим для успішної педагогічної діяльності. Педагог повинен бути емпатичним, толерантним та вміти враховувати індивідуальні потреби та особливості кожного учня.

Другий важливий аспект професійної соціально-гуманітарної компетентності полягає у вмінні *використовувати різноманітні методи та підходи* до виховання та навчання з урахуванням соціокультурного контексту. Педагог повинен мати глибоке розуміння соціальних та культурних особливостей свого учнівства, а також вміти адаптувати свою діяльність до конкретних умов та потреб класу.

Крім того, до складу професійної соціально-гуманітарної компетентності педагога входить вміння *працювати з конфліктами* та складними ситуаціями, які можуть виникати в навчальному середовищі. На це впливають політичні ситуації, повномасштабне вторгнення, економічні зміни, релігійні конфлікти, проблеми в родині тощо. Педагог повинен бути здатним вирішувати конфлікти конструктивно та сприяти побудові мирного та дружнього клімату в класі.

Не менш важливою є *здатність педагога до саморозвитку* та постійного професійного зростання. Сучасні вимоги до педагогів постійно змінюються, і ті, хто мають велику соціально-гуманітарну компетентність, завжди готові до адаптації та вдосконалення своєї діяльності.

Розвиток соціально-гуманітарної компетенції на уроках української мови відіграє важливу роль у формуванні повноцінної особистості учня. Використання різноманітних методів та підходів сприяє не лише покращенню мовних навичок, але й розвитку ключових життєвих компетенцій, які є важливими у сучасному світі.

Поговорімо конкретно про предмет української мови в школі. Чи не найважливіший та найактуальніший серед інших. Адже це генератор українофільства, найвища форма патріотизму.

Досконале знання державної мови, постійна турбота про піднесення її престижу й функціонування в усіх сферах суспільного життя – одне з головних завдань мовної освіти на сучасному етапі розвитку України. Так, у Концепції Нової української школи визначено 10 ключових компетентностей, першою з яких зазначена компетенція: «спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою». Це, по-перше, вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів), по-друге, здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час, по-третє, усвідомлення ролі ефективного спілкування для успішної професійної діяльності [1].

Перед вчителями української мови та літератури поставлені особливі вимоги від суспільства. Це пов'язано із російсько-українською війною, становлення України на світовій арені, поведінкою вимушених переселенців за кордоном, які є обличчям нашої держави. Також розвитком технологій, гуманістичними змінами у суспільстві, компетентнісним та особистісно зорієнтованим підходами до навчального процесу.

Майже кожен підручник з української мови має соціокультурну змістову лінію. Вона постійно змінюється, бо відбуваються зміни й у суспільстві. Під час війни вона стала майже оголеною, як нерв. Автори підручників настільки йдуть нога в ногу з часом, нагально висвітлюють актуальні теми, що це і додає новизну урокам. Діти активно реагують та дискутують.

Наприклад, у підручнику О. Заболотного та В. Заболотного для 6-го класу з української мови 2023 р. є приклад такої актуальної вправи на соціально-гуманітарну тематику [6, 236]. При вивченні теми «Займенник як частина мови» автори пропонують уривки з пісень сучасних співаків Максима Барського та Артема Пивоварова, з яких треба виписати присвійні займенники та провідміняти їх письмово. До слова, відео з цією вправою попало в рекомендації тіктоку та набрало мільйонні перегляди. Шестикласникам висвітлено соціальну проблему війни через пісню, паралельно вивчаючи присвійні займенники.

Зазначимо, що підручник написано з урахуванням компетентнісного підходу:

учень сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає та використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети; використовує українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізму в сприйманні світу; усвідомлює роль морально-етичних норм; готовий і здатний застосовувати їх відносно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, вдома, суспільно корисній діяльності [3].

У сучасному світі, де спілкування та міжособистісні відносини набувають все більшого значення, розвиток соціально-гуманітарної компетенції стає важливою складовою процесу навчання. Українська мова, як основний засіб спілкування, виступає потужним інструментом для

620 ПОПРАЦЮЙТЕ В ПАРАХ. І. Розподіліть між собою уривки пісень. Виписуйте зі свого уривка одне словосполучення з присвійним займенником і провідмінняйте письмово. У займеннику позначте наголос. Обміняйтеся зошитами й перевірте одне в одного правильність виконання.

Хай буде весна,
Поки ми стоїмо до кінця,
І нас не зламає війна,
Наша віра єднає серця,
Україна навіки жива.
Україна – це наша земля.

М. Барських

Жовто-блакитне серце
І плаче, і сміється.
Жовто-блакитне серце
Ніколи не здається.
В кожній новій події
Там є моя надія.

А. Пивоваров

формування цієї компетенції серед учнів. Розгляньмо кілька ефективних методів, які можна використовувати на уроках української мови для розвитку соціально-гуманітарної компетенції.

1. Групова та партнерська робота. Проведення уроків у формі групової або партнерської роботи сприяє розвитку співпраці, комунікаційних навичок та взаєморозуміння між учнями. Завдання, які передбачають спільне вирішення проблем або створення проєктів, допомагають учням навчитися слухати один одного, висловлювати свої думки та дотримуватися правил співпраці.

2. Діалогічне навчання. Створення уроків, під час яких учні активно спілкуються між собою та з вчителем, сприяє розвитку комунікативних здібностей та вміння аргументувати свої думки. Важливо стимулювати обговорення тем, які зацікавлюють учнів, та вислуховувати різні точки зору.

3. Рольові ігри. Використання рольових ігор дозволяє учням відчувати себе в ролі інших осіб або персонажів, що розвиває їхню емпатію та здатність до співпереживання. Це також сприяє вдосконаленню навичок мовлення та виразного читання.

4. Проєктна діяльність. Створення проєктів на уроках української мови дозволяє учням виявити свою креативність, співпрацювати та спілкуватися один з одним для досягнення спільної мети. Учні можуть працювати в команді над створенням презентацій, інтерв'ю, відеоматеріалів тощо.

5. Вивчення культурного контексту. Включення уроків української мови вивчення культурних аспектів та історії українського народу сприяє розумінню інших культур, розвитку толерантності та поваги до різноманітності.

Одним із прикладів вправи на уроці української мови, яка сприяє розвитку соціально-гуманітарної компетентності, є «Коло ідей». Мета такої вправи: розвиток вміння висловлювати свою думку, слухати думки інших, аргументувати свої погляди, приймати альтернативні точки зору та досягати консенсусу.

Хід вправи:

Вчитель вибирає тему для обговорення, яка викликає інтерес учнів та стосується соціально-гуманітарних питань, наприклад, «Чи повинні підлітки мати обмежений доступ до соціальних мереж?» або «Яка роль культури в житті суспільства?».

Учні формують коло, об'єднуючись в групи.

Учитель починає дискусію, запрошуючи учнів по черзі висловлювати свою думку з приводу обраної теми. Кожен учень має право висловити свою думку без переривання.

Після того як кожен учень висловився, вчитель стимулює обговорення, запитуючи про аргументи та контраргументи, сприяючи обґрунтуванню поглядів.

Учитель завершує дискусію, підводячи підсумки та сприяючи досягненню консенсусу (тут згадуємо про коуча та координатора).

Ця вправа не лише допомагає учням розвивати мовні навички, а й сприяє розвитку їх соціальних навичок, таких як вміння слухати інших, адаптуватися до різних точок зору, аргументувати свої думки.

Отже, професійна соціально-гуманітарна компетентність педагога є важливим елементом сучасної педагогічної практики. Володіння цими навичками дозволяє педагогам успішно впливати на розвиток та виховання молодого покоління, сприяючи вдосконаленню їх української мови, формуванню гармонійної та самостійної особистості, справжнього патріота.

Активно брати участь у культурному, політичному, економічному та суспільному житті рідної країни – ось що означає бути сучасним вчителем гуманітарних дисциплін. Крім того, важливо постійно вивчати особливості життя та розвитку країни, бо її мовою навчає дітей.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Нової української школи. [URL:https://nus.org.ua](https://nus.org.ua) (дата зв.: 12.01.2024).

2. Розвиток професійної компетентності вчителя гуманітарного циклу у вимірах Нової української школи. URL: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/IVQECSP/paper/view/411/407> (дата звернення: 12.01.2024).

3. Українська мова 5-9 класи. URL: https://edera.gitbook.io/ukrmon59/9klas/9_klas/sotsio_kulturna_zmistova liniya (дата звернення: 12.01.2024).

4. Авраменко О. В., Лутченко Л. І., Шлянчак С. О. Формування компетентностей особистості в сучасній школі: методичний посібник. Кіровоград, 2010. 80 с.

5. Голуб Н.Б., Новосолова В.І., Шелехова Г.Т., Ярмолюк А.В. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу: посібник. Київ: Вид. дім «Сам», 2017. 144 с.

6. Заболотний О. Українська мова: підруч. для 6 кл. ЗСО. Київ: Генеза, 2023. 272 с.

Альона Гуніна,

учитель української мови, літератури та зарубіжної літератури
Сумського ЗСО I-III ступенів № 26 Сумської міської ради

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація: У публікації розкрито поняття «штучний інтелект» як ефективного інструменту в розвитку освітнього простору, визначено роль штучного інтелекту в навчанні української мови, літератури та зарубіжної літератури, розглянуто способи та переваги використання штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, на уроках мовно-літературної галузі.

Ключові слова: цифрова трансформація освіти, нейромережа, ключові компетентності, штучний інтелект, ChatGPT, мовно-літературна галузь.

На сучасному етапі відбуваються кардинальні зміни у використанні інформації, що зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційного та змішаного навчання як ключових напрямків реформування системи загальної середньої освіти України.

Освітня система, яка зорієнтована на майбутнє, зазнає цифрових трансформацій, що проявляються у форматі цифрового навчального середовища нового покоління. Сучасні здобувачі освіти потребують цифрової грамотності, уміння вести діалог з технологіями, які стають невід'ємною частиною екосистеми сучасного суспільства. Творче мислення, винахідливість, використання оригінальних ідей та прагнення втілювати їх, бажання постійно вчитися новому – ключові принципи майбутнього. Одним із засобів навчання для розвитку ключових компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти може стати методично виважене використання штучного інтелекту [4].

Явище штучного інтелекту стало об'єктом дослідження як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Це праці Андрощук Г., Довженко І., Грицишина В., Загородньої О., Н. Новохатської, А. Шевченка, М. Byram, D. Crystal, M. Dooly, C. Kirsch, Y. Lam, R. Stannard, M. Pegrum, M. Wild та інших. Проте тема визначення ролі штучного інтелекту на уроках мовно-літературної галузі розкрита не достатньо, що й визначає актуальність нашого дослідження.

Мета статті – визначити переваги використання штучного інтелекту на уроках української мови, літератури та зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти.

Штучний інтелект – здатність інженерної системи обробляти, застосовувати та вдосконалювати здобуті знання та вміння; це здатність машин симулювати розум та імітувати людські когнітивні здібності [3].

Штучний інтелект може бути корисним для педагогів, які мають багато завдань та обов'язків. Завдяки використанню штучного інтелекту педагогічні працівники матимуть можливість працювати більш ефективно, зокрема на уроках мовно-літературної галузі.

Найцікавішими способами використання нейромереж штучного інтелекту на уроках української мови, літератури та зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти є такі:

1. Створення на редагування зображень (з допомогою нейромереж можна створити ілюстрації до художніх творів; картинки для будь-якої теми уроку; генерування патріотичних зображень; створення асоціативних та ментальних карт; малюнки для власних навчальних матеріалів; зробити фото в стилі аніме; 2d-зображення перетворити на 3d-зображення; міксувати 2-5 зображень в одне тощо);

2. Створення музики (генерувати музику до зображення, перетворити музику на зображення; окремі літери перетворити на музичні звуки; створити пісні тощо);

3. Створення відео та анімацій («оживити» твори мистецтва, фотографії; створити «живу» аватарку; створити відео за текстовим запитом; оживити фото й озвучити текстом; створити відеоурок / відеопрезентацію; створити фейкові відео; «оживити» сни);

4. Створення художніх текстів (казки, історії на ніч, притчі, хайку, тексти привітань, жарти, метафори, молитви, любовні листи тощо);

5. Створення текстів «нової природи» (меми, комікси, QR-коди, логотипи, резюме);

6. Розробка креативних завдань, проведення досліджень (флеш-картки, інтелект-мапи, концептуальні дошки досліджень, конспекти уроків, навчальні ігри, STEAM-проекти);

7. Для спрощення навчального матеріалу (пояснити простими словами; перефразувати; створити текст на основі ключових слів; придумати аналогію для поняття / теми тощо) [2].

Одним із сервісів штучного інтелекту, який нещодавно з'явився в Україні, є ChatGPT. Це чат-бот від компанії OpenAI, який дозволяє користувачам спілкуватися зі штучним інтелектом. Бот може вести діалог з людиною різними мовами, створювати та перекладати текст і вирішувати інші текстові завдання. З моменту своєї появи наприкінці листопада 2022 року ChatGPT стрімко набирає популярності. Він складається з набору інноваційних інструментів на основі штучного інтелекту, який допомагає оптимізувати щоденну роботу педагогів.

Використання ChatGPT на уроках української мови має такі переваги:

– як автоматизована мовна модель, ChatGPT може створювати приклади речень, творів або есе на різні теми, пов'язані з граматику, синтаксисом, лексику чи літературою; допоможе учням згенерувати ідеї для письмових завдань, а також надавати відгуки про роботу;

– може відповісти на типові запитання, пов'язані з вивченням або викладанням мови, наприклад, як покращити розуміння на слух, як використовувати ідіоматичні вирази чи як ефективно навчити писати.

На уроках української та зарубіжної літератури використання ChatGPT має також ряд переваг, а саме:

– надати учням рекомендації щодо художніх творів для читання, що можуть сподобатися їм згідно їх смаків та інтересів;

– створити вправи, які можуть бути використані для перевірки знань та підготовки до контрольних робіт або іспитів, надати відповідей на запитання про твори, авторів або епохи літератури;

– організувати групові дискусії про різні літературні твори та авторів;

– використати для аналізу зміст літературних творів та визначити ключові теми та ідеї;

– створити інтерактивні можливості для здобувачів освіти, щоб дати їм змогу побачити життєві історії авторів, продемонструвати творчість, підготувати документи для представлення наукових досліджень або наукових статей про літературу.

– спілкуватися в чаті з видатними постатями минулого, вигаданими персонажами, героями художніх творів і фільмів тощо), використовуючи освітній портал «На урок».

Використання штучного інтелекту на уроках української мови, літератури та зарубіжної літератури допоможе зробити заняття більш цікавими та насиченими. Його можна використовувати наступним чином:

1. Як опонента. Учні повідомляють ChatGPT тему дискусії та вводять підказки щодо її структури. Далі здобувачі можуть поспілкуватися із ШІ на задану тему, при цьому він виступатиме опонентом у розмові. Це гарний спосіб підготуватися до дискусії чи дебатів на уроці.

2. Як наставника. Запропонуйте учням застосувати ChatGPT у груповій роботі. Вони можуть використовувати його для виконання спільних завдань та проєктів. Штучний інтелект допоможе здобувачам освіти разом досліджувати та розв'язувати проблеми.

3. Як персонального тьютора. Учителі надають ChatGPT необхідну інформацію, наприклад, результати тестів. А він у свою чергу дає учням персоналізований зворотний зв'язок щодо їхнього прогресу в навчанні.

4. Як допомогу у вивченні мови. ChatGPT може запропонувати навчальні ігри, допоможе досліджувати та інтерпретувати інформацію під час вивчення іноземної мови.

5. Як підтримку протягом навчання. Учні пояснюють ChatGPT свій поточний рівень розуміння та просять допомогти в подальшому вивченні матеріалу або поглибити свої знання з певної теми. Штучний інтелект може запропонувати різні ігри, вправи та інші завдання для поліпшення знань і навичок.

6. Як допомогу в оцінюванні. Учні спілкуються з ChatGPT на визначену навчальну тему, наприклад, вивчений розділ «Морфологія» з української мови. А потім просять оцінити рівень їхніх знань.

7. Як допомогу освітянам з програмою. Педагоги можуть звернутися до ChatGPT для оновлення навчальної програми. Він запропонує нові рубрики для оцінювання, ідеї для покращення програми, наприклад, як зробити її доступнішою для учнів

8. Як асистента вчителя. Педагоги можуть використовувати ChatGPT для розробки навчального контенту. Наприклад, він згенерує запитання для обговорення, теми творів, вправи. Також може дати поради, як допомогти учням під час вивчення певної навчальної теми з української мови, літератури чи зарубіжної літератури. [1].

Під час роботи зі штучним інтелектом учні розвивають інформаційну грамотність, вчать розпізнавати правдиву чи фейкову інформацію, довіряти лише надійним джерелам, використовувати технології для доступу до інформації та її аналізу.

Отже, на сьогодні технологія штучного інтелекту ChatGPT стала новим інструментом в діяльності педагогів і має ряд переваг на уроках мовно-літературної галузі в закладах загальної середньої освіти. Її можна використовувати як помічника вчителя для створення персоналізованого навчального середовища та забезпечення зворотного зв'язку з учнями. Але існують і ризики, що можуть бути спричинені використанням штучного інтелекту: відсутність в учнів мотивації вчитися та критично мислити, згенеровані штучним інтелектом тексти часто містять вигадані факти.

Таким чином, штучний інтелект в освіті відкриває чудові можливості, але всі учасники освітнього процесу повинні ретельно підходити до його впровадження, враховуючи всі можливі ризики та наслідки.

Список використаних джерел

1. Бердо Р. Штучний інтелект та його вплив на етичні аспекти наукових досліджень в українських закладах освіти URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%BE+%D0%A0+%D0%A1..pdf>

2. Богосвятська А. Сім способів використання штучного інтелекту та нейромереж на уроках. URL: <https://bogosvyatska.com/2023/09/03/7-BD%D1%8F-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5/>

3. Карташова Л., Сорочан Т., Шеремет Т. Штучний інтелект як засіб формування освітнього досвіду майбутнього. URL: http://elar.khmn.edu.ua/bitstream/123456789/11333/1/SE-2022_Kartashova.pdf.

4. Мар'єнко М. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/734475/1/2023-381-marienkokovalenko.pdf>

Зоя Декунова, Алла Лавська,

старші викладачі кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ: ВІД УЧИТЕЛЯ – ДО УЧНЯ

Анотація. У статті розкрито значення креативного мислення; акцентовано увагу на шляхи розвитку креативного мислення, окреслена роль педагогів.

Ключові слова: креативне мислення, освітнє середовище, розвиток, педагог.

Глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер. Вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя. У сучасному світі, де майбутнє не може бути чітко спрогнозоване, а теперішнє має кілька потенційних ліній розвитку, людина знаходиться в ситуації постійного вибору, пошуку оптимального рішення відповідно до умов життя і праці. Тому, на всіх рівнях неперервної освіти повинні створюватися умови для розвитку не тільки інтелекту, але й творчих якостей особистості, підготовки її до життя у відкритому суспільстві, самостійної взаємодії з динамічним світом професійної праці. Найбільш вагомою в цих умовах є роль освіти. Саме освіта має безпосередній та найбільший вплив на особистість і суспільство. Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до використання нових ідей, задумів, підходів та рішень.

Основна мета освіти – озброїти учнів / студентів тими компетентностями, які їм будуть необхідними для успішного життя в суспільстві. Креативне мислення – це необхідна для сучасної молоді компетентність, рівень сформованості якої необхідно підвищувати (Lucas and Spencer, 2017 [15]). Вона допоможе їм адаптуватися у світі, що постійно й швидко змінюється та потребує гнучких працівників, які озброєні вміннями «21-го століття», уміннями Розв'язання цього завдання органічно пов'язане з активізацією навчання, з розробкою системи методів і прийомів навчання, які спрямовані на формування пізнавальної активності учнів, засвоєння ними навчального матеріалу, розвиток інтелектуальних здібностей та креативного мислення учнів. Акцент на розвитку креативності пронизує основні принципи Нової української школи. Оскільки саме розвиток креативного мислення дозволить дитині у майбутньому знаходити ефективні рішення для будь-яких проблем, а також – досягти бажаного результату, самореалізуватися.

Метою статті є обґрунтування значення розвитку креативного мислення, визначення шляхів розвитку креативного мислення, дослідження ролі педагога.

Термін «креативність» походить від латинського слова creatio (створення). Цей термін у педагогіці та психології набув поширення в 60-і роки ХХ століття. Проте зміст поняття «креативність» не можна визначити достатньо чітко та однозначно, оскільки досі не запропоновано єдиного підходу або концепції до його трактування. Тільки в зарубіжній психології існує близько сотні його визначень.

Термін «креативність» (за визначенням Д. Сімпсона, 1922) у психології означає здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення та схильність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення.

Едвард де Боно, британський психолог, наголошує на тому, що креативність та креативне мислення заохочує людей мислити поза сталими шаблонами та дивитися на речі з іншої точки зору. Основними навичками креативного мислення є генерування ідей, відкритість до нового, увага та цікавість, розсудливість і дивергентне мислення (пошук різних рішень для вирішення однієї і тієї ж проблеми). Це мислення поза шаблонами, здатність експериментувати й оперувати складністю.

Креативність – здатність творити, здатність до творчих дій, що зумовлюють нове незвичне бачення проблеми чи ситуації.

Креативне мислення в PISA-2021 визначено як компетентність продуктивно залучатися до генерування, оцінювання та вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії.

Дослідниками виокремлено шість параметрів-характеристик креативності:

- здатність до знаходження і формулювання проблеми;
- здатність до генерування великої кількості ідей;
- гнучкість як уміння продумування різноманітних ідей;
- оригінальність – властивість відповідати на стимули нестандартно;
- здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;
- уміння розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу.

У піраміді Маслоу (ієрархії потреб людини) за пріоритетністю потреб креативність перебуває на найвищому щаблі після фізіології, потреб у безпеці та визнанні.

Креативність прямо впливає на інтелект і успішність учнів. Сьогодні школа має вчити дітей швидко підлаштовуватися під зміни. Методи зубріння більше не актуальні. Зважаючи на те, [що до 2030 з'явиться близько 180 нових професій, навчити того, чого ще немає, неможливо.](#)

Ще В. Сухомлинський вказував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування у дітей готових знань. Відтак, покликання педагога – у розвитку творчих можливостей, здібностей дитини, вихованні в неї потягу до нового, формуванні творчої особистості.

Як і будь-яке інше вміння, креативне мислення можна розвивати через практичне й цілеспрямоване застосування. Деякі освітяни вважають, що розвивати в учнів уміння креативно мислити – це забирати час, який відведено для навчання дисциплін, передбачених освітньою програмою. Але насправді учні можуть креативно мислити на заняттях із будь-яких дисциплін, якщо їх правильно zorganizувати. Креативне мислення може формуватися в процесі засвоєння предметних знань шляхом використання таких підходів, які передусім стимулюють дослідництво й відкриття, а не зубріння й автоматизацію.

Креативне мислення учнів у поточному циклі PISA-2022 було інноваційною галуззю дослідження. Дослідження, продемонстрували вплив певних особливостей середовища на креативність. Неформальний зворотний зв'язок, постановка цілей, позитивні виклики, робота в команді, відносна свобода у виконанні завдань та належне визнання й стимулювання розроблення нових ідей – усе це є передумовами середовища для креативності. І навпаки, жорстка критика нових ідей, прагнення зберегти статус-кво, небажання ризикувати і надмірний тиск є тими чинниками середовища, які можуть гальмувати креативність. Можна стверджувати, що аналогічні чинники середовища можуть впливати й на креативне мислення учнів на заняттях.

Дослідники вважають, що формуванню креативності в учнів перешкоджають:

1. Постійне повторення думки про те, що існує лише один правильний спосіб виконання завдання і лише одна правильна відповідь на запитання.

2. Культивування ідеї про те, що необхідно підпорядковуватися системі та страх перед авторитетом вчителя.

3. Дотримання будь-якою ціною плану проведення занять.

4. Просування переконань про те, що оригінальність є рідкісною якістю.

5. Пропагування ідей щодо розмежованості знань.

6. Стимування цікавості та допитливості дітей.

7. Заперечення того, що навчання та розв'язання проблем мають бути цікавими.

Натомість неформальний зворотний зв'язок, цікаві завдання-виклики, робота в команді, пошук власних рішень у виконанні завдань, стимулювання розробляти нові ідеї – усе це є передумовами розвитку креативності. Тож, ефективним рішенням для створення середовища, яке б сприяло розвитку креативного мислення учнів, є реалізація діяльнісного підходу в освіті. Дотримання принципів і характеристик якого допоможуть долати зазначені перешкоди та сприяти всебічному розвитку дитини, зокрема, креативності.

Розвитку креативного мислення учнів сприятиме використання:

інноваційних технологій (ігрових технологій;

технології розвитку критичного мислення; диференційованого навчання;

розвивального навчання;

інтерактивних технологій: технологій кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні трійки, два – чотири – всі разом, карусель, робота в малих групах, акваріум); колективно-групової діяльності (обговорення проблеми в загальному колі, мікрофон, незакінчені речення, навчаючи – учись, мозковий штурм, ажурна пилка, вирішення проблем); ситуативного моделювання (імітаційні ігри); опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію); методу проєктів;

проблемного навчання (створення проблемної ситуації – проблемний діалог – традиційні пояснення замінюють «відкриттям знань»);

особистісно орієнтованого навчання (підтримка та розвиток природних якостей учня, його здоров'я, індивідуальних здібностей);

допомога у становленні його суб'єктності, соціальності, творчої самореалізації); заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, спонукання до пошуку альтернативних рішень,

виконання творчих завдань, створення ситуації взаємодопомоги – прийоми психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів; психологічного супроводу – створення емоційного настрою на початку уроку, релаксація, рефлексія.

Важливою умовою реалізації такого підходу є креативність самого педагога. Саме від рівня інтелектуального потенціалу вчителя, його вміння творчо мислити і втілювати свої задуми у життя залежить кінцевий результат розвитку учнів. Отже, *чим вищою є креативність вчителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу в учнів.*

Які ж риси мають бути притаманні творчій особистості вчителя? Це, насамперед, високий рівень моральної свідомості, постійний пошук оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, творчий стиль мислення, здатність бачити проблему, виявляти суперечності, творча фантазія, розвинена уява, прагнення досягти ефективного результату за конкретних умов праці, високий рівень загальної культури. Творча особистість педагога завжди характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями і здібностями, які сприяють успішній професійній діяльності.

Безумовно, креативність як особистісна якість потребує постійного вдосконалення. Природжені й набуті якості людини взаємопов'язані і не підлягають чіткому розмежуванню. Для того, щоб природжена креативність особистості реалізувалася у творчій продуктивній діяльності, необхідно не тільки забезпечити психолого-педагогічний супровід розвитку креативності, а й

цілеспрямований педагогічний вплив на особистість для формування певних якостей, що забезпечать їй успіх у творчій діяльності.

Сучасний учителя розуміється як невід'ємна складова сукупної культури фахівця, оскільки завдання педагога – шукати, плекати, бути прикладом для учня, пам'ятати, що тільки особистість може виховати особистість, тому розвиток креативності педагога має вагоме значення в педагогічній діяльності.

Бути терплячими до дивних ідей, поважати допитливість, запитання дитини, цінувати їх. Записувати відповіді дитини. Висловлювати віру в здатність кожного учня нестандартно думати. Пояснювати, що на багато запитань не завжди можна відповісти однозначно. Забезпечити для учнів вільне від глузування середовище.

Навчання, побудоване на засадах розвитку креативного мислення, дозволяє вирішувати завдання сучасної освіти. У школярів формується внутрішня потреба передавати власне бачення світу, мати особисту позицію, вміти її відстоювати. Сучасні учні з цікавістю беруться за такий вид навчальної діяльності, який дає їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу, творчість, індивідуальність, самостійність.

Викликом сьогодення є становлення покоління педагогів нової генерації, здатних до навчання креативних дітей. Щоб навчати по-новому, вчитель повинен розуміти свободу дій – обирати навчальні матеріали, методи, прийоми, імпровізувати та експериментувати. Розвиток креативності кожного вчителя призводить до відчутного підвищення якості освітнього процесу.

Отже, чим вищою є креативність учителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу його учнів: тільки креативний учитель, здатний подолати шаблон і формальність у навчанні, спроможний творчо підходити до навчання сучасних дітей та розвивати їх креативність. Креативне мислення дитини є придатним середовищем для її адаптації в соціумі. Оскільки саме розвиток креативного мислення дозволить дитині у майбутньому знаходити ефективні рішення для будь-яких проблем, а також – досягати бажаного результату та самореалізуватися.

Список використаних джерел:

1. Андрієвська В. В. Креативність // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 432.
2. Креативність вчителя: шляхи звільнення від стереотипів і шаблонів. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/kreativnist--vchitelya--shlyakhi--zvilnennya--vid-.html>
3. Розвиток креативного мислення молодших школярів. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislenna-molodsih-skolariv-34293.html>
4. PISA-2021: рамковий документ щодо оцінювання креативного мислення / перекл. з англ. К. Шумової ; наук. редагування Т. Вакулєнко, В. Терещенко; передне слово та додатки А й Б Т.Вакулєнко, В. Терещенко. Київ : Український центр оцінювання якості освіти, 2022. 131 с.
5. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості: URL:<http://eprints.zu.edu.ua/16821/1/нав..pdf>

Юлія Демидова,

завідувач кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету, докторантка Інституту проблем виховання НАПН України кандидат педагогічних наук, доцент

КОНЦЕПЦІЯ МОРАЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті висвічується концепція емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку. Представлена концепція поєднує методологічний (системний, аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний підходи), теоретичний (типізація емоцій, психологічні механізми, функції, структурні компоненти, критерії. показники) та практичний концепти (структурно-функціональна модель, педагогічні умови).

Ключові слова: емоційне сприйняття світу, діти дошкільного віку, методологічний, теоретичний і практичний концепти.

Проблема емоційного сприйняття світу потребує концептуального осмислення в умовах повномасштабної війни росії проти України і яка має значний вплив на емоційну сферу дітей дошкільного віку та їхніх батьків. Враховуючи реалії, в яких опинилися батьки і діти існує необхідність вивчення емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку.

Провідною ідеєю дослідження є положення, згідно яким емоційне сприйняття світу, яке будується на знанні і здатності розпізнавати емоції, а також здатності будувати та підтримувати конструктивні стосунки з іншими людьми. Емоційне сприйняття світу відображає здатність індивіда через емоції пізнавати різні життєві явища. Емоції, виконують ряд функцій, допомагають дітям дошкільного віку краще пізнавати світ, обмінюватися інформацією, активізувати або гальмувати пізнавальні процеси. Зосередження дослідницьких інтересів на осмисленні теоретико-методичних засад емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку обумовлює доцільність побудови представленої дисертації як теоретико-методологічного дослідження, що задає вектор практичного втілення концептуальних ідей щодо розв'язання зазначеної проблеми у закладах дошкільної освіти.

Дослідження емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку носить інтегративний характер, що знайшло відображення у науковій позиції, яка поєднує методологічний, теоретичний і практичний концепти.

Методологічний концепт дослідження емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку відображає взаємозв'язки та взаємодію різних наукових підходів (системний, аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний), спрямованих на вивчення досліджуваного феномену.

Системний підхід сприяє дослідженню емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку як цілісного явища, з притаманними йому характеристиками через взаємозв'язок і взаємодію різних чинників, що впливають на емоційний розвиток дошкільника: внутрішні (вік, емоційний розвиток, особистісні якості) та зовнішні (виховне середовище закладу дошкільної освіти, виховні впливи дорослих, спілкування з однолітками). Застосування системного підходу передбачає не тільки розпізнавання емоцій у себе та інших, але й розуміння причин і наслідків емоцій, точне називання емоцій, адекватне вираження емоцій та здатність ними керувати. Системний підхід сприяє формуванню емоційного інтелекту дитини, який є важливим для її успішної соціалізації, навчання та психічного і фізичного здоров'я.

Аксіологічний підхід є засадничим у сучасному вихованні дітей дошкільного віку. Аксіологічний підхід в емоційному осягненні світу визначає моральні цінності як основу емоційного сприйняття та реагування на реальність. Моральні цінності є суб'єктивними оцінками об'єктів, явищ, дій, ідей тощо, які виражають ставлення людини до них і мотивують її поведінку. Аксіологічний підхід передбачає не тільки аналіз цінностей, але й їх формування та розвиток у дітей дошкільного віку.

Особистісно орієнтований підхід базується на врахуванні індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, можливостей та здібностей кожної дитини. Цей підхід спрямований на створення умов для саморозвитку, самовираження та самореалізації дитини, на розвиток емоційної сфери, здатності пізнавати світ, рефлексії, творчості та відповідної поведінки. Особистісно орієнтований підхід передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію між усіма суб'єктами виховного процесу, а також повагу до дитини. Особистісно орієнтований підхід сприяє емоційному сприйняттю світу, що є важливим для соціальної адаптації дітей дошкільного віку.

Використання *компетентнісного підходу* є важливим у вихованні дітей дошкільного віку як суб'єктів, готових до подальшого навчання у закладах загальної середньої освіти та соціалізації. Компетентнісний підхід передбачає активне залучення дітей дошкільного віку до розв'язання

реальних життєвих ситуацій, що сприяють розвитку особистості дитини. Компетентнісний підхід також вимагає високої професійної компетентності вихователів, які мають бути здатними організувати освітню діяльність дитини на основі індивідуального планування та диференціації.

Застосування зазначених методологічних підходів надає можливість представити емоційне сприйняття світу дітьми дошкільного віку як систему науково обґрунтованих ідей, положень, педагогічних дій виховання у закладі дошкільної освіти.

Теоретичний концепт дослідження емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку ґрунтується на результатах наукових досліджень і визначається системою вихідних ідей, положень, ключових понять, покладених в основу розуміння емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку, що ґрунтуються на аналізі, синтезі та узагальненні наукових фактів і дозволяють класифікувати емоції (позитивні, нейтральні, негативні), виявити психологічні механізми (емоційне зараження, емпатія, когнітивна переоцінка, захисні механізми психіки), функції (сигнальна, оціночна, мотиваційна, адаптивна, компенсаційна, рефлексивна, регульовальна, комунікативна) емоційного сприйняття світу та структурні компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний, довільної спонуки, поведінковий), критерії (когнітивний, емоційно-ціннісний, довільної спонуки, поведінковий), показники, рівні сформованості емоційного сприйняття світу (високий, середній, достатній, низький).

Практичний концепт передбачає розроблення структурно-функціональної моделі та експериментальну апробацію педагогічних умов емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку, реалізація яких здійснюється відповідно до методики та змістового та методичного забезпечення, що втілюються у практику шляхом створення емоційно сприятливого середовища, забезпечення емоційно насиченої комунікації, організація емоційно цікавих ігрових та виховних ситуацій, підготовки вихователів та батьків.

Застосування вище зазначених концептів дає можливість представити емоційне сприйняття світу дітьми дошкільного віку як цілісну систему виховання, побудовану з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей в освітній діяльності закладу дошкільної освіти, з модельованими та експериментально перевіреними педагогічними умовами.

Таким чином, реалізація концепції зорієнтована на якісні зміни у підходах до емоційного сприйняття світу дітьми дошкільного віку, а також на розвиток теоретико-методичних засад у діяльності закладів дошкільної освіти.

Людмила Довгопол,

вихователь вищої категорії

КЗ Чупахівський ЗДО (ясла-садок) «Сонечко-1» Чупахівської селищної ради
Охтирського району Сумської області

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку за допомогою ігрової діяльності. Сенсорний розвиток відіграє важливу роль у становленні особистості дитини, її пізнавальної, дослідницької діяльності, що є основою для її розумового розвитку. Проте для успішного виконання завдань є послідовність і систематичність, поступовий перехід від простого до складного, врахування індивідуальних особливостей та наявність предметно-розвиваючого середовища.

Ключові слова: сенсорне виховання, сенсорний розвиток, сенсорні етелони, предметно-розвивальне середовище.

Однією з основних проблем сьогодення є створення умов для своєчасного повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку кожної дитини, формування її життєвих компетентностей. У зв'язку із цим одне з головних завдань педагога полягає в тому, щоб створити

умови для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу. Базовий компонент дошкільної освіти, Коментар до Базового компонента, програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» виокремлюють сенсорний розвиток як базову основу формування всіх ключових компетентностей дитини дошкільного віку.

Сенсорний розвиток дітей раннього віку є одним з ключових моментів у вихованні та розвитку повноцінної особистості. Відтак вихователі у пошуку ефективних форм, методів і засобів сенсорного розвитку дошкільників.

Проблема сенсорного розвитку дошкільників перебуває в центрі уваги багатьох вчених, як психологів так і педагогів. Видатні зарубіжні спеціалісти в галузі дошкільної педагогіки (Ф.Фребель, М.Монтесорі, Ж.-О. Декролі), а також відомий представник дошкільної педагогіки (С.Русова), справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього віку.

Доведено, що сенсорне виховання [2, с.10] виступає обов'язковим складником розвитку дитини, яка потребує усвідомлених дій з боку вихователів, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (Л. Артемова, А. Бондаренко, Т. Доронова, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, З. Максимова, Л. Олійник, Е. Пілюгіна, Л. Сисуєва, Л. Олійник). Проте в практиці дошкільної освіти сенсорне виховання дітей раннього віку, зокрема і засобами створеного насиченого предметно-розвивального середовища, здійснюється нецілеспрямовано.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ефективності створення предметно-розвивального середовища, яке сприяє сенсорному розвитку дошкільників.

Сенсорний розвиток дитини [1, с.50-51] – це розвиток її сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного виховання в ранньому віці важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення органів чуттів, накопичення уявлень про навколишній світ.

Сучасна педагогічна наука визначає зміст сенсорного виховання, виходячи, зокрема, із даних психології. Він ґрунтується на основі принципу збагачення та поглиблення шляхом формування в дітей (починаючи з раннього віку) широкого орієнтування в навколишньому світі. Поряд зі спеціальним ознайомленням із кольором, формою, розміром предметів слід удосконалювати звуковий аналіз мови, формувати музичний слух, розвивати м'язово-суглобову чутливість тощо. Ці вміння відіграють важливу роль у здійсненні музичної, образотворчої, трудової діяльності, у мовленнєвому спілкуванні. Навчання сенсорних дій поєднується з різними видами діяльності, що забезпечує життєву придатність сенсорних знань та вмінь. Водночас сенсорне виховання передбачає спеціальну роботу щодо ознайомлення дітей із сенсорними еталонами, а також спеціальними способами зіставлення якостей предметів із засвоєними зразками, тобто способами обстеження предметів. Сучасні дослідники приділяють значну увагу проблемі сенсорного виховання. Для дітей раннього віку вони пропонують спеціально організовані заняття із сенсорного виховання. Спочатку ця робота передбачає накопичення сенсорних уявлень, створення навколишнього середовища дитини (мовні й немовні звуки, різноманітні й достатні за кількістю зорові враження), а також спеціальні заняття із сенсорного виховання (на першому році життя). Надалі проводяться заняття, у яких використовують дидактичні ігри та вправи зі спеціально виготовленими наочними матеріалами (вкладки й решітки, кольорові палички, дидактичні столики тощо). Подальший сенсорний розвиток здійснюється під час малювання, елементарного конструювання, у повсякденному житті. Усвідомлюючи важливість та складність завдань, які стоять перед педагогами, вихователі у своїй роботі визначають такі основні напрямки: розвиток дрібної моторики руки; формування системи сенсорних еталонів; формування психічних процесів; активізація словника дітей; створення розвивального середовища; розвиток розумових

операцій; розвиток комунікативних здібностей; розвиток координації рухів; формування навичок саморегуляції; робота з батьками та педагогами.

Сучасна вітчизняна система сенсорного виховання спрямована на активне оволодіння дітьми дошкільного віку суспільним сенсорним досвідом, способами визначення чисельних якостей і властивостей предметів, такими як форма, розмір, колір, смак, запах, стан предметів, положення в просторі, відношення між предметами. Основним засобом, що допомагає дитині виділити та розпізнати їх, є система сенсорних еталонів [3, с.18-19]. Сенсорні еталони – це вироблені людством уявлення, загальноприйняті зразки тих чи інших властивостей і відношень предметів. Наприклад, сенсорні еталони форми предметів – це геометричні фігури: коло, трикутник, квадрат, овал, циліндр та ін.. Еталони кольору - сім кольорів спектру, білий та чорний. Сприйняття навколишнього світу здійснюється через призму суспільного досвіду засвоєння знань відбувається в певній системі.

Період перших трьох років є часом найбільш інтенсивного фізичного та психічного розвитку дітей. У цьому віці за відповідних умов у дитини розвиваються різноманітні здібності: мовлення, удосконалення рухів тощо. Починають формуватися моральні якості, складатися риси характеру. За допомогою дотику, м'язового відчуття, зору збагачується сенсорний досвід дитини. Вона починає розрізняти величину, форму й колір. У ранньому віці сприйняття, як і в періоді немовляти, залишається дуже недосконалим. Дитина не може послідовно оглянути предмет і виділяти різні його аспекти. Вона вихоплює якусь найбільш яскраву ознаку й, реагуючи на неї, упізнає предмет. Саме тому на другому році життя дитина із задоволенням розглядає картинки, фотографії, не звертаючи увагу на просторове розташування зображених предметів. У цьому віці дитина однаково добре впізнає зафарбовані й контурні об'єкти, а також об'єкти, пофарбовані в незвичайні кольори. Це свідчить про те, що кольори ще не стали для неї важливою ознакою, яка характеризує предмет.

Розвиток предметної діяльності в ранньому віці ставить дитину перед необхідністю виділяти й ураховувати в діях саме ті сенсорні ознаки предметів, які мають практичну значимість для виконання дій. Засвоєння нових орієнтувальних дій дозволяє дитині виконувати завдання, що передбачають вибір за зразком, який виступає при цьому міркою. Таке завдання є значно складнішим для дитини, ніж просте впізнання, оскільки вона розуміє, що існують предмети, які мають однакові властивості. Вибір за зразком ускладнюється, якщо маляті запропонувати багато різноманітних предметів або таких, що пофарбовані в різні кольори, мають складну форму й утворені з кількох частин. Отож, спочатку діти вчать добирати предмети за формою, далі за величиною й лише потім за кольором, тобто нові дії сприйняття вони засвоюють насамперед стосовно більш знайомих і більш важливих з точки зору практичної діяльності ознак. Психологи визначають сенсорний розвиток як розвиток сприймання дитини та формування уявлень про зовнішні властивості предметів і явищ: величину, форму, колір, положення в просторі, а також про запах, смак, звук тощо.; виокремлюють і досліджують два шляхи засвоєння системи сенсорних еталонів – перцептивний та інтелектуальний. Перцептивний шлях став основою розробки способів сенсорного виховання дітей раннього й молодшого дошкільного віку.

У роботу з ознайомленням дітей із властивостями предметів насамперед слід включати виокремлення кольору, форми, величини як особливих властивостей предметів, без чого не можуть бути сформовані повноцінні уявлення. Спочатку, коли діти ще не володіють загальноприйнятими еталонними уявленнями, виокремлення властивостей відбувається за допомогою співвіднесення властивостей предметів із засвоєними еталонами. Цілеспрямований розвиток сенсорних здібностей проходить такі етапи:

1. Етап формування сенсорних еталонів та стійких, закріплених у мовленні уявлень про кольори, геометричні фігури та співвідношення між величинами кількох предметів.

2. Етап вивчення способів обстеження предметів, а також набуття уміння розрізняти їхню форму, колір та розмір і виконувати щоразу складніші окомірні дії.

3. Етап розвитку аналітичного сприймання: уміння орієнтуватися в поєднанні кольорів, аналізувати форму предметів, виділяти окремі вимірювальні величини. Як і інші педагогічні науки, сенсорне виховання має свої принципи організації.

Тематичне планування матеріалу проводиться протягом року та узгоджується із сезонними явищами, а також із програмою ознайомлення з навколишнім. Важливим чинником у плануванні занять та повсякденної роботи є ознайомлення дітей з кольором, формою, величиною предметів є принцип послідовності, що передбачає поступове ускладнення завдань. Це ускладнення йде від елементарних завдань на групування однорідних предметів за різними сенсорними якостями до співвіднесення різнорідних предметів за величиною, формою, кольором і далі до врахування цих ознак і властивостей в образотворчій та елементарній продуктивній діяльності. Під час навчальної форми організації сенсорне виховання планують у тісному взаємозв'язку з усіма іншими видами роботи.

Засобами реалізації сенсорного виховання в сучасній системі навчально-виховної діяльності є заняття та міні-заняття; дидактичні ігри та вправи; пошуково-дослідницька діяльність; спостереження та екскурсії; сюжетно-рольові ігри. Принципом послідовності обумовлюється й ознайомлення дітей спочатку із цілком відчутними сенсорними властивостями – величиною й формою предметів, які можна обстежувати шляхом обмацування, а вже потім із такою сенсорною властивістю, як колір, орієнтування на яку можливе тільки в плані зорового сприйняття. Передбачене також послідовне ознайомлення дітей спочатку з очевидними відмінними ознаками предметів (круглою – квадратною формою, червоним – синім кольором), потім із більш близькими (круглою – овальною формою, жовтим – жовтогарячим кольором). Важливим принципом організації процесу навчання є систематичність. Робота із сенсорного розвитку, так само як і формування вмінь, повинна проходити систематично.

Особливої уваги потребує питання про повторюваність занять: період раннього дитинства характеризується надзвичайно швидкими темпами розвитку, і до кожного вікового мікроперіоду слід підходити диференційовано. Заняття на повторення має відрізнятися від основного заняття. Проста повторюваність одних і тих самих завдань може призвести до механічного, ситуативного запам'ятовування, а не до поступального розвитку розумової активності на заняттях. Опанування нових орієнтовних дій призводить до того, що сприйняття стає більш детальним, повним і точним. Дитина сприймає предмет із погляду різних властивих йому ознак. Отож, визначаючи особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку, слід виділити такі пункти даного вікового періоду: складається новий тип зовнішніх орієнтувальних дій примірювання, а пізніше – зорове співвіднесення предметів за їхніми ознаками; з'являється уявлення про властивості предметів; засвоєння властивостей предметів визначається їхньою значимістю в практичній діяльності; розвиток фонематичного слуху, необхідного для спілкування з дорослим, має своїм наслідком сприйняття всіх звуків рідної мови. Вивчення періоду раннього дитинства (до трьох років) становить період сенсомоторних передеталонів, коли дитина відображає лише окремі властивості предметів, що мають істотне значення для безпосереднього рухового застосування (деякі якості форми, величину предметів, відстань тощо).

Отже, все вищезазначене дозволяє говорити про надзвичайну актуальність та значущість сенсорного виховання дітей в ранньому віці, необхідність максимального врахування психофізіологічних особливостей розвитку дитини в процесі створення оточуючого її предметно-розвивального середовища.

Список використаних джерел

1. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.

2. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод.посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів:ФОРМ Баликіна О.В., 2019. 160 с.

3. Олійник Л.М. Ознайомлення дітей раннього віку із сенсорними еталонами. *Дошкільне виховання*. 1996. №6. с.18-19.

Людмила Довженко,

вихователь-методист

Сумської спеціальної початкової школи №31 Сумської міської ради

УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАХОДІВ У СИСТЕМУ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ В СПЕЦІАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто підходи до організації методичної роботи з педагогами в спеціальному закладі освіти з використанням інтерактивних методів, значення їх використання для творчої, продуктивної роботи, підвищення рівня мотивації до саморозвитку і творчості.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, методична робота, професійне зростання педагогів, професійна компетентність, інтерактивні методи.

Зміна пріоритетів у меті дошкільної освіти в Україні зумовлює перегляд її змісту та організації. В умовах реформування системи дошкільної освіти виникає потреба в зміні підходів до організації методичної роботи.

Сьогодні актуальною є думка С. Русової: «Дошкільне виховання постійно йде вперед, оскільки розвивається психологія, росте й змінюється практика дошкільного виховання. Садівниця має завжди йти вперед, прислухаючись до нових гасел у справі виховання відповідно до тих або інших настроїв і течій суспільного життя» [4].

Звернемося до нормативних документів, що визначають концептуально нові напрями освітньо-виховної роботи з дітьми. Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти передбачає впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання та виховання: «... в Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний, інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [3].

Педагогічна професія потребує сьогодні від її представників особливого сприйняття постійно поновлюваних тенденцій суспільного буття та нововведень у змісті, формах і методах навчання та виховання дітей. Відтак актуальною є проблема підвищення професійної майстерності педагогів, яка розв'язується різними засобами, але передусім через методичну діяльність педагогічного колективу.

Методична робота – це спеціальний комплекс взаємопов'язаних практичних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагогів, їх безперервну та професійно-методичну освіту, що зорієнтована в кінцевому результаті на підвищення рівня освіченості, розвинутої та вихованості.

Зміст методичної роботи має бути соціально цінним, визначатися як загальними цілями, так і конкретними завданнями розбудови національного дошкільного закладу. Головна стратегія системи методичної роботи – це створення умов для задоволення фахових та загальнокультурних потреб педагогічних працівників у їх творчості та дослідницькій самореалізації. Враховуючи швидкі темпи розвитку інформаційних та інноваційних перетворень в освіті, а також зацікавленість педагогів у самоосвітній діяльності, виникає необхідність так побудувати методичну роботу, щоб вона забезпечила удосконалення освітнього процесу і сприяла підвищенню якості підготовки

кваліфікованих кадрів. Структура методичної роботи в закладі спеціальної освіти формується з урахуванням особливостей змісту та організації освітнього процесу і відбувається як процес інтерактивної взаємодії та творчої співпраці адміністрації та педагогічних працівників.

На думку Крутій К.Л., «методична робота у сучасному закладі дошкільної освіти має бути максимально гнучкою, а саме сприяти розвитку творчості, ініціативи, підвищувати якість освітнього процесу. Вирішення окреслених завдань лежить у площині пошуку нового змісту, форм і методів роботи з педагогічним колективом» [1].

Педагогічні працівники є активними учасниками методичної роботи. Інноваційну діяльність педагога можна трактувати як особистісну категорію, як творчий процес і результат творчої діяльності

Створюючи атмосферу творчості в педагогічному колективі, необхідно забезпечити сприятливі умови, за яких у кожному педагогові бачать особистість, поважають його вибір, спонукають аргументувати, пропонувати, аналізувати, надають можливість стати архітекторами власного професійного життя. За словами Г. Товстоногова, «... необхідно створювати найбільш сприятливі умови, щоб частіше прокидалось натхнення». Тож завдання вихователя-методиста – допомогти кожному педагогові знайти в собі сили і нереалізовані можливості для підвищення своєї професійної майстерності [6].

Підвищення якості дошкільної освіти перебуває в прямій залежності від рівня професійної компетентності педагогічних кадрів. За сучасних умов реформування освіти радикально змінюється статус педагога, його освітні функції, відповідно змінюються вимоги до його професійно-педагогічної компетентності, рівня його професіоналізму. На сьогодні ми відзначаємо затребуваність педагога творчого, компетентного, здатного до розвитку свого особистісного потенціалу в сучасній системі дошкільної освіти. Успіх роботи дошкільного навчального закладу багато в чому залежить від творчої активності педагогів, від їх професійної зрілості.

Мета статті – обґрунтувати систему методичної роботи в закладі освіти спрямовану на створення професійно-особистісної зони успіху кожного педагога.

З метою підвищення рівня мотивації до саморозвитку і творчості педагогів у нашому спеціальному закладі дошкільної освіти організуємо методичну роботу беручи за основу такі фактори:

- облік результатів діагностики професійних особливостей педагогів;
- врахування індивідуально-психологічних можливостей;
- орієнтування на позитивні можливості особистості педагога;
- диференціація взаємодії різних груп педагогічного колективу;
- індивідуалізація стосунків із колегами;
- особистий приклад очільника методичної служби.

Головною метою роботи з педагогами є бажання зробити методичну допомогу дієвою та результативною. Необхідно знайти доступні і водночас ефективні методи підвищення педагогічної майстерності, які спонукатимуть вихователів підвищувати свій фаховий рівень, сприятимуть збагаченню їх педагогічного досвіду, формуватимуть у них навички самостійного аналізу власної професійної компетентності.

Тож для виявлення здатності й прагнення педагогів до розвитку власного творчого потенціалу, рівня їхньої професійної майстерності та пропозицій щодо поліпшення роботи методичної служби на початку року провели педагогічну діагностику у вигляді анкетування. Так, в ході анкетування дізналися про те, що педагоги найбільше цінують у професії вихователя, чи задоволені своєю роботою, з якими труднощами стикаються найбільше, якої методичної допомоги потребують.

Проводимо анкетування щодо пропозицій до річного плану роботи, де педагоги прописують які форми роботи вважають найбільш вдалимими, що вони хотіли б змінити у методичному

супроводі, про більш пріоритетні напрямки роботи, про свої надбання та напрацювання тощо. Із врахуванням результатів діагностування напрацьовуємо план методичної роботи на рік.

Сьогодні пропонується багато різноманітних форм роботи з педагогічними кадрами у закладі дошкільної освіти. Серед них ми виділяємо як традиційні, так і інноваційні, інтерактивні.

Із традиційних використовуємо: тренінги, семінари-практикуми, педагогічні вітальні, KBK, педагогічний ринг, круглі столи, дискусії. З інтерактивних – ділову гру, союз одностумців, майстер-клас, коучинг-сесію, квік-налаштування, кейс-метод, виставки-ярмарки, творчі години.

Спостерігаючи за роботою педагогів, помітили, що інтерактивні форми роботи викликають більший інтерес, зацікавленість, бажання творити, ставити перед собою цілі та впевнено йти до них.

У роботі з педагогами нашого закладу використовували таку інтерактивну форму як тематичний тренінг «Мова наша, мово...», присвячений Дню української писемності та мови.

До педради був проведений семінар-практикум «Особливості виховання патріотизму», метою якого було підвищення рівня теоретичної та методичної підготовки педагогів щодо питань патріотичного виховання дошкільників з порушеннями зору в умовах сьогодення. Патріотичне виховання дошкільників – це невіддільна складова усього освітньо-виховного процесу в закладі дошкільної освіти. В умовах російської агресії виховання патріота – пріоритетне завдання дошкільця. В рамках заходу обґрунтували теоретичні основи формування національної свідомості та громадської відповідальності кожного, а ще, цікавою була практична частина семінару. Народні ігри, ігрові вправи, національне вбрання, рецепти української кухні – все це стало основою ігрового практикуму.

Активізації знань з питань патріотичного виховання дошкільників в умовах сьогодення, з'ясуванню ступеня підготовленості педагогів до реалізації завдань щодо організації патріотичного виховання дошкільників сприяла також ділова гра «З Україною в серці», яка була організована у командній взаємодії.

Із впевненістю можна сказати, що це підвищило рівень професійної компетентності педагогів щодо завдань і шляхів формування патріотичного світогляду в дошкільнят, сприяло підвищенню майстерності педагогів, спонукало до творчого партнерства, самовираження, самовдосконалення.

Дуже цікаво проходили методичні посиденьки на тему: «Шляхи формування компетентності дошкільників з фізичного розвитку», метою яких було підвищення рівня професійної компетенції вихователів з питання збереження та зміцнення здоров'я дітей з порушеннями зору засобами фізичного виховання. Це було цікаво, креативно, весело, професійно.

Такі форми роботи сприяють постійному зростанню педагогічної майстерності педагогів і об'єднують їх навколо актуальних проблем творчого зростання.

Методична робота в нашому колективі сприймається як творчий процес, педагоги стають справжніми колегами, партнерами, одностумцями, пропагандистами новаторських ідей. Всю методичну роботу спрямовуємо на створення атмосфери творчості та професіоналізму, виявлення та вивчення перспективного досвіду, забезпечення безперервної самоосвіти кожного вихователя, його фахового та творчого зростання.

Можемо стверджувати, що інтерактивні форми роботи з педагогами є більш ефективною формою в процесі підготовки до педагогічної ради та до використання інноваційних технологій у навчанні і вихованні дошкільників. Основним напрямком інтерактивних форм є активізація педагогів, розвиток їх креативного мислення, нестандартний вихід із проблемних ситуацій. Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття, повторення та закріплення знань педагогів, активне функціонування інтелектуальних та вольових сфер, сприяє розвитку та становленню творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Крутій К.Л. Планування роботи дошкільного закладу освіти: реалії та перспективи. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС», 1999. С. 15–28.
2. Масові форми методичної роботи з педагогами в сучасному дошкільному навчальному закладі /За заг. редакцією К.Л. Крутій. Запоріжжя: «ЛІПС» ЛТД, 2004.
3. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://rozvytok-osvity.te.ua/natsional%CA%B9na-doktryna-rozvytku-osvity/>
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2-х кн. За ред. Є. І. Коваленко. Київ: Либідь, 1997. Кн. 1. 272 с.
5. Шаповал Н. Вітер змін, або оновлення векторів у методичній роботі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 4. 2019. С.4–11.
6. Форми методичної роботи з педагогами. URL: <https://osnova.com.ua/formi-metodichnoi-roboti-z-pedagogami/>

Жанна Донцова,

викладач спецдисциплін з професії «Перукар (перукар-модельєр),візажист, манікюрник»
ДПТНЗ «Конотопське вище професійне училище» м. Конотоп Сумської області

ПРАВИЛА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПРОЦЕСІ СПІВПРАЦІ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ПРОФЕСІЇ «ПЕРУКАР»

Анотація. У статті розглянуто підходи до введення та виконання правил педагогічного спілкування з учасниками освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: комунікація у професійній сфері, комунікабельність, педагогічне спілкування, комунікація у педагогічній діяльності, освітній процес, типи спілкування, педагогічний діалог, комунікативна ситуація.

«Скажи мені що-небудь, щоб я тебе побачив», – звертався давньогрецький філософ Сократ до своїх учнів

В закладах професійної (професійно-технічної) освіти спілкування учасників освітнього процесу є надзвичайно гострою проблемою. Актуальним є створення такого середовища, в якому спілкування стало комфортним, безпечним і результативним. Отож, розглянемо декілька дотичних до процесу спілкування понять.

Комунікація в професійній сфері послуг – це таке спілкування, що відбувається в межах взаємодії його учасників і має на меті передати відповідні знання з фаху та професійний досвід.

Комунікабельність – здатність до спілкування; невід’ємна складова успішності людини в сучасному світі.

Педагогічне спілкування – система соціально-психологічної взаємодії між викладачем та учасником освітнього процесу, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для обої діяльності.

Найяскравіше особистість розкривається у спілкуванні. У всі часи викладача-майстра вирізняє вміння налагоджувати педагогічне спілкування з учасниками освітнього процесу та колегами, досягати взаєморозуміння з ними та вести за собою. Адже у процесі спілкування проявляються професіоналізм викладача, його педагогічна майстерність і педагогічний артистизм.

Педагог має заходити до аудиторії бадьорим, упевненим, енергійним демонструвати готовність до спілкування створювати у класі необхідний емоційний настрій здійснювати органічне керування власним самопочуттям та спілкуванням проявляти гнучкість, оперативність, правильно добирати методику впливу на здобувачів освіти.

Перед викладачем перукарської справи, стало відповідальне завдання – відтворити специфіку підготовки перукарів високого класу, узагальнити напрацювання та секрети, що становлять основу підготовки в закладах освіти, опанувати первісні перукарські знання, відновити національні професійні джерела, які передавалися десятиліттями від викладачів учням. Ця скарбниця самобутня та самодостатня, але вона – живий організм, тому завжди відкрита для нових технологій, нових бачень, до співпраці та творчого обміну.

Комунікація у професійній педагогічній діяльності є важливою складовою, оскільки спілкування тут є і суттю, й інструментом. У сучасних умовах трансформації суспільства, його індивідуалізації і гуманізації, ефективні соціальні відносини і професійне спілкування має вибудовуватись на партнерських діалогічних відносинах, виключаючи авторитарність. Діалогічне спілкування передбачає: уміння слухати співрозмовника; необхідність уникати оцінок і порад; здатність приймати іншу позицію; повагу до особистості співрозмовника; відкритість і доброзичливість контактів між співрозмовниками. Для впровадження нових освітніх практик і реалізації сучасних освітніх стратегій актуальним є вивчення різноманітних практик і етичних принципів педагогічного спілкування, яке є основою педагогічної взаємодії на всіх уроках. Також при викладанні спеціальних предметів в особливості «перукарської справи». В даній роботі уточнено зміст понять «педагогічне спілкування», «комунікативна компетентність викладача» як інтегративного багаторівневого особистісного утворення, що розглядається як результат сформованості професійних компетенцій та особистісних якостей викладача, які дозволяють керувати процесом спілкування й організувати педагогічно доцільну взаємодію в освітньому процесі. Кожний розділ – це роздуми й пошуки вдалих форм пояснення складного професійного матеріалу для легкого сприйняття і запам'ятовування учасниками освітнього процесу.

Основним завданням в професійній освіті є загальний та професійний розвиток особистості, становлення її професійної культури. Для активізації навчального процесу та кращого засвоєння матеріалу, застосовую різноманітні способи педагогічного спілкування в процесі співпраці з учасниками освітнього процесу, серед яких використання стилі педагогічного спілкування в викладанні «Перукарської справи». Отже, сьогодні ми ознайомимося, і ми з вами будемо говорити про роль комунікації в професійній сфері, з'ясуємо, яке значення має комунікабельність для успішності людини і чи потрібно знати етику професійного спілкування. Суть використання полягає в тому, що викладач ставить завдання, але сам модерує процес вирішення або сам же вирішує, але при цьому показує шлях виконання завдання. Нестандартні форми проведення уроків з використанням різних стилів спілкування максимально стимулюють пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу здобувачів освіти. Таким чином це стимулює пізнавальний інтерес здобувачів освіти, й одночасно впливає на успішне навчання, підвищує величину та темп ефективності їх розумової діяльності.

Розглянемо стилі педагогічного спілкування

«Спілкування-співтворчість»: вирішальним є активно-позитивне ставлення до учасників освітнього процесу, захопленість справою, що передається здобувачам освіти. Здебільшого за таким викладачем учасники освітнього процесу «ходять по п'ятах», адже він наповнює їхнє життя радістю, почуттям гордості за власні успіхи.

Спілкування-дружба: демонстрація викладачем такого ставлення до учасників освітнього процесу є запорукою успішної взаємодії. Цей стиль базується на особистісному позитивному сприйнятті здобувачів освіти особистості викладача, який виявляє до них повагу та приязнь. Проте викладачу завжди варто враховувати, що дружні взаємини в жодному разі не мають перетворитися на панібратство.

Спілкування-дистанція: під час такого спілкування у викладача в цілому відмічають позитивне ставлення до учасників освітнього процесу, але організація діяльності тяжіє до авторитарності, що знижує загальний творчий рівень спільної зі здобувачами освіти роботи.

Спілкування-залякування: негативний стиль педагогічного спілкування, до якого здебільшого вдаються педагоги, які не вміють організувати спільну творчу діяльність. За умов такого стилю спілкування жорстка регламентація взаємодії учасників педагогічного процесу руйнує творчу атмосферу.

Спілкування-загравання: до цього стилю зазвичай вдаються молодосвідчені викладачі під час роботи з «важкими» учасниками освітнього процесу. Щоб уникнути складних ситуацій на уроці, їм ставлять спрощені запитання та пропонують нескладні завдання, невмотивовано хвалячи їхні відповіді» [1.с. 67].

Використання правил педагогічного спілкування в процесі співпраці з учасниками освітнього процесу з професії «Перукар» на уроках «перукарської справи».

Отже: стиль педагогічного спілкування, який ґрунтується на індивідуальних, зокрема психологічних, особливостях викладача, водночас відображає рівень його професіоналізму.

Правила педагогічного спілкування

Моделюйте спілкування не «від себе», а від учасників освітнього процесу, їхніх запитів, потреб.

Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного здобувача освіти, а не на абстрактну групу.

Використовуйте різні види і моделі спілкування.

Постійно враховуйте психологічний стан кожного здобувача освіти та колективу в цілому.

Намагайтеся зрозуміти настрій аудиторії та на цій основі моделюйте спілкування.

Постійно аналізуйте свої дії та вчинки.

Умійте слухати учасників освітнього процесу, зважайте на їхню думку.

Будьте ініціативним у спілкуванні.

У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.

Якомога частіше усміхайтеся, це викликає позитивні емоції. Частіше висловлюйте схвалення, заохочення.

Ураховуйте соціально-психологічне зростання здобувачів освіти.

Ураховуйте індивідуальні особливості, темперамент та характер учасників освітнього процесу. Окремо обдумайте характер спілкування із важковиховуваними здобувачами освіти.

Уникайте штампів, постійно шукайте нові форми, засоби і методи роботи.

Долайте негативні установки щодо конкретного учасника освітнього процесу.

Уникайте абстрактної критики, оскільки це породжує опір. Уникайте конфліктних ситуацій. Не принижуйте гідності своїх вихованців. Не залишайте поза увагою «незручних» здобувачів освіти. Спілкування має бути систематичним. Не зловживайте своїми перевагами керівника-викладача [1.с.67].

Ораторське мистецтво і риторика в педагогічному спілкуванні

Шість вимог до успішного оратора: ерудиція, енергія, емоційність, експресивність, етика, естетика.

Найважливішою якістю оратора є ерудиція. Тут актуальним стає відоме правило: *«Треба знати небагато про багато чого і багато про небагато чого»*. Тобто ерудиція – це знання про предмет, а також загальнокультурний рівень оповідача.

Вирізняють такі три виміри ерудиції: *глибина* (проникнення до витоків знань із предмета); *широта* (охоплення суміжних галузей знань); *достовірність* (відповідність знань новітнім досягненням науки). Від застосування на уроках різних правил педагогічного спілкування в процесі співпраці з учасниками освітнього процесу вирає весь навчальний процес, бо це – можливість залучити кожного здобувача освіти до роботи на уроці, що сприяє розвитку критичного мислення, творчого потенціалу, зацікавленості слухача предметом.

Емоційність оратора проявляється в його здатності захоплювати слухачів, змушувати їх переживати те, про що йдеться. Слова, що не викликають в аудиторії образів, стомлюють.

Ураховуємо характеристики слухачів. Основою педагогічного процесу є особистість здобувача освіти. Тож організовуючи педагогічне спілкування, викладачів насамперед необхідно враховувати особистісні якості учасників освітнього процесу. На перший погляд, спілкування з слухачами здається простою річчю, але насправді ця багатофункціональна схема є незамінним інструментом для перукаря. Наприклад, яким чином можуть поводитися здобувачі освіти різного темпераменту в запропонованих обставинах.

Слід пам'ятати, що перукарська майстерність, про яку йдеться, передбачає практичне застосування правил етики й етикету в професійній діяльності перукаря і свідчить про рівень його професійної культури, а також про імідж фірми, яку він представляє. Викладачу необхідно уважно придивлятися до кожного учасника освітнього процесу, вивчати його особистість, перевіряти будь-яку інформацію, пов'язану з ним, та переоцінювати внутрішні установки – тільки за таких умов він зможе побудувати з учасниками освітнього процесу справжнє, дієве, педагогічно доцільне спілкування.

Дотримання правил педагогічного спілкування вбереже викладача від багатьох труднощів та помилок, які підстерігають його в практичній діяльності. А досягти успіху здобувачам освіти допоможуть здібності до спілкування, ентузіазм і наполегливість. Що надаються власним прикладом викладання матеріалу, спілкуванням у процесі співпраці з учасниками освітнього процесу [7.с. 68].

На просторах інтернету існує багато причин успіху, але з власного досвіду, я би позначила 30 причин, чому потрібно спробувати працювати зі спілкуванням в процесі співпраці з учасниками освітнього процесу.

Стислий їх виклад можна звести до таких пунктів:

1. Успіх педагогічної діяльності насамперед залежить від культури спілкування.
2. Моделюйте спілкування не «від себе», а від учасників освітнього процесу, їх потреб та інтересів.
3. Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного здобувача освіти, а не на абстрактну групу.
4. Використовуйте різні види спілкування.
5. Спілкуйтесь із учасниками освітнього процесу на взаємних інтересах, проте не організовуйте спілкування «по вертикалі», зверху вниз.
6. Постійно враховуйте психологічний стан окремих вихованців і колективу загалом.
7. Дивіться на себе збоку, постійно аналізуйте свої вчинки й дії.
8. Умійте слухати учасників освітнього процесу, зважайте на їх думку.
9. Намагайтесь зрозуміти настрої здобувача освіти й на цій основі змоделювати спілкування.
10. Спілкування не повинно призводити до конфліктів, а попереджувати їх.
11. Не принижуйте людську гідність.
12. Спілкування має бути систематичним. Не залишайте поза увагою «незручних» для вас здобувачів освіти.
13. Будьте ініціативним у спілкуванні.
14. У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.
15. Уникайте штампів, постійно шукайте нові форми, засоби, методи і прийоми.
16. Долайте негативні установки стосовно конкретного здобувача освіти.
17. У процесі спілкування уникайте абстрактної критики, оскільки це породжує опір.
18. Якомога частіше усміхайтесь: це викликає позитивні емоції, спонукає до продуктивного спілкування.
19. У процесі вашого спілкування частіше висловлюйте схвалення, заохочення.

20. Відкрито виявляйте в дитячому колективі своє ставлення до вихованців.
 21. Постійно розвивайте свою комунікативну пам'ять, запам'ятовуючи педагогічні ситуації, їх перебіг.
 22. Якщо назріває потреба в індивідуальній бесіді, завчасно розробіть її план.
 23. У процесі спілкування в центрі уваги має бути особистість здобувача освіти, його гідність.
 24. Враховуйте соціально-психологічне зростання здобувача освіти.
 25. Систематично аналізуйте процес спілкування.
 26. Технологія й тактика спілкування мають бути скеровані на усунення психологічних бар'єрів між вихователем і вихованцями.
 27. Враховуйте в процесі спілкування індивідуальні особливості, темперамент, характери здобувачів освіти.
 28. Окремо обдумуйте особливості спілкування з важковиховуваними учасниками освітнього процесу.
 29. У процесі спілкування не зловживайте своїми перевагами як керівника-вихователя.
 30. Постійно удосконалюйте інструмент спілкування – власне мовлення [7.с. 112].
- Невміння подолати бар'єри, як правило, призводить до малоефективних моделей спілкування.

Сукупність їх складає кілька типів:

1. **“Монблан”**. Викладач підноситься над групою, як гірська вершина. Він відірваний від учасників освітнього процесу, мало цікавиться їх інтересами та взаєминами з ними. Спілкування зводиться лише до інформування здобувачів освіти, що зумовлює їх пасивність.
 2. **“Китайська стіна”**. Спілкування, за якого викладач постійно наголошує на своїй перевазі над учасниками освітнього процесу, виявляє до нього зневажливе ставлення.
 3. **“Локатор”**. За цієї моделі переважає вибірковість викладача в організації взаємовідносин з учасниками освітнього процесу. Він зосереджує свою увагу на групі або слабких, або сильних здобувачах освіти, що руйнує цілісну й безперервну систему спілкування.
 4. **“Робот”**. Характеризує поведінку викладача, який цілеспрямовано й послідовно діє на підставі певної програми, незважаючи на обставини, що вимагають змін у спілкуванні.
 5. **“Я сам”**. Сутність її в тому, що викладач постає в ролі головної дійової особи, нерідко гальмуючи ініціативу учасників освітнього процесу.
 6. **“Гамлет”**. Здобувачам освіти такого викладача властиві постійні сумніви: чи правильно його зрозуміють, чи адекватно відреагують на його зауваження тощо.
 7. **“Друг”**. Може спричинити для викладача втрату ділового контакту в спілкуванні.
 8. **“Тетерук”**. Характеризує викладача, який під час взаємодії з учасниками освітнього процесу чує лише себе, не реагує на здобувача освіти, не усвідомлює його переживань та потреб.
- Тому, складаючи конспект уроку, маємо враховувати такі моменти – це роздуми і пошуки вдалих форм пояснення складного професійного матеріалу для легкого сприйняття і запам'ятовування здобувачами освіти.

Педагогічний діалог – дія в педагогічному процесі, яка дає змогу кожному партнерові самовиразитись у спілкуванні.

Здійснення діалогу можливе за наявності ціннісного його предмета, особистісно і життєво важливих проблем, розриву у знаннях, потреби у спілкуванні.

Технологія організації діалогу передбачає уявлення комунікативної ситуації (Де відбувається діалог? Хто партнер у діалозі? Яка мета діалогу?). Особа, яка вступає в діалог, має потребу щось з'ясувати, повідомити, переконати, до чогось спонукати. Мотив спричинює найрізноманітніші вияви спілкування: запитання – відповідь, прохання – згода (відмова), пропозиція – згода (незгода) тощо. Зорієнтувавшись у комунікативній ситуації, викладач планує своє висловлення, тобто продумує його тему, основну думку, форму і стиль. Схему комунікативної ситуації подано на рис. 1.

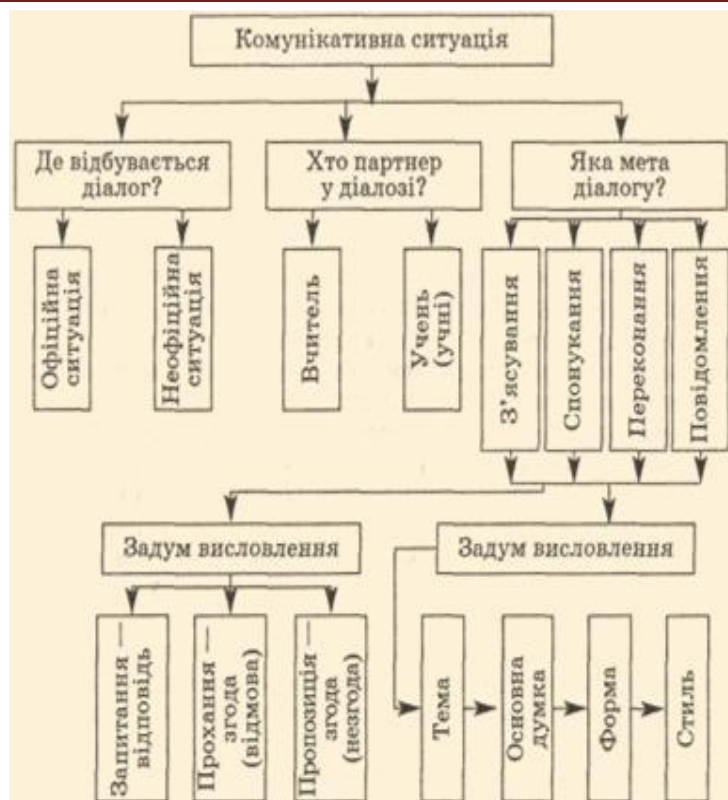


Рис. 1. Комунікативна ситуація

При розв'язанні навчальних завдань педагогічний діалог дає викладачу змогу забезпечити реальний психологічний контакт з учасниками освітнього процесу, формувати їх позитивну мотивацію навчання, створювати обстановку колективного пізнавального пошуку; при розв'язанні виховних завдань — налагоджує виховні та педагогічні відносини, психологічний контакт між учителем та здобувачами освіти, формує міжособистісні відносини. Завдяки діалогу створюються ситуації, які стимулюють самоосвіту і самовиховання особистості [4. с. 256].

Роль викладача в системі професійної освіти полягає не лише в тому, щоб передати знання від одного покоління до іншого, а й у тому, щоб забезпечити особистісний розвиток своїх учасників освітнього процесу, зростання їх художньо-естетичної культури. Для цього викладач сам повинен бути висококультурною, творчою особистістю, людиною майбутнього, носієм загальнолюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін в українському суспільстві.

Окрім того, перукар — має бути освіченим у питаннях гігієни, безпеки праці, володіти знаннями з матеріалознавства, хімії, анатомії, біології; утілювати закони колористики, просторової композиції. Важливим компонентом професійного портрета перукаря є культура, знання з етики та психології, вміння доброзичливо контактувати з людьми. Також перукар повинен слідкувати за напрямками моди, ознайомлюватися з роботами сучасних майстрів, брати участь у конкурсному русі [5.с.3].

Важливі правила педагогічного спілкування

Перше правило — формування почуття «МИ». Досягається усуненням ряду бар'єрів, що можуть виникати в процесі взаємодії. Педагог повинен стежити за тим, щоб не вторгтися в особистий простір здобувача освіти, не тиснути на нього. Оптимальна фізична дистанція у спілкуванні сприймана, як правило, несвідомо, сприятливо впливає на самопочуття суб'єктів, взаємодіючих один з одним.

Соціальний бар'єр виникає у тому випадку, коли моральні й індивідуальні уявлення людини щодо самої себе виявляються слабкіше, ніж вимоги, що пропонуються їй тією соціальною роллю,

яку вона покликана грати в рамках своєї професії і займаної посади, у даному випадку – викладача.

Друге правило – обов'язкове встановлення особистісного контакту з учасниками освітнього процесу на уроках «перукарської справи». Одній дитині буде приємним наш тактильний дотик (доторкнутися до руки, погладити по голові, пригорнути до себе), до іншої потрібно звернутися з якими-небудь словами (назвати по імені, сказати що-небудь на її адресу), а третій, можливо, буде досить того, що ми дивимося на неї і встановлюємо візуальний контакт.

Третє правило – демонстрація власного розташування. Це виявляється в тім, як ми посміхаємося (відкрито, невимушено або навмисно), з якою інтонацією говоримо (по-дружньому, авторитарно, ін.), як експресивно працюють наші рухи (стримано, зневажливо, метушливо, ін.).

Четверте правило – постійний прояв інтересу до клієнта. Педагог повинен уміти слухати і при цьому чути, співпереживати, не обділяючи своєю увагою нікого з учасників освітнього процесу.

П'яте правило – надання і прохання допомоги. Творчу діяльність, у яку включається учасник освітнього процесу на уроках «перукарської справи», педагогові необхідно інструментувати так, щоб у неї все вийшло, щоб її супроводжував успіх. У будь-якій діяльності учнів важливо створити позитивний психологічний фон, атмосферу радості і схвалення за допомогою різних засобів: авансування, підкреслення індивідуальної винятковості, зняття страху, надання схованої допомоги, мобілізації активності, посилення мотивації [8. С. 20-22].

Висновки. Власний досвід показав, що під час подачі навчального матеріалу на уроках «перукарської справи», за правилами педагогічного спілкування та співпраці з учасниками освітнього процесу з професії «Перукар» сприяє:

Професійної культурі, спілкування викладача – це соціально значимий показник (міра) його здібностей, умінь вибудовувати свої взаємовідносини з іншими людьми – здібність і вміння сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень в процесі вирішення поставлених педагогічною діяльністю конкретних задач навчального процесу. Спілкування в педагогічній діяльності – це засіб вирішення навчальних задач; соціально-психологічне забезпечення освітнього процесу; спосіб організації взаємовідносин педагога і вихованців, що обумовлюють успішність навчання і виховання.

Використання правил педагогічного спілкування в процесі співпраці з учасниками освітнього процесу значно підвищують ефективність уроків, помітно зростає якість та успішність знань. Що успішно впливає на здатність застосовувати досвід у типових ситуаціях, що виникають у реальній практичній діяльності. Розкривають творчий потенціал здобувачів освіти.

Комунікабельність є однією з визначальних навичок успішної соціальної взаємодії, що зачіпає як професійні, так і особистісні відносини й однією з найважливіших особистісних якостей у професіях, що передбачають активне спілкування з іншими людьми. Сприяють розвитку особистісних професійно-значущих якостей, дозволяють наблизити теоретичні знання до реальної професійної діяльності майбутнього фахівця сфери послуг.

Правильному професійному спілкуванню людина вчиться все своє життя.

Нехай уміння спілкуватись допоможуть всім нам розкритись, утвердитись в житті, досягти найзаповітнішої мрії.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О.В. Проблема стилів педагогічного спілкування у психолого - педагогічній науці та практиці / Гендерні дослідження у педагогічній науці та практиці: Навч. посібник / За ред. Г.М. Лактіонової, Н.І. Яковець. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 67–98.

2. Буга О. І. Комунікативна культура вчителя в контексті загальної культури особистості / Теорія і практика управління соціальними системами. 2005. №1. С. 100–107.

3. Варецька В.О. Етика педагогічної взаємодії // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 51 (104). С.80–88

4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2006. 256 с. (Альма-матер).
5. Горбатюк Н.А., Зінченко О.І., Откидач Г.І Основи перукарської справи: підруч. для здобувач. проф.(проф.-тех.) освіти. Київ :Грамота, 2020. 256 с.: іл.
6. Кушнір Р. Мистецтво відповідального спілкування: навч.посіб. Дрогобич: Коло, 2017. 240 с.
7. Максименко С. Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С. Д. Максименко, М. М. Заброцький. Київ: Главник, 2005. 112 с
8. Щуркова Н.Е. Нові технології виховного процесу. М., 1998. С. 20–22.
9. Педагогічне спілкування [URL:https://stud.com.ua/77379/psihologiya/pedagogichne_spilkuvannya](https://stud.com.ua/77379/psihologiya/pedagogichne_spilkuvannya) (Дата звернення 20.01.2024р.)
10. Структура педагогічної діяльності [URL:https://stud.com.ua/60819/psihologiya/struktura_pedagogichnoyi_diyalnosti](https://stud.com.ua/60819/psihologiya/struktura_pedagogichnoyi_diyalnosti) (Дата звернення 20.01.2024 р.)

Михайло Жук,

доцент кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної педагогічної освіти
ДВНЗ Університет менеджменту освіти НАПН України, кандидат філософських наук, доцент

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ВИМІРІ НОВИХ РАМОК КОМПЕТЕНЦІЙ ЄС ТА «ШЕЙП КОМПЕТЕНЦІЙ» (ПРОБЛЕМНО-РЕСУРСНИЙ ВИМІР)

Анотація. Освіта 4.0. Компетентнісний підхід передбачає формування практичної готовності вирішувати проблеми розвитку. За умов швидких змін ці проблеми постійно змінюються. Відповідно до цього змінюється і визначення пріоритетних, ключових компетентностей. Навички є конкретизацією діапазону практичного застосування компетентностей. Саме тому в ЄС рамки загальних компетенцій затверджувались у 2006, 2017, 2018, 2022 роках. Цікавим є напрям дослідження інтеграції формування фахових та загальних компетенцій («Шейп компетенцій»).

Ключові слова: освіта 4.0, компетенції, навички, рамки компетенцій в ЄС та Україні.

1. Освіта стає важливою складовою реалізації тренду 4.0 – ІУ промислова революція, індустрія 4.0, глобалізація 4.0 в центрі яких стоїть штучний інтелект. В 2023 р. на Всесвітньому економічному форумі (WEF) в Давосі було визначено що і навчання сьогодні спрямовано на освіту «покоління штучного інтелекту». Саме тому трансформаційні зміни в освіті розглядаються як «освіта 4.0». В Україні з грудня 2022 року анонсовано програму великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок».

У відповідності до матеріалів Всесвітнього економічного форуму 2023 р. (<https://www.weforum.org/agenda/2023/01/skillsets-cultivated-by-education-4-0-davos23/>) освіта 4.0 розглядається як парадигма нової освітньої компетентності, що передбачає формування 3 пріоритетних навичок (skills). Давайте розглянемо як це виглядає (цитуємо матеріали форуму, посилання вище).

1) Розв'язування задач. Уміння розв'язувати проблеми є одним із найвищих навичок кожного університету та компанії, але що це насправді означає? Студенти, які вміють вирішувати проблеми, підходять до них з цікавістю, готові прийняти виклик, що стоїть перед ними. Працюючи самостійно або разом з іншими, учні вивчають ситуацію та ставлять запитання, щоб виявити першопричину проблеми, спільно обмірковують потенційні рішення після перевірки причини, експериментують і тестують рішення в невеликому масштабі, переглядають результати цих тестів, збільшують масштаб найкраще рішення та продовжують відстежувати рішення, щоб переконатися, що воно дійсно вирішує проблему.

2) Співпраця – Освіта 4.0. За своєю суттю співпраця полягає в тому, щоб добре працювати з іншими, інколи як лідер команди, а інколи як член команди. Студенти, які співпрацюють, впливають на хороші дані та ефективне переконання, і вони виявляють готовність змінити свою думку, коли стикаються з доказами, які суперечать їхнім початковим переконанням. Ефективні співробітники будують стосунки з усіма типами особистості, стилями роботи та походженням, діючи швидко, щоб знизити напругу та вирішити конфлікти в будь-якій команді. Крім того, вони шанобливі комунікатори, незалежно від того, – спілкуються вони особисто, на камеру, за допомогою аудіо, коли пишуть у будь-якій формі від мікро повідомлень із низьким контекстом до довгих звітів або активно слухають (*при цьому відбувається переорієнтація з технологій інтерактивного навчання на технології мотивованої взаємодії – М.Ж.*).

3) Адаптивність – Освіта 4.0 Здатність постійно пристосовуватися до нових ситуацій і реалій довгий час недооцінювалася, оскільки «адаптивність» важко визначити. Навички адаптації варіюються від певного комфорту з невизначеністю, раптовими змінами та незнайомими обставинами до здатності приймати ефективні рішення та розробляти інноваційні рішення під тиском. Молодь, яка здатна пристосовуватися, плавно переходить від слідування до лідерства та назад. Вони раді можливості вивчати нові теми, оволодівати новими навичками та перевіряти себе.

Слід зауважити що адаптація охоплює великий діапазон застосувань – від адаптації до проблем, ресурсів, досвіду, технологічних рішень до партнерства та реалізації спільних проєктів.

Тренд освіта 4.0 запущено з 2016 року як пріоритет розвитку освіти та навчання, але вже сьогодні активно досліджуються і контури освіти 5.0, 6.0...

Усі розвинуті держави орієнтуються на інноваційну модель розвитку, в основі якої сьогодні стоїть глобальна система освіти 4.0. В Україні тільки анонсовано програму «Освіта 4.0: український світанок» в грудні 2022 року, але не переведено на рівень дорожніх карт, що потребують швидкої реалізації та транзитів європейського та світового досвіду.

2. Компетентнісний підхід як фактор готовності до інноваційних змін. Автор не планує узагальнювати вітчизняні дослідження з проблеми, ми зупинимось на тому, що може пришвидшити рішення. Давайте розглянемо підхід до формування компетентностей ЄС. Мова йде про визначення рамок компетенцій.

Рамка компетенцій освіти протягом життя вперше в ЄС була прийнята у 2006 році. Вона передбачала формування таких компетентностей

1. Спілкування рідною мовою (Communication in the mother tongue).
2. Спілкування іноземними мовами (Communication in foreign languages).
3. Математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках (Mathematical competence and basic competences in science and technology).
4. Цифрова компетентність (Digital competence).
5. Навчання вчитись (Learning to learn).
6. Соціальна і громадянська компетентність. (Social and civic competences).
7. Почуття ініціативності та взаємодії (Sense of initiative and entrepreneurship).
8. Культурна впевненість і самовираження (Cultural awareness and expression).

Але у відповідності до нових викликів розвитку в 2018 році було прийнято нову рамку компетенцій.

1. Грамотність (Literacy competence).
2. Мовна компетентність (Languages competence).
3. Математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering).
4. Цифрова компетентність (Digital competence).

5. Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence).

6. Громадянська компетентність (Civic competence).

7. Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence).

8. Компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence).

Графічно це виглядає так, посилання – <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53#3>

1.2 Ключові компетентності для навчання протягом життя	
Було (2006)	Стало (2018)
1. Спілкування рідною мовою (Communication in the mother tongue)	1. Грамотність (Literacy competence)
2. Спілкування іноземними мовами (Communication in foreign languages)	2. Мовна компетентність (Languages competence)
3. Математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках (Mathematical competence and basic competences in science and technology)	3. Математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering)
4. Цифрова компетентність (Digital competence)	4. Цифрова компетентність (Digital competence)
5. Навчання вчитись (Learning to learn)	5. Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence)
6. Соціальна і громадянська компетентність (Social and civic competences)	6. Громадянська компетентність (Civic competence)
7. Почуття ініціативності та взаємодії (Sense of initiative and entrepreneurship)	7. Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence)
8. Культурна впевненість і самовираження (Cultural awareness and expression)	8. Компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence)

У реформуванні середньої школи визначаються компетентності у відповідності до законодавчої бази, в якій не відображається нова рамка компетенцій ЄС. 2017 рік. ЄС затверджує рамку цифрових компетенцій в освіті (**DigCompEdu**), що реалізується в програмах розвитку ЄС на 2021-2027 р. Вона передбачає реалізацію дорожніх карт за такими напрямками – посилання <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466>

УСЬОГО ВИЗНАЧЕНО 22 КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ІНТЕГРОВАНО У 6 ОБЛАСТЯХ:

Область 1 зосереджена на професійному середовищі та способах використання цифрових технологій для покращення спілкування з учнями та їх сім'ями; та заохочувати професійну співпрацю та роздуми.

Область 2 зосереджена на пошуку джерел, створенні та спільному використанні цифрових ресурсів, зокрема на зміні та використанні наявних ресурсів з відкритою ліцензією. Ця сфера

заохочує педагогів враховувати конкретні навчальні цілі, контекст, педагогічний підхід та групу учнів під час проектування цифрових ресурсів та планування їх використання.

Область 3 зосереджена на управлінні та організації використання цифрових засобів у навчанні та навчанні. Це заохочує педагогів покращити їхню взаємодію з учнями, сприяти спільному навчанню та підвищити ефективність своїх навчальних стратегій, експериментуючи з новими педагогічними методами.

Область 4 охоплює використання цифрових інструментів та стратегій для покращення формульованої та підсумкової оцінки за допомогою різноманітних форматів та підходів оцінювання. Це включає використання цифрових технологій для забезпечення цілеспрямованого та своєчасного зворотного зв'язку з учнями та аналіз доказів успішності учнів для інформування про майбутні стратегії навчання.

Область 5 зосереджена на використанні цифрових інструментів для стимулювання активної та творчої взаємодії учнів з предметом, включаючи врахування різноманітних уподобань у навчанні на різних рівнях та швидкості, а також забезпечення доступності навчальних ресурсів та видів діяльності.

Область 6 зосереджена на сприянні розвитку компетентності учнів у безпечному доступі та оцінці інформації в цифровому середовищі; використання технологій для спілкування, співпраці та участі та самовираження шляхом створення цифрового вмісту у різних форматах.

Області 2-5 складають педагогічне ядро основи. Вони детально описують компетенції, які повинні мати освітяни для розвитку ефективних, інклюзивних та інноваційних стратегій навчання, використовуючи цифрові інструменти.

У 2022 році прийнято рамку європейських компетенцій зі сталого розвитку («GREENCOMP») – посилання <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/green-education/learning-for-the-green-transition>. Вона визначена за 4 напрямками по три позиції:

- 1) Втілення цінностей сталого розвитку (цінуючи сталість, підтримуючи справедливість, сприяння природі).
- 2) Врахування складності сталого розвитку (системне мислення, критичне мислення, проблемне обрамлення).
- 3) Прагнення до сталого розвитку (політичний рівень, колективні дії, індивідуальна ініціатива).
- 4) Уявлення про стійке майбутнє (майбутня грамотність, адаптивність, пошукове мислення).

3. Дуже цікавим є дослідження компетенцій у вимірі **співвідношення розвитку фахових та загальних компетенцій, що отримало назву «шейп» компетенції**. Якщо спочатку мова йшла про високий рівень фаховий і середній загальних компетенцій, потім про доповнення високого рівня фахових компетенцій деякими високо розвинутими загальними компетенціями, то зараз мова йде про максимальне збільшення високо розвинутих загальних компетенцій. Раджу подивитись джерело: <https://budni.robota.ua/hr/hto-taki-t-shape-l-shape-m-shape-spetsialisti-ta-yak-yih-rozvivati-y-utrimuvati>

Висновки.

1. Для успішних освітніх реформ в Україні потрібно перевести програму «Освіта 4.0: український світанок» практичні дорожні карти змін.
2. Потрібні швидкі транзити досвіду розробки, вдосконалення та зміни європейських рамок освітніх кваліфікацій.
3. Необхідна транзитивність досліджень компетенцій в англійській літературі 2020-2024 років.

Катерина Журба,

завідувач лабораторії національно-патріотичного виховання
Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті висвітлюється питання чинників формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності. Такими чинниками є національна культура, національна свідомість, національна ідея, національна мова.

Ключові слова: національна солідарність, учнівська і студентська молодь, національна культура, національна свідомість, національна ідея, національна мова.

Формування національної солідарності в учнівської і студентської молоді є питанням державної ваги з огляду на повномасштабне вторгнення росії в Україну, що актуалізує запит суспільства на єдність та узгодженість дій громадян, спільну відповідь ворогу. Тому виховання молоді у дусі національної солідарності є пріоритетним завданням виховання у закладах загальної середньої освіти та закладах вищої освіти в умовах війни.

Формування національної солідарності ґрунтується на національній свідомості, національній культурі, національній мові, національній ідеї.

Національна свідомість є цілісною системою духовних орієнтирів нації, необхідних для її виживання і розвитку, що сформувалися у процесі її історичного розвитку та становлення. Національна свідомість поєднує ідеї, цінності, моральні правила, закони, прагнення, які визначають духовну ауру нації.

Складниками національної свідомості є:

національний світогляд;

національна ідентичність;

мовна ідентичність;

ціннісна ідентичність і смисли;

колективна історична пам'ять;

патріотизм;

ставлення до представників інших націй і національностей, що проживають на теренах України;

соборність.

Основою національної свідомості є національна самосвідомість. Національна самосвідомість є усвідомленням своєї національної приналежності, суб'єктності і відповідальності за долю країни, відповідної культури та національних цінностей.

Щоб не блукати у лабіринтах невизначеності цінностей, власної ідентичності, власного призначення і правильно зорієнтуватись у житті, збагнути свою роль у житті і суспільстві, потрібен духовний стрижень, яким є національний світогляд. Національний світогляд як ставлення до світу характеризують *світовідчуття* (емоційно-чуттєве осягнення світу, переживання і оцінка явищ і світу загалом), *світосприйняття*, як образ світу (просторово-часові уявлення про світ, що виявляється у ставленні до себе, людей, світу: позитивне, нейтральне, негативне, *світорозуміння* (міфічне, релігійне, філософське).

Національна ідея – це утвердження української незалежної соборної самостійної національної держави, в основі якої українські національні цінності, українська культура і мова як державна, що використовуються в усіх сферах суспільного життя і на всій території України (10 ст. Конституції України і її тлумачення Конституційним Судом України). Національна ідея передбачає розвиток національних меншин та етносів, що проживають на теренах України, є її

громадянами і беруть активну участь у розбудові України, її захисту від зовнішнього ворога, визнають і поважають закони України, розуміють спільні перспективи усіх громадян і несуть спільну відповідальність за розвиток і становлення правової демократичної держави.

Національна ідея має об'єднати в єдину націю як цілісну одиницю світового співтовариства.

Однак, на сьогодні перспективними є подолання корупції, захист кордонів України від агресора, повернення окупованих РФ територій та встановлення миру. Громадяни України хочуть бачити свою країну європейською, незалежною, правовою, сильною, де найвище цінується людина, її потреби та інтереси. Людям важливо відчувати перспективи, які відкриватимуться для громадян України після війни. Національна ідея має розгортатись не лише на минулому України, а й бути спрямованою на майбутнє. Боротьба, яку веде Україна за своє існування є тривалою і надзвичайно важливою для збереження нації, територіальної цілісності, здобуття свого місця у світі тощо. Водночас подолання труднощів загартувало і консолідувало громадян у їх протистоянні олігархократії в Україні, розкраданню її природних багатств, а тому на сьогодні актуальними залишаються рівні права і свободи для всіх громадян України. Однак, з точки зору боротьби українців за власну незалежність, та прагнення мати свою державу, боронити її від загарбників, нести відповідальність за її майбутнє дієвою залишається національна ідея «Україна – наша земля», яка поєднує минуле і сучасне, традиції і визвольні змагання».

Національна культура – є унікальною і самобутньою, що ґрунтується на народній українській культурі. Творцем української національної культури є український народ, який створив її упродовж багатьох століть, що знайшло відображення у моральних цінностях, святинях, національній символіці, у традиціях, звичаях, обрядах, ритуалах, духовних почуттях (національні, моральні, естетичні, релігійні, громадянські, патріотичні), втілених у народному фольклорі. На розвитку національної культури негативно позначились війни, тривалі заборони, репресії, негативна міфологізація образу українця, переписування історії та применшення ролі українців у житті тих країн чи імперій, до складу яких вони входили у різний час. Усе це стало причиною широких еміграційних процесів, за яких українці були змушені залишати свою землю і шукати долі в інших країнах та збагачувати інші культури світу. Постійні військові конфлікти та боротьба за свою землю проти різних поневолювачів змусили українців найвище цінувати свободу та незалежність, які залишаються найважливішими моральними і духовними цінностями і водночас характеризують українців.

Українська мова є духовним багатством українського народу та фундаментом національно-культурної ідентичності особистості. Без мови немає нації, народу, держави. Доки існує мова, доти існує народ. Без знання мови не можна говорити про національну свідомість чи розвиток національної культури, а тим більше не може бути мови про національну солідарність. Втрата мови веде, до втрати національної ідентичності.

На сьогодні українська мова здобула підтримку на основі прийнятого Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який є ключовим в умовах війни. Згідно статті 9 Закону чиновники, представники органів державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків.

Слід також відмітити, що з початком війни все більше українських громадян свідомо обирають українську мову та відмовляються послуговуватися мовою окупанта, розуміючи, що ця війна є також війною на знищення української ідентичності, тому такий вибір української мови в усіх сферах життя підтримується українським суспільством, для якого українська мова є маркером української національної солідарності і кордоном для ворога. Підтвердженням цьому є також акти вандалізму та спалення українських книжок на захоплених ворогом територіях, який націлений в першу чергу знищувати українську мову.

Таким чином, виявлені нами чинники (національна свідомість, національна культура, національна ідея, національна мова) визначають характер і спрямування процесу формування в учнівській і студентській молоді національної солідарності в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Бех, І.Д., Журба, К.О., Докукіна, О.М., Федоренко, С.В. & Шкільна, І.М. (2019). *Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка*. (Монографія). Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД. 156.

2. Журба, К. О., Шкільна, І. М. (2023). Теоретичні засади формування в учнівській та студентській молоді національної солідарності в умовах воєнного та повоєнного часу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. Вип.27. Кн.1. 209-221.

Ігор Зіняк,

заступник начальника військового факультету сил підтримки та забезпечення з морально-психологічного забезпечення Військового інституту Київського університету імені Тараса Шевченка, підполковник, аспірант Інституту проблем виховання НАПН України

УЯВЛЕННЯ КУРСАНТІВ ПРО МОРАЛЬНУ СТІЙКІСТЬ ДО МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ ВОРОЖОЇ ПРОПАГАНДИ

Анотація. У статті висвітлюється проблема уявлень курсантів про моральну стійкість до маніпулятивного впливу ворожої пропаганди, на основі проведеного діагностувального зрізу у вищих військових навчальних закладах.

Ключові слова: моральна стійкість, курсанти, ворожа пропаганда.

Проблема виховання моральної стійкості курсантів до маніпулятивного впливу ворожої пропаганди є однією з пріоритетних у виховному процесі вищих військових закладів освіти з огляду на виклики, які стоять перед Україною та військовослужбовцями. Розв'язання задач із захисту України вимагає не тільки добрих професійних знань, а й моральних якостей, які є надзвичайно важливими в умовах війни.

З метою вивчення уявлень курсантів про моральну стійкість до маніпулятивних впливів ворожої пропаганди нами був проведений діагностувальний зріз, у якому взяли участь 529 курсантів (373 – хлопців, 156 – дівчат), з них курсанти 1-го курсу (100 хлопців, 50 дівчат). 2-го курсу (100 хлопців, 35 дівчат), 3-го курсу (85 хлопців, 34 дівчат), 4-го курсу (88 хлопців, 37 дівчат).

Проведена пілотажна бесіда дозволила з'ясувати розуміння курсантами сутності поняття «моральна стійкість». Аналіз одержаних відповідей дозволив виявити декілька груп респондентів у залежності від їхніх уявлень.

До першої групи (7,5 %) увійшли курсанти, які розглядають поняття «моральна стійкість» як комплексне утворення, що відображає ставлення до моральних цінностей, етики військовослужбовця, ціннісне ставлення до себе та до інших, а також постійної роботи над собою. Найбільш типовими для цієї групи були наступні відповіді: «Моральна стійкість є комплексним утворенням, що поєднує моральні чесноти, ставлення до виконання професійних обов'язків і постійну роботу над собою» (Микола С.), «Моральна стійкість є складним утворенням, що ґрунтується на світогляді особистості і значною мірою відображає суспільні цінності, досвід та соціальні взаємозв'язки» (Володимир Д.)

До другої групи (34,9 %) увійшли відповіді курсантів, які розуміють поняття «моральна стійкість» як результат морального виховання, прояву відповідальності, лідерських якостей, гідності тощо. Найбільш характерними є наступні відповіді: «Моральна стійкість є результатом морального виховання. Моральна стійкість виховується на основі моральних цінностей, таких як

честь, відданість, реалізм, відповідальність» (Ігор О.), «Офіцер повинен мати моральні принципи, інакше моральна стійкість перетворюється на впертість, нездатність чути інших» (Олег М.), «Моральна стійкість дозволяє особистості зберігати гідність. вірність своїм моральним цінностям і принципам, незважаючи на зовнішній тиск та спокуси, витримувати випробування, діяти відповідно до закону і моральних норм у складних і небезпечних ситуаціях» (Михайло К.).

Третю групу склали відповіді (36,5%) курсантів, в яких моральна стійкість розкривається як професійна якість. Курсанти відмічали, що «Моральна стійкість – ключовий аспект професійної діяльності офіцера. Офіцер, який проявляє високий рівень вихованості моральної стійкості, здатен ухвалювати важливі рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях. Його дії базуються на принципах чесності і відданості виконання службових обов'язків» (Денис Д.), «Моральна стійкість офіцера є критичним елементом успішної служби та має далекосяжний вплив на військову організацію» (Дмитро С.).

До четвертої групи увійшли відповіді (19,2%), в яких моральна стійкість характеризується як умова перемоги над ворогом. «Моральна стійкість є умовою успішної протидії ворогу та перемоги над ним» (Вадим Л.), а також 1,9% опитаних курсантів не визначилися з відповіддю.

Проведене опитування щодо проявів моральної стійкості українського офіцерства знайшло відображення у таблиці 1.

Таблиця 1

ПРОЯВИ МОРАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ОФІЦЕРСТВА НА ДУМКУ КУРСАНТІВ

№	Відповіді	К-сть	У %
1	Здатність ухвалювати вчасні і необхідні рішення	62	11,7
2	Вірність присязі за будь-яких обставин	60	11,3
3	Дотримання моральних принципів	57	10,8
4	Уміння керувати своїми емоціями	54	10,2
5	Уміння розв'язувати моральні дилеми	50	9,5
6	Здатність опановувати страх	46	8,7
7	Відданість справі та Україні	40	7,6
8	Відповідальність за свої дії	37	7,0
9	Робота над собою	35	6,6
10	Стресостійкість	27	5,1
11	Офіцерська гідність і честь	19	3,6
12	Здатність протистояти тиску і викликам	13	2,5
13	Позитивне планування і прогнозування результатів	9	1,7
14	Сміливі дії на упередження	8	1,5
15	Непохитність	7	1,3
16	Здатність виконувати поставлені задачі у надзвичайних умовах	5	0,9
	Загалом:	529	100

Таким чином, опитування показало, що курсанти вірно розуміють поняття «моральна стійкість» та визначають прояви моральної стійкості українського офіцера. Якщо дівчата більше апелювали до відповідальності, моральних принципів, гідності, то хлопці відносять до найбільш важливих проявів здатність ухвалювати рішення, діяти холоднокривно та зважено у надзвичайних ситуаціях.

Інтерв'ювання курсантів показало їхнє розуміння ворожої пропаганди. Так, більшість курсантів дійшла висновку, що ворожа пропаганда використовується з метою впливу і

спрямування громадської думки, нав'язування шкідливих наративів з метою розколу суспільства. У своїх відповідях, курсанти зазначають: «Пропаганда ставить за мету формування суспільної думки. Людям важко розрізнати правду і брехню, а тому інформацію можна розглядати як зброю» (Мар'ян В.), «Ворожа пропаганда створює умови для розколу у суспільстві, працюючи на протистояння у суспільстві і підбурювання до руйнівних, деструктивних дій» (Віталій М.), «Ворожа пропаганда націлена на спотворення правдивої інформації, маніпулювання масовою свідомістю, загрожує політичній і економічній стабільності» (Василь Г.), «Ворожа пропаганда як цілеспрямовані впливи на громадян іншої країни з метою дестабілізації суспільства на підтримку ворожих інтересів» (Андрій К.).

З метою виявлення суджень та уявлень курсантів вищих військових закладів освіти про особливості впливу ворожої пропаганди як на пересічних людей, так і на військових, нами була організована і проведена ділова гра «Ризики впливу ворожої пропаганди». Ми, слідом за Т. Крашенінніковою і А. Подворчан розглядаємо ділову гру як імітацію професійної діяльності. До характерних ознак ділової гри відносимо: «наявність проблеми, мети, завдань; скорочення масштабу часу; розподіл та розігрування ролей; наявність ситуацій, що послідовно розв'язуються, кількох ситуацій; кількох етапів гри; формування самостійних рішень студентів; наявність системи стимулювання; врахування можливих перешкод; об'єктивність оцінки результатів гри; підбиття підсумків» (Крашеніннікова, Подворчан, 2018, с. 20).

Зазвичай ділова гра будується на поєднанні групових та індивідуальних форм діяльності, спрямованих на розв'язання поставленого завдання. Ділова гра передбачала індивідуальну і командну роботу, що створювало можливості для висловлювання власної думки і позиції кожного курсанта, залучення до гри, до спільної діяльності, переживання позитивних емоцій. Організація ділової гри потребувала чіткого визначення теми, мети, перебігу кожного етапу гри, підведення підсумків та рефлексію.

Так, усі учасники ділової гри зійшлися у думці, що ворожа пропаганда використовується з метою впливу на людську свідомість, стала серйозною загрозою для сучасного світу. Це ефективний інструмент для маніпулювання громадською думкою спільнот і розколу націй.

Команда курсантів I-го курсу, яка працювала над питанням щодо інструментів ворожої пропаганди у своїй презентації виокремила наступні чинники: дезінформація, перекручування фактів, фальшування, деморалізація супротивника, сіяння паніки, нав'язування думки про переваги ворога, розхитування ситуації усередині країни, апелювання до масовості і до народу, посилення на авторитетні таємні джерела, культ особи, виправдання дій ворога, пошуки цапа офірного. Інша команда представила засоби пропаганди, зокрема: керування новинами, ЗМІ, соціальні мережі, різні цифрові платформи, мистецтво, символіка, меми, кліше, листівки, роль груп, осередків, партій, організацій, які послідовно проводять таку роботу.

Основним завданням команд було вироблення ефективної стратегії протидії маніпулятивним впливам ворожої пропаганди. На думку курсантів, ефективним шляхом протидії ворожій пропаганді є відкрита робота державних ЗМІ, проведення просвітницької і роз'яснювальної роботи, надійних цифрових платформ і мобільних застосунків, створення аналітичних програм, новин, залучення відомих експертів, де б розвінчувалася ворожа пропаганда, блокування ворожих ЗМІ, соціальних мереж, мобільних застосунків тощо. Роботу команд оцінювали незалежні експерти, що сприяло більш глибокому розумінню проблеми та сприяло подальшому інтересу до самостійного вивчення зазначеного питання.

Таким чином, проведений діагностувальний зріз показав загалом вірне розуміння курсантами понять «моральна стійкість», «ворожа пропаганда», розуміння їх проявів, а значить і можливостей реалізувати свої знання на практиці.

Катерина Зубар,
вчитель англійської мови Комунальної організації (установи, закладу)
«Шосткинської спеціалізованої школи I ступеня №13
Шосткинської міської ради Сумської області»

СЕЕН – ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕТИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ

***Анотація.** У статті розглянуто особливості міжнародної програми з розвитку м'яких навичок СЕЕН у контексті розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Обґрунтовано значення впровадження соціально-емоційного та етичного навчання для українських шкіл.*

Ключові слова: соціально-емоційне та етичне навчання, емоційний стан, початкова школа, особистісно-професійна компетентність.

У воєнний період 2022-2023 років учителі початкової школи України стикаються зі значними соціально-емоціональними викликами у навчальному процесі. Підтримка соціально-емоційного стану учнів, розуміння їхніх психологічних потреб та розвиток емоційної стійкості вимагає від учителів нових підходів та методів до забезпечення процесу навчання та виховання здобувачів початкової освіти. Вчителі мають бути готові до необхідності підвищення рівня самооцінки учнів через позитивне підкріплення емоційного стану учасників навчального процесу на кожному уроці, створення позитивного навчального середовища та налагодження емоційно насичених відносин між учнями та вчителями.

Велика кількість учнів України позбавлені можливості спілкуватися з однолітками та бути залученими до масових соціальних заходів, що негативно впливає на розвиток їхніх соціальних навичок, формування соціальної компетентності та знижує рівень їхніх академічних досягнень. Це зумовлює необхідність розробки системи діагностичних та корекційних вправ, які б ураховували соціально-емоційний стан окремих учнів та навчальних груп загалом.

Одним із сучасних підходів, який зосереджений на розвитку соціально-емоційних навичок учнів та допомагає їм ефективніше взаємодіяти з навколишнім світом, розвивати позитивні стосунки зі своїми однолітками та вчителями, відчувати більшу самооцінку є **соціально-емоційне та етичне навчання (СЕЕН)**. Ця міжнародна програма тренує увагу дітей, співчуття й турботу, етичну залученість, а також усвідомленість великих спільнот і систем, у яких ми живемо [3, с. 10].

До створення програми доклали зусиль спеціалісти з Університету Еморі, міжнародні експерти, а також Далай-лама XIV, який є духовним лідером тибетського народу та лауреатом Нобелівської премії миру. Співзасновником Спільного проєкту на підтримку академічного, соціального та емоційного навчання та науковим референтом програми став американський психолог Деніел Ґоулмен [Ошибка! Источник ссылки не найден].

Наразі програму СЕЕН пілотують у 26-ти українських школах України. Однією з яких, є і наша Шосткинська спеціалізована школа I ступеня №13.

З початком війни педагоги нашої школи зрозуміли, що дітям потрібна термінова допомога, їм необхідно було прийти в стійкий стан, вгамувати негативні емоції, стиснути думки й навчитися по-новому трактувати свою поведінку та поведінку оточуючих. Саме тому, пройшовши конкурсний відбір та опанувавши всі запропоновані матеріали в офлайн та онлайн форматі, на початку нового навчального 2023-2024 року ми почали впровадження соціально-емоційного та етичного навчання у нашому закладі.

Заняття із СЕЕН розпочалися з учнями другого класу. Адже саме серед них було найбільше дітей з проявами страху, неухважності, невміння керувати емоціями, небажання контактувати з однокласниками.

Дуже важливо, обрати формат занять який відповідатиме вашим ресурсам, зокрема часовим, і зможе дати учням та ученицям можливість отримати максимум від програми. Мною була обрана гурткова діяльність. Наші заняття проводяться кожен тиждень після уроків.

За програмою СЕЕН, уроки починаються із розігріву – кількох хвилин, які допомагають налаштуватися на навчання. Діти заспокоюються, готуються до того, що будуть отримувати нову інформацію. Для розігріву можна використати такі питання як «Що таке доброта, щастя?», «Коли до нас ставляться із добротою, чи допомагає це нам бути щасливими?», «Які відчуття ми маємо в тілі, коли згадуємо доброту?».

Потім – пояснення та обговорення нового матеріалу, а також інтерактивна робота з ним. Для роботи на цій частині уроку використовуються такі вправи як «Пригадуємо і малюємо доброту», «Складаємо класні домовленості», «Скриня скарбів із особистими ресурсами», «Браслетки ресурсності», «Стратегії миттєвої допомоги».

Наостанок діти проходять рефлексивну практику, під час якої пропускають матеріал через себе. Вони мають подумати, як отримані знання стосуються особисто їх. В цьому випадку ми використовуємо практики ресурсності, заземлення, вдумливості, жестів. Це дає можливість дітям ретроспективно подивитися на весь урок, зібрати до купи все, що відбувалося й що вони дізналися, але не тільки на рівні знань, а й на рівні м'яких навичок: як вони себе поводити, як реагували [4, с. 20].

Така структура уроку відрізняється від традиційної та дає дітям можливість не тільки засвоювати нову інформацію ззовні, а й дізнаватись більше про себе, про те, як реагує їхнє тіло, які емоції виникають на ті чи інші речі. Діти вчаться розуміти і знати самих себе [2].

Працюючи з дітьми за програмою СЕЕН вже півроку, я помічаю, що діти стали більш дружними, вони почали розуміти, що є одним класом, однією командою. Також знизився рівень стресу та неуважності. Діти не бояться висловлювати свої емоції, вміють їх розрізнити, співпереживають один одному.

Навчальна програма «Соціально-емоційне та етичне навчання» є цінним інструментом, який спрямований на розвиток соціальних, емоційних та етичних навичок учнів.

Імплементування цієї програми в українських школах відкриває можливості для формування позитивного класного середовища, розвитку комунікаційних навичок та сприяє емоційному зростанню учнів.

Важливим складником успіху програми є роль учителя, його особистісно-професійна компетентність. Він повинен мати якісну методичну підготовку та глибоке розуміння соціально-емоційного навчання. Саме вчитель виступає як наставник та модель для учнів. Він створює сприятливу атмосферу для взаємодії, підтримує учнів у розвитку їхніх емоційних навичок і навчає їх етичного ставлення один до одного [3, с. 116].

Загалом, програма «Соціально-емоційне та етичне навчання» виконує важливу роль у формуванні гармонійної особистості учнів, сприяє позитивній атмосфері в класі, розвитку емоційного і соціального інтелекту.

Список використаних джерел

1. Вебсторінка СЕЕН в Україні. URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/shcho-take-seen/>
2. Марковська М. Що таке програма соціально-емоційного та етичного навчання і як вона працює. Нова українська школа. 2020. URL: <https://nus.org.ua/articles/shho-take-programa-sotsialno-emotsijnogo-ta-etychnogo-navchannya-i-yak-vona-pratsyuje/>
3. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання : освітня програма для навчання серця й розуму / Голов.ред. О.Елькін. Харків: Дім реклами, 2022. 144 с.
4. Соціально-емоційне та етичне навчання: начальна програма для ранньої початкової школи / Голов. ред. О. Елькін. Харків: Дім реклами, 2022. 320 с.

Світлана Зуєнко,

вихователь Сумського дошкільного навчального закладу,
(центр розвитку дитини) №28 Ювілейний Сумської міської ради

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті висвітлено актуальність дослідження формування комунікативної компетентності у старших дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Окреслено особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за освітньою програмою «Дитина». Представлено низку принципів навчання дітей за ІКТ. Наведено умови ефективного застосування ІКТ на заняттях з розвитку мовлення та визначено переваги використання в дошкільній ланці ІКТ.

Ключові слова: дошкільна освіта, компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, мультимедіа.

Освіта в ХХІ столітті спрямована на створення людини нового типу, готової жити в інформаційному суспільстві, вирішувати нестандартні ситуації, справлятися зі стрімкими технологічними процесами, опановувати вміння спілкуватися і дискутувати. Необхідність реформування та інформатизації освіти України спонукала дошкільну ланку до пошуку шляхів виховання індивідуальності дитини, здатної до оптимальної й доцільної комунікації, за допомогою комп'ютера. У зв'язку з цим актуалізується проблема упровадження нових інноваційних та інформативних засобів і методів навчання в освітній процес закладів дошкільної освіти, зокрема у формування комунікативної компетентності дошкільників.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема формування комунікативної компетентності була і залишається у колі наукових інтересів психологів, педагогів та методистів, зокрема: Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, Є. Белякової, А. Богуш, Т.Боровик, А. Бурової, Г. Васьківської, А. Гончаренко та інших. Так, Л. Виготський у своїх працях обґрунтував теоретичні основи формування комунікативних умінь особистості в філософському та психологічному аспектах. Вчений довів, що комунікативна компетентність є ключем до успішної діяльності і благополуччя майбутнього життя дитини [2].

А. Волосюк та Л. Шишолік вважають ефективним засобом формування комунікативної компетентності дошкільників інформаційно-комунікативні технології, оскільки інформаційне середовище дозволяє ефективно взаємодіяти всім учасникам освітнього процесу: дітям, педагогам, батькам [3].

Проте, проблема формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку з використанням інформаційно-комунікативних технологій не є достатньо вивченою.

Мета статті: висвітлити засади формування комунікативної компетентності в старших дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

У Базовому компоненті дошкільної освіти комунікативну компетентність дошкільника визначено як «комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культура мовленнєвої комунікації» [1].

В освітній програмі «Дитина» репрезентовано особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, а саме: дитина шостого року життя вільно використовує засоби інтонаційної виразності, декламує твори різного характеру, регулює гучність голосу і темп мовлення залежно від ситуації. Активно розширюється словниковий запас, діти починають вживати слова для узагальнення, синоніми, антоніми, відтінки значень слів, багатозначні слова.

У своєму мовленні діти активно вживають іменники, що позначають назви професій, соціальних установ; дієслова, що позначають трудові дії людей різних професій, прикметники, що відображають якість дій, ставлення людей до професійної діяльності; дедалі частіше використовують складні граматичні конструкції (іменники множини у родовому відмінку). Дитина шостого року життя слідує орфоепічним нормам мовлення, здатна до звукового аналізу простих слів, що складаються з трьох звуків [4, с. 147].

Використання ІКТ у процесі формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку реалізовується через творчі діяльнісні досягнення дитини, які характеризують прояв її комунікативних здібностей.

Інформаційно-комунікаційні технології відносять до інноваційних процесів, завданням яких є створення нового, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, забезпечить доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, сприятиме розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання [5, с. 4].

Застосовуючи ІКТ на заняттях з дітьми дошкільного віку ми керуємося такими принципами навчання: відповідність навчального матеріалу віковим особливостям дітей, рівню їхнього фізичного, інтелектуального й психічного розвитку; діяльнісна спрямованість у навчанні, що передбачає мовленнєву активність; систематичність, забезпечена тематичною організацією навчального матеріалу; доступність, забезпечена шляхом поступового ускладнення; повторюваність навчальних процесів, що сприяє поглибленню знань; мотиваційна спрямованість, створена шляхом забезпечення високого рівня зацікавленості навчанням; науковість як обґрунтованість процесів та результатів.

У Сумському закладі дошкільної освіти № 28 «Ювілейний» створені всі умови для формування комунікативної компетентності дошкільників засобами ІКТ. Проводимо заняття для дітей з використанням інтерактивної дошки та підлоги, що дає можливість дітям швидко запам'ятати лексичний матеріал, сприяє розвитку пізнавальних процесів, розвиває координацію та велику моторику рухів. Мультимедійні технології дозволяють подати дітям набагато більше інформації, ніж на традиційному занятті. Завдяки впровадженню ІКТ маємо змогу урізноманітнювати форми подання матеріалу. Свої знання та уміння діти закріплюють під час таких ігор: «Різнокольорове піаніно», «Знайдіть зайвий предмет», «Фігури», «Комарики», «Тварини», «Пазли» «Барви», «Хто що їсть?» тощо. Застосування мультимедійних ігор дозволяє дітям не тільки виконати завдання, але й перевірити правильність його виконання. Заняття стають цікавішими і розвивають мотивацію, вона надає більше можливостей для участі в колективній взаємодії, розвитку особистих і соціальних навичок.

З метою урізноманітнення дидактичного матеріалу в своїй практиці використовуємо інтерактивні онлайн-ресурси: *Google, LearningApps, Canva, WordWall, Langvabooks*. Використання Web-сервісів в освітньому процесі допомагає оптимізувати здобуття знань, зробити його більш ефективним і цільовим. Корпорація Google розробляє і надає безліч додатків і сервісів, доступ до яких можливий у вікні будь-якого браузера при наявності підключення до Інтернету. Кожен із ресурсів використовуємо на своєму занятті, змінюємо під власні потреби, розробляємо схожий чи зовсім інший навчальний матеріал.

Стосовно системи роботи щодо використання ІКТ на заняттях з розвитку мовлення слід зазначити, що активно впроваджуючи медіаосвіту в освітній процес, ми організуємо партнерську діяльність у процесі якою створюємо медіапродукти, зокрема, монтуємо разом з дітьми мультфільми. Таку діяльність вважаємо успішною, оскільки це сприяє формуванню у дошкільників комунікативних навичок та вмій. Це одна з найулюбленіших форм діяльності дітей, під час якої дотримуємося таких основних етапів:

1. Обговорюємо ідеї сюжету мультфільму. Діти пропонують свої ідеї та вигадають сюжет, який їм подобається найбільше.

2. Розробляємо персонажів та малюємо малюнки. Діти обирають іграшкових героїв, картинки героїв, малюють своїх героїв та місця, де відбуватимуться події мультфільму.

3. Пишемо сценарій та діалоги героїв. Цей етап виконуємо спільно з дітьми, допомагаємо дітям записувати свої ідеї та формулювати слова.

4. Озвучуємо мультфільм. Разом з дітьми записуємо звукові ефекти та діалоги героїв мультфільму.

5. Накладаємо ефекти анімації та монтуємо мультфільм. Використовуємо програмне забезпечення для анімації та монтажу свого твору.

6. Проводимо прем'єру мультфільму. Після завершення створення мультфільму презентуємо його іншим дітям та батькам.

Разом з дітьми створили мультфільми «Збираємось до школи», «Колобок», «Ріпка на новий лад» тощо.

Таким чином, аналіз нашої системи роботи дозволяє зарахувати до переваг використання ІКТ на заняттях з формування продуктивних комунікативних навичок такі: розвиток пізнавальних процесів (сприйняття, увага, пам'ять, мислення, уява); розвиток творчого потенціалу, розкриття творчих здібностей; формування комунікативних навичок; забезпечення свідомого вивчення матеріалу; налагодження й збереження тісного контакту із дітьми; активізація освітнього процесу; формування в дітей позитивного ставлення до навчання.

Наш досвід роботи засвідчив, що застосування ІКТ на заняттях з формування комунікативної компетентності у старших дошкільників є ефективним. Цей процес істотно розширює можливості звичайних посібників за рахунок використання звукового супроводу та ефектів анімації. У результаті використання ІКТ на заняттях із розвитку мовлення можна досягти головної мети навчання – виховання особистості, здатної розвиватися та активно взаємодіяти в умовах сучасного інформатизованого суспільства.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Режим доступу: <http://surl.li/jyzt>
2. Виготський Л.С. Уява і творчість у дитячому віці. М., 1967. С.40-48.
3. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : тематичний збірник праць / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне : РОІППО, 2015. 85.
4. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Бєленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 419 с.
5. Єресько О.В. Освіта в Україні: курс – на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 1. С. 4-6.

Інна Іващенко,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Державного навчального закладу «Сумський центр професійно-технічної освіти харчових технологій, торгівлі та ресторанного сервісу»

УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЇ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. У статті висвітлюється актуальна проблема управління виховним процесом у закладі професійно-технічної освіти; акцентується увага на тайм-менеджменті.

Ключові слова: управління закладом ПТО, виховний процес, системна робота, тайм-менеджмент.

У сучасних умовах процес управління виховним процесом закладу професійної (професійно-технічної) освіти розглядається як відкрита соціально-педагогічна система, що взаємодіє із соціумом і забезпечує розвиток закладу в конкурентному середовищі. Відповідно запроваджуються нові технології управління виховним процесом закладу професійної (професійно-технічної) освіти, пов'язані зі змінами способів управлінської діяльності, засобів комунікації та реалізації управлінського рішення, з урахуванням зовнішніх зв'язків закладу освіти, прогнозування його розвитку, створення умов для процесів самоорганізації та самоуправління керованих об'єктів.

Головним напрямом перебудови освітнього менеджменту, його радикального вдосконалення й пристосування до сучасних умов стало впровадження високоефективних інформаційно-комунікаційних технологій. Мова йде про стрімкий розвиток хмарних технологій, їх динамічність, доступність та простоту в застосуванні в управлінні освітнім процесом.

Завдяки хмарним технологіям можна якнайкраще організувати оперативне управління виховним процесом в реальному часі. Упровадження хмарних сервісів сприяє створенню єдиного інформаційного простору, що забезпечує доступ до цих сервісів усіх закладів ПТО, педагогічних працівників, учнів, батьків. Упровадження хмарних технологій забезпечує комунікацію, колаборацію та кооперацію учасників виховного процесу, здійснюючи освітній процес відкритим та доступним.

Використання хмарних технологій дає можливість вирішити низку проблем, з якими стикається керівник навчально-виховної діяльності закладу ПТО: накопичення значної кількості інформації, несвоєчасність доступу до інформації, синхронізація даних, організація спільної роботи, взаємодія працівників закладу, екологічність, ефективного збору даних, своєчасної зворотної реакції педагогічного працівника.

У освітньому менеджменті використовують сервіси Google, які допомагають в управлінні виховною діяльністю заступнику директора закладу як інструменти для стратегічного планування виховної роботи, ефективного контролю, аналізу результатів праці, стимулювання педагогів до творчого пошуку, інноваційної діяльності та створюють середовище для публічної діяльності, професійного спілкування, самореалізації та саморозвитку управлінця.

Серед основних переваг сервісів Google – безкоштовність, надійне збереження даних; відсутність необхідності розгортати «хмару»; інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, простота у використанні; наявність універсального облікового запису, що забезпечує доступ до всіх сервісів; наявність широкого функціоналу, що постійно оновлюється і здатен забезпечити підтримку практично всіх видів діяльності установи; доступність з будь-якого цифрового пристрою, підключеного до мережі Інтернет; можливість роботи на різних платформах (Windows, Android, IOS та ін.).

До складу пакету Google Додатки належить низка сервісів: сервіси підтримки комунікації (Gmail, Групи, Hangouts); сервіси для планування та організації роботи (Google Календар, Google Keep); офісний пакет (Google Документи, Презентації, Таблиці); електронне сховище даних (Google Диск); сервіс для проведення онлайн-опитувань (Google Форми); сервіси для поширення педагогічних ідей і створення позитивного іміджу (Google Sites, Google+, Blogger).

Для того, щоб організувати управління виховною роботою за допомогою сервісу, необхідно, щоб всі педагогічні працівники закладу ПТО мали облікові записи в Google.

Одним із важливих процесів в управлінні виховною роботою є комунікація та зворотній зв'язок з учасниками. Gmail – послуга електронної пошти від Google, яка має низку переваг:

можливість зберігати листи і вкладені файли у хмарному сховищі; високий рівень надійності, безпеки та захисту від спаму; можливість вкладати в листи файли різного формату (зображення, відео, документи та ін.), а також файли великих обсягів; перевірка орфографії багатьма мовами; широкі опції форматування тексту листа; убудований пошук, що дозволяє швидко віднаходити необхідні відомості; можливість налаштування переадресації листів з інших поштових скриньок користувача; можливості упорядкування листів шляхом створення системи каталогів і підкаталогів, присвоювання листам особливих міток; синхронізація з іншими сервісами Google (Контакти, Google Drive, Календар (завдання), Hangouts, Google+) та ін.

Під час організації освітньо-виховного процесу доводиться надсилати інформацію як окремим працівникам, так і багатьом адресатам. У додатку Контакти можна створити окремі групи («Наш заклад», «Майстри виробничого навчання», «Методична рада» тощо). При написанні листа в поле «Кому» слід внести всі електронні адреси учасників групи.

У стратегічному менеджменті важливе місце відводиться плануванню. За допомогою додатка Google Календар можна створювати річне планування, у т.ч. події, заходи, вказуючи годину й день, місце проведення заходу; розсилати запрошення або надавати доступ педагогічним працівникам, учням; вставляти посилання на відповідний інформаційний документ; відправляти нагадування про події. Одна з головних переваг Календаря – можливість спільного використання. Оскільки події відображаються на день, то таким чином можна формувати індивідуальний план роботи директора, заступників директора, педагогів тощо.

У заступника директора досить часто виникає потреба в занотовуванні поточних завдань, цікавих думок, ідей тощо. Google Keep – це безкоштовний сервіс, призначений для створення і зберігання електронних нотаток. Створювати нотатки можна на будь-якому цифровому пристрої (планшеті, смартфоні тощо). На відміну від записів на традиційних паперових носіях (блокнотах, органайзерах тощо), електронні записи в Google Keep мають низку переваг: вони завжди доступні з будь-якого цифрового пристрою, що підключений до мережі Інтернет; майже не обмежені в обсягах; надійно захищені від знищення чи пошкодження; їх можна візуалізувати нотатки для кращого сприйняття шляхом додавання зображень, виділення різними кольорами тощо.

Важливим у сучасному управлінні виховним процесом є надання доступу до інформації, спільна робота учасників освітнього процесу, збір та аналіз інформації. Завдяки Google Диску керівник формує єдиний простір для зберігання файлів і роботи з ними одночасно з учасниками освітнього процесу. Серед переваг цього сервісу варто відзначити доступ до файлів з будь-якого пристрою, що підключений до мережі Інтернет; можливість спільної роботи з документами (як одночасно, так і розподіленої в часі та просторі) – редагування, коментування, перегляд; можливість упорядкування документів і файлів шляхом створення системи.

Для збору інформації від учасників освітнього процесу до підготовки до педради або написання наказу, формування робочого плану, річного плану роботи, плану виховної роботи використовується сервіс Google Форми, який дає можливість сформувати зведені дані для звітності та подальшого аналізу в Google Таблицях. Також сервіс автоматично будує аналітичні діаграми відповідно до результатів опитування. У Google Презентаціях створюються матеріали для виступів, доповідей на педагогічних радах, засіданнях методичних рад та інших заходах. Презентації можливо представляти в Інтернет-спільнотах.

Google Classroom є додатком Google, у якому проводиться дистанційне навчання педагогічних працівників. Це інструмент, що зв'язує Google Drive і Gmail, допомагає створювати й

упорядковувати завдання, коментувати й організовувати ефективне спілкування з учасниками курсу в режимі реального часу або в режимі дистанційного навчання.

Використання хмарних сервісів Google для управління освітньо-виховним процесом у закладі професійної (професійно-технічної) освіти має низку переваг – перш за все, це комплексна підтримка системи від створення відповідних форм і зберігання результатів у хмарному сховищі даних до менеджменту через Google Календар. Налагодження роботи за допомогою Google Додатку значно покращує процес взаємодії між учасниками освітньо-виховного процесу, урізноманітнює форми взаємодії й комунікації, оптимізує часові ресурси та витратні матеріали. Виконавці отримують можливість працювати над завданнями будь-де, будь-коли, маючи доступ до мережі Інтернет; співпрацювати в синхронному й асинхронному режимі. При цьому, види роботи можуть бути абсолютно різними – від підготовки звітної документації до спільної роботи над проектами з викладачами, України, зарубіжжя.

Список використаних джерел

1. Зубкова Н.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі й управлінні навчальним закладом. *Завучу. Усе для роботи*. 2016. № 3-4. С. 22-28– 22-32.

2. Заєць Н.Ю. Вплив тайм-менеджменту керівника на розвиток позитивного іміджу навчального закладу. *Вісник*. 2017. № 142. С. 45-50.

Інтернет-посилання: <https://core.ac.uk/download/pdf/17185744.pdf>

<https://ccjournals.eu/ojs/index.php/tmn/article//540/822/>

<https://lib.iitta.gov.ua/704616/1/ЗБІРНИК-ХОНС.pdf>

Сніжана Киричок,

учитель зарубіжної літератури КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №22 імені Ігоря Гольченка Сумської міської ради

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД У ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ ПЕДАГОГА

Анотація. У статті висвітлюється актуальна проблема сучасної системи освіти – психолого-педагогічний супровід професійного зростання педагога; акцентується увага на необхідності впровадження системи супроводу, яка включає в собі індивідуальні та групові методи підтримки для педагогів на різних етапах їхньої кар'єри.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, професійне зростання педагога, системна діяльність психолога, груповий та індивідуальний підхід.

Ми живемо в стрімкому, невпинному, реактивному ХХІ столітті, яке має швидкий темп технологічного розвитку. Неабиякий психологічний тиск відчувають люди всіх сфер життя. Але для педагогів процес руйнації звичної парадигми освіти, підходів до навчання та виховання учнів є, мабуть, найбільшчим. Шкільна освіта сьогодні зазнає докорінного реформування. Сучасний учитель повинен бути готовим до застосування нових освітянських ідей. І він готовий, тому що, за словами В. Сухомлинського, «немає людей більш допитливих, невгамовних, більш одержимих думками про творчість, як учителі» [4, с. 38]. Щоб бути на голову вище за своїх учнів, які все більше інформації можуть здобувати не в школі, а поза її межами (інтернет ресурси, соціальні мережі, науково-пізнавальні та розважальні телепрограми, інтернет-проекти, онлайн-семінари), педагог має оновлювати свої знання протягом усього життя. К. Ушинський зазначав, що «...учитель живе до тих пір, доки вчиться, як тільки він перестає вчитись, у ньому вмирає вчитель» [4, с. 38]. Навчання педагога не має зупинок, перерв, воно не може закінчуватись. «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну

майстерність, загальну культуру», – сказано й у Законі України «Про освіту» [3, с. 146]. Така педагогічна діяльність веде до того, що людина постійно знаходиться під впливом сильних нервово-психічних навантажень.

Як же зробити процес навчання безпечним та цікавим як для вчителів, так і для дітей, як мотивуватися до змін в освіті, коли знаходишся в постійному стресі через невідомість і навантаження? Раніше ж педагогів не навчали вмінню ефективно управляти стресом та психічним перевантаженням, не формували необхідних навичок і особистісних якостей для подолання емоційних труднощів у професійній діяльності.

У пригоді стає психолого-педагогічний супровід, спрямований на підтримку та розвиток особистісного, психологічного та педагогічного потенціалу. Особливо гострим це питання стало під час війни, і не тільки в регіонах, наближених до лінії фронту.

Психолого-педагогічний супровід у сучасній педагогіці та психології розглядається досить широко. Уперше цей термін було використано в 1993 році в книзі «Психологічний супровід природного розвитку маленьких дітей» Г. Бардієр, І. Ромазан і Т. Чередниковою. Також він зустрічається в роботах А. Деркача. Організація психологічного супроводу в школі була розвинута в роботах М. Батіянової. Автори цих робіт під психолого-педагогічним супроводом розуміють систему професійної діяльності педагога/психолога, яка спрямована на створення спеціальних умов для повноцінного розвитку й успішного навчання обдарованої дитини в конкретному освітньому середовищі. [1, с. 57].

Питання психолого-педагогічного супроводу педагогів також є об'єктом активних досліджень у світовій науці. Багато вчених досліджують аспекти підтримки та розвитку педагогічних кадрів, враховуючи їхні потреби та виклики в сучасному освітньому середовищі. Серед них канадський учений М. Фуллан, американський педагог Т. Серджіованні, англійський академік Е. Харгрівз.

Психологічний супровід – системна діяльність психолога, спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-консультативних і психотерапевтичних умов, що сприяють розвитку знань, умінь і навичок, успішної адаптації, реабілітації, особистісному становленню, нормалізації стосунків з метою успішної інтеграції та самореалізації особистості. Вона передбачає не «виправлення недоліків і перебудову», а пошук прихованих ресурсів розвитку людини, опору на власні можливості й створення на цій основі психологічних умов для відновлення зв'язків зі світом людей [2, с. 21].

Психолого-педагогічний супровід може бути корисним для різних груп осіб, але деякі категорії частіше потребують цієї форми підтримки. Це учні з особливими освітніми потребами, їх батьки, близькі родичі, які можуть шукати поради та підтримки в розвитку своїх дітей, вирішенні конфліктів; учні в періоди переходу від одного етапу освіти до іншого (наприклад, з дитячого садка в школу чи зі школи в університет); особи із соціально-економічними труднощами; вчителі та педагогічні працівники.

Чому педагоги потрапляють до тих, кому потрібний психолого-педагогічний супровід? Фахівці вказують на різноманітні ситуації та виклики: труднощі у викладанні через вивчення та впровадження нових педагогічних методик чи технологій, конфлікти в колективі, високе навантаження та стрес, зростання психологічних проблем серед учнів (наприклад, депресія, тривожність), роботу з учнями з особливими потребами, впровадження інклюзивної освіти, емоційне вигорання.

Відновлення психологічного стану педагога залежить від поєднання діяльності психолога по нормалізації зовнішнього середовища й власних зусиль людини, її бажання вирішувати власні проблеми.

Робота в цьому напрямку повинна тривати протягом усієї кар'єри педагога. На кожному етапі необхідно визначати конкретні завдання: сприяти успішній адаптації молодого вчителя, забезпечувати ефективний психологічний супровід професійного росту спеціаліста, запобігати

виникненню передумов для емоційного виснаження. Питання про зменшення або збільшення потреби в психолого-педагогічному супроводі педагога залежить від багатьох факторів та індивідуальних обставин. З професійним зростанням педагога може змінюватися характер його потреб та викликів, з якими він стикається. Так, професійний зріст може призвести до більш ефективного управління навчальним процесом, надати більше інструментів для вирішення труднощів у навчанні та вихованні. Але це не означає, що питання чи труднощі, які виникають, завжди вирішуються самостійно. Якщо педагог починає працювати з новими групами учнів, стикається з дітьми з особливими освітніми потребами, то може знову знадобитися психолого-педагогічна підтримка для адаптації та ефективної роботи. І дуже добре, коли поруч буде ментор. Загалом, хоча з часом деякі потреби можуть змінюватися, важливо враховувати, що професійний розвиток є динамічним процесом, і педагог може звертатися до психолого-педагогічного супроводу в різні періоди своєї кар'єри.

Розуміння того, чи потрібна вам допомога психолога, може базуватися на спостереженнях, особистому відчутті та визначених ознаках. Якщо помітні значні зміни в ставленні до роботи, є втрата інтересу, утомленість та безпомічність через велике навантаження, взаємодія з учнями стає напруженою, виникають конфлікти з колегами або адміністрацією, то це вже може бути сигналом для консультування у психолога.

Психолого-педагогічний супровід професійного зростання педагога може приймати різні форми та види, спрямовані на підтримку його професійного розвитку та особистісного зростання: індивідуальне консультування для вирішення конкретних проблем, спостереження для виявлення сильних сторін та труднощів у роботі, менторство, портфоліо розвитку, в якому педагог відстежує свій професійний розвиток, викладає свої цілі, досягнення та рефлексії, тренінги й семінари, групові навчальні заходи, де педагоги можуть обмінюватися досвідом, вивчати нові методи та практики, розвивати навички співпраці та комунікації, електронні платформи, вебінари та онлайн-курси для навчання та саморозвитку в різних аспектах педагогічної практики.

Ці види психолого-педагогічного супроводу можуть використовуватися окремо або комбінуватися залежно від потреб та цілей педагога.

Популярною й виправданою формою психолого-педагогічного супроводу в нашому навчальному закладі стали «Зустрічі в теплом колі». Для надання психологічної й інформаційної допомоги вчителям створений віртуальний кабінет психолога. Дуже корисні й психологічні заходи на платформі «Ментальна підзарядка», впроваджені Центром професійного розвитку педагогічних працівників Сумської міської ради. Заняття «Як пережити втрату», «Турбота про ментальне здоров'я», «Розвиток стресостійкості та профілактика професійного вигорання», «Як мотивувати себе в умовах невизначеності?», «Практикум з формування стресостійкості» змушують замислитися, допомагають розібратися з багатьма проблемами.

Отже, психолого-педагогічний супровід є не простим поєднанням різноманітних методів діагностичної роботи, а комплексною технологією підтримки й допомоги людині у вирішенні завдань особистісного розвитку, що має вагому цінність у сьогоденні.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Психолого-педагогічний супровід обдарованої особистості учня. *«Школа становлення відповідального громадянина». Авторська модель Людмили Корінної*: Навч.-метод. посіб. / ред.: С. Кириленко, О. Кіян, І. Євтушенко; Авт. упоряд. Л. Корінна. Київ-Житомир-Чернівці, 2020. С. 55–68.

2. Заєць І. Профорієнтаційне консультування як важлива складова психологічного супроводу педагогічних працівників. *Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників: стан і перспективи впровадження*: Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 18 трав. 2018 р. / ред.: М. Войцехівський, С. Івашнова. Київ, 2018. 112 с.

3. Обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників : Закон України Стаття 56.
URL: https://protocol.ua/ua/pro_osvitu_stattya_56/

4. Психолого-педагогічний супровід самоосвітньої діяльності вчителів: навч.-метод. посіб. / уклад. О. Замулко. Черкаси : КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2017. 93 с.

Єлизавета Ковтун,
старший викладач КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Людмила Савченко,
вихователь Чернечинського закладу дошкільної освіти «Чайка»
Чернечинської сільської ради Охтирського району, Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВСТВА У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто особливості організації та проведення краєзнавчої роботи у закладі дошкільної освіти, визначено основні напрями роботи в процесі ознайомлення дошкільників з рідним краєм.

Ключові слова: краєзнавство, батьківщинознавство, патріотичне виховання, краєзнавчий матеріал, рідний край.

У дошкільному віці відбувається формування культурно-ціннісної орієнтації, духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, відчуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей відрізок життя людини є найсприятливішим для емоційно-психологічної дії на дитину, оскільки образи сприйняття дійсності, культурного простору дуже яскраві і сильні і тому вони залишаються в пам'яті надовго.

Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків і усіх людей, природу рідного краю, звичаї, шанувати традиції народу, людську працю, прагнути не лише зберегти духовні скарби народу, а й примножувати їх. Саме ці завдання і є визначальними у національному вихованні дітей дошкільного віку.

Актуальність проблеми полягає в необхідності використання краєзнавчого матеріалу на заняттях з дітьми дошкільного віку, для того, щоб діти глибоко пройнялися національно-патріотичним духом, способом мислення і буття українського народу, прилучилися до його національно-культурних надбань.

Існує ряд досліджень, присвячених питанню ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним краєм (Г. Введенська, Н. Кравченко, Г. Марюхно, В. Обліцова, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, та інші). Так у 40-50 рр. минулого століття К. Ушинський сформулював принцип народності: «народ поза народністю, що тіло без душі». Народне виховання побудоване на народних традиціях, на думку К. Ушинського, має такий позитивний потенціал, якого не мають навіть найкращі педагогічні системи.

Ідеї С. Русової знайшли своє відображення в сучасній концепції національного дитячого садка в Україні, де відзначається, що специфіка такого садка полягає «...у виразній перевазі в системі виховання і розвитку дітей власне українського: мови, фольклору, художньої літератури, образотворчого мистецтва, музики, народних звичаїв, форм і способів поведінки. Це творитиме для них національну культуру світу, формуватиме національну психологію, національну гордість обов'язкові складники духовно багаті особистості» [6]. Одним із принципів Концепції національного закладу дошкільної освіти за Софією Русовою є виховання довіллям. Вона вважала, що увага дітей має бути звернена на все, діти повинні переживати красу довілля за всякої пори року, за всякої погоди, воно буде для них утіхою на все життя.

«Увесь багатий матеріал має перебувати в дітей на очах, в їх руках, щоб вони пильно додивлялися, вбирали в себе враження, кольори, вид, деталі й розуміли життя природи навкруг себе і спільне життя людей...»

Значення ознайомлення дошкільників з краєзнавством у виховному процесі підкреслено в ряді державних документів дошкільної освіти.

Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті визначила: «національне виховання... спрямовується до глибини пластів національної культури і духовності, формування у дітей національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури»[5].

У Законі України «Про дошкільну освіту» серед основних завдань дошкільної освіти визначено: «...виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля»[4].

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні спрямовує вихователів на врахування і відображення у освітньому процесі регіональних, етнокультурних та індивідуальних особливостей розвитку дошкільника[1].

У Концепції національно-патріотичного виховання зазначено, що «головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, своєрідності на основі формування особистісних рис громадянина України, що передбачають національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну художньо-етичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту».

У наукових працях українських дослідників – І. Богданова, А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш, І. Зверева, О. Караман, О. Кононко, В. Кузь, С. Курінна, С. Литвиненко, І. Печенко, Р. Пріма та ін., розглядаються питання національного виховання як складової соціальної компетенції дошкільників.

Сучасні науковці, які досліджують проблеми патріотичного виховання, національного виховання зокрема, Т. Поніманська, Н. Глухова дійшли висновку, що саме в дитячому садку слід ввести інтегрований курс «краєзнавство», бо саме так ми будемо виконувати відомі педагогічні заповіді: від близького до далекого; від часткового до загального; від простого до складного, завдяки чому закладаємо початок формування в дітях дослідників сьогодення і минулого.

Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу комплексного використання форм, методів, прийомів на хід ознайомлення старших дошкільників з рідним краєм, значення краєзнавства для формування патріотичних якостей дітей дошкільного віку.

Рідний край... Кожна людина по-своєму розуміє, що для неї рідний край і Батьківщина. Для однієї – це місцевість, де вона народилася, де пройшло її дитинство, для іншої – це село, де вона проживає. Ми горді тим, що проживаємо на благословенній Сумській землі, а наше рідне село Чернеччина – найкраще, наймиліше, найдорожче у всьому світі, бо воно – наш дім, в якому затишно і добре. Дім, який має своє минуле і своє майбутнє.

«Село, де хата білолиця....Чернеччина свята моя» так писав в одній зі своїх поезій наш земляк і поет Григорій Комісаров. Село наше старовинне і вічно молоде, історичне і сучасне, затишне і красиве. Воно розкинулося на правому березі річки Ворскли, за дев'ять кілометрів від районного центру, засноване в другій половині XVII століття.

«Я кращого куточка не зустрів ніде на Україні...», так писав в одній зі своїх поезій відомий український поет Платон Микитович Воронько, який народився в нашому селі.

Хто хоч раз побачив наші прекрасні краєвиди, той довго не зможе забути щедру барвисту цвітіння, своєрідне повітря, сповнене неповторних пахоців трав. Заплутане осінніми туманами,

засипане білими снігами, заврунене зеленими садами навесні, чи в золотому серпанку влітку, наше село завжди гарне.

У закладі ми створили всі умови для того, щоб діти в перші роки свого життя під керівництвом дорослих набували початкового досвіду поведінки, засвоювали моральні норми суспільства, формувалися у них такі важливі для людини риси, як любов до Батьківщини, доброзичливість і повага до оточуючих, бережливе відношення до результатів праці людей, працелюбність, самостійність, гордість, гідність, людяність, гуманізм, активність, ініціативу в самостійній діяльності.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним краєм у нашому закладі дошкільної освіти організуємо в декілька етапів. Початковим етапом формування у дітей любові до малої Батьківщини ми вважаємо накопичення ними соціального досвіду життя в своєму селі. Дитячий садок виконує соціальні задачі морально-патріотичного виховання дітей, звертаючись до традиційного здобутку народу.

використовуємо всі ті форми, що нагромадило дошкільне краєзнавство. Умовно їх поділяємо на стаціонарні (заходи, які проводяться в межах дитячого садка): бесіди про життя рідного краю, зустрічі з новаторами виробництва, заняття, ігри, виставки, вікторини, конкурси, свята, дозвілля і туристичні (заходи поза межами дитячого садка): цільові прогулянки, екскурсії, спостереження, туристичні походи.

У своїй роботі з ознайомлення дітей з рідним краєм використовуємо такі методи та прийоми роботи:

організоване спостереження за навколишньою дійсністю вміло поєднане з читанням художніх творів, слуханням музики, малюванням, роботою з ілюстративними матеріалами;

проведення екскурсій до видатних місць рідного села, цікавих природничих об'єктів;

співбесіда із застосуванням методичних прийомів (відкриті запитання, порівняння, індивідуальні завдання, звернення до досвіду дітей);

безпосередня участь дітей у благоустрої та охороні природи;

прилучення дітей до участі в народних святах;

широке використання фольклору у всіх його жанрах (казки, загадки, прислів'я, приказки, міфи, легенди), народної пісенної творчості (колискові, народні пісні і танці, хороводні ігри);

ознайомлення дітей з народним декоративно-прикладним мистецтвом, побутом, одягом етнічної Сумщини.

Добираємо для проведення занять раціональну форму, яка дає можливість максимально диференціювати та індивідуалізувати роботу з кожною дитиною і визначаємо інформацію відповідно до особливостей дітей, що допомагає викликати інтерес до краєзнавчого матеріалу, глибше осмислити його і сформулювати певні уявлення. Доповнюємо розповіді чи судження дітей, що викликає живий їх інтерес, таким чином формується спостережливість, допитливість.

Частина дітей має поверхневе уявлення про професію і виробничу діяльність дорослих, то ж ми організуємо активні розмови про професії батьків, інших членів сім'ї. Систематично спілкуємося із запрошеними гостями – поважними громадянами краю, героями праці, діячами культури і мистецтва.

Так, зустріч із народною вишивальницею села Гопко Євдокією Максимівною стала цікавою, незабутньою. Пані Євдокія розказала дітям про вишиванку, продемонструвала свої неповторні роботи. Діти настільки проїнялися красою цього українського мистецтва, що на святах, коли одягаємося в українські строї, то обов'язково зав'язується розмова про те, де придбали сорочки, сукні з українською вишивкою. Діти дуже пишаються тими елементами українського вбрання, що зроблено руками батьків, родичів.

Яскравою була зустріч із учасниками Народного ансамблю Народної пісні «Чернеччаночка», який чарує глядачів багатьох сіл і міст не лише нашої області, який неодноразово брав участь у

мистецькій програмі Сорочинського ярмарку та був нагороджений дипломами та подяками за високу виконавську майстерність. Запрошені гості прийшли до садочка у національних костюмах. Разом з дітками співали українські патріотичні пісні, що підходять до віку і розуміння дошкільників. Це були емоції позитиву, гордості, гармонії.

Під час таких заходів пересвідчуємося, що діти захоплюються ідейною стійкістю, багатством духовного життя, трудовим досвідом українців.

Широко використовуємо конкурси на кращий малюнок, виріб тощо, що є стимулом до пізнання краю і водночас засобом виявлення інтересів та здібностей дітей, залучення до їх творчості. Влаштуємо виставки дитячої краєзнавчої творчості, вікторини, які відвідують діти. Особливо цікаво проходять осінні вернісажі, коли природа дарує особливі експонати для дитячої творчості.

На кожному віковому етапі існує провідний вид діяльності, що впливає на формування особистості. Такою діяльністю для дошкільника є сюжетно-рольова гра, яка стає формою організації духовного життя дитини, набуває особливого значення для формування позитивного відношення до людини, праці, Батьківщини. Граючись, діти усвідомлюють моральні цінності суспільства: значущість праці дорослих, мотивів їх діяльності, взаємовідносин дорослих. Все це і є основою виховання почуття любові і поваги до людини, рідного краю, Батьківщини.

Дидактичні та народні хороводні ігри входять до складу занять з усіх розділів програми, ними закінчуємо заняття для піднесення емоційного тону дитини. Без хороводних ігор не може обійтися жодне народне свято чи розвага.

Особливу увагу звертаємо на свята і дозвілля в яких ставиться завдання пізнання рідного краю. Для розширення дитячих уявлень добираємо прості за змістом і доступні за формою твори, кращий український фольклор. Діти вивчають напам'ять вірші, переймаються інтонацією і виразністю текстів.

Включаємо в дозвілля розігрування потішок, зміст яких має краєзнавчо-природничу спрямованість. Аналогічно добираємо таночки, хороводи, імітаційні рухи та вправи. Такі хвилини свят викликають у дітей живий інтерес до навколишнього, а ми заохочуємо до участі всіх дітей, своєчасно підказуємо, допомагаємо, не лякаючись невміння та відсутності знань у дітей, розкріпаємо їхню самостійність, даємо можливість проявити творчість.

Вивчаючи природу рідного краю, що є тільки частиною краєзнавчої роботи, яку здійснює заклад дошкільної освіти, розширюється кругозір дітей, розвиваються їх пізнавальні інтереси. Знайомлячи дітей з красою природи рідного краю, спостерігаючи за погодою, явищами природи, спираючись на попередньо набуті знання і враження дітей, діти збагачуються не тільки знаннями, але й розширюють свою емоційну сферу, мова їх збагачується порівняннями, метафорами, стає більш художньою, образною.

Велику цінність мають цільові прогулянки в природу. Кожна така прогулянка має цільову настанову – зібрати квіти, колекцію листя, камінчики, поєднуємо їх з іншими формами виховної роботи: етичними бесідами, бесідами за картиною, іграми-мандрівками та іншими.

Суть краєзнавства полягає не тільки у вивченні рідного села, району, а й у активному втручанні в навколишнє життя з метою його поліпшення. Цільові прогулянки, спостереження плануємо і проводимо в різні пори року, в різну погоду і вже творча уява переконує дітей в тому, що рідний край красивий і неповторний у всі часи, цікавий кожного разу по-своєму, і по-новому.

Широко використовуємо дитячий туризм, як засіб масового залучення дітей до пізнання рідного краю. Він оптимально поєднує в собі різні функції: освітню, виховну і оздоровчу. Так, туристична мандрівка до джерела, яке знаходиться в кінці села, у лузі, стала джерелом цікавих емоційних вражень і для дітей, і для нас, дорослих. Це джерело у селі шанобливо називають «наша криничка». Діти з цікавістю слухали легенду про монаха, який багато років назад йдучи левадою спробував води із маленького джерельця. Вода була така прохолодна, смачна і,

немовби додала сили, втоми як не було. Обклав той монах джерело дерновинням і пішов далі. А трохи згодом повернувся, обкопав його в ріст людини, зробив дубовий зруб, вистелив деревом дно, поряд закопав хрест і посадив чотири гілочки верби. З того часу і почали називати те джерело «свята криничка». Діти навперебій почали розповідати, як відвідували цю криницю з батьками, родичами. Смакували воду, розказували про свої відчуття. Усі разом ми з'ясовували цілющі властивості води. Діти говорили що... «треба берегти криничку чистою, не смітити, не розливати воду тощо. Далі від криниці, у лузі, ми грали у народні ігри «А ми просо сіяли, сіяли...», «Ой, на горі калина...», «Ой у перепілки...». Це було цікаво, рухливо, весело. Такі походи розкривають великі можливості для всебічного ознайомлення дітей з багатогранним життям, історією і культурою рідного краю.

Подорожуючи рідними просторами, діти пізнають природу рідного краю, його багатства, збагачують свої знання про економіку, культуру, історію краю. Безпосереднє, живе сприймання фактів і явищ навколишньої дійсності сприяє формуванню ідейних переконань, моральних і вольових якостей, їх фізичному гартуванню. На сьогодні широко використовуємо віртуальні подорожі. Починаємо подорож з рідного села, потім – по району, області, Україні. У дітей пробуджується інтерес до дослідницької діяльності, що сприяє вихованню волі, витривалості, формуванню характеру.

Із досвіду роботи можемо стверджувати, що спілкування дитини з рідною природою викликає глибокий емоційний відгук. Дітей цікавить життя героїв праці, захисників Батьківщини. Оте почуття любові до рідного краю не виникає одразу, воно формується поступово, в процесі накопичення знань і уявлень про суспільне життя країни, працю людей, природу. Любов дитини до Батьківщини носить яскраво виражений емоційний характер, її захоплює перш за все те, що впливає на її почуття. Де є любов та спорідненість з близькими людьми, сім'єю, де дитина оточена турботою, увагою, ласкою.

Комплексне використання форм, методів і прийомів у поданій системі роботи є ефективним, оскільки розвивається пізнавальна активність дітей, прагнення якомога більше пізнати свій народ, свої національні корені, формується стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше, навчитися використовувати свої знання у побуті, у власному дитячому житті.

Діти вчать вірші, прислів'я, приказки, здобувають певні трудові навички, пов'язані з народними ремеслами: (вчать вишивати, витинати, розписувати за українськими мотивами писанки, іграшки, посуд, виготовляти різні вироби: іграшки, глиняний посуд, аплікації тощо.

Проведення системної роботи з дошкільниками щодо ознайомлення з рідним краєм сприяє ранньому прилученню їх до багатих скарбів духовної культури українського народу.

Прилучаючись до краєзнавства, діти поступово утверджуються в думці, що кожен народ, у тому числі й український, має свої звичаї, традиції; поглиблюються знання дітей про творчу своєрідність нашого народу, характерні для рідного краю професії тощо.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Наказ МОН від 12.01.2021. URL: <http://surl.li/pmyez>
2. Богуш А.М. Патріотичне виховання починається з доброти. *Дошкільне виховання*. 2014. №11, С.4-7.
3. Гавриш Н. Виховання національної самосвідомості дошкільнят засобами українознавства, Київ, 2010.
4. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <http://surl.li/pyet>
5. [Національна доктрина розвитку освіти](http://surl.li/psluo). URL: <http://surl.li/psluo>
6. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага: Укр. Громад. Вид. фонд, 1924. 123 с. URL: <http://surl.li/pmyez>

7. Титаренко В. Виховання на національно-культурних традиціях українського народу як головний чинник формування особистості. *Наукові записки ТДПУ: Педагогіка*. 2010. 8.

Ірина Ковтун,

учитель української мови та літератури,
КЗ «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

Олена Луган,

учитель-методист, учитель української мови та літератури,
КЗ «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

ІНТЕРАКТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглянуто використання інтерактивних ігор як засобу мотивації для вивчення української мови в умовах дистанційного навчання. Відзначено, що швидкий розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для впровадження засобів отримання, аналізу, передачі та збереження інформації в навчальному процесі. Доведено, що інтерактивні ігри можуть бути адаптовані до різних потреб та рівнів учнів, забезпечуючи індивідуальний підхід та створюючи оптимальні умови для навчання.

Такий підхід сприяє не лише засвоєнню матеріалу, але й розвитку творчих навичок, мовних умінь, психологічному комфорту та мотивації учнів до навчання. Вважаємо, що використання інтерактивних ігор як інноваційного ефективного інструменту сучасної освіти є необхідно, особливо у контексті зростання школярів у середовищі, де поширені мобільні технології та Інтернет.

Ключові слова: українська мова, дистанційне навчання, інтерактивні ігри, мотивація, учні.

Швидкий розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для впровадження засобів отримання, аналізу, передачі та збереження інформації в навчальному процесі. Використання комп'ютерів та інших гаджетів як засобів мотивації для вивчення української мови в умовах дистанційного навчання є невід'ємним компонентом[1].

Комп'ютери, ноутбуки та смартфони можуть бути застосовані наступним чином:

- як інструмент для моніторингу стану педагогічної системи (учнів, класів, шкіл, вищих навчальних закладів) за допомогою контролю за результатами діяльності учасників навчального процесу;

- як джерело різноманітної навчальної інформації: текстової, графічної, відео-, анімаційної, аудіо-;

- як засіб для організації самостійної роботи учнів: розв'язування різних типів завдань, підготовка рефератів та повідомлень, набуття знань та вмінь, контроль та оцінювання досягнень;

- як комунікативний засіб, що забезпечує взаємодію учасників навчального процесу;

- як засіб наукової організації праці вчителів та учнів.

У сучасних умовах інформаційні технології виконують значно більше функцій, ніж просто забезпечення доступу до інформації та комунікації. Вони є основою для розробки та впровадження різноманітних дидактичних та розвивальних ігор, які сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу з української мови в умовах дистанційного навчання.

Зокрема, важливо звертати увагу на психологічний аспект таких ігор, щоб вони не створювали стресових ситуацій для учнів, які часто виникають під час навчання, наприклад, під час відповідей на уроках чи написанні контрольних робіт та тестів[2].

Наукові дослідження підтверджують, що використання дидактичних ігор допомагає підвищити мотивацію учнів до вивчення української мови в умовах дистанційного навчання [4].

Правильно організовані ігри спонукають до пошуків і розвивають такі важливі навички, як логічне мислення, уяву та швидкість реакції. Таким чином, дослідження, пов'язані з впровадженням комп'ютерних ігор у навчальний процес, залишаються актуальними та важливими.

Зараз учителі Нової української школи повинні чітко розуміти функції гри та їхню класифікацію, щоб успішно поєднувати все з навчанням. Також вони мають визначити місце та роль ігрової технології в навчальному процесі, щоб забезпечити максимальну ефективність вивчення мови. Наприклад, гра «Вгадай, хто я?», в якій треба вгадати за певними ознаками частину мови, член речення... Або гра «Хто зайвий?», де серед поданих рядків слів треба знайти зайвий рядок чи слово. Ця гра допомагає перевірити знання з будь-яких тем правопису, розпізнати частини мови тощо. Ще можна створити схему, плакат, постер, малюнок, комікс, мем, фотоколаж, хмару слів, інтелект-карту, сторінку лепбука, слайд-шоу, відеоролик, аудіозапис з вивчених тем, або з тих, які вивчаються. Такі ігрові прийоми візуалізації допомагають перевести текстову інформацію в графічну, що є необхідним компонентом навчального процесу для вчителів у роботі з сучасними учнями[3].

Типологія педагогічних ігор за характером ігрової методики є досить різноманітною. Ігри можуть бути фізичними (руховими), інтелектуальними (розумовими), трудовими, соціальними та психологічними. Також існують ігри, які поділяються за характером педагогічного процесу. Наприклад, навчальні, тренувальні, контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, виховні, розвиваючі, репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні, діагностичні, професійно-орієнтовані, психотехнічні тощо.

Ігрові технології мають особливе значення в умовах онлайн-навчання, оскільки створюють привабливе та залучаючи середовище для учнів, що є особливо важливим. Ігрові елементи можуть заохочувати учнів активно брати участь у навчальному процесі, сприяючи їхній мотивації та зацікавленості до вивчення української мови.

Ігри – це не тільки розваги, а й ефективний метод взаємодії з учнями з метою успішного досягнення поставлених цілей. Такі технології сьогодні, в умовах війни, надають можливість для інтерактивної взаємодії школярів та вчителів. Вони створюють перспективи для співпраці, обміну ідеями, що допомагають зробити процес навчання більш ефективним та зацікавленим.

Інтерактивні ігри можуть бути адаптовані до різних потреб та рівнів учнів, забезпечуючи індивідуальний підхід до кожного учня, створюють оптимальні умови для навчання.

Ігрові технології сприяють розвитку творчих навичок учнів. Вони дозволяють школярам виражати свою уяву, розвивати креативність та вирішувати проблеми в рамках гри, що допомагає їм краще засвоювати матеріал та розвивати мовні навички.

Такі технології можуть бути використані для ефективної перевірки навчальних досягнень учнів. Вони надають можливість вчителям НУШ створювати різноманітні завдання, тести, які дозволяють оцінювати рівень засвоєння навчального матеріалу, мовні вміння учнів.

Отже, використання інтерактивних ігор на уроках української мови в умовах дистанційного навчання є інноваційним ефективним інструментом сучасної освіти особливо тому, що школярі зростають у середовищі, де поширені мобільні технології та Інтернет. Такий підхід сприяє не лише засвоєнню поданого матеріалу, але й психологічному комфорту та мотивації учнів до навчання.

Список використаних джерел

1. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів. Метод. посібн. За ред. д. пед. наук, професора О.І. Пошетун. Тернопіль. Навчальна книга Богдан, 2011.
2. Мартянова Г. Взаємодія мистецтв у поліхудожньому розвитку учнів. *Рідна школа*. 2001. 5. С. 59-61.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики: Навч. посібн. / кол. авт. за ред. М.Пентиліук. К.: Ленвіт, 2003. 149 с.

4. Терещенко В.М. Методика реалізації Українського правопису в нові редакції у закладах загальної середньої освіти: Навч. -метод. посібн: / В.М.Терещенко, А.О.Панченков. Харків: Соняшник, 2019. 256 с.

Ірина Кожем'якіна,
доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТНІСНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті визначено основні вектори професійного компетентнісного розвитку вчителів у умовах сьогодення; окреслено необхідний формат та технології реалізації науково-методичного супроводу вчителів щодо їх компетентнісного розвитку у процесі післядипломної освіти.

Ключові слова: компетентнісний розвиток вчителів, науково-методичний супровід, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації.

Нова українська школа змінює всю систему освіти і самого вчителя. Ці зміни безпосередньо впливають на професійний компетентнісний розвиток вчителів, спричиняючи нове змістове і технологічне навантаження. В основу професійного компетентнісного розвитку вчителя покладено усвідомлення необхідності застосовувати практику інноваційної освітньої діяльності на основі сучасних технологій, технік та прийомів навчання, а також потреби формувати та розвивати професійну компетентність та вмотивованість, постійно підвищувати свою кваліфікацію за власною траєкторією розвитку.

Окреслені орієнтири необхідного компетентнісного розвитку сучасного вчителя потребують пошуку можливого формату, технологій та інструментів їх науково-методичного супроводу у системі післядипломної освіти, зокрема у сьогоdnішніх кризових умовах.

Професійний розвиток вчителя в умовах нової української школи досліджують Ю. Бурцева, О. Вознюк, О. Дубасенюк, М. Скиба, А. Черній.

Сучасна організація післядипломної освіти, зокрема проблеми інноваційної діяльності в сфері післядипломної освіти досліджуються Л. Даниленко, Н. Клокар, І. Мироновою та ін.; технології навчання дорослих досліджуються Л. Лук'яновою, С. Сисоєвою та ін.

Новим технологічним підходом у післядипломній освіті стає науково-методичний супровід вчителя (Т. Сорочан, В. Сидоренко та ін.).

Відповідно до вимог реалізації Концепції Нової української школи (НУШ) сучасний вчитель має неперервно підвищувати власну професійну кваліфікацію та здійснювати компетентнісний розвиток. Безперервне підвищення кваліфікації, як визначають нормативно-законодавчі документи (закон України «Про освіту» (2017) [4], Положення про атестацію педагогічних працівників (2022) [3]), є необхідною умовою атестації педагога та надання йому відповідної кваліфікаційної категорії і є важливою складовою професійного компетентнісного розвитку кожного педагога.

Зазначимо, що орієнтиром компетентнісного розвитку вчителя є новий Професійний стандарт вчителя (2021) [5], де визначено сучасний підхід до переліку та опису загальних і професійних компетентностей учителя:

- загальні (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька);
- професійні компетентності вчителя (мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна; здоров'язбережувальна; проєктувальна; прогностична; організаційна; оцінювально-аналітична;

інноваційна; рефлексивна; здатність до навчання впродовж життя), що надасть змогу вчителям визначати чіткі орієнтири власного професійного розвитку, а також сприятиме результативності атестації та сертифікації.

Зважаючи та орієнтуючись на зазначені *вектори професійного компетентнісного розвитку* вчителя НУШ, спробуємо визначити важливі аспекти науково-методичного супроводу вчителів у процесі підвищення їх кваліфікації в закладах післядипломної освіти у сьгоднішніх умовах.

Заклади післядипломної педагогічної освіти, як суб'єкти підвищення кваліфікації, сьогодні активно здійснюють процес підвищення кваліфікації педагогів та наразі перебувають у постійному пошуку його можливого ефективного формату у сьгоднішніх кризових умовах, що надасть можливість для неперервного науково-методичного супроводу педагогів.

Зазначимо, що сучасне підвищення кваліфікації педагогів здійснюється за актуальними напрямками модернізації освітнього процесу та розвитку педагогів відповідно до постійно змінних освітніх трендів, а отже зорієнтовано на компетентнісний розвиток педагогів, а саме:

- розвиток таких необхідних для роботи кожного вчителя компетентностей, як цифрова (електронне навчання, інформаційну та кібербезпеку), комунікаційна, інклюзивна, мовленнєва тощо;

- удосконалення та набуття нових вузькопрофільних, пов'язаних з викладанням певної шкільної дисципліни компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій);

- отримання практичного досвіду задля того, щоб взяти на себе нові обов'язки чи завдання (у межах професії) [2].

Визначені вектори професійного компетентнісного розвитку вчителя НУШ потребують реформування сучасного освітнього простору та зміни освітньої взаємодії з педагогами з метою ефективного їх науково-методичного супроводу у процесі реалізації власної траєкторії розвитку.

Сучасний освітній простір підвищення кваліфікації педагогів розширився онлайн простором закладів післядипломної педагогічної освіти (ППО). Разом з тим зазначимо, що, в сьгоднішніх умовах надання освітніх послуг, розширився онлайн простір підвищення кваліфікації. Наразі регіональні та обласні заклади ППО застосовують різні освітні платформи (Moodle, Microsoft Teams, Zoom, HUMAN тощо) для неперервної науково-методичної взаємодії з педагогами у всі періоди підвищення кваліфікації (курсний і міжкурсний) та безпосередньої реалізації освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації. Активно працюють сайти закладів ППО, сайти та веб-сторінки структурних підрозділів закладів ППО (кафедр, методичних відділів, відділів дистанційної освіти, моніторингу та ЗНО, блоги і е-сторінки викладачів та методистів закладів тощо), на яких представлені різноаспектні складові професійної взаємодії з педагогами в контексті науково-методичного супроводу в процесі її неперервного професійного розвитку, зокрема спектр тематичних курсів підвищення кваліфікації педагогів та Програми професійного розвитку, які постійно доступні на сайтах, Порталах електронного навчання закладів ППО [1, с. 57].

Освітній простір сучасного вчителя це онлайн вебінари, інтернет-конференції, панельні дискусії онлайн, онлайн курси, онлайн вчительські спільноти на інтернет сервісах (Facebook, Viber, Telegram та ін..), онлайн бібліотеки («Основа», «На урок» та ін..) для самоосвіти де демонструються кращі освітянські практики, авторські розробки, актуальні методики і дієві прийоми для професійної творчості, постійного розвитку нових якостей і компетентностей. У такому освітньому вимірі вчителю необхідний постійний науково-методичний супровід, який зорієнтує на вибір ресурсів, бо важливо не просто знайти ресурс, а важливо знайти якісний ресурс.

На реалізацію науково-методичний супроводу педагогів області працює сайт закладу післядипломної освіти (Сумський ОІППО), сайти та блоги кафедр, наукового і методичного

центрів, ЗНО, моніторингу, відділів, лабораторій та бібліотеки, е-пошти викладачів, методистів та інших структурних підрозділів, де здійснюється орієнтир щодо розуміння того, які ресурси ефективні, якісні і необхідні, тобто орієнтир на продукт, який допоможе вчителю здійснювати самоосвіту для власного розвитку та професійної діяльності, насамперед для роботи на уроках. А також для науково-методичного супроводу педагогів створені групи професійної взаємодії на різних інтернет ресурсах (Viber, Telegram тощо) та освітні платформи для навчання в курсовий період і професійної взаємодії у міжкурсний період, що дозволяє неперервно взаємодіяти з вчителями «в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1, с. 58].

Сучасний і ефективний формат освітньої взаємодії з вчителями в контексті їх науково-методичного супроводу, який здійснює Сумський ОІППО, це онлайн курси на платформах Moodle та Microsoft Teams, що передбачають профільні дистанційні курси і курси за вибором, де вчитель має можливість обрати для опанування проблему, в межах програми професійного розвитку, яка є важливою для його власної траєкторії розвитку.

Якісно організований дистанційний формат науково-методичного супроводу педагогів сприяє також професійному саморозвитку, який розглядається В. Фрицюк «як свідомо діяльність людини, спрямована на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, котру визначає її професія» [6]. Тому викладачі кафедр й методисти закладу (СОІППО) активно шукають і впроваджують нові технології професійної взаємодії з педагогами області з урахуванням дистанційного та змішаного формату освіти, що дає можливість значно підвищити якість надання освітніх послуг та здійснювати якісний науково-методичний супровід вчителів.

Для опрацювання освітніх курсів передбачені інформаційно-комунікаційні, комунікативно-інтерактивні технології навчання та технології критичного і креативного мислення, які поєднуються з методиками різних предметів. Зміст курсів максимально інтегрований у відповідності до вимог сучасної освіти. Для ефективного забезпечення навчальних занять у форматі дистанційного навчання розроблені дидактичні матеріали за допомогою онлайн сервісів та інтернет ресурсів. Прикладом є активне використання відеолекцій, відеоконференцій та відеочатів, інструментів для взаємодії вчителів в групах, обміну файлами, демонстрації презентацій, роботи з інтерактивними презентаціями тощо.

Отже, вимоги до компетентнісного розвитку сучасного вчителя визначили діяльність Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, яка активно реалізується наразі у нових форматах (дистанційному та змішаному) надання освітніх послуг й науково-методичного супроводу у процесі підвищення кваліфікації

Список використаних джерел

1. Кожем'якіна І. Сучасний формат післядипломної освіти вчителя початкових класів. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Вип. 2(21): Актуальні проблеми сучасної психодідактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21–22 трав. 2020 р.) / МОН України, НАПН України, Ін-т педагогіки [та ін.]; редкол.: Осадченко І. (голов. ред. та відп. за вип.), Васьківська Г., Велскоп В. [та ін.]. Умань : Візаві, 2020. С. 56-60.

2. Методичні рекомендації для професійного розвитку науково-педагогічних працівників (МОН України, 04.12.2020 №1504). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5fd/8e5/df0/5fd8e5df039fc332033916.pdf> (дата звернення: 10.02.2024).

3. Положення про атестацію педагогічних працівників. Наказ Міністерства освіти і науки України 09.09.2022 р. № 805. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/88114/ (дата зв: 8.02.2024).

4. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.02.2024).

5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 11.02.2024).

6. Фрицюк, В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 532 с.

Лідія Коростіль,

доцент кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

ПОДОЛАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ З ХІМІЇ

Анотація. У статті розглянуто сутність і причини освітніх і навчальних втрат у системі освіти, причини навчальних втрат з хімії в умовах війни в Україні. Описано алгоритм роботи вчителя щодо надолуження навчальних втрат з хімії.

Ключові слова: освітні втрати, навчальні втрати, причини навчальних втрат з хімії, карта опори знань і вмінь, педагогічне діагностування.

Починаючи з 2020 року освітня система України страждає через неможливість значної частини українського учнівства повернутися до нормального режиму навчання. Це пов'язано з тим, що спочатку освітній процес був зупинений пандемією COVID-19, а з лютого 2022 року – повномасштабною агресією російської федерації проти України.

Представники Сектору освіти Всесвітнього банку, аналізуючи освітні втрати в знаннях і вміннях учнів через пандемію на COVID-19 в країнах майже всього світу, підрахували, що зупинка освітнього процесу на 4 місяці веде до 8% втрат. Також вони дослідили, що за результатами 2018 року система освіти України працювала на одному рівні з країнами Східної Європи, включаючи Болгарію та Хорватію. Зараз освітні втрати в Україні вже становлять більше одного року, що може знизити середні показники до найнижчих у Європі [5]. Такі перспективи вказують на зниження рівня навченості молодого покоління, що подалі збільшить економічні затрати на підготовку спеціалістів.

Війна ще не закінчилася, однак фахівці переконані, що вже зараз потрібно розглядати варіанти зменшення освітніх втрат і закладати у бюджеті кошти на їхню реалізацію. Кошти мають іти не тільки на відновлення шкіл, а й розробку національної довгострокової політики з подолання освітніх втрат для дітей різного віку.

Термін «освітні втрати» з'явився в педагогіці досить давно, але в останнє десятиліття він став більш актуальним і досліджується багатьма міжнародними та національними організаціями, такими як ЮНІСЕФ, Організація з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО), Всесвітній банк та інші. В їх сучасних аналітичних статтях розглядається два поняття «освітні втрати» і «навчальні втрати», останнє було вперше введено у 2015 році Всесвітнім банком. *Освітні втрати* – це поняття, більш широке і вказує на загальну втрату перспектив для навчання та розвитку учнів через різні соціально-економічні фактори, війну, конфлікти, природні катастрофи тощо. *Навчальні втрати* – більш специфічні і вказують на втрату навчальних досягнень або розвитку певних навичок із-за канікул, хвороби, відсутності фахових вчителів, складності технології навчання, а також, зокрема в Україні, наявності постійних тривог, недосипання, підвищеної тривожності [1, 5].

На нашу думку, для системи освіти України, в умовах війни, актуальними є обидва поняття. Зараз Міністерство освіти і науки України більше працює над розробкою програм надолуженням

навчальних втрат. Під егідою ЮНІСЕФ. розроблено «Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат» [7], де визначено фокус предметів у початковій і середній ланці (математика і українська мова і література), з яких на регіональному рівні будуть запроваджуватися заходи щодо надолуження навчальних втрат.

Проте, якщо розглядати у перспективі, то сьогоднішні п'ятикласники через 4 роки будуть обирати профіль навчання, то хто ж вибере природничий напрям? Зокрема, хімічні знання лежать в основі розвитку медицини, металургії, харчової промисловості, сільського господарства тощо. Надолуження навчальних втрат з вагомих предметів природничої галузі лежить сьогодні на ентузіазмі самих учителів.

Мета статті – розглянути алгоритм роботи вчителя щодо надолуження навчальних втрат з хімії.

Питання навчальних втрат з хімії розглядається в статті Величко Л.П. На її думку, причинами навчальних втрат з хімії в умовах війни є: недоотримання навчальної підготовки у зв'язку з відхиленнями в академічному процесі незалежно від його форми – оф- чи онлайн (перерви в заняттях, пропуски окремих занять, переривання уроків тривогами, недостатність або й повна відсутність дидактичного забезпечення, неможливість виконання хімічного експерименту); утрати вже здобутих компетентностей через неможливість застосування їх на практиці. Ми повністю погоджуємося з Людмилою Петрівною, однак хотіли б додати, що причинами також є психологічний стан учнів та перехід до нового режиму навчання (дистанційний, змішаний).

Щоб уникнути накопичення навчальних втрат і компенсації вже наявних, пропонуються наступні кроки: діагностику, розроблення плану компенсації із використанням доступних інструментів (тестування, анкетування, короткочасні диктанти, вікторини, дистанційні курси, навчальні посібники), посилене мотивування учнів до навчання хімії (складання індивідуальних плану, визначення етапів роботи, способу само- чи взаємоконтролю й перевірки результату, залучення учнів до віртуальних лабораторій, відео- й навчальних ігор) [2]. Ми погоджуємося з кроками, які пропонує Людмила Петрівна, однак вони є дуже загальними.

Тому на основі рекомендацій, визначених Офісом Освітнього омбудсмена [3], рекомендуємо вчителям хімії наступний алгоритм надолуження навчальних втрат з хімії, який включає наступні етапи: комунікація, створення карт опорних знань, розробка інструментарію діагностики, діагностування, визначення стратегії подолання навчальних втрат, реалізація стратегії. Розглянемо етапи більш детально.

Комунікація. У концепції Нової української школи зазначено, що нова школа працюватиме на засадах педагогіки партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Вони об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [4]. А це означає, що чим більше батьки і учні будуть знати про навчальні втрати з предмета та можливості їх подолання, відповідно до інтересів і потреб, тим більш ефективною буде ця співпраця.

Вважаємо, що розмови вчителів з батьками, а також учнями, можна проводити в різних форматах. Наприклад, на батьківських зборах провести анкетування / опитування батьків з метою з'ясування інтересів їх дітей, схильностей до природничих наук, візією їх подальшого професійного життя. Проінформувати про визначені в школі або вчителем заходи щодо надолуження освітніх втрат з хімії в позаурочний час (факультативи, консультації, додаткові заняття тощо), про можливість навчання на платформі Всеукраїнської школи онлайн (далі ВШО). Пояснити батькам наскільки важливо підтримувати дитину в навчанні вдома, особливо в умовах підвищеної тривожності. Цю ж інформацію можна отримати і від дітей та донести їм під час уроку, або класної години.

Протягом року можна проводити індивідуальні бесіди з батьками й учнями з метою створення спільного плану відновлення конкретної дитини та налагодження зворотного зв'язку.

Наступним кроком має бути розробка педагогом *карт опорних знань з хімії* до кожної паралелі класів. Карту можна намалювати від руки або за допомогою інтернет застосунків. У карті має бути зазначено головні когнітивні блоки з хімії за певний клас, а до них знання та вміння, без яких учень не зможе опанувати наступну тему або навчатися в наступному класі. Наприклад, у 7 класі за навчальною програмою (2017) тема «Початкові хімічні поняття» вивчається протягом першого семестру. Пропонуємо її розбити на 4 блоки: «Речовина», «Атом», «Хімічна формула», «Хімічне рівняння». У когнітивному блоці «Атом» визначити такі основні знання: склад атома, хімічний елемент, відносна атомна маса, Положення в ПС.

На основі карт опорних знань і вмінь, на нашу думку, вчителю буде легше скласти самостійно *тексти основних і проміжних діагностичних робіт*, або підібрати їх на інтернет платформах: ВШО, «На урок», «Всеосвіта» тощо.

Проте зауважимо, що новим і складним для вчителів хімії, які розпочнуть працювати в умовах НУШ у наступному році, буде питання діагностики сформованості не знань і умінь, а природничої компетентності, індикаторами якої є чотири групи навчальних результатів.

У методичних рекомендаціях до організації процесу навчання з хімії в Новій українській школі не визначено обов'язкова кількість і формат проведення діагностичних робіт, бо зараз це питання розглядається як право закладу або/чи вчителя на автономію. Однак, науковці зазначають, що діагностичних робіт має бути дві: перша спрямована на визначення навчальних втрат, а друга – демонструє ефективність заходів, спрямованих на їх подолання. До текстів діагностичних робіт є свої вимоги. Вони мають:

- 1) охоплювати результати навчання за попередній період;
- 2) охоплювати результати всіх груп, визначених у Держстандарті;
- 3) бути зосереджені на «ядерних елементах» (основні знання і вміння, що прописані в карті опори);
- 4) бути функціональними;
- 5) бути забезпечені чіткими критеріями й схемами оцінювання [1].

Тому учитель може провести діагностичні роботи на початку і в кінці семестру, або на початку і вкінці теми. Вважаємо, чим більше навчальних втрат, тим частіше потрібно проводити діагностування з метою відстеження дієвості заходів щодо коригування втрат.

Щодо формату проведення, то це залежить від багатьох факторів: мета діагностування (знань і вмінь чи компетентностей), в якому форматі відбувається освітній процес (очно, дистанційно, змішано), наявності часу тощо. На допомогу вчителям на платформі ВШО розміщені діагностичні роботи з хімії до кожної теми. Учитель може використати ці тексти діагностичних робіт повністю або частково, залежно від мети і умов навчання. Також можна самостійно розробити подібні завдання або використати завдання з підручника.

Діагностування. Педагогічне діагностування – вид діяльності, мета якої полягає у встановленні та вивченні ознак, що характеризують стан і результати процесу навчання, і що дає змогу на цій основі прогнозувати можливі відхилення, визначати шляхи їх попередження, а також коригувати процес навчання з метою підвищення якості його результату [6].

Для визначення навчальних втрат учитель має перевірити роботи учнів та зробити елементний аналіз виконання завдань. Якщо використовувати програмований контроль (наприклад, Google-форму), то програма сама покаже в діаграмах загальний результат відповіді за кожним питанням і персонально.

По-елементний аналіз потрібно провести у двох напрямках: за рівнем засвоєння понять/тем (засвоєні, частково, не засвоєні) та персонально (прізвища учнів, які мають вагомні навчальні втрати) (Табл. 1.)

ПОЕЛЕМЕНТНИЙ АНАЛІЗ ДІАГНОСТИЧНОЇ РОБОТИ

Питання	Відсоток засвоєння	Прізвища учнів, яким потрібна допомога
1	98%	
2	80%	
3	75%	
4	60%	
5	45%	

На основі поелементного аналізу вчителю буде легше визначити стратегію подолання / компенсації навчальних втрат

Науковцями доведено, що для надолуження навчальних втрат більш ефективними є стратегії, що забезпечують адресне та персоналізоване навчання та підтримку. Їх реалізують ущільнені навчальні програми, мікрОВикладання, додаткове та/або диференційоване навчання (включаючи додаткові заняття за результатами формувального та діагностичного оцінювання).

Тому навчальні втрати, які стосуються більшості учнів у класі, за результатами діагностичної роботи, потрібно надолужувати на уроці, а меншості учнів – диференційовано: у групах або індивідуально. Звідси визначити дві стратегії: під час уроку та в позаурочний час.

Стратегії закладаються в поурочне календарне планування та в формат і зміст позаурочної роботи (факультатив, консультації). У поурочному календарному плануванні вчитель має визначити дату та формат проведення діагностичних робіт, а також заходи щодо надолуження навчальних втрат: вправи на повторення пройденого матеріалу, різні види проміжного контролю (самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання вчителем) тощо.

Реалізація стратегії *під час уроків* залежить від того, який обсяг знань потрібно надолужувати. У будь-якому випадку потрібно скоригувати календарно-тематичне планування та методику викладання хімії. У календарно-тематичному плані згрупувати теми в блоки, перерозподілити години. Освітні втрати згрупувати у невеличкі блоки та розглянути можливість їх відпрацювання під час наступних тем уроків. Наприклад, під час вивчення в 11 класі теми «Неорганічні речовини і їхні властивості» можна повторити та відпрацювати більшість базових понять і вмінь з хімії за 7-9 клас, застосовуючи активні й інтерактивні методи навчання, індивідуальні завдання – тренажери з освітніх платформ [learningApps.org](https://www.learningapps.org/), [Quizizz.com](https://www.quizizz.com/), [Wordwall.net](https://www.wordwall.net/), що легко завантажуються на гаджет учня. Також у будь-якому класі під час вивчення нового матеріалу або його узагальнення та систематизації радимо складати разом з учнями (самостійно, у групах) структурно-логічні картки, ментальні карти, кола Вена або таблиці для порівняння властивостей різних речовин одного класу, створювати буклети / плакати / листівки про певну речовину / хімічний елемент та його сполуки тощо.

Аналіз результатів другої діагностичної роботи дозволить вчителю побачити ефективність відібраних форм і методів роботи, обраної стратегії, а також скоригувати її знову по двох напрямкам: завдання / теми, де є навчальні втрати, та учні, які потребують додаткової уваги і допомоги.

Отже, питання надолуження навчальних втрат з будь-якого предмета, зокрема і з хімії є актуальним. У вчителів уже сформована навичка контролювати знання і вміння учнів, а навички аналізувати результати навчання, визначати прогалини, їх причини та планувати заходи щодо їх коригування і подолання ще не сформовані. Тому, на нашу думку, спочатку потрібно усвідомити алгоритм дій, а далі – починати поступово втілювати його в життя, набуваючи нових навичок.

Список використаних джерел

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: причини, наслідки й шляхи подолання. URL: <https://osvita.ua/school/88921/>
2. Величко Л. Проблема освітніх утрат з хімії в умовах воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/owMF5tA7>
3. Вимірювання та компенсація освітніх втрат дітей на рівні громади й закладу освіти URL: <https://eo.gov.ua/vymiruvannia-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-ditey-na-rivni-hromady-ta-zakladu-osvity/2023/01/25/>
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
5. Patrinos Harry. Education, economics and public policy. URL: <https://cutt.ly/KwMF7Pxi>
6. Педагогічна діагностика. URL: <https://uk.wikipedia.org/>
7. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. URL: <https://cutt.ly/lwMF5j2A>

Людмила Кравченко,
вихователь, Сумський ДНЗ (центр розвитку дитини) №28 Ювілейний
Сумської міської ради

НАВЧАЛЬНО-ЛОГІЧНІ ВМІННЯ ЯК СКЛАДОВА ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто питання розумового виховання дітей, розвиток уваги та логічного мислення. Виокремлено основні завдання Базового компонента дошкільної освіти щодо формування логіко-математичної компетентності дошкільників.

Ключові слова: логіко-математична компетентність, концепція Базового компоненту освіти, індивідуально-диференційований підхід.

Сьогодні з-поміж важливих завдань, що постають перед системою освіти, особливої актуальності набуває проблема розумового виховання дітей дошкільного віку. Одним із центральних питань розумового виховання є розвиток уваги й логічного мислення.

Але важливі не стільки самі по собі знання дошкільників, скільки здатність використовувати їх у різних життєвих ситуаціях, розсудливо поводитися, проявляти високу пізнавальну активність, кмітливість, гнучкість мислення, самостійність суджень, тобто, уміння поводитись відповідно до своїх вікових можливостей, індивідуального життєвого досвіду та вимог життя. У період дошкільного дитинства особливо переломним, багатим на новоутворення є старший дошкільний вік. Найбільш суттєві зміни охоплюють пізнавальну, вольову, емоційну сфери старших дошкільників. Вони здатні діяти доволіно, керувати своєю психічною діяльністю. Для їх пам'яті характерна доволіність процесів запам'ятовування та відтворення. Мислення, хоч і залишається ще наочно-образним, але поступово стає словесним. З розвитком мислення нерозривно пов'язаний розвиток мовлення та уяви дошкільників.

Вирішальне значення для інтенсивності новоутворень дошкільного періоду має математика. Без математичної підготовки неможливі ті якісні зміни, що дають змогу дитині перейти до систематичного шкільного навчання. Однак у багатьох дітей на початок навчання в школі не є сформованими необхідні математичні компетентності. Цим обумовлено вибір теми мого дослідження.

Над проблемою логіко-математичної компетентності працювали Л. Метліна, А. Леушина, К. Щербаков та ін. Формуванням логіко-математичної компетентності займалися такі вчені: Н. Баглаєва, Т. Степанова, які у своїх працях розкрили індивідуально-диференційований підхід розвитку дітей.

О. Кононко визначає життєву компетентність як сукупну характеристику дитини з погляду доцільності її свідомості та поведінки. Науковець вважає, що компетентність передбачає цілий комплекс характеристик: розвинений чуттєвий досвід; навички практичного життя; розвинені потреби, здібності, звички; набір базових особистісних властивостей, які гарантують дитині пристосованість до життя; уміння орієнтуватись у змінних умовах, знаходити оптимальні засоби реалізації свого особистісного потенціалу.

Виходячи з положень Базового компонента дошкільної освіти, логіко-математична компетентність передбачає здатність дитини самостійно здійснювати:

- класифікацію геометричних фігур, предметів та множин за якісними ознаками та чисельністю;

- серіацію, тобто впорядкування предметів за величиною, масою, об'ємом розташування у просторі;

- обчислення та вимірювання кількості, відстані, розмірів, довжини, ширини, висоти, об'єму, маси, часу [1].

Метою статті є визначення та розкриття компонентів структури логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку.

Основними з педагогічних завдань є навчити дошкільника мислити і розмірковувати, яке належить як до особистісного розвитку, так і до логіко-математичного. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти вихователь повинен озброїти дитячий розум знаннями, уміннями та навичками, які допоможуть дитині сприйняти життя в цілому, функціонувати та взаємодіяти в суспільстві. Дошкільник не може оволодіти світоглядом в цілому, поки не зможе сприймати світ навколо себе. Тому Базовий компонент дошкільної освіти в кожній сфері діяльності включає в собі логіко-математичні уміння.

Головним та основним завданням вихователя, як наставника дошкільнят з формування компетентностей, з перших занять є визначити методами діагностування рівень логіко-математичної компетентності дітей, проаналізувати та акцентувати свою увагу на проблемні питання вихованців, плануючи заняття групові або індивідуальні з використанням, як теоретичної, так і практичної частини під час роботи з дошкільниками, як педагогічно правильно використовувати потенціал сім'ї у навчанні і вихованні дітей для вирішення завдань з логіко-математичних уявлень. Звернімо увагу на те, що вивчати та визначати рівень логіко-математичної компетентності треба не тільки під час заняття, а й у повсякденній життєдіяльності дитини, як в групі, так і під час прогулянок. Це виконання доручень, чергувань, в індивідуальних та групових бесідах, у дидактичних і рольових іграх.

Логічні ігри, вправи та завдання математичного змісту сприяють формуванню розвитку пізнавального інтересу дитини, формування логіко-математичної компетентності, здібностей до творчого та логічного мислення, бажання та вміння вчитися. Незвична для дітей ігрова ситуація з елементами проблемного питання завжди викликає інтерес у дітей та бажання вирішувати завдання.

Активність дітей дошкільного віку починає активно працювати під час вирішення різного характеру задач, жартів, головоломок, логічних вправ та завдань. Під час логічних ігор і вправ з цікавим математичним аспектом діти опановують знання, вміння та навички, набуті в повсякденному життєвому досвіді, виконувати пошук та знаходити рішення самостійно. Проблема логіко-математичного розвитку дітей на сучасному етапі дошкільного дитинства набуває все більшого значення. Це пояснюється позитивним впливом цього процесу на розвиток психічних функцій дитини, вирішення загальних завдань всебічного гармонійного розвитку особистості в дитячому віці. Сформоване логіко-математичне мислення допомагає сучасній дитині аналізувати різноманітні процеси, приймати рішення не лише згідно з чітко розробленими алгоритмами, але й коригувати власні дії у змінних умовах життя.

Логіко-математична компетентність передбачає вміння дитини самостійно здійснювати (в межах вікового періоду): класифікацію геометричних фігур; впорядкування за величиною, масою, об'ємом, розташуванням в просторі й часі; обчислення та вимірювання кількості, відстані, довжини, ширини, висоти, об'єму, маси, часу.

Виходячи з положень концепції Базового компонента освіти, педагог має озброїти дитину насамперед умінням жити, сприймати життя в цілісності. Це значно складніше, ніж окремо формувати системи знань та вмінь з математики, природознавства, грамоти. Дитина не володітиме істинним світоглядом, якщо не вмітиме цілісно сприймати світ. Саме тому блок логіко-математичних умінь включає кожна сфера Базового компонента, висоти, об'єму, маси, часу. Однак не слід думати, що розвинене логічне мислення – це природний дар, з наявністю або відсутністю якого слід змиритися.

Існує велика кількість досліджень, які підтверджують, що розвитком логічного мислення можна і треба займатися (навіть у тих випадках, коли природні задатки дитини в цій області досить скромні). Логічні прийоми розумових дій – порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, класифікація, серіація, аналогія, систематизація, абстрагування – у літературі також називають логічними прийомами мислення. Для вироблення певних математичних умінь і навичок необхідно розвивати логічне мислення дошкільнят. У школі їм знадобляться вміння порівнювати, аналізувати, конкретизувати, узагальнювати. Тому необхідно навчити дитину вирішувати проблемні ситуації, робити певні висновки, приходити до логічного ув'язнення. Рішення логічних завдань розвиває здатність виділяти істотне, самостійно підходити до узагальнень. Логіка ігор математичного змісту виховує у дітей пізнавальний інтерес, здатність до творчого пошуку, бажання й уміння вчитися. Незвичайна ігрова ситуація з елементами проблемності, характерними для кожного цікавого завдання, завжди викликає інтерес у дітей [3]. Цікаві завдання сприяють розвитку в дитини вміння швидко сприймати пізнавальні завдання і знаходити для них вірні рішення. Діти починають розуміти, що для правильного вирішення логічної задачі необхідно зосередитися, вони починають усвідомлювати, що така цікава задача містить в собі якусь «несподіванку» і для її вирішення необхідно зрозуміти, в чому тут хитрість. Очевидно, що конструктивна діяльність дитини в процесі виконання даних вправ розвиває не тільки математичні здібності та логічне мислення дитини, але й увагу, уяву, тренує моторику, окомір, просторові уявлення, точність і т.д. Логічний розвиток дитини передбачає також формування вміння розуміти і простежувати причинно-наслідкові зв'язки явищ і вміння вибудовувати найпростіші умовиводи на основі причинно-наслідкового зв'язку [4].

Питання формування логіко-математичної компетентності є принциповим для особистісно-орієнтованої моделі освіти. За особистісно-орієнтованої моделі освіти дорослий стає авторитетною, довіреною особою, яка створює середовище, що розвиває, забезпечує комфортні умови для життєдіяльності дитини, виступає передусім партнером, а не контролером її діяльності. Вихователь має пам'ятати, що центром педагогічної діяльності є дитина. За визначенням А.Богущ, логіко-математична компетентність має таку компонентну структуру:

- мотиваційний компонент – це ставлення дитини до математичної діяльності, виявлення пізнавального інтересу, розуміння значущості математики в житті людей;

- змістовий компонент – це оволодіння математичними знаннями у межах програми вікової групи та наступного періоду навчання дітей;

- дійовий компонент – це оволодіння процесуальними, конструктивними, контрольюючими діями [6].

Для формування мотивації математичної діяльності дітей необхідно широко використовувати різні форми зацікавленості, захоплення, наочність, гру. Саме ці форми забезпечують розвиток позитивних емоцій дошкільників, допитливість, прагнення до пошукової діяльності, формування пізнавального інтересу та активності, розуміння значущості математики в житті людей – усе це є важливими компонентами математичної компетентності [5]. Індивідуально-

диференційований підхід – основа формування змістового компонента логіко-математичної компетентності дошкільників. Критеріями диференціації виступають не тільки обсяг математичних знань та вмінь, а й ставлення кожної дитини до математичної діяльності, рівень самостійності, уміння контролювати й оцінювати свої дії, переносити знання та вміння в інші види діяльності.

Ефективними у формуванні самостійності є завдання, які мають декілька варіантів розв'язання: знайти безпечний шлях у лабіринтах, поділити геометричні фігури на частини різної форми. Під час гри у дошкільнят розвиваються як логічні, так і математичні вміння. Цей зв'язок можна простежити на простому прикладі. Якщо діти самостійно готуватимуть атрибути до гри «Лялькове кафе», самі облаштовуватимуть дизайн приміщення, то граючись, вони намагатимуться класифікувати множини предметів за якістю (масою, формою, кольором, величиною); утворюватимуть множини за ознакою, що має більш загальне значення (кондитерські вироби, напої, фрукти); розбиратимуть множину на підмножини (кондитерські вироби – це пиріг, печиво, тістечка...), писатимуть і виставлятимуть ціни. Таких ситуацій, у яких логічні та математичні операції взаємозалежні, щодня виникає безліч. Саме в таких ситуаціях логіко-математичні вміння виступають тут свідченням життєвої компетентності дитини [2].

Таким чином, в період дошкільного дитинства можна здійснити значущий вплив на розвиток математичних здібностей дошкільника. Підготовка дитини до школи – це складна багатокомпонентна проблема, що включає фізичний, психічний та інтелектуальний розвиток, в якому значну роль відіграє математичний розвиток.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція / під керівн. Т. О. Піроженко. URL: <https://mon.gov.ua/app/media/rizne/2021.pdf>
2. Демченко Ю. Формування логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-logiko-matematichno-kompetentnosti-u-ditey-doshkilnogo-viku-175208.html>
3. Драгунова А. Формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Центр Прогресивної Освіти «Генезум». URL: <https://genezum.org/library/formuvannya-logiko-matematichno-kompetentnosti-ditey-doshkilnogo-viku>
2. Леушина Г. Методика навчання математики дітей дошкільного віку. Київ, 1985. 368 с.
3. Тарновська Н., Рудницька Н., Мурашев Ю. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного віку. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/23896/1/6.PDF>
4. Татарінова С. Особливості формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта*. 2005. № 1 (7). С. 8-15.

Надія Лазарович,

доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито проблему підготовки майбутніх вихователів до розвитку дослідницької активності старших дошкільників, здійснено аналіз досліджень, визначено особливості розвитку дослідницької активності дошкільників, розкрито теоретичні підходи до розуміння поняття «дослідницька активність».

Ключові слова: активність, діяльність, пізнавальна активність, пошукова діяльність, дослідницька діяльність, дослідницька активність старших дошкільників.

Сучасне суспільство потребує активної особистості, здатної до пізнавально-діяльній самореалізації, до вияву дослідницької активності і творчості у вирішенні життєво важливих проблем. Формування та розвиток такої особистості необхідно починати вже в дошкільному дитинстві (О. Брежнєва, О. Поддьяков, А. Гогоберідзе, З. Михайлова, Л. Кларін, І. Куликівська та ін.). Цими позиціями гостро зумовлюється необхідність розв'язання проблеми підготовки майбутніх вихователів, здатних забезпечити розвиток дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку, оскільки педагог є і об'єктом, і провідником позитивних змін.

Метою статті є полягає у розкритті особливостей підготовки майбутніх вихователів до розвитку дослідницької активності старших дошкільників. Нами було розв'язано такі завдання: проаналізована психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження; розкрито особливості підготовки майбутніх вихователів до розвитку дослідницької активності старших дошкільників.

Аналіз досліджень та публікацій засвідчує, що сформована дослідницька активність сприяє становленню суб'єктної позиції дошкільника в пізнанні навколишнього світу (А. Богуш, О. Брежнєва), чим забезпечує готовність до школи (О. Поддьяков). У старшому дошкільному віці створюються важливі передумови для цілеспрямованого розвитку пізнавальної активності дітей, розвитку мислення (О. Поддьяков, О. Дьяченко), становлення пізнавальних інтересів (О. Брежнєва, Т. Піроженко, М. Семенова), розвитку продуктивної (О. Долинна, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна) і творчої (І. Біла, Д. Богоявленська, О. Матюшкін, С. Уфімцева) діяльностей. Усе це створює реальну основу для розвитку дослідницьких умінь дітей старшого дошкільного віку і вдосконалення дослідницької активності. Констатуємо, що дослідження науковців велися в руслі вивчення проблем пізнавальної й інтелектуальної активності, продуктивної та творчої діяльності дітей дошкільного віку.

Сучасні дослідники (Г. Беленька, О. Брежнєва, Л. Зайцева, О. Іванова, З. Плохій, О. Поддьяков, О. Рейпольська, О. Савенков) рекомендують використовувати метод експериментування у роботі з дітьми дошкільного віку. Надання дитиною переваг такому виду діяльності, як експериментування, є надійним маркером вияву в дитини високої пізнавальної активності [4]. У цих роботах розкривається роль дослідницької та експериментальної діяльності у формуванні та розвитку особистості, дитини, її активності. Науковці обґрунтували проблемність у навчанні та розвитку дітей дошкільного віку, розробили творчо-розвивальні технології та започаткували проблемно-пошукові методи у процесі викладання. Зазначимо, що проблема розвитку дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку не була предметом спеціального дослідження.

Логіка окресленого дослідження вимагає розгляду ключових понять. Термін «активність» (як предмет дослідження різних наук) трактується неоднозначно. Так, О. Поддьяков розглядає активність як здатність змінювати навколишню дійсність відповідно до власних потреб, поглядів, цілей. Активність, на його думку, є особливістю особистості, яка виявляється в енергійній ініціативній діяльності [5, с.61].

Дослідниця К. Альбуханова-Славська зазначає, що поняття «активність» ширше за поняття «діяльність», оскільки активність виявляється багатоаспектна (не тільки в діяльності, а й у спілкуванні, у пізнанні (протягом усього життєвого шляху особистості)) [3, с.116]. Як риса особистості, на думку О. Брежнєвої, активність постійно змінюється, що ускладнює її характеристику.

На наш погляд, підхід до визначення активності як до якісної характеристики діяльності є правомірним, але не вичерпує суті активності. Активність визначає якість діяльності, але досить специфічно (через ставлення суб'єкта до процесу діяльності). Ситуація щодо ставлення включає готовність, прагнення до діяльності, бажання зробити її швидше, виявити ініціативу, винахідливість. Таким чином, активність особистості визначається її потребами і реалізується в стані готовності і вираженого прагнення до вибору оптимальних шляхів досягнення поставленої

мети в самостійній діяльності й отриманні результатів. Активність передбачає ініціативність, самостійність, відповідальність особистості у виборі об'єктів, засобів, шляхів досягнення мети.

Аналіз досліджень показує, що поняття «пізнавальна активність» розглядається у взаємозв'язку з такими поняттями, як «інтелектуальна активність» (Д. Богоявленська), «дослідницька діяльність» (П. Гальперін, О. Запорожець), «дослідницька активність» (О. Матюшкін), «дослідницька поведінка» (О. Поддьяков), «допитливість» (Е. Торенс), «дослідницька ініціативність» (О. Поддьяков), «дослідницька позиція» (О. Савенков).

Так, О. Савенков, звертає увагу на те, що поняття «дослідницька активність», «дослідницька поведінка», «дослідницька діяльність» мають суттєві відмінності. Автор розглядає дослідницьку поведінку як особливий вид поведінки, в основі якої лежить дослідницька активність, спрямована на вивчення об'єкта або нетипової проблемної ситуації [2]. Дослідницька активність при цьому розглядається як стимул до здійснення дослідницької діяльності, що, на наш погляд, неправомірно обмежує сутність дослідницької активності та суб'єктивне відкриття світу самою дитиною.

Умовою розвитку дослідницької активності дитини є його суб'єктна позиція, яка виявляється в умінні висунути гіпотезу вирішення проблеми в умовах різноманітної пошукової діяльності та експериментування. З огляду на це, вихователь закладу дошкільної освіти має бути обізнаний у методиці організації пошукової дослідницької діяльності, знати її структуру. Так, М. Лісіна [3] виокремлює таку структуру пошукової діяльності старшого дошкільника, як: прийняття або пропозиція дітьми пізнавального завдання; висунування припущень отримання результатів; відбір способів і планування досягнення результатів; перевірка обраного способу висунутих припущень; аналіз фактів і формулювання висновків.

Таким чином, дослідницьку активність дітей старшого дошкільного віку розглядаємо як стійке прагнення реалізувати за допомогою пошукової діяльності потребу в пізнанні об'єктів навколишнього світу та нових для дитини знань. Реалізація дослідницької активності забезпечує дитині практичне опанування світу і лежить в основі творчого типу розвитку особистості. Організуючи роботу в закладі дошкільної освіти, необхідно враховувати особливості розвитку дослідницької діяльності в дошкільному віці.

У працях О. Матюшкіна [1], О. Поддьякова [5] визначено особливості розвитку дослідницької активності дошкільників, зокрема: на ранніх етапах розвитку дитини дослідницька активність виступає у формі орієнтовної дослідницької діяльності і становить передумову інтуїтивного розуміння і мимовільного запам'ятовування; у дітей виявляється допитливість до всього нового, що виражається в самостійній постановці питань і проблем у ставленні до невідомого (3–5 років). Розвиток дослідницької активності відбувається як пошук відповідей на ці запитання; у 5–6 років у дитини починає розвиватися вибірковість дослідницької активності, виявляється інтерес не тільки до різноманітних досліджень, а й до конкретних проблем, які починають особливо цікавити її.

Дослідницьку поведінку О. Поддьяков визначає як одну з фундаментальних форм взаємодії живих істот із реальним світом, спрямовану на пізнання, пошук і опанування нової інформації із зовнішнього оточення як сутнісну характеристику діяльності людини [5].

Підґрунтям пошукової поведінки є дослідницька активність, яка забезпечує цілеспрямоване й наполегливе прагнення суб'єкта до пошуку способів і прийомів вивчення сутності певного об'єкта і шляхів розв'язання пов'язаної з ним проблемної ситуації. Дослідницька активність спонукає суб'єкта до набуття необхідних дослідницьких навичок і вмій. Пізнавальна потреба дитини виявляється у формі дослідницької активності, яка спрямована на дослідження нового [3].

Вихователь ЗДО має орієнтуватися на те, що всі етапи пошукової діяльності здійснюються в процесі активного спостереження дітей, участі їх у дослідах, експериментуванні, у процесі бесід евристичного характеру. Ми виходили з розуміння того, що найважливішою функцією сучасного педагога є сприяння безперервній освіті дитини і створення засобами педагогічної діяльності умов для вияву самостійності, творчості, дослідницької активності.

Забезпечення якості освітнього процесу передбачає необхідність підвищення теоретичної, практичної, організаційно-методичної компетентності фахівців у питаннях розвитку дослідницької активності дошкільників.

Із метою підвищення рівня теоретичної компетентності майбутніх вихователів з окресленої проблеми проведено колоквиум на тему «Експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дітей дошкільного віку», де розкривалася актуальність вивчення проблеми і її значення для інтелектуального розвитку дітей та підготовки їх до школи. Для реалізації теоретико-методичної підготовки майбутніх фахівців до розвитку дослідницької активності дошкільників у закладі дошкільної освіти була проведена ділова гра на тему «Створення предметно-розвивального середовища для розвитку дослідницької активності старших дошкільників», де аналізувалося конкретне середовище в старших групах, обговорювалися його роль і значення для розвитку дослідницької активності дітей, визначався необхідний перелік предметів, матеріалів і устаткування для збагачення куточка експериментування.

Реалізація організаційно-методичних засад підготовки майбутніх вихователів до розвитку дослідницької активності передбачала обговорення таких тем: «Сучасні методи розвитку дитячого експериментування», «Роль ТРВЗ у розвитку дослідницької активності дошкільників», «Структура дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку», «Форми організації дослідницької діяльності дошкільників». Додатково проводились методичні та ігрові практикуми, на яких вихователі вчилися організовувати дитяче експериментування.

Задля підвищення рівня практичної компетентності вихователів із розвитку дослідницької активності старших дошкільників були проведені практикуми, на яких вони здійснювали різноманітні експерименти з предметами і матеріалами, розробляли наочні схеми послідовності дій в експериментуванні та аналізували способи досягнення результату.

Забезпечення якості освітнього процесу з розвитку дослідницької активності старших дошкільників передбачає необхідність підвищення теоретичної, практичної, організаційно-методичної підготовки майбутніх вихователів у закладі вищої освіти.

Проблема розвитку дослідницької активності дітей багатогранна і дозволяє окреслити шляхи подальшого дослідження. Необхідно вивчити динаміку розвитку дослідницької активності в експериментуванні в період дошкільного дитинства, виявити розвивальний потенціал інтегрованого підходу в розвитку дослідницької активності, а також вивчити проблему наступності в розвитку дослідницької активності дітей у старшому дошкільному і молодшому шкільному віці в контексті ідеї безперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / академія педагогічних наук України, головний ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с
2. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія. Київ, Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. С. 10–18.
3. Кузьменко В.У. Положення про цілісність у контексті проблеми розвитку індивідуальності дошкільника // Наукові записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / [за ред. проф. С.Д. Максименка]. Київ : Міленіум, 2006. Вип. 30. С. 133 –142.
4. Лисенко Н.В. Теорія і методика формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти України : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Лисенко Неллі Василівна. Київ, 1996. 44 с.
5. Раєвська І.М. Орієнтовна модель розвитку дослідницьких умінь учителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти / І.М. Раєвська // Наукові праці Донецького національного технічного університету; Сер. «Педагогіка, психологія і соціологія». Донецьк, 2009. Вип. 6. С. 88–92.

Вадим Литвин,
здобувач III освітнього рівня
Інститут проблем виховання НАПН України

ДИНАМІКА РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті презентовано результати контрольного етапу дисертаційного дослідження та висвітлено отримані данні щодо динаміки математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Зміст формування рівнів математичного розвитку був зорієнтований на становлення когнітивного, емоційно-ціннісного і діяльнісного компонентів, який набував відповідної конкретизації. Динаміка підвищення рівнів сформованості математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку свідчить про ефективність розробленої ігрової технології розумового виховання, а також педагогічних умов її ефективної реалізації.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, розумове виховання, математичний розвиток, пізнавальний інтерес, ігрова технологія.

Актуальність проблеми визначається вимогами нормативних документів щодо модернізації системи дошкільної освіти в Україні, зокрема розвитком логіко-математичної компетенції дітей дошкільного віку. У Концепції розвитку освіти дітей раннього та дошкільного віку зазначено, що «завдання дошкільної освіти спрямовані на особистісне зростання дитини, набуття дошкільної зрілості в різних видах дитячої діяльності, формування базових компетентностей, важливих для подальшого розвитку на наступних рівнях освіти, зокрема комунікації, навичок командної роботи, креативності, критичного мислення тощо.

Розумовий розвиток дітей дошкільного віку – це важлива сучасна методична проблема дошкільної освіти. Розумовий розвиток передбачає пізнавальну активність у власному розвитку дошкільника, який здійснює елементарні мислинні дії (аналізує, порівнює, синтезує, узагальнює). Сьогодні вимагає створити умови для «оволодіння дитиною елементарними формами дослідництва, експериментування, винахідництва, щоб розвинути уміння самостійно вивчати навколишній світ, радіти з відкриття» [1].

Аналіз сучасних досліджень (О. Брежнева, Л. Зайцева, М. Машовець, Т. Степанова, А. Столяр та ін.) показав, що науковому інтересу підлягає новий аспект – введення дошкільників у світ логіко-математичних уявлень: відношення, операції над множинами (об'єднання, пересічення, доповнення), логічні операції, активні методи навчання за допомогою схем, граф, комбінаторики та наочного моделювання. Задля застосовували такі засоби: моделі, схематичні малюнки і зображення, еквіваленти предметів, «графи» та ін., які значно підвищили пізнавальний інтерес дітей. У більшості закладів дошкільної освіти реалізується ідея найпростішої логічної підготовки дошкільників (А.Столяр), застосовується методика розвитку логічних операцій за допомогою спеціальної серії логіко-математичних ігор (Л. Венгер, Р. Говорова, З. Михайлова, А. Столяр), розвивальних ігор Б. Нікітіна [2].

На думку К. Крутій, логічна грамотність це «вільне володіння дитиною деяким комплексом елементарних логічних понять і дій, які становлять азбуку логічного мислення і необхідний базис для її розвитку» [3]. Наприкінці дошкільного дитинства, така дитина володіє певною мірою логічними поняттями і діями (аналізу-синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення, серіації, абстрагування), набуває вміння у галузі мови. Останні цілеспрямовано формуються і розвиваються протягом декількох років перебування дитини в закладі дошкільної освіти.

Метою статті є презентація результатів контрольного етапу дисертаційного дослідження та висвітлення отриманих даних щодо динаміки математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) проаналізувати

динаміку математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку під час проведення контрольованого етапу педагогічного експерименту; 2) вивчити та узагальнити отримані дані.

Виявлена під час теоретичного аналізу проблеми чисельність науково-методичних підходів до забезпечення математичного розвитку дітей дошкільного віку свідчить про багатоплановість досліджень у цій сфері і в Україні, і за її межами. Так, учені з'ясовували потенціал способів інтенсифікації й оптимізації навчання дітей математики: досліджувалися предметні дії як основа формування математичних уявлень (П. Гальперін); вивчалися психологічні механізми лічби як розумової діяльності, генезис поняття числа (В. Давидов, М. Вовчик-Блакитна, Г. Костюк, М. Макляк); аналізувалися підходи до формування у дітей уявлень про множини (А. Маркушевич, Ж. Папі), про величину, кількісні уявлення в дітей раннього віку й шляхи їх удосконалення в дітей дошкільного віку (В. Данилова, Л. Єрмолаєва, К. Тарханова); встановлювалася взаємопов'язаність лічби й вимірювання (Р. Березіна, Н. Білоус, З. Лебедева, Р. Непомняца, О. Проскура, Л. Левінова, Т. Тарунтаєва, К. Щербакіна та ін.). Предметом дослідження в різні часи були такі аспекти: використання наочного моделювання в процесі навчання розв'язання арифметичних задач (Н. Непомняца); особливості пізнання дітьми кількісних і функціональних залежностей (Л. Бондаренко, Р. Непомняца, О. Кирилова та ін.); розвиток здібностей до наочного моделювання в засвоєнні просторових відношень (Р. Говорова, О. Дьяченко, Т. Лаврентьєва, Л. Халізева та ін.); зміст і прийоми освоєння просторово-часових відносин (Т. Мусейібова, К. Назаренко, Т. Рихтерман, О. Фунтікова та ін.); методи і прийоми математичного розвитку дітей за допомогою гри (Л. Артемова, Т. Ігнатова, З. Михайлова, А. Смоленцева, І. Щербиніна та ін.). Ідеї елементарної математичної підготовки дошкільників реалізовані в працях А. Столяра. Пошук шляхів удосконалення методики навчання дітей математики активно здійснювався й у країнах Західної Європи в напрямку розвитку уявлень про числа в процесі практичних дій з множинами (Д. Альхауз, Е. Дум, М. Фідлер та ін.); розвитку поняття числа й арифметичних дій як основи для розуміння дітьми кількісних відношень на конкретних множинах (Р. Грін і В. Лаксон) та ін.

На засадах вивчення вихідного рівня математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку було розроблено й упроваджено ігрову технологію математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. В основу процесу реалізації технології було покладено спеціально створену інтегровану модель, яка передбачала управлінський, методичний і технологічний рівні її реалізації. Були визначені та реалізовані в процесі експериментально-педагогічної діяльності мета, завдання, зміст, форми та методи організації розумового виховання з метою математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, результатом якого стало досягнення високого рівня його розвитку [2].

У процесі впровадження ігрової технології математичного розвитку старших дошкільників була доведена доцільність її рівневої реалізації. Так, на *управлінському*, рівні забезпечена мета створення сенсорно-пізнавального середовища для дитини. Поставлена мета дозволила інтегрувати зміст навчально-пізнавальної діяльності, сформувані пошуково-дослідницькі, логіко-математичні компетенції; закласти у дітей першооснови світогляду.

На другому, *методичному* рівні забезпечувалась готовність педагогів до реалізації завдань математичного розвитку дітей. Його завдання: виявити і обґрунтувати сутнісні, структурно-змістові і функціональні характеристики предметно-математичної компетентності педагогів. На етапі підготовки вихователів здійснювалося формування їхньої готовності до реалізації завдань математичного розвитку дошкільників, що проявлялося на рівні мотиваційно-особистісного, змістового і діяльнісного компонентів. На третьому, *дидактичному*, рівні розроблена і впроваджена ігрова технологія, яка підтвердила свою ефективність [2].

Важливим досягненням вважаємо використання інтеграційних зв'язків – одне із складних методичних завдань, які було поставлено і розв'язано нами у ході формувального етапу експериментальної роботи. Реалізація ідеї інтеграції вимагала знань не тільки в предметній галузі математики для дошкільників, а й знання змісту програми з інших освітніх ліній, комплексної

постановки освітніх завдань, розв'язання яких було знайдено тільки у взаємозв'язку різних галузей знань.

Зміст формування рівнів математичного розвитку був зорієнтований на становлення когнітивного, емоційно-ціннісного і діяльнісного компонентів, який набував відповідної конкретизації. Успішність становлення високого і достатнього рівнів математичного розвитку зумовлювалася використанням активних форм та методів, реалізацією оптимуму принципів, закладених в основу ігрової технології математичного розвитку.

Запровадження ігрової технології розумового виховання дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності в умовах закладів дошкільної освіти дало можливість дослідити загальну динаміку рівнів математичного розвитку на етапі контрольного етапу дослідження, що обумовило можливість визначення ефективності ігрової технології розумового виховання. Для виявлення особливостей математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку було здійснено емпіричне дослідження, у якому взяли участь 200 дітей (ЕГ – 100 осіб; КГ – 100 осіб).

Схарактеризуємо отримані данні. Ігрова технологія розумового виховання старших дошкільників забезпечила позитивну динаміку усіх показників їх математичного розвитку. Якщо порівнювати отримані результати, то за когнітивним критерієм до високого рівня відносимо 18 % дітей експериментальної групи (лише 9 % контрольної групи), до достатнього - 65 % дітей експериментальної групи і 12% контрольної, середнього рівня – 15 % дітей експериментальної та 69 % контрольної груп. До низького рівня відносимо 2 % дітей експериментальної та 10 % контрольної груп. Так, за когнітивним критерієм математичного розвитку виявлено, що діти старшого дошкільного віку здатні впізнавати та називати об'єкт, що сприймається, як відомий на основі наявного досвіду; розпізнавати об'єкти та здійснювати характеристики їх на основі термінів і позначень близькими за смислом словами, образами. У дітей переважають асоціативні зв'язки зі звичними для них завданнями, які їм найчастіше пропонують вихователі під час традиційного навчання; виявлена недостатня сформованість умінь сприймати завдання, чути його і виділяти головні ознаки; їм важко дотримуватися інструкції; виділяти способи розв'язування завдань; вони мають певні труднощі у розумінні математичного матеріалу.

За емоційно-ціннісним критерієм отримали такі результати: до високого рівня віднесли 17 % дітей експериментальної та 3 % контрольної груп; відповідно достатній рівень – 51 % дітей експериментальної та 27 % контрольної груп; середній рівень мають 32 % дітей експериментальної та 60 % дітей контрольної груп; низький рівень – 10 % виявлено у дітей контрольної групи, тоді як у дітей експериментальної групи його не виявлено.

За емоційно-ціннісним критерієм виявлено, що в старших дошкільників визначено достатній рівень емоційно-ціннісного ставлення до пізнавальної діяльності, що пов'язано із пізнавальною мотивацією, проте у них відсутнє постійне прагнення розв'язувати складні завдання, їм важко витримувати розумове навантаження тривалий час.

Результати діагностики за діяльнісним критерієм показали, що високий рівень математичного розвитку мають 22 % дітей експериментальної групи і лише 5 % контрольної; достатній рівень мають 57 % дітей експериментальної і відповідно 17 % дітей контрольної; середній рівень – 19 % дітей експериментальної та 56 % дітей контрольної групи; низький – лише 2 % дітей експериментальної та 22 % дітей контрольної групи. Отримані дані щодо динаміки математичного розвитку старших дошкільників переконливо свідчать про ефективність ігрової технології розумового виховання.

За діяльнісним критерієм математичного розвитку доведено, що в діти старшого дошкільного віку частково намагаються пояснити, узагальнити ознаки досліджуваного математичного поняття, але об'єднати елементи зрозумілого у єдиний фрейм вони не здатні.

Стабільна динаміка підвищення рівнів сформованості математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку свідчить про педагогічну доцільність та ефективність розробленої й теоретично

обґрунтованої ігрової технології розумового виховання, а також педагогічних умов її ефективної реалізації. Отже, була досягнута мета й розв'язані всі окреслені завдання дослідження.

Список використаних джерел

1. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (проект). (2020). Укл. В.А. Воронов, Н.В. Гавриш, Л.В. Канішевська, Т.О. Піроженко, О.Д. Рейпольська, С.О. Сисоєва. НАПН України. Київ. URL: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/1763/>
2. Литвин В., Арест М. Психолого-педагогічні засади математичного розвитку дітей в закладах дошкільної освіти. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, 2018. Вип. 22.
3. Плетенецька Л., Крутій К. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя, 2002.

Інна Лявенко,

вихователь Кролевецького ЗДО (ясла-садок) №5
Конотопського району Сумської області

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Анотація. У статті йде мова про організацію в закладі дошкільної освіти розвивального освітнього простору. Розглядається вплив освітнього середовища на розвиток особистості дитини, реалізацію її власного «Я». Йде мова про облаштування ігрових осередків в групі, які сприяють повноцінному та гармонійному розвитку дитини.

Ключові поняття: розвивальний освітній простір, освітнє середовище, групові осередки, особистісно-орієнтований підхід.

Модернізація системи дошкільної освіти протягом останніх років сприяла суттєвим змінам у системі дошкільної освіти. Важливою умовою розвитку дитини як особистості є створення повноцінного розвивального освітнього простору довкола неї. Проблема створення розвивального середовища та організація освітньої роботи в ньому пов'язана з тим, що переважна більшість педагогів, на жаль, зводить поняття «освітнє середовище» до предметно-просторової організації меблів, обладнання, дидактичних засобів у приміщенні групи, ігноруючи інші аспекти цього феномена (зокрема можливості особистісного самовизначення дошкільника в різних видах активності попри нав'язування йому діяльності, організованої за ініціативою педагога).

Проблему створення освітнього середовища розглядали науковці різних галузей, які вбачали в ньому могутній чинник особистісного зростання, набуття соціального досвіду, пізнання навколишнього середовища, взаємодії з іншими тощо. Важливу роль у розробці проблеми індивідуального розвитку дошкільника в освітньому середовищі закладів освіти відіграють праці відомих педагогів та психологів таких як: С. Тищенко (розвиток внутрішнього світу дитини), Ю.Приходько (ціннісне ставлення дошкільників до однолітків), С. Кулачківської (емоційні взаємини дитини з дорослими), О. Проскури (пізнавальна активність та шляхи її оптимізації) та інші.

Мета статті: сприяти формуванню оптимального розвивального освітнього простору у сучасному закладі дошкільної освіти, який би сприяв всебічному гармонійному розвитку особистості дитини.

На сучасному етапі досить гостро стоїть питання розвитку особистості дошкільника в середовищі закладу дошкільної освіти, що забезпечує підготовку дитини до навчання в школі, сприяє її розвитку, набуттю дитиною дошкільної зрілості.

Важливим завданням закладу дошкільної освіти при вдосконаленні педагогічного процесу постає організація розвивального освітнього середовища. Розвивальними слід вважати умови, які підживлюють природні сили дитини, сприяють реалізації нею своїх потенційних можливостей,

збагачують дитину знаннями та практичними навичками. Дієва організація простору в дошкільному закладі забезпечує творчу діяльність кожної дитини і дозволяє проявити власну активність та найбільш повно реалізувати своє «Я». Основною метою дошкільного закладу освіти є створення у своєму закладі сприятливих умов, які б сприяли становленню особистості дитини, розкриттю індивідуальних можливостей, формуванню пізнавальної активності.

В першу чергу в будь-якій групі повинна панувати доброзичлива атмосфера, де б кожна дитина могла відчувати любов і повагу по відношенню до себе. Тільки в таких умовах діти можуть бути здатні до прояву активності, розвитку пізнавальних процесів, накопичення знань та соціального досвіду. Варто створювати такий простір довкола, щоб кожен учасник освітнього процесу мав можливість самоствердитись в найбільш значущих для себе сферах життєдіяльності, розкрити індивідуальні якості та здібності.

Розвивальне середовище в дошкільному закладі повинно відповідати таким принципам:

- безпечність;
- доступність;
- змістовність;
- насиченість;
- гнучкість;
- трансформованість;
- варіативність;
- урахування вікових особливостей.

Чим різноманітнішим, варіативнішим, доступнішим для ознайомлення та використання є оточуюче дитину розвивальне середовище, тим вона зростає вправнішою, кмітливішою, швидше оволодіває правилами доцільної та безпечної поведінки, навчається цінувати зроблене руками людей, стає працездатнішою, життєво компетентною, оптимістично налаштованою.

Однією з основних умов створення в закладах дошкільної освіти розвивального середовища для дітей дошкільного віку є опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми.

Обов'язковим є врахування вікових особливостей дітей, що передбачає добирання матеріалів і розміщення їх у куточках розвивального середовища відповідно до віку вихованців. Дії з іграшками – перші практичні дії малюка, вони задовольняють і стимулюють його потреби у рухах, у роботі аналізаторів. Але організм дитини розвивається поступово, тож і іграшки мають «розвиватися» так само поступово [3, с. 11].

Вихователь має працювати над задоволенням природних потреб та інтересів, розвитком нахилів та здібностей малят. Важливою передумовою розкриття дитиною внутрішнього потенціалу є вільна самостійна діяльність у створеному педагогом просторово-предметному середовищі. Вихователь повинен надати дитині засоби для саморозвитку і ознайомити з правилами користування ними. Сам же педагог мусить бути завжди поруч і за найменшої потреби націлювати, підтримувати, допомагати.

Важливою умовою забезпечення ефективного розвитку дитини є створення розвивального середовища дитини в єдності всіх його складників, а саме: природного, предметно-ігрового та соціального.

Природне розвивальне середовище сприяє виникненню у дошкільника інтересу та елементарних уявлень про об'єкти, явища природи, розкриває причинно-наслідкові зв'язки та взаємозалежність природного довкілля і людини як його частини, формує природо доцільну поведінку дітей.

Одним з основних елементів ігрового предметного середовища є іграшка. Освітнє середовище передбачає: підбір і розміщення іграшок, ігрових модулів, макетів, предметів-замісників, різних атрибутів з урахуванням особливостей розвитку ігрової діяльності в різні вікові

періоди. У створенні розвивального предметно-ігрового середовища важливу роль відіграє характер розміщення ігрового обладнання в приміщенні, яке повинно забезпечити дитині вільний доступ до ігор та іграшок.

Для створення оптимального розвивального простору потрібно підібрати різноманітне обладнання (ігрове, навчальне, спортивне тощо). Все що оточує дітей повинно пробуджувати у них активність, надавати можливості для різноманітних видів діяльності. Разом з тим повинна бути можливість відпочити. Тому групове середовище передбачає наявність місця для релаксації. Це може бути «куточок для усамітнення». [2, с. 47].

Незаповнене і тьмяне предметно-ігрове середовище чинить на дітей негативний вплив, гальмує розвиток особистості. Однак не можна, щоб воно було і занадто перенасиченим, бо це погано впливає на психіку дітей і призводить до її надмірного збудження. Необхідно періодично змінювати та поновлювати предметно-ігрове середовище чимось новим. Розвивальний простір в групі має відповідати вікові дітей, бути різноманітним, динамічним і варіативним. Всі ігрові осередки повинні бути повністю підвладними дитині, не обмежувати її діяльності та забезпечувати повну свободу.

У групових приміщеннях варто створювати такі осередки:

1. Природознавчий осередок. В ньому знаходяться постійні та сезонні об'єкти природи, предмети догляду за ними. Обов'язково розміщують календар природи (погоди), де діти відмічають пори року, погоду. Мешканцями цього осередку можуть бути акваріумні рибки, папуги, хом'ячки тощо. Тут доцільно розмістити вироби дітей з природного матеріалу, альбоми з ілюстраціями об'єктів та явищ природи.

2. Спортивний осередок. У спортивному куточку міститься спортивний інвентар для розвитку основних рухів дитини, обладнання для спортивних ігор, різноманітні природні матеріали (шишки, каштани, жолуді), кольорові стрічки, прапорці, султани, доріжки здоров'я та інше.

3. Осередок образотворчої діяльності. Цей куточок повинен містити олівці, фарби, фломастери, папір для малювання, розмальовки, а також всі матеріали, що необхідні для аплікації та ліплення.

4. Музичний осередок. У музичному осередку слід розмістити дитячі музичні інструменти, різні види музичних іграшок та музично-дидактичних ігор.

5. Народознавчий осередок. В осередку народознавства варто розмістити українські символи (прапор, тризуб), вишиті рушники, старовинний український посуд, витвори декоративно-вжиткового мистецтва, ляльки в українському національному одязі.

6. Осередок трудової діяльності. В осередку трудової діяльності має бути обладнання, яке спонукатиме дітей до практичних дій та сприятиме розвитку у них навичок самообслуговування. Для дітей раннього та молодшого віку слід мати різні типи тренажерів на застібання та шнурування. В куточку мають бути атрибути необхідні для чергування (фартухи, губки, ганчірки, совочки для змитання крихт зі столу). Доцільно розмістити куточок «Маленькі помічники» з дитячими граблями, лопатками, віничками, совками тощо.

7. Осередок дитячого експериментування. В осередку дитячого експериментування доцільно передбачити дослідне обладнання (різні ємності, колби, пробірки, дитячий мікроскоп, ваги, фільтри, а також допоміжні матеріали) за допомогою якого діти, шляхом ігрових маніпуляцій дізнаються про властивості води, повітря, ґрунту, про особливості їх впливу на рослин, тварин, людей, а також вчать встановлювати логічні взаємозв'язки у природі.

8. Осередок ігрової діяльності. В ігровому осередку необхідно створити умови для різних видів ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, настільно-друкованих, театралізованих, дидактичних. Для цього варто організувати відповідні міні-осередки, де б містилися всі необхідні для гри предмети та атрибути.

9. Осередок розвивального навчання. В цьому осередку мають бути матеріали спрямовані на розвиток сенсорних відчуттів у дітей. Варто збагатити цей куточок атрибутами, які спрямовані на розвиток у дітей пізнавальних процесів. Також тут повинні бути матеріали для навчання дітей грамоти, тренажери для підготовки руки до письма та інше.

10. Осередок художнього слова. В осередку художнього слова має бути облаштоване місце для роботи дітей з книжкою, важливо щоб книжки були різних жанрів. Доцільно організувати «книжкову лікарню», де дошкільнята мали б змогу ремонтувати пошкоджені книжки.

11. Осередок відпочинку та усамітнення. В осередку відпочинку та усамітнення варто створити умови, які давали б можливість відпочити, заспокоїтись, позбутися негативних емоцій. Цей куточок доцільно облаштувати м'якими меблями, бажано відокремити його від інших осередків ширмою.

12. Осередок співпраці з батьками. В даному осередку необхідно передбачити стенди, папки-пересувки, плакати на яких розміщують інформацію для батьків(поради, рекомендації, оголошення). Можна облаштувати скриньку «зворотного зв'язку» для того, щоб батьки мали можливість написати свої поради, побажання, чи зауваження до вихователя та покласти в неї.

13. Осередок власної кімнати. В осередку власної кімнати мають бути зібрані відомості про назву групи, список дітей, інформація про досягнення дітей, фотографії, вітальні листівки до дня народження тощо.

Отже, правильно організоване розвивальне середовище в дитячому садочку сприяє повноцінному розвитку особистості. Варто пам'ятати що розвивальний простір створюють не для зручності педагога, а для того щоб дитина могла вільно, відповідно до свого настрою та смаків обирати той чи інший осередок.

Сучасний вихователь має пам'ятати, що йому постійно потрібно прагнути до самовдосконалення та особистого розвитку. Ніколи не припиняти збагачувати багаж власних знань та вмінь, часом запозичувати щось цікаве з досвіду колег, цікавитись різноманітними інноваційними технологіями в галузі дошкільної освіти. Намагатись, як би це не здавалось важко, рухатись у ногу з часом. Гарне розвивальне предметно-ігрове середовище разом з розумним, чуйним вихователем відкриває багато щасливих миттєвостей у житті.

Список використаних джерел

1. Карабаєва І.І., Терещенко Л.А. Розвивальне освітнє середовище ЗДО: основні компоненти, етапи формування та критерії його оцінювання [URL:http://www.apppsychogy.org/ua/](http://www.apppsychogy.org/ua/)

2. Матюшинець Я.С. Ідеї про розвивальне середовище для дітей як предмет теоретичного аналізу. *Освітологічний дискурс*, 2018. №3-4 с.40-55

3. Полякова М.Н. Побудова розвиваючого середовища в групах для дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна педагогіка*, 2004. №1

4. Рейпольська О.Д. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування: навч.- метод. посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222с.

Катерина Мазуліна,

учитель технологій та трудового навчання

КЗ «Харківська спеціальна школа ім. В. Г. Короленка» Харківської обласної ради

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ «ТЕХНОЛОГІЇ» В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті досліджено особливості інтеграції цифрового освітнього контенту в навчальний предмет «Технології». Розглянуто найбільш поширені технології та засоби для його створення з практики підготовки до уроків в умовах дистанційного навчання. В статті наведено приклади використання цифрового освітнього контенту на уроках технологій та трудового навчання.

Ключові слова: цифровий контент, технології, дизайн, онлайн-інструменти.

Навчальний предмет «Технології» спрямований на розвиток творчого потенціалу учнів та їх здатності застосовувати отримані знання на практиці для вирішення побутових завдань. Основна мета полягає в практичному освоєнні основ дизайну, технологій та декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема в умовах дистанційного навчання.

Для досягнення поставленої мети в умовах дистанційного навчання визначені такі завдання: забезпечення послідовності у формуванні ключових компетентностей та загальних навичок учнів від початкової школи шляхом їх включення до підготовчого циклу з вивчення технологій та дизайну; поглиблення знань учнів про народну культуру та національне виховання через вивчення технік і технологій декоративно-ужиткового мистецтва; розвиток навичок самостійності в різних сферах побуту, формування системного та критичного мислення, а також оволодіння навичками безпечного та ефективного використання технологій та матеріалів.

Формування ключових компетентностей здійснюється за допомогою компетентнісного підходу, що передбачає моделювання різноманітних навчальних ситуацій вчителем та створення навчального середовища, спрямованого на розвиток всіх необхідних навичок, що характеризують ключові компетентності[3].

Для всіх ключових компетентностей характерні різноманітні навички, такі як читання з розумінням, вміння висловлювати свою думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно аргументувати свої позиції, вміння ефективно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, вирішувати проблеми та співпрацювати з іншими особами.

Державним стандартом передбачено, що учні повинні опанувати базові знання у таких напрямках технологічної освіти, як проектування, основи графічної грамотності, технології виготовлення виробів, оцінювання та презентація результатів, декоративно-ужиткове мистецтво, сучасна техніка і технології, самостійність у побуті. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у технологічній освіті: учень формулює ідеї та втілює їх у готовий продукт згідно з алгоритмом проектно-технологічної діяльності; креативно застосовує традиційні та сучасні технології; ефективно використовує техніку, технології та матеріали, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу; піклується про власний побут та задоволення потреб, як власних, так і інших осіб[3].

Сьогодні предмет «Технології» орієнтований на практичне застосування знань. В умовах дистанційного навчання це здійснюється з урахуванням особистого досвіду учнів, зокрема, з урахуванням їхніх потреб, інтересів, вікових особливостей та індивідуальних можливостей[4]. Важливою є мотивація учнів до навчання, груповій та самостійній роботі, взаємодопомозі, дотриманні правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог, а також на раціональному використанні цифрових пристроїв та електронних освітніх ресурсів. Наприклад на уроках використовують скрайбінг (англ. «sketching») – це метод візуалізації ідей та концепцій шляхом швидких малюнків або схематичних зображень. Наприклад є корисною програма Sparkol VideoScribe – це безкоштовна програма, яка дозволяє створювати якісні відеоскрайби. В процесі монтажу можна додавати власний текст, графічні та готові аудіо файли або записані з використанням мікрофону. Також можна вибирати зовнішній вигляд руки, яка малює малюнки. До кожного елемента можна налаштувати індивідуальні параметри, такі як час відтворення, розмір, положення на екрані тощо. На мою думку, використання скрайбінгу на уроках технологій має декілька переваг, зокрема, скрайбінг дозволяє учням візуалізувати свої ідеї та концепції, що допомагає їм краще розуміти матеріал і вирішувати технічні завдання. Цей метод сприяє розвитку творчих навичок учнів, оскільки вони мають можливість виразити свої ідеї шляхом малюнків і схем. Скрайбінг допомагає учням краще запам'ятати матеріал через використання візуальних асоціацій.

Учні можуть працювати у парах або групах, використовуючи скрайбінг для спільного обговорення та розв'язання завдань.

Скрайбінг використовую для створення схематичних малюнків або креслень в процесі виготовлення різних виробів або проєктів.

Використання скрайбінгу допомагає учням розвивати навички малювання та дизайну, що може бути корисним у подальшій технологічній діяльності.

Створення освітнього середовища для навчання технологій в умовах дистанційного формату передбачає вихід за межі шкільної майстерні та класу та інтеграцію навчального процесу на мистецькій основі. Прикладом є врахування особливостей різних календарів, родинного, шкільного, народного та державного. При підготовці до свят використовую онлайн-інструменти для дизайну –CANVA. Цей інструмент відкриває ряд можливості для вирішення різноманітних дизайнерських завдань – від створення листівок та логотипів до розробки презентацій та інфографіки. CANVA відрізняється своєю простотою використання та організацією роботи, що базується на впровадженні готових та зручних шаблонів. Це дозволяє учням швидко та ефективно створювати якісні та привабливі графічні матеріали. Завдяки CANVA можливо ефективно впоратися з такими завданнями, як створення ілюстрацій, створення постерів, презентацій тощо. Більшість інструментів у CANVA доступні безкоштовно, але також є можливість підключення платного плану для доступу до розширених функцій та елементів дизайну.

Особливості навчання предмету «Технології» в умовах дистанційного навчання включають практичну орієнтацію з опорою на дистанційний доступ до ресурсів [1-2]. Учні вивчають практичні аспекти технологій, такі як проєктування, виготовлення виробів, застосування техніки та матеріалів, тому я пропоную відеоуроки, участь в онлайн-курсах, інтерактивних додатків тощо.

Враховуючи особливості класу і створюю індивідуальні навчальні плани та завдання, враховуючи інтереси, потреби та рівень знань кожного учня, бо наші учні мають особливі освітні потреби. Також надаю індивідуальні консультації та підтримку через відеоконференції, аудіо зв'язок тощо.

Учні спілкуються з вчителем та однокласниками через відеоконференції, форуми, чати тощо, обмінюючись досвідом та ідеями з вирішення завдань. Учні навчаються працювати самостійно, здійснюючи пошук і аналіз інформації, розв'язуючи завдання та вирішуючи проблеми, що стимулює їхню ініціативу та творчість. На уроках використовую різноманітні цифрові інструменти, такі як інтерактивні вправи, відеоуроки, віртуальні лабораторії тощо, щоб забезпечити цікаве та ефективне навчання[1-2]. Наприклад використовую можливості, PowToon- це англomовний онлайн-сервіс, що містить набір готових шаблонів та можливість створення відеопрезентацій. Безкоштовні можливості сервісу обмежені. Так за готовим шаблоном можна створити відео до 45 секунд, а без шаблону – до 5 хвилин. Готові проєкти можна безпосередньо завантажувати на YouTube. Враховуючи ці особливості, навчання предмету «Технології» в умовах дистанційного навчання може бути ефективним та цікавим для учнів, сприяючи розвитку їхньої практичної та творчої компетентності.

Таким чином, у цій статті були розглянуті особливості та переваги інтеграції цифрового освітнього контенту в навчальний предмет "Технології". Аналізуючи найбільш поширені технології та засоби для його створення з практики підготовки до уроків в умовах дистанційного навчання, ми виявили, що цифровий контент може значно збагатити та розширити можливості навчального процесу.

У результаті нашого дослідження ми переконалися, що цифровий освітній контент виявляється надзвичайно корисним інструментом для підтримки якісної освіти у сфері технологій, особливо в умовах дистанційного навчання. Проаналізувавши приклади використання цифрового освітнього контенту на уроках технологій, ми відзначаємо його позитивний вплив на активізацію

навчального процесу, стимулювання інтересу учнів до навчання та підвищення рівня засвоєння матеріалу.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / кол. автор.; за заг. ред. О.М.Топузова ; укл. М.В.Головко. Київ : Педагогічна думка, 2021. 192 с.
2. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / упоряд. І. П. Воротникова. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48с.
3. Модельні навчальні програми URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод. посібн. / [за ред. О. Пометун]. К.: Вид. А.С.К., 2004. 192 с.

Григорій Малащук,

викладач загально технічних дисциплін

Відокремленого структурного підрозділу «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж Сумського державного університету»

ОСОБИСТІСНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається зміст та складові професійної компетентності викладача закладу фахової передвищої освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, зміст та складові професійної компетентності, викладач закладу фахової передвищої освіти.

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом викладача, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх викликів.

Сучасному викладачу закладу фахової освіти необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі, де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня».

Мета статті – визначити зміст та складові професійної компетентності викладача закладу фахової передвищої освіти.

Поняття «компетентність» (лат. competens - відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості викладача, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

Педагогічна компетентність – це єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Психолого-педагогічна підготовленість складається із знань методологічних основ і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості:

суті, цілей і технологій навчання та виховання; законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Вона є основою гуманістично-орієнтованого мислення педагога. Психолого-педагогічні і спеціальні знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретично-практичні і методичні знання.

Зважаючи на те, що розв'язання будь-якого педагогічного завдання зводиться до тріади «мислити – діяти – мислити», що збігається з компонентами (функціями) педагогічної діяльності та відповідними їм уміннями, В.О. Сластьонін розподілив педагогічні уміння на чотири групи.

1. Уміння «переводити» зміст процесу виховання в конкретні педагогічні завдання: вивчення особистості і колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями і проектування на цій основі розвитку колективу й окремих учнів; виділення комплексу освітніх, виховних і розвивальних завдань, їх конкретизація і визначення завдання, що домінує.

2. Уміння побудувати і привести в дію логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний відбір форм, методів і засобів його організації.

3. Уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх в дію: створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних та інших); активізація особистості учня, розвиток його діяльності, яка перетворює його із об'єкта в суб'єкт виховання; організація і розвиток спільної діяльності; забезпечення зв'язку навчального закладу із середовищем, регулювання зовнішніх незапрограмованих впливів.

4. Уміння облікувати й оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз і аналіз освітнього процесу і результатів діяльності викладача; визначення нового комплексу стрижневих і другорядних педагогічних завдань.

Уміння педагогічного спілкування – це уміння розподіляти увагу і підтримувати її стійкість; обирати відповідно до групи й окремих учнів найдоцільніші способи поведінки і звертань; аналізувати вчинки вихованців, визначати мотиви, якими вони керуються, їхню поведінку в різних ситуаціях; створювати досвід емоційних переживань учнів, забезпечувати атмосферу благополуччя у групі; керувати ініціативою у спілкуванні, використовуючи для цього багатий арсенал засобів.

Успіх інноваційних змін, у першу чергу залежить від викладача, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості.

Важливу роль у забезпеченні позитивних змін в системі фахової передвищої освіти має вирішити удосконалення професійної компетентності педагогічних кадрів та підвищення їх наукового і загальнокультурного рівня.

Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно діяльній сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості.

Таким чином, основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності викладача є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності.

Нові освітні технології сприяють поступовому зміщенню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти. Швидкий розвиток сучасної науки, постійне нарощування інформації, підвищення вимог до будь-якого професіонала щодо його професійної компетентності потребують від кожної особистості прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою.

Створення системи підготовки педагогів до самоосвіти – багатоаспектна проблема, що охоплює питання навчально-методичного, технічного, програмового, інформаційного, лінгвістичного, організаційного, психологічного забезпечення.

Аналіз планів самоосвітньої діяльності педагогів країни свідчить, що більша частина з них не мають системи планування, зорієнтованої на досягнення кінцевих якісних результатів. Н.В.Бухлова підкреслює, що за результатами анкетування 38% педагогів не володіють знаннями з теорії самоосвіти та засобами вивчення потенційних можливостей учнів, не вміють відстежувати результати свого впливу на розвиток учнів. Таким чином, третина педагогів працює на репродуктивному рівні самоосвітньої діяльності. Сучасна ж педагогіка має потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні творчо підходити до організації навчально-виховного процесу та досягати високих якісних результатів. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що виникає потреба в досконалій організації та управлінні самоосвітньою діяльністю педагогів.

Самоосвіта педагога є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення. Механізм самоосвіти – це само формування (яким я себе зроблю, яким я себе уявляю).

Самоосвіта – це усвідомлений рух від: «Я» РЕАЛЬНЕ «Я» ІДЕАЛЬНЕ – «Я» СФОРМОВАНЕ.

Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає не лише самовдосконалення в особистому та професійному плані, а й розвиток учнів. Вчитель повинен досягти успіху, щоб досягли учні, а учні повинні досягнути успіху, щоб його досягло суспільство.

Н.В. Бухлова пропонує розглядати самоосвітню діяльність як сукупність декількох «само–»:

- Самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;
- Само облік – вміння вибирати своє місце в житті, у суспільстві, усвідомити свої інтереси;
- Самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність;
- Самореалізація - реалізація особистістю своїх можливостей;
- Самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;
- Самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;
- Саморозвиток – результат самоосвіти.

Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність педагога, як наслідок, формується авторитет педагога серед здобувачів освіти, батьків, колег. «Творчість – це виживання», – вказує К. Роджерс. Таким чином, творчо працюючи педагог сам створює свій особливий імідж. Імідж, який сприймається, – це той образ, який бачать інші. Частіше бажаний імідж формується згідно із соціально прийнятою моделлю вчителя-майстера.

Висновки. Аналіз професійної компетентності та умов, що стимулюють професійне зростання викладача закладу фахової освіти дають можливість більш цілісно вивчити процес удосконалення професійної майстерності, розглянути освітню ситуацію в різних аспектах та ракурсах, визначити цілі та завдання формування особистості, відповідно до яких має відбуватися процес підготовки педагога.

Тому, важливим аспектом розуміння компетентності викладача закладу фахової освіти, як результату творчої професійної діяльності, самоосвіти та побудови індивідуальної траєкторії професійного зростання, самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації є постійний творчий пошук інноваційних методів, форм та прийомів викладання, особистісно-діяльнісний підхід та любов до професії.

Людмила Мацук,

професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті аналізуються особливості формування ціннісного ставлення до природи в дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. Ціннісне ставлення до природи розглядаємо як особливий вид суб'єктивного ставлення до цінностей природи, що виявляється в емоціях задоволення – незадоволення, радості – суму, захоплення – зневаги в процесі взаємодії з тими чи іншими об'єктами природи.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, ціннісне ставлення до природи, вихователі.

Нові світоглядні орієнтири та соціальні завдання, які стоять нині перед людством, актуалізують проблему ставлення людини до природи, корекції ціннісних орієнтацій та утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством. Відомо, що цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістично спрямованих орієнтирів щодо природи. Тому, основним предметом екологічного виховання дошкільників має стати формування суб'єктивного відображення універсальної цінності природи.

Метою статті є розгляд особливостей формування ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. Відповідно до мети вирішувались наступні завдання: розкрити особливості формування ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану, обґрунтувати та розкрити зміст критеріїв ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до природи.

Аналізуючи стан екологічного виховання, дослідники відзначають, що в ЗДО воно головним чином спрямовано на інтелектуальний розвиток дитини і меншою мірою торкається емоційно-ціннісної сфери особистості дитини, тоді як ефективність екологічного виховання завдячує тісному зв'язку інтелектуального та емоційного. Так, характеризуючи стан екологічного виховання дослідники проблем дошкільної педагогіки (Н. Лисенко, Г. Марочко, З. Плохій, Н. Яришева) вказують на недостатність екологічних знань старших дошкільників.

Частина педагогів (Г. Марочко, Н. Пустовіт, Д. Струннікова) особливого значення в екологічному вихованні дітей надають ціннісному аспекту, який передбачає розумне ставлення до природи і усвідомлення її загальнонаціональної, загальнолюдської цінності, хоча проблема ціннісного ставлення дослідниками не розглядається спеціально. Зокрема, Н. Лисенко виявлені такі характерні особливості екологічного виховання старших дошкільників: обмеженість теоретичних знань, практичних умінь та навичок, життєвого досвіду й діапазону пізнання [4].

У дошкільній педагогіці є низка досліджень, які частково торкаються проблеми виховання бережливого ставлення до природи (А. Васильєва, Н. Виноградова, С. Ніколаєва, П. Саморукова, О. Терентьєва, І. Хайдурова, Н. Яришева). Вони присвячені різним аспектам ознайомлення дошкільників з природою як фактором розвитку дитини. Ряд дослідників (В. Грецова, М. Ібрагімова, З. Плохій), характеризуючи екологічну вихованість дошкільників, відмічають недостатню сформованість у дітей бережливого та відповідального ставлення до природи.

Наукові підходи до екологічного виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях М. Вересов, А. Захлебного, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, І. Суравєгіної, які визначили мету, принципи, завдання і зміст екологічної освіти та виховання. Концептуальні положення екологічного

напряму досліджували Н. Лисенко, В. Маршицька, О. Половіна, З. Плохій, Н. Пустовіт, Г. Пустовіт, Г. Тарасенко, Д. Струннікова, Л. Шаповал та багато інших вчених.

Дошкільний вік сприятливий для екологічного виховання, адже саме у цей період закладаються основи культури спілкування і поведінки дітей у природі. Особливої уваги потребують діти старшого дошкільного віку, оскільки у них починають формуватися основи наочно-дійового та наочно-образного типів мислення [2]. Старші дошкільники здатні розуміти й усвідомлювати зв'язки навколишнього світу. Діти цього віку мають об'єктивні можливості для самостійного спілкування з природою. Емоційна чутливість, сприятлива для розвитку моральних почуттів (О. Запорожець), новоутворення у вигляді усвідомлюваних мотивів, здатних підкоряти безпосередні потяги (О. Леонтьєв), поява етичних інстанцій (Л. Виготський, Д. Ельконін) роблять дошкільний вік сенситивним для розвитку основ особистості [3].

Результати здійсненого аналізу проблеми дозволили констатувати, що формування духовного світу гармонійно розвиненої особистості неможливе без виховання у неї ціннісного ставлення до природного середовища. Теоретичний фундамент поняття «ціннісне ставлення» складають, з одного боку, теорія цінностей, що розроблена у філософській літературі В. Василенко, О. Дробницьким, В. Тугаріновим, а з іншого – загальна теорія ставлень (Б. Ананьєв, В. Мясіщев та ін.).

Проблема цінностей – це проблема цілісного ставлення людини до світу і до природи зокрема, а також до самої себе, проблема універсальності людського буття [6]. Цінності сприяють перетворенню соціальних норм і ідеалів у особистісні принципи життєдіяльності (М. Каган, М. Колєсов, Б. Марков, В. Межуєв). Ставлення до природи – своєрідна проєкція тих ціннісних підходів, що виробляються людством у процесі культурного розвитку. Процес становлення та розвитку людських потреб і ставлень обумовлений емоційними переживаннями, що базується на наявному фонді потреб, мотивів і ціннісного ставлення. Досвід ціннісного ставлення включає емоційні переживання, що відповідають потребам і системі цінностей певного суспільства, і відрізняються якісними характеристиками, динамічністю й об'єктами, на які спрямовані [7].

Психологи зазначають, що у процесі виховання ставлення до навколишньої дійсності мають значення як позитивні, так і негативні емоції. Проте саме позитивні емоції, що базуються на задоволенні, є психологічним механізмом формування активної просоціальної позиції особистості (Б. Бітінас). Та лише емоційне ставлення ще не обумовлює визначеності ціннісного ставлення. Психологічну структуру людського ставлення складають пізнавально-емоційні утворення, їх своєрідний «сплав» (І. Бех) [1]. Отже, у ставленні емоційний компонент є провідним. Тому особистісні ставлення характеризують ступінь інтересу, силу емоцій, бажань, виявляються у поведінці, діях і переживаннях суб'єктів, виступають рушійною силою діяльності особистості у довікллі.

Дослідження сучасних українських науковців (Н. Лисенко, В. Маршицької, З. Плохій та ін.) засвідчують, що ефективними формами та методами ознайомлення з природою є ті, що забезпечують чуттєве сприймання, наочно знайомлять дітей з живою природою, дають чіткі уявлення про навколишній світ [5].

З метою вивчення стану формування ціннісного ставлення до природи у дітей в умовах закладу дошкільної освіти нами було проведено анкетування вихователів. В опитуванні взяли участь 24 вихователі Івано-Франківської, Київської, Тернопільської та Чернівецької областей. Схарактеризуємо отримані данні.

Результати опитування показали, що більшість вихователів включає елементи природи в освітній процес: регулярно – 22 %, час від часу – 49 %, рідко – 17 %, ніколи – 12 %. Друге питання анкети «Чи використовуєте ви природу як інструмент для формування ціннісних поглядів у дітей?» отримали наступні відповіді: так, завжди – 12 %, так, в певних випадках – 43 %, ні, не дуже – 24 %, ні, зовсім не використовую – 21 %. Серед пояснень того, чому не використовують або

використовують зрідка було таке «зараз не на часі», «під час війни мають бути інші пріоритети». Проте, третє питання анкери «Як ви вчите дітей поважати та берегти природу?» засвідчило, що певні заходи щодо бережливого ставлення до природи вихователі організують: інтегрують природні елементи у освітній процес – 42 %, розповідають про важливість охорони природи під час прогулянок – 19 %, мають окремі заняття на цю тему – 32 %, і лише 7 % зовсім не навчають дітей конкретно берегти природу.

Четверте запитання анкети дозволило визнати найпоширеніші методи, які застосовують вихователі при формуванні ціннісного ставлення у дітей: екскурсії та природні прогулянки – 48 %, досліди та практичні завдання – 27 % та 25 % – інтерактивні заняття та ігри. Цікавими виявились відповіді вихователів на п'яте запитання анкети «Як ви сприяєте формуванню в дітей екологічного мислення?»: залучаю до проектів з екології – 42 %, використовую відповідні дидактичні матеріали – 44 % та 14 % – сприяю участі в екологічних заходах та ініціативах. Шосте запитання анкети дозволило з'ясувати яку мету ставлять вихователі у процесі формування ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку «Які переваги ви бачите у формуванні у дітей ціннісного ставлення до природи?»: відповідальне поводження з ресурсами – 56 %, розвиток екологічної свідомості – 23 %, покращення фізичного та емоційного здоров'я – 21 %.

Виходячи з того, що якісно-змістовою характеристикою суб'єктивного ставлення є модальність, а міру відображення потреб особистості в об'єктах ставлення характеризує інтенсивність, дібрано критерії ціннісного ставлення до природи: особливості сприйняття природи; характер емоційної реакції на красу природи; характер мотивів ставлення до природи та її охорони; характер оцінки власного ставлення й ставлення інших до природних об'єктів. Ці критерії є базовими для визначення рівнів ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку: високий, достатній, середній та недостатній.

Важливим для нас було визначити ставлення дітей старшого дошкільного віку до природи. Задля цього на констатувальному етапі експерименту нами було залучено 320 дітей старшого дошкільного віку. Було розроблено методика визначення сформованості ціннісного ставлення до природи, якою передбачено виконання серії завдань на з'ясування емоційних, інтелектуальних, ціннісних, діяльнісних проявів у взаємодії з природою.

Результати діагностування дозволяють охарактеризувати ставлення дітей до природи в цілому як позитивне. Проте значний відсоток дітей з позитивно-пасивним (33,3% – 40% у старших групах; 40% – 48% у середніх групах), нейтральним (20% – 23,3% у старших групах; 28% – 32% у середніх групах) та негативним (10% – 16,7% у старших групах; 8% – 16% у середніх групах) типом ціннісного ставлення. Виявлені протиріччя між можливостями дошкільного віку і станом виховання досліджуваної якості особистості у практиці роботи закладів дошкільної освіти підтверджують необхідність наукового обґрунтування особистісно орієнтованої технології виховання ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку.

Вивчення стану проблеми екологічного виховання у педагогічній науці продемонструвало, що значна кількість досліджень у дошкільній педагогіці присвячена систематизації знань про природу. У дослідженнях, присвячених проблемі формування ставлення до природи у дітей дошкільного віку, ставлення характеризується як бережливе, свідоме, ціннісне. Процес виховання ціннісного ставлення до природи (як складової екологічної культури особистості) складний і пов'язаний із формуванням ряду структурних компонентів особистості: 1) потреб, що обумовлені функціями природного довкілля; 2) емоційної готовності до усвідомлення цінностей природи; 3) мотивів взаємодії з природою на основі усвідомлення цінностей природи; 4) особистого досвіду ціннісного ставлення до природи. Критеріями ціннісного ставлення до природи у дослідженні визначено: особливості сприйняття природи; характер емоційної реакції на красу природи; характер мотивів ставлення до природи та її охорони; характер оцінки власного ставлення й ставлення інших до природних об'єктів.

Список використаних джерел

1. Бех, І.Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1. Чернівці : Букрек, 2015. С.194.
2. Вересов М.М. Основи гуманістичного підходу до екологічного виховання старших дошкільників. Дошкільне виховання. 1993. № 7. С.39-43.
3. Гавриш Н., Брежнева О., Кіндрат І., Рейпольська О. Розумне виховання сучасних дошкільнят : метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015, 176 с.
4. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Львів : Світ. 1994, 143 с.
5. Маршицька, В.В. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку. Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2003. 16 с.
6. Плохій, З.П. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи) // Дошкільне виховання. 2010. № 7, С.6-10.
7. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення: навч.-метод. посіб. / О.Л. Кононко, В.О. Луценко, С.П. Нечай, З.П. Плохій, О.Д. Сидельникова, В.А. Старченко, О.П. Терещенко, Л.В. Шелестова, Л.Ю. Якименко. Київ : «Імекс-ЛТД», 2013. 260 с.

Вікторія Мельник,

учитель математики

Роменської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів №6

Роменської міської ради Сумської області

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито вплив компетентнісного підходу на формування пізнавальної діяльності учнів при навчанні математики, охарактеризовано рівні пізнавальної самостійності учнів при навчанні математики.

Ключові слова: компетентнісний підхід, навчальна діяльність, інтегрована характеристика навчання, компетентності.

Компетентнісний підхід є одним із фундаментальних понять сучасної науки. Необхідно зазначити, що розуміння феномену людської компетентності розвивалося поступово, разом з накопиченням філософських та психологічних знань про людину та оточуючий її світ. Як зазначає І. Тараненко, поняття «компетентність» знаходиться нині в епіцентрі світової думки, оскільки воно розкриває якісно нові перспективи та результати освітньої діяльності.

При компетентнісному підході навчальна діяльність одержує дослідницький і практично орієнтований характер, і сама стає предметом засвоєння. Впровадження компетентнісного підходу у вивченні математики буде сприяти поліпшенню якості освіти та покращенню адаптації учнів до модульної системи, з якою вони стикнуться після вступу до вищого навчального закладу. Набуті під час навчання у старшій школі предметні галузеві та ключові компетентності дозволять не менш краще засвоювати нові знання у вищих навчальних закладах, а й швидко та ефективно опрацьовувати великий обсяг матеріалу, що відводиться на самостійну роботу, використовувати інформаційні та комунікаційні технології, критично мислити.

Ідеї компетентнісно зорієнтованого підходу були закладені ще в теорії навчання другої половині ХХ століття І. Я. Лернером [4]. Теоретико-методичні засади впровадження компетентнісного підходу розглядаються у працях сучасних вітчизняних та зарубіжних педагогів – О. І. Пометун, О. І. Савченко, О. В. Овчарука, А. В. Хуторського [8; 14].

Дослідження умов впровадження компетентнісного підходу у навчанні математики пов'язано з такими іменами як П.С.Атаманчук, С.П. Величко, А.Ф. Заболотний, О.І. Іваницький, Ю.А.Пасічник, В.Д. Шарко.

З точки зору компетентнісного підходу розглядаються також загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. До складових компетентностей належить усвідомлення того, що «математика була і є фундаментом природничо-математичної науки і освіти. Особливістю математики, як навчального предмета, є її спрямованість на використання знань, умінь та навичок в сучасному житті» [5].

Єрмаков І. зазначає, що термін «компетентність» найчастіше використовують як синонім понять «поінформованість», «обізнаність», «авторитетність», він конкретизується щодо різних галузей. У перекладі з латинської слово *competens* означає «підходящий», «відповідний», «узгоджений» [3, с.207].

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок в площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Це вимагає від вчителя змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини.

У першому випадку він відіграв роль «ретранслятора знань», а в другому – організатора освітньої діяльності. Змінюється й модель поведінки школяра – від пасивного засвоєння знань до дослідницької активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання. Така характеристика має сформуватись у процесі навчання і включає знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [7].

Щоб підібрати зміст завдань для перевірки, слід мати на увазі, які знання і вміння повинні бути сформовані на уроках математики. На рівні основної школи інколи важливо навчити умов спостерігати різні явища і процеси, описувати вимірювати і пояснювати їх, розв'язувати якісні, прості експериментальні й розрахункові задачі, проводити під керівництвом учителя експериментальні дослідження. У старшій школі ці вміння розширюються і поглиблюються. Крім того учні навчаються розв'язувати текстові комбіновані та експериментальні задачі, інтерпретувати рівняння, формули, графіки, виводити з них функціональну залежність між величинами.

Ефективність перевірки у значній мірі залежить від якості підібраних для перевірки завдань, складності зв'язків між компонентами їх змісту. Одним із методів відбору завдань для перевірки є по елементний аналіз змісту вибраної для перевірки теми шкільного курсу математики. Елементами знань з математики можуть бути об'єкти змісту навчання: факти, явища, поняття, величини, закони, теорії, методи науки, прилади і технічні пристрої. Вони відрізняються один від одного не лише особливостями засвоєння учнями, але їх місцем у навчанні математики. Наприклад, знання законів і теорій важливіше, ніж знання окремих фактів і явищ. При визначенні змісту завдань для перевірки знань виходять з таких дидактичних вимог:

- учень повинен знати повний мінімум фактів, передбачених стандартом освіти;
- учень повинен вміти систематизувати факти, знаходити між ними зв'язки, висловлювати самостійні судження і робити висновки;
- учень повинен творчо використовувати одержані знання.

Компетентнісний підхід вимагає, щоб при підборі завдань для перевірки враховувалося також те, що новий зміст навчання нерозривно зв'язаний з розвитком учнів, у першу чергу їх розумовим розвитком. Тому не можна вважати перевірку знань повноцінною, коли вона не дає хоча б деяких даних про особливості розумового розвитку учнів, про вміння користуватися логічним мисленням.

Переведення процесу навчання математики до саморегульованого рівня, коли учень володіє вищим рівнем пізнавальної самостійності, є можливим при забезпеченні наступних умов:

- чіткої постановки цілей навчання;
- цілі навчання повинні будуватись за принципом зростаючої складності, охоплюючи пізнавальну, емоційно-ціннісну, психомоторну сфери діяльності (мета повинна бути достатньо напруженою і орієнтована на максимум можливостей учня);
- мета навчання повинна бути усвідомленою особистою метою учня (учень задля її досягнення активно діє, висуває здогадки, вдосконалює свої здібності);
- забезпечення можливості точного опису цілей, вимірювання та шкали оцінок, зорієнтованість на кінцевий результат;
- забезпечення усвідомлення учнем значущості особистісної навчальної діяльності;
- формування в учнів особистісно-емоційних відношень до реального світу завдяки цілеспрямованому створенню ситуацій успіху, дотримання гігієни стресових ситуацій;
- забезпечення об'єктивності оцінки знань кожного учня;
- стимулювання активності школяра, самостійної і творчої діяльності;
- використання цілей-вимірників засвоєння, які охоплюють пізнавальні і емоційні процеси, забезпечують можливість порівняння досягнутої учнем мети, що забезпечує можливість корегування, упередження певних дій, зосередженої активності учня на певній діяльності.

Отже, для того, щоб розвинути пізнавальну самостійність, потрібно створювати умови для самостійної навчально-пізнавальної діяльності: ознайомлювати учнів із особливостями навчально-пізнавальної діяльності як одного з видів людської діяльності, формувати в них позитивне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, створювати умови для розвитку їх пізнавального інтересу, ознайомлювати з засобами навчально-пізнавальної діяльності, використовувати їх для пізнання нових знань, набувати досвід самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Всі ці умови можна створити через упровадження компетентнісного підходу до навчання математики.

Компетентнісний підхід до оновлення змісту освіти розглядається як черговий крок у природному процесі проходження школи за вимогами мінливого світу. Важливо пам'ятати, що компетентнісний підхід – лише один із чинників, що сприяють модернізації змісту освіти, він лише доповнює низку освітніх інновацій, не применшуючи значення класичних підходів.

Компетентнісний підхід в освіті – провідна педагогічна категорія, що передбачає ефективне створення певних педагогічних умов у навчально-виховному процесі, які забезпечують формування уміння вирішувати професійні завдання на основі отриманих знань, умінь та навичок.

Уведення компетентностей у нормативну та практичну складову освіти дозволить вирішувати типову для української школи проблему, коли учні можуть добре оволодіти набором теоретичних знань, але відчують значні труднощі в діяльності, що вимагає самостійного використання цих знань для вирішення конкретних життєвих завдань чи проблемних ситуацій.

Компетентнісний підхід дозволяє формувати в учнів такі компетентності як: навчально-пізнавальну, комунікативну (співпрацювати, допомагати іншим, брати участь в роботі команди, обмінюватися інформацією), інформаційну (самостійно шукати, аналізувати і відбирати інформацію, структурувати, перетворювати, зберігати і передавати її), особистого самовдосконалення (аналізувати свої досягнення і помилки, виявляти проблеми і труднощі в повідомленнях однокласників, здійснювати взаємну допомогу і підтримку в складних ситуаціях, критично оцінювати і переоцінювати результати своєї діяльності).

Упровадженню компетентнісного підходу сприяють проведення нестандартних уроків, позакласних заходів тощо. У процесі використання компетентнісного підходу при вивченні математики прослідковано ріст пізнавальної активності учнів на уроках і вдома, їх умінь і навички стають більш глибокими, ґрунтовними і міцними.

Компетентнісний підхід – це відповідь на вимоги часу, це орієнтир національної системи освіти. Робота може бути продовжена в наступних напрямках: реалізація компетентнісного підходу в профільних класах, у класах з поглибленим вивченням математики; реалізація компетентнісного підходу на уроках математики з використанням ділової гри та STEM-технологій.

Список використаних джерел

1. Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник / за ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен.К. : Богдана, 2013.520 с.
2. Овчарук О.Л. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. К. : К.І.С, 2013. С. 13–43.
3. Єрмаков І.Г. Розвивати життєву компетентність / І.Г. Єрмаков, Д.О. Пузіков // Шкільний світ. 2015. № 37.
4. Пометун О.І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / Рідна школа. 2015. № 1. С. 65–69.
5. Пометун О.І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2014. 10 с.
6. Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Основа, 2016. С. 3–8.
7. Родигіна І.В. Формування основних груп компетентностей учнів: можливості продуктивного навчання / Директор школи, ліцею, гімназії. 2019. № 2–3. С. 180–184.

Алла Метейко,

методист природничої освітньої галузі
навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ХІМІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Анотація: у статті розкриваються напрями застосування учителем хімії інформаційно-цифрової компетентності, зазначаються приклади онлайн-програм, що можуть бути використані учителями, зокрема й учителем хімії, а також обумовлюється значення цієї компетентності для організації професійної діяльності вчителя.

Ключові слова: інформаційно-цифрова компетентність, учитель хімії, сучасний освітній процес.

Швидкий розвиток цифрових технологій в сучасному світі, діджиталізація суспільного та професійного життя людини спонукає педагогів до постійного підвищення власного рівня інформаційно-цифрової компетентності. Цього ж вимагає і запроваджена в закладах освіти дистанційна форма організації освітнього процесу, оскільки значна частина процесу навчання перенесена в онлайн-середовище та віртуальний простір.

Сутність, значимість і складові інформаційно-цифрової компетентності педагогів прописані в законодавчих і нормативних документах освіти. У Законі України «Про освіту» інформаційно-цифрову компетентність визначено однією з обов'язкових ключових компетентностей, якою має володіти кожна сучасна людина для успішного функціонування у суспільстві. Концепція «Нова українська школа» визначає цю компетентність як: впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [5]. Відповідно Професійний стандарт за професіями «Вчитель

початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти»..., затверджений наказом Мінекономіки від 23.12.2020 № 2736, інформаційно-цифрову компетентність педагогічного працівника характеризує за трьома основними напрямками, зокрема: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі [7].

Питаннями ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі України займаються такі науковці: В. Биков, Ю. Жук, Ю. Запорожченко, О. Спирін, М. Шишкіна, І. Іванюк та інші. Зокрема: В. Биков розглядає питання використання компетентнісного підходу в навчанні та необхідність розвитку цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу [1]; Ю. Запорожченко, О. Спирін, М. Шишкіна – акцентують увагу на необхідності розвитку інформатичної та інформаційно-комунікаційної компетентності учителя [3]; І. Іванюк досліджує комп'ютерно орієнтоване середовище розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів [4]. За словами экс-міністерки освіти Л. Гриневич: «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху Нової школи» [5].

Мета статті – проаналізувати напрями діяльності вчителя хімії закладу загальної середньої освіти, які реалізуються за допомогою інформаційно-цифрових технологій та сприяють розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителя, що є особливо актуальним у сучасній освіті.

Виклад основного матеріалу. Формування і розвиток інформаційно-цифрової компетентності вчителя хімії заслуговує на особливу увагу тому, що саме вона дає можливість педагогам бути сучасними, активно діяти в інформаційному середовищі, використовувати найновітніші досягнення техніки і технологій в своїй професійній діяльності, враховуючи сучасні реалії, що спричинені карантинними обмеженнями та дією в Україні військового стану.

Вважаємо, що традиційні методики навчання учнів хімії стають менш ефективними, оскільки стрімкий розвиток діджиталізації осучаснює систему освіти і дає більше можливостей для її здобуття. Також кожен учитель має розуміти, що сьогоднішні учні відносяться до покоління альфа («діти смартфонів», Google babies – відповідно «Теорії поколінь»), які сприймають цифрову інформацію на рівні реального життя. За дослідженням науковців [6], вони легше сприймають структурований і графічний контент, уникають довгих пояснень через нездатність тривалий час концентрувати увагу на одному об'єкті/способі вивчення навчального матеріалу. Для них пріоритетності набуває інтерактивна освіта з сильною візуальною складовою. Цифрові платформи та онлайн-сервіси стають для дітей покоління альфа персоналізованим онлайн-простором, додатковим, сучасним і цікавим для них способом комунікації.

Тому, на нашу думку, успіх навчального процесу з хімії буде залежати від того, наскільки учитель враховує потреби учнів покоління альфа та сам володіє інформаційно-цифровою компетентністю.

Постає питання, які напрями діяльності вчителя хімії мають і можуть бути реалізовані за допомогою цієї компетентності.

Аналізуючи професійну діяльність учителів хімії, нами окреслено два основних напрями, що мають і можуть демонструвати рівень володіння ними інформаційно-цифровою компетентністю, зокрема: якісна організація процесу навчання із застосуванням цифрових освітніх ресурсів і використання онлайн-ресурсів для ефективної організації власного професійного розвитку. Розглянемо їх більш детально.

Потужним поштовхом для педагогів в організації процесу навчання із застосуванням цифрових освітніх ресурсів став стрімкий розвиток дистанційної форми здобуття освіти, що було

спричинено пандемією коронавірусу, а згодом і дією в країні воєнного стану. Учителі мали швидко адаптуватися до переведення процесу навчання в онлайн-простір, основою якого стали навчальні платформи. Пріоритетності набрали ті, на яких можна було розгорнути навчальне онлайн-середовище для всього закладу освіти. Успішність цього переходу залежала саме від інформаційно-цифрової компетентності учителів. У Сумській області найбільшого поширення набули навчальні платформи Microsoft Teams та Google Classroom, які дають можливості учителям створювати віртуальні класи, розміщувати в них завдання, спільно працювати на уроці, редагуючи та доповнюючи навчальний контент під час роботи в групах тощо.

Однак, створення віртуального класу на онлайн-платформі – це тільки перший крок в організації навчального процесу в дистанційному форматі, а при очному форматі навчання він уже не потрібний. Більш вагомими кроками в розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителя хімії, на наш погляд, є уміння педагога використовувати додаткові цифрові ресурси, що легко під'єднати до будь-якої навчальної платформи, або встановити на сучасний індивідуальний гаджет учня. До таких ресурсів належать онлайн-програмами PowerPoint, Canva, Prezi, AR-book, PhET тощо. Ці навчальні ресурси дозволяють урахувати особливості предмета хімія та реалізувати його цікаву експериментальну складову. В умовах нової української школи ці онлайн-програми стають ще більш актуальними, бо дозволяють реалізувати діяльнісний підхід при будь-якій формі навчання учнів. Наведемо приклад застосування деяких з них:

- PhET – інтерактивні симуляції для природничих наук та математики, основною метою використання яких є розвинути в учнів образне мислення й уяву для розуміння будови природних об'єктів, процесів, що відбуваються в навколишньому світі, а також спонукати школярів до реалізації навчальних досліджень і експериментування, сприяти розумінню ними фізико-хімічних процесів, що відбуваються у природі. Використання цих симуляцій дає можливість учням моделювати хімічні процеси та відпрацьовувати предметні уміння та розуміння сутності хімічних процесів, формуючи хімічну компетентність;

- Labster – віртуальна лабораторія, що містить симуляції з хімії, біології, фізики, а також інтегрованого природничого змісту (загальнонаукові, лікарські, інженерія), виконання яких має сприяти розумінню учнями процесів, що відбуваються у природі та в навколишньому середовищі. Виконуючи ці симуляції учні потрапляють у віртуальну лабораторію, де вони мають застосовувати свої знання для вирішення реальних проблем;

- відеоредактори для розробки відеодослідів та відеоуроків, які учителі хімії самостійно розробляють, візуалізуючи хімічні процеси, що вивчаються під час уроків.

Із прикладами використання цих цифрових освітніх ресурсів на уроках хімії можна ознайомитися у методичних рекомендаціях «Використання цифрових освітніх ресурсів у процесі навчання учнів закладів загальної середньої освіти», що розміщені у репозитарії Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти [2].

Вагомим кроком у розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителя хімії, вважаємо, є налагодження спільної комунікації між учителем та учнями. Полегшити і зробити цей процес більш ефективним під час дистанційного навчання можна завдяки використанню онлайн-дошки. Потрібно відмітити, що їх різноманітність з кожним роком зростає (наприклад: Jambord, Twiddla, RealtimeBoard, Groupboard, Classroomscreen, IDroo, Whiteboard Fox, Limnu, Padlet тощо). Для використання на уроках хімії, на наш погляд, більше підходять ті, можливостями яких (наприклад: Jambord, Whiteboard Fox тощо) передбачено спільне редагування «тут і зараз», а також написання графічних, електронних, хімічних формул. Це дуже важливо під час вивчення тем уроків, що пов'язані з будовою атомів, складанням молекулярних і структурних формул хімічних сполук, складанням ізомерів органічних сполук, написанням рівнянь хімічних реакцій, розв'язком розрахункових задач тощо.

Урізноманітнити процес навчання на уроках хімії, сконцентрувати увагу сучасних учнів на необхідних видах навчальної діяльності, «говорити зі школярами їхньою мовою», а також реалізувати стратегії оцінювання та зворотного зв'язку, які створюють основу формувального оцінювання, можна збільшивши відсоток інтерактивної комунікації. Прикладами цифрових освітніх застосунків/навчальних програм, що можуть допомогти учителю реалізувати цей задум, є LearningApps, Mentimeter, Kahoot, Wordwall, Quizlet, Google Forms та інші. Наповнивши їх вправами хімічного змісту і використавши на певному етапі уроку, учитель хімії, з одного боку, спонукає здобувачів освіти до набуття предметної компетентності актуальним для дітей способом, а з іншого – зацікавлює учнів новими видами роботи, стимулюючи їх пізнавальну активність. Також подібний формат завдань доцільно використовувати і під час виконання домашньої роботи, що суттєво збільшує ймовірність її виконання та полегшує для вчителя процес перевірки правильності виконання.

Доволі важливим для учителів хімії є й другий напрям використання інформаційно-цифрових технологій – організація і реалізація власної професійної діяльності та професійного розвитку. Тут доречно відмітити, що у зв'язку із цифровізацією системи освіти, збільшується відсоток закладів освіти які переходять на електронний документообіг, і як наслідок – ведення електронних журналів та щоденників. Розробляються й командою підтримки освітньої реформи електронні конструктори навчальних програм і календарно-тематичних планів, що значно спрощує для вчителів їх розробку на початку навчального року та робить більш гнучкими, за необхідності, внесення змін протягом року.

Щорічно збільшується і кількість освітянських навчальних платформ, на яких автори-розробники розміщують онлайн-курси підвищення кваліфікації. Серед найбільш популярних платформ доцільно відмітити EdWay, EdEra, Prometheus, Освіторія тощо.

Проте, маємо відмітити, що запропоновані курси здебільшого орієнтовані на розвиток професійних (педагогічних) компетентностей освітян («Розвиток в учнів на уроках критичного мислення», «Оцінювання без знецінювання», «Онлайн інструменти формувального оцінювання», «Дистанційне та змішане навчання», «НУШ: базова середня школа» тощо) засобами інформаційно-цифрових технологій. І це є доволі важливо у час діджиталізації та інформатизації усіх сфер професійної діяльності та життя загалом. Але маємо зазначити, що розвиток наукових (предметних) знань також не стоїть на місці і їх потрібно періодично розширювати, щоби акцентувати увагу учнів на нових хімічних відкриттях і досягненнях в науці загалом. Для цього, кожен учитель хімії має у міжтестастійний період щонайменше один раз проходити курси підвищення кваліфікації фахового змісту, зокрема хімічного. І було би цінним, на нашу думку, щоби вони відбувалися в очному форматі, адже це дає можливість обговорити здобуту в мережі «Інтернет» хімічну інформацію наукового змісту, продемонструвати, поекспериментувати та відпрацювати методику використання здобутих знань під час олайн-курсів на предметному змісті. Під час таких курсів формуються професійні спільноти, основною метою яких є обмін досвідом роботи з метою професійного зростання, навіть у випадку її функціонування в соціальних мережах, таких як Viber, Facebook, Telegram тощо.

Отже, підсумовуючи вище сказане, вважаємо за потрібне зазначити, що розвиток інформаційно-цифрової компетентності учителя є невід'ємною складовою його професійного розвитку в умовах сучасної освіти, оскільки діджиталізація та інформатизація суспільства з кожним роком стрімко зростає. Щоби навчати сучасних учнів потрібно використовувати актуальні для них методи й прийоми. А щоби мати можливість це робити, учитель має постійно «рости» в професійному сенсі, підвищуючи свій рівень інформаційно-цифрової компетентності.

Упровадження дистанційної форми навчання також ставить перед учителями хімії виклики, щодо реалізації практичної складової навчальної програми. Частково вирішити це питання можуть допомогти саме інформаційно-цифрові освітні ресурси, що дають можливість візуалізувати

хімічний зміст засобами симуляцій. Проте, щоби їх використовувати на уроці, вчитель хімії має розуміти їх методичну доцільність і володіти даними технологіями.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання. URL : https://lib.iitta.gov.ua/500/1/Bykov3-2002_D.pdf
2. Використання цифрових освітніх ресурсів у процесі навчання учнів закладів загальної середньої освіти: метод. реком. / за заг. ред. І.В. Удовиченко. Суми: ФОП Цьома С.П., 2023. 132 с.
3. Запорожченко Ю.Г., Спірін О.М., Шишкіна М.П. Проблеми інформатизації освіти України в контексті розвитку досліджень оцінювання якості засобів ІКТ. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11084299.pdf> (дата звернення: 15.02.2024)
4. Іванюк І.В. Розвиток комп'ютерно орієнтованого навчального середовища в умовах полікультурної освіти учнів в країнах Європейського Союзу. URL:<http://surl.li/qwkje> (дата звернення: 15.02.2024)
5. Концепція Нової української школи. URL:<https://mon.gov.ua> (дата зверн.: 14.09.2022 р.).
6. Покоління Альфа. Як вчити дітей, які не можуть зосередитись. URL: <https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/pokolnna-alfa-iak-vchiti-dtei-iak-ne-mozhut-zosereditis/> (дата звернення: 15.02.2024)
7. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (наказ Мінекономіки від 23.12.2020 №2736-20). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show> (дата звернення: 15.02.2024)

Світлана Назаренко,

в.о. директора Шосткинської спеціалізованої школи I ступеня №13
Шосткинської міської ради Сумської області

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ З ДОСВІДУ РОБОТИ ШОСТКИНСЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ШКОЛИ I СТУПЕНЯ №13

Анотація. У статті представлений досвід роботи Шосткинської спеціалізованої школи I ступеня №13 щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, розглянуті завдання, особливості та шляхи забезпечення якості освіти з огляду на існуючу загрозу життю і здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії російської федерації.

Ключові слова: змішане навчання, безпечне освітнє середовище, інформаційні ресурси, психологічний комфорт.

Діяльність Шосткинської спеціалізованої школи I ступеня № 13 останні два роки будується в умовах загальних викликів, які життя поставило перед Україною та українським народом, головний з яких – розпочата війна росії проти України 24 лютого 2022 року, необхідність запровадження заходів спрямованих на збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу. Виходячи із реалій сьогодення, школа стала осередком, який дає змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а ще й психолого-педагогічну підтримку, допомагати не втрачати відчуття приналежності до спільноти.

Перед колективом закладу постало завдання організувати освітній процес таким чином, щоб він перш за все був безпечний, комфортний та зручний для всіх його учасників.

Організуюючи роботу закладу в умовах воєнного стану в зоні можливих бойових дій, навчальний заклад спрямовує свою діяльність на розв'язання першочергових завдань, зокрема:

- створення у закладі безпечного соціально-освітнього простору для всіх учасників освітнього процесу;

- налагодження ефективної комунікації учасників освітнього процесу;
- відновлення освітнього процесу для всіх дітей;
- зараховування до закладу дітей з числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;
- створення умов для підвищення фахового рівня педагогічних працівників щодо організації освітнього процесу за дистанційною та змішаною формами;
- надання педагогічної підтримки дітям з особливими освітніми потребами, їхнім батькам;
- здійснення інформаційної підтримки та психологічного супроводу учасників освітнього процесу;
- застосування ефективних інструментів управлінської діяльності, щоб розв'язувати надзвичайні ситуації.

На початок 2023/2024 навчального року, за погодженням з обласною комісією з питань готовності закладів освіти Сумської області до навчання та забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, рішенням педагогічної ради школи у закладі обрано змішану форму навчання. Навчання організоване в три зміни, складений гнучкий розклад уроків, в якому очні заняття поєднані з дистанційними.

При організації освітнього процесу у закладі основними аспектами для ефективного впровадження такого формату навчання було визначено:

- створення якісно нового інформаційного освітнього середовища, що сприяло розвитку особистості учня, його творчої складової;
- трансформація та адаптація педагогічних технологій і форм навчання до нової інформаційної взаємодії між учителем та учнем;
- зміна навчально-методичного забезпечення освітнього процесу та постійний моніторинг темпу розвитку, формування інформаційної компетентності учнів;
- забезпечення психологічного комфорту всіх учасників освітнього процесу.

Оскільки форма організації освітнього процесу у нашому регіоні залежить від безпекової ситуації, комунікація з учнями організовується з урахуванням різних локації перебування: удома, в укритті, в умовах зовнішньої міграції, в умовах внутрішньої міграції, у закладі освіти, з батьками, педагогами, опікунами тощо. Для цього педагоги закладу надають перевагу тим системам комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, що дають змогу встановити швидкий обмін інформацією, мобільність зворотного зв'язку а саме:

- завдання й рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми відповідно до їхнього віку розміщені на сайті закладу, блогах вчителів;
- групи в месенджерах Viber, Telegram, WhatsApp з батьками, педагогами, практичним психологом тощо;

Дистанційні заняття організовані в інтерактивному онлайн-середовищі Google Classroom, на якому створено віртуальний освітній простір закладу. Ця платформа дає можливість відтворити звичайні шкільні класи у режимі онлайн. Користуючись цим додатком педагоги мають можливість:

- безпечно спілкуватися одночасно з усіма учнями;
- надсилати матеріали всім учням одразу, дистанційно;
- збирати роботи онлайн, а не нести додому стоси зошитів;
- бачити статистику виконання;
- створювати анкетні опитування;
- планувати час розсилки завдань;
- здійснювати індивідуальний підхід при навчанні.

Педагоги намагаються забезпечити засвоєння навчального матеріалу учнями за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, при цьому враховують рекомендації щодо застосування

синхронного та асинхронного навчання. використовують різні форми та ефективні інструменти роботи та комунікації, застосовують власні методики освітньої діяльності, з урахуванням особливостей кожної дитини і тих умов, в яких вона знаходиться. Відповідно до кількості уроків у розкладі розробляють конспекти уроків з поясненнями, коментарями, прикладами, завданнями класної та домашньої роботи, вказують посилання на відеоматеріали.

Під час синхронної форми організації освітнього процесу вчителі максимально надають допомогу учням щодо опанування навчального матеріалу. Асинхронне навчання спрямоване на формування практичних навичок, умінь застосовувати теорію. Оскільки використання групових, колективних форм роботи дещо ускладнено під час воєнного стану, акцент робиться на дискусійних, партнерських варіантах і формах актуалізації опорних знань та закріплення теоретичного матеріалу, що сприятимуть розвитку актуальних соціальної та громадської компетентностей.

Заняття в офлайн-форматі організовані на базі освітнього закладу, оскільки на території закладу облаштоване первинне укриття.

Для здобувачів освіти, які навчаються очно, всі приміщення закладу підготовлені та облаштовані для організації і проведення якісного освітнього процесу. Навчальні кабінети обладнані сучасними технічними засобами та дидактичними матеріалами для виконання освітньої програми відповідно до вимог НУШ. Створені всі умови для безпечного перебування учасників освітнього процесу на території закладу (наявна система відеоспостереження, кнопка тривожної сигналізації, створена команда реагування).

При організації освітнього процесу в очному форматі колектив закладу забезпечив безумовне переривання освітнього процесу у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення. Учасники освітнього процесу організовано переходять до первинного укриття та перебувають у ньому до завершення тривоги. Після відбою тривоги здобувачі освіти разом з педагогами повертаються до приміщення закладу освіти та продовжують процес навчання з урахуванням необхідного корегування. У цей час, учні, що займалися дистанційно в синхронному режимі змішаного навчання, направляються в найближчі укриття (обговорені та визначені батьками заздалегідь), підтримуючи зв'язок із ними в телефонному режимі, та перебували там до сигналу «Відбій повітряної тривоги!», після чого продовжують навчання. Якщо повітряна тривога довготривала – навчання для цих дітей продовжується в асинхронному режимі за матеріалами, попередньо розміщеними вчителем на платформі Google Classroom.

У нинішніх реаліях, коли діти, як і дорослі, живуть в умовах постійного стресу, на мою думку, ми повинні трохи змістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку й нормалізацію психологічного стану учнів. Саме тому ми турбуємось, щоб такий формат навчання не спричинив зайвого психологічного дискомфорту як учням, так і їхні батькам. З цією метою оптимізоване навчальне навантаження, акцент робиться на дискусійних, партнерських варіантах співпраці з учнями. Обираючи методи роботи, важливо пам'ятати, що діти обмежені в ресурсах. Тому досліди, проекти, творчі завдання застосовуються обережно, враховуючи наявність в учнів необхідного обладнання. Домашні завдання регулюються залежно від ситуації, емоційного стану та потреб дітей. Під час проведення онлайн-занять учні залучаються до активної роботи, висловлювання своїх ідей та пропозицій, їм надається можливість спілкуватися між собою.

Перевага надається формульованому оцінюванню, бо реалії сьогодення впливають на всіх учасників освітнього процесу й відповідь учня на уроці може не відобразити повною мірою рівня знань (учень може бути сонний, бо ніч провів у підвалі, або хвилюватися, бо тільки-но перед уроком відмінили повітряну тривогу, або через нервову напругу він не може зосередитися на відповіді). Психологічна підтримка у вигляді похвали: «Ти – молодець!» «Досконала робота!», «Мені приємно бачити твою роботу!», «Ти сьогодні дуже гарно відповідав» за найменші досягнення дуже бадьорить учнів у такий важкий час. Ми маємо розуміти, що діти зараз, усі без

винятку, травмовані психологічно та емоційно. Тому дуже важливо звертати увагу на стан дітей і допомагати їм впоратися зі складнощами.

Такий формат навчання, звичайно, вимагає від педагогічного колективу мобілізації максимуму зусиль: і професійних, і фізичних, і соціальних, і психологічних. Виклики сьогодення дали освітянам поштовх до нового розуміння організації освітнього процесу та шляхів реалізації завдань освіти, сприяли оновленню та професійному зростанню. Кожен з педагогів працює на своїй ділянці освітянського фронту. Працює заради нашого майбутнього сумлінно, відповідально, вже цим наближаючи перемогу.

Список використаних джерел

1. Коневщинська, О.Е., & Овчарук О.В. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи. Київ, 2021, 61 с.
2. Лист МОН від 03 листопада 2023 року № 1/17310-23 «Щодо окремих питань організації освітнього процесу в умовах воєнного стану»
3. Фіданян О.Г., Войцехівський М.Ф., Івашнова С.В. Організація діяльності закладів освіти в умовах воєнного стану: Навч.-метод. посіб. Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. 2022. 600 с.
4. Як організувати роботу з учнями та їх психологічну підтримку в умовах війни. Шкільний світ: Школа під час війни. URL: <https://osvitaua.com/2022/04/98961/>

Ірина Небитова,

доцент кафедри початкової і професійної освіти,
координатор з виховної роботи факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
доктор філософії

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ

Анотація. *Стаття присвячена проблемі формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Визначено сутність поняття «професійна компетентність». Розкрито структуру та проаналізовано підходи до формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах педагогічного вишу.*

Ключові слова: педагогічна освіта, професійна компетентність, майбутній учитель початкових класів, педагогічні вміння.

На сучасному етапі педагогічна освіта розвивається в умовах якісних змін у професійній діяльності вчителя. Зараз принципово змінюються цілі, зміст і вимоги до якості підготовки майбутніх учителів. У ситуаціях, коли стандарти вже запроваджено, саме вчителі початкових класів відіграють особливу роль у їхньому якісному впровадженні. У цьому випадку діяльність учителя розглядається як активна інноваційна реакція на конкретну ситуативну взаємодію суб'єктів в освітньому процесі, а чинником успішності є модель професійної поведінки, що відповідає оптимальним умовам розвитку суб'єкта.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що в сучасних соціально-економічних умовах відбувається модернізація соціального функціонування педагогів, а також змінюється система цінностей, що характеризує їхню готовність до провадження професійної діяльності. Сучасні студенти не сприймають свою навчальну діяльність як діяльність з оволодіння професією. Це загострює необхідність інтенсивної підготовки вчителів початкових класів у вишах, де під час переходу на нову систему вищої професійної освіти, зорієнтовану на компетентнісний підхід, формується професійна діяльність і навички саморозвитку майбутніх учителів початкових класів. Професійно-педагогічна діяльність майбутніх учителів початкових класів є системотворчим

чинником у підготовці та становленні компетентного фахівця і забезпечує інтелектуально-пізнавальний розвиток особистості, що є основою для набуття професійної компетентності. З огляду на це проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах педагогічного вишу не втрачає своєї актуальності.

Мета статті полягає у дослідженні процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Завданнями статті є розкриття структури професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів та аналіз підходів до її формування в умовах педагогічного вишу.

Проблема формування професійної компетентності вчителів завжди була цікавою для науковців. Так, Л. Кравець досліджувала самоаналіз у сфері професійного становлення майбутніх педагогів. Наукові праці Л. Карпової зосереджені на професійній підготовці викладача. У здобутках М. Мілохіної визначено основні підходи до визначення структури професійної компетентності. Наукові інтереси О. Остряньської зосереджені на формуванні комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів. У дослідженнях Р. Ружицького визначено сутність і види професійних умінь учителів. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу досліджували Н. Іванцова, С. Скворцова С. Якименко, Л. Петухова, І. Ящук.

Однією з проблем вищої професійної освіти є необхідність самоосвіти. Це пов'язано з високорозвиненою пізнавальною діяльністю майбутніх учителів початкових класів у процесі навчання у вищій школі, системні дидактичні елементи якої в цей період розвинені не в повному обсязі. Таким чином, незважаючи на те, що питання про формування професійної компетентності вчителя є предметом дискусій психологів і педагогів, загальноприйнятого підходу до визначення її сутності та структури не існує [1].

На думку групи вчених (Н. Іванцова, С. Скворцова С. Якименко, Л. Петухова, І. Ящук), визначення професійної компетентності фахівця, який працює в системі «людина-людина», орієнтоване на багатофакторність аналізованого явища та включає наукові знання й уміння, здатність до розвитку творчого потенціалу, його культуру (стиль спілкування, ставлення до себе і своєї діяльності) як інтегративного показника ціннісних орієнтацій [6, 7]. Порівняльний аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу виокремити кілька підходів до вивчення професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів:

- процесуальний: включає в себе дослідницькі, управлінські та діагностичні процедури якості підготовки до професійної діяльності в освітньому процесі;
- особистісний: орієнтований на оцінювання знань і вмінь, мотиваційних чинників та особистісних якостей, що є професійно значущими для майбутнього вчителя;
- результативний: характеризується ступенем опанування учнями змісту освітньої програми, набуття досвіду репродуктивної та творчої діяльності в конкретних галузях, зміни їхнього емоційно-ціннісного ставлення до предметного змісту та діяльності.

Підсумовуючи, можемо визначити професійну компетентність майбутнього вчителя початкових класів як сукупність особистісних якостей, що сприяє успішному розв'язанню завдань навчання та виховання, а також готовності до збереження та розвитку освітнього середовища як особливого джерела педагогічного впливу на підростаюче покоління [3].

Освітнє середовище є частиною соціокультурного середовища і визначається дослідниками як сукупність спеціально організованих психолого-педагогічних умов, у результаті взаємодії яких відбувається розвиток і становлення особистості. Чим повніше особистість використовує можливості середовища, а середовище наповнене можливостями для реалізації особистості, тим успішніше відбувається вільний і активний саморозвиток особистості.

Забезпечення психологічної безпеки є найважливішою умовою взаємодії учасників освітнього процесу. Сучасний освітній простір володіє якісними характеристиками, які дають змогу

забезпечити безпеку дітей і водночас повністю задовольнити їхні потреби в розвитку, соціалізації та культурній ідентифікації. Організаційною структурою, яка вирішує ці питання, є система освіти [1]. Система освіти включає в себе окремі освітні установи, психолого-педагогічна сутність яких полягає у створенні якісного освітнього середовища. Єдиний освітній простір створюється освітньою політикою, спрямованою на збереження і зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я суб'єктів освітньої системи. На рівні початкової школи це виражається в системі заходів, спрямованих на запобігання загрозам у сталому розвитку особистості. У психологічному плані – це створення і впровадження технологій, що підтримують психологічну безпеку школярів в освітньому середовищі.

У структурі професійної компетентності майбутніх учителів можна виокремити такі педагогічні вміння, як: гностичні, проєктні, конструктивні, організаторські, комунікативні та дослідницькі [5].

Гностичні уміння дають змогу вчителю управляти педагогічною системою і включають дії з вивчення особливостей учнів і колективу, процесу та результатів навчальної діяльності, аналізу навчального матеріалу, добору навчальних матеріалів та обладнання відповідно до складності змісту предмета та характеру пізнавальної діяльності учнів [3].

Проєктні уміння дають змогу проєктувати різні види навчальної діяльності, конструювати зміст навчальної інформації, що прогнозує кінцевий результат, добирати та структурувати навчальні матеріали, обґрунтовувати відповідну систему навчання, планувати процес навчання учнів і власну професійну діяльність. Це потребує виокремлення спеціальних груп умінь, розроблення проєктів навчальної діяльності та визначення її змісту і виду [5].

Вирішальне значення у професійній діяльності мають конструктивні вміння, що виступають уявним моделюванням педагогічного процесу і пов'язані з реалізацією конкретних завдань.

Організаторські вміння характеризують здібності майбутнього педагога організувати колектив учнів та цілеспрямовано керувати їхньою діяльністю для реалізації проєктів, розроблених відповідно до цілей освітнього процесу.

Комунікативні вміння дають майбутньому вчителю змогу встановлювати педагогічно доцільні стосунки з учасниками освітнього процесу та створювати сприятливий соціально-психологічний клімат у навчальному колективі [4].

Оскільки сучасне освітнє середовище вимагає практичного включення експериментальної діяльності, дослідницькі вміння набувають фахової значущості, даючи змогу майбутнім педагогам постійно добирати, вивчати та осмислювати науково-методичну літературу, узагальнювати педагогічний досвід у своїй практиці й організувати експериментальну роботу для оптимізації педагогічних процесів.

Останніми роками значно зростає потреба у креативних учителях, здатних сприймати нові ідеї і розв'язувати дослідницькі завдання. Саме тому, як підкреслює О. Остряньська [4], особливу увагу слід приділяти формуванню дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти, а саме: пошук проблеми, постановка питання, висунення гіпотези, проведення спостережень, виконання експериментальної роботи, добір методів дослідження, що відповідають поставленій меті, структурування матеріалів дослідження, узагальнення отриманих у процесі дослідження результатів, підготовка доповідей, рефератів і курсових робіт за отриманими результатами, представлення результатів у вигляді випускної кваліфікаційної роботи тощо.

Дослідницькі вміння включають підготовку до роботи з першоджерелами, підготовку до формулювання й розв'язання практичних проблем освіти та виховання, як наукових проблем, підготовку до вибору й застосування діагностичних методів для вивчення окремих сторін освітнього процесу. Впровадження дослідницького підходу сприяє розвитку творчих і пізнавальних здібностей студентів, підвищує їхній інтерес до навчання.

Особливо важливим компонентом професійної компетентності вчителя є професійний самоаналіз. Це навички самооцінки і саморегуляції в навчальній діяльності та педагогічному спілкуванні, а також самоуправління поведінкою в складних ситуаціях освітнього процесу [2].

Отже, наше дослідження показало, що підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної діяльності передбачає формування професійної компетентності, що гарантує успішне розв'язання професійних завдань і володіння відповідними вміннями та навичками. Тому, оскільки зміст і якісний рівень професійної компетентності залежить від низки чинників (рівня розвитку педагогіки та суміжних наук, культурних умов конкретного регіону, соціальних, психологічних та економічних умов), необхідний системний і комплексний підхід для забезпечення відповідної системи підготовки, її реалізації та готовності до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Карпова Л. Сутність професійної підготовки викладача. Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. Харків: ОВС, 2002. 164 с.

2. Кравець Л. Самоаналіз у сфері професійного становлення майбутніх педагогів. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. №1. Київ. 2012. С. 291-295. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/770>.

3. Мілохіна М. Основні підходи до визначення структури професійної компетентності. Професійне навчання на виробництві: зб. наук. праць. К.: Ін-т проф. -тех. освіти НАПН України, Навч. центр ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство», 2011. Вип.4. С. 173-180.

4. Остряньська О. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Х., 2002. 20 с.

5. Ружицький В. Сутність і види професійних умінь учителів образотворчого мистецтва. Народна освіта. Випуск №3 (21). Київ. 2013. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=373.

6. Скворцова С. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. Наука і освіта. 2009. №4. С. 93-96.

7. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу: посібник / Н. Іванцова, С. Якименко, Л. Петухова, І. Ящук та ін. Київ: Слово, 2011. 460 с.

Галина Нікіщенко,

вихователь КО (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад освіти (ясла-садок) №9 «Десняночка» Шосткинської міської ради Сумської області

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИХОВАННІ СУЧАСНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. В статті розкрито гуманістичні погляди та педагогічні ідеї В. Сухомлинського, які реалізуються в сучасній дошкільній освіті та представлено практичний досвід використання педагогічних ідей В. Сухомлинського у різних аспектах виховання дошкільників.

Ключові слова: педагогічні ідеї, формування особистості, морально-етичне виховання.

Пріоритетного значення у дошкільній освіті набули питання удосконалення системи морально-етичного виховання дошкільників. Бо сьогодні, в умовах воєнного стану, як ніколи моральні і духовні якості людини набули особливої цінності, тому виховання у підростаючого покоління доброти, чесності, поваги, любові до усього оточуючого, співчуття і людяності,

формування у них почуття людської гідності і гордості бути маленькими громадянами великого суспільства є надважливим завданням дошкільної освіти в умовах сьогодення.

Можливості використання спадщини В. Сухомлинського у вихованні дошкільників досліджували М. Антонець, А. Богуш [2], Л. Калуська [5], Н. Примушко та ін.; особливості заняття з малювання за творами В. Сухомлинського з'ясувала Н. Гавриленко [4]. Значний внесок у проблеми розвитку дітей дошкільного віку зробили сучасні науковці Н. Гавриш, В. Моляко, Т. Пироженко, Н. Портницька, О. Трусова, Р. Чумічева та інші, які досліджували і поширювали творчі ідеї В. Сухомлинського. Зокрема Л. Пироженко, Л. Нестеренко [6], Г. Воробей [3] досліджували можливості казки як одного із засобів виховання у спадщині В. Сухомлинського.

Зважаючи на окреслену проблему виховання дошкільників метою статті є аналіз можливостей реалізації педагогічних ідей В. Сухомлинського в процесі виховання сучасних дошкільників.

Відповідно до стратегій розвитку дошкільників, зазначених у Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) (2021 р.) та програмі розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі» (2019 р.) морально-етичне виховання є важливою складовою особистісного розвитку дошкільників і «виявляється в особистісних якостях дитини до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості» [1, с. 7], яка визначається вмінням дитини ідентифікувати себе із своїм «Я», позитивною самооцінкою, визнанням її чеснот, «умінням співвідносити «хочу» (мотиви, наміри), «можу» (знання, вміння, навички), «буду» (регуляція поведінки та діяльності), орієнтування в своїх правах і обов'язках» [1, с. 7].

Реалізацію зазначених аспектів морально-етичного розвитку дошкільників вважаємо доречним здійснювати на основі педагогічних ідей В. Сухомлинського, який радив вихователям у роботі з дітьми якомога ширше використовувати казку, як важливий засіб розумового, морального, трудового, естетичного розвитку дітей, стимулюючи їх до творчості. Тому працюючи з казками маємо вчити умінню красиво, емоційно переказувати, створювати свої казки, співчувати з персонажем.

Василь Сухомлинський неодноразово наголошував на тому, що через казку легше донести до дитини думку, здивувати, викликати бажання виразити себе, свої почуття й думки словом. За його словами, казка – це активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини [7, с. 283]. Як зазначають Т. Пироженко, Л. Нестеренко, казка – це думка, втілена в художнє слово. Вона запалює вогник дитячої творчості. Під її впливом дитина починає бачити навколо себе незвичайні взаємозв'язки між предметами і явищами, досягаючи єдності образів. Водночас дитина переживає хвилюючу радість, яка породжує бажання поділитися своєю думкою з товаришами [6, с. 283].

Твори та казки В. Сухомлинського є джерелом морально-етичного виховання, вони захоплюють своєю простотою, доступністю та глибокою мудрістю. Вони близькі дітям дошкільного віку, зрозумілі, легко сприймаються, допомагають пізнавати навколишній світ і відкривають для дітей духовні багатства культури, краси нашого народу.

Проблема формування моральних основ людської особистості в казках розглядається крізь призму людських почуттів, переживань. Так, зміст художнього твору «Про що думала Марійка» допомагає дітям зрозуміти суть дружніх стосунків, гуманних відносин. В умінні «відчути душу» іншої людини, у здатності зрозуміти її душевний стан В. Сухомлинський вбачав найкращу рису моральності дитини: «Уміє відчути поряд із собою людину, вмій зрозуміти її душу, бачити в її очах складний духовний світ... Думай і відчувай, як твої вчинки можуть відбитися на душевному стані іншої людини» [7, с. 283].

На його думку вже в дитячому садочку повинна формуватися особистість, у якій закладається моральний корінь, і тому треба прагнути до того, щоб з самого раннього дитинства

провідні моральні якості людини (любов до Батьківщини, відповідальне ставлення до праці і т. п.) виховувалося на рівні переконань [7, с. 12]. Моральні почуття і вчинки пробуджуються і вдосконалюються лише тоді, коли пізнаються на власному досвіді, на власних вчинках, у поведінці, у праці. Так, на прикладі казки «Не загубив, а знайшов» В. Сухомлинський допомагає дітям усвідомити особистісну й соціальну значимість праці як необхідного обов'язку і духовної потреби людини, формула бажання сумлінно і відповідально працювати. Зміст казки, крім трудової активності, працьовитості, виховує у дітей також почуття совісті, обов'язку і відповідальності як найвищої загальнолюдської цінності.

Людяність, на думку В. Сухомлинського, немислима без доброти [7, с. 29]. Робити добрі вчинки, бути людяними – такі важливі якості формуємо у дітей у процесі роботи з казками В. Сухомлинського. Навчаємо дітей сприймати природу, співпереживати, творити добро і словом і ділом; аналізувати свої вчинки з точки зору сумління, бо доброта та людяність немислимі без нього. Такі казки як «Тихо, Бабуся відпочиває», «Півень і сонце», «Лялька під дощем», пробуджують у дітей почуття людяності, спонукають замислитись над моральною відповідальністю перед близькими і сторонніми людьми. Вивчаючи казку В. Сухомлинського «Найщасливіша людина на землі», діти з'ясовують питання про цінність сім'ї, а у оповіданні «Усі добрі люди – одна сім'я» дізнаються, що людство – це одна велика сім'я де всі люди рівні, і як важливо пам'ятати про своє коріння.

Неоцінений помічник для навчання дітей самостійності і працьовитості це оповідання «Чому мама так хвалить Люду?», а оповідання «Перестелимо постіль дідусеві» прокидає доброту в душі навіть черстої людини і формує у дітей життєві чесноти.

Робота за казкою В. Сухомлинського «Зайчик і Місяць» має на меті удосконалювати навички оформлювати свою думку, чітко і конкретно відповідати на запитання, виховувати доброзичливе ставлення один до одного, навчити цінувати допомогу інших, формувати уяву про дружбу та дружні стосунки.

Казки В. Сухомлинського «Найгарніша мама» та «Стежинка духовності» також спрямовані на формування у дітей моральних цінностей та якостей, формують у малечі прагнення допомагати одне одному, виховують милосердя, співчуття, доброту.

За ствердженням В. Сухомлинського, «духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, музики, фантазії, творчості. Без цього вона засушена квітка» [7, с. 300], тому у роботі з дошкільниками активно використовуємо ігри-драматизації казок В. Сухомлинського, які приносять дітям багато позитивних емоцій. Цей вид роботи сприяє духовному, моральному, естетичному розвитку малюків.

Такі форми роботи, як театралізовані вистави, свята, розваги, літературні вікторини, музично-літературні мікси, широке використання казок, міні-занять, казок-хвилинок мають не тільки морально-етичне спрямування, а й позитивно вплинули на збагачення словника дітей специфічними казковими зворотами, фразеологізмами. Тексти казок та оповідань допомагають малечі правильно будувати діалоги, логічно мислити, розвивають креативність та творчість. Обговорюючи різні ситуації на основі казок, пропоную дітям придумати свої версії. Малюки залюбки продовжують казки або шукають вихід із певної ситуації. Вони люблять придумувати казки і часто із задоволенням розігрують та розповідають батькам, товаришам, адже це плід їхньої фантазії.

У процесі роботи з казками не тільки навчаємо дітей створювати, слухати казки, а й передавати враження від них у малюнках, аплікаціях, ліпленні. Діти зображують те, що їх хвилює й радує, на папері відкривається світ мрії кожної дитини [4, с. 3]. І, як зазначає А. Богуш, В. Сухомлинський стверджував, що «діти не просто переносять на папір щось із навколишнього світу, а живуть у цьому світі, входять у нього, як творці краси, дістаючи насолоду від неї» [2, с. 95].

В. Сухомлинський наголошував, що дорослі (батьки і вихователі) повинні навчати малят аналізувати, що в житті, крім радощів є й горе, хвороба, самотність і не варто відгороджувати дітей від людських проблем і страждань. Цінними в цьому плані для роботи з дошкільниками стали його етичні мініатюри («У кого – радість, а в кого горе», «Півень і сонце», «А серце тобі нічого не наказало?» та інші), які і сьогодні слугують засобами пробудження у малят почуття милосердя до хворих, немічних, бідних.

В. Сухомлинський не уявляв собі виховання без постійних розповідей вихователя про гарні вчинки людей, без пояснення правил моралі. Він склав хрестоматію маленьких повчальних розповідей, які зараз ми активно використовуємо у вихованні дошкільників.

Висновки. Отже, одним із пріоритетних напрямків оновлення сучасної освіти залишається виховання дошкільників на педагогічних ідеях В. Сухомлинського, які активно використовуємо у процесі формування особистісних рис кожної дитини, що включають в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/osvity.pdf>
2. Богуш А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі: монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 272 с.
3. Воробей Г. Є. Виховання дошкільників з допомогою казок В. Сухомлинського. *Бібліотечка вихователя*. 2019. № 5. С. 1-5.
4. Гавриленко Н. Заняття з малювання за творами В. Сухомлинського. *Дитячий садок*. 2013. №36. С. 3-4.
5. Калуська Любомира. Соняшникова школа казок: посібник для роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку за казками В. Сухомлинського. Авт. упоряд. Л. В. Калуська. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 204 с.
6. Пироженко Л., Нестеренко Л. Казка як один із засобів виховання у спадщині В.О. Сухомлинського. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка*. 2012. № 5. С. 283–286.
7. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибрані твори. В 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. 668 с.

Михайло Ніколаєнко,
старший викладач

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ КУРСУ РОБОТЕХНІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто та розкрито побудову та використання ІКТ-технологій у сучасному освітньому процесі. Аргументується варіант проведення навчальних занять із використанням робототехнічних напрямів. Це дає змогу підвищити якість навчання школярів, формувати у них необхідні предметні компетентності, навички практичного застосування набутих знань, розвиває творчі здібності, що є необхідною умовою подальшої максимальної реалізації особистості в сучасному житті.

Ключові слова: вчитель, учень, інформаційно-комунікаційні технології, освітній процес, робототехніка, Arduino, Micrbit.

Три роки коронавірусної інфекції, два роки війни, поставили перед освітою значущі виклики стосовно організації освітнього процесу, стосовно ваги знань та їх застосування в практичному житті людини. Сучасна дитина буде вивчати ті предмети, які вона буде вважати потрібними у її

житті. Заставити, переконати її у необхідності вивченні області знань, застосування яких не знаходиться на поверхні, практично не виконуване завдання. Скоріше за все, ви отримаєте відповідь, що за необхідності я знайду потрібну інформацію в Інтернеті. Але, по-перше, наскільки достовірною буде знайдена інформація, по-друге, як знайдену інформацію зрозуміти і використати, а головне - можливість проаналізувати і синтезувати нову більш досконалу теорію чи доробку. Роки війни змушують нас бути розвинутими, мобільними, застосовувати знання на практиці, вміти використовувати сучасні досягнення новітніх технологій.

Освіта озброєна різноманітними інноваційними педагогічними технологіями, що спрямовані на досягнення поставлених перед нею як суспільною підсистемою завдань, й заслуговують на увагу дослідників. Серед цих технологій вагоме місце посідають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Популярним і водночас необхідним є організація у школі роботи з робототехнічним напрямом.

При вивченні «Програмування» необхідним компонентом є практична реалізація написаного коду у модель. Не лише предмет «Інформатика» пов'язана зі створенням роботів, розумних пристроїв чи інтернет речей. Дана робота є комплексним втіленням всіх природничо-математичних наук. У минулому столітті подібна робота називалася проєктною технологією.

Використання проєктних робіт є важливим елементом у вивченні робототехніки, оскільки вони сприяють активному засвоєнню матеріалу, розвитку творчих здібностей та формуванню практичних навичок учнів. Проєкт не тільки робить навчання цікавим, а й допомагає виробити практичні навички та розвивати командну роботу.

Організація системи навчання в закладах загальної середньої освіти з використанням робототехнічних засобів висвітлюється у матеріалах багатьох науково-практичних конференцій. Даний напрям актуальний, як ніколи. Бутурліна Оксана Василівна, завідувачка кафедри управління інформаційно-освітніми проєктами КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти ДОР», кандидат філософських наук, доцент; Барна Ольга Василівна, доцент кафедри інформатики та методики її навчання Тернопільського національного педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Сокол Ірина Миколаївна, доцент Центру інноваційних освітніх технологій НУ «Львівська Політехніка», співавторка модельної програми «Робототехніка»; Передерій Оксана Олександрівна, методист, керівник гуртка Полтавського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді Полтавської обласної ради; Скрипник Оксана Олександрівна, директор, вчитель фізики та інформатики комунального закладу «Нікопольська середня загальноосвітня школа I-III ступенів N4», вчитель-методист; Чашка Юрій Михайлович, методист комунального позашкільного навчального закладу «Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді», к.т.н.; Хараджян Наталя Анатоліївна, доцент кафедри фізики та методики її навчання Криворізького державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук; Мірошніченко Андрій Анатолійович, доцент кафедри управління інформаційно-освітніми проєктами комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», кандидат наук, доцент та багато інших науковців та вчителів приділяють значну увагу розвитку даного питання та впровадження його у практичну роботу вчителя. Більшість запропонованих варіантів використання даного напрямку сьогодні реалізовані через гурткову роботу або позашкільну освіту.

Модельна програма «Робототехніка. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти автори Сокол І. М. та Ченцов О. М. є однією з перших програм, яка запропонована вчителю для використання у школі.

Мета статті – розглянути варіант побудови навчальних занять з елементами робототехніки, програмування контролерів та побудови практичних виробів, компонентів для використання їх у побуті та інтернет речей, тощо.

Сучасне суспільство характеризується розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які активно використовуються в усіх сферах життя. Впевнено й стрімко ІКТ займають своє місце у освітньому процесі. Важливим є практичне втілення теоретичних знань у певні практичні вироби, які може створити вчитель/учень під час отримання теоретичних знань. Так, під час вивчення курсу «Інформатики», а саме, програмування, важливим процесом є практичне втілення написаного коду у певний виріб. Це може бути програмований робот-макет, робот-машинка, макет розумного будинку, елементи розумних речей, тощо.

Організація такої роботи носить дещо нетривіальну роботу. З одного боку – це елементи програмування, з іншої – це технічне моделювання, знання законів фізики, вміння поєднувати їх у своїй роботі. Звісно, все це носить проєктний характер і вимагає від педагога значних знань та вміння їх використовувати на практиці, що не завжди вміє робити сам педагог. Це значно впливає на роботу самого вчителя, його тривогу перед незвіданим і хвилювання про результати роботи.

Деякі школи пішли шляхом придбання дороговартісного обладнання. Саме обладнання вартує значних грошей і дуже часто не супроводжується документацією (напишемо так: зрозумілою документацією). Від педагога вимагають використання обладнання, якого він не знає або не розуміє його принципи роботи, що в свою чергу вводить вчителя у нові проблеми та ставить його у незручну ситуацію.

Серед освітян широкого використання набули програмовані контролери: Arduino та Microbit.

Використання контролера Arduino є відмінним вибором для організації проєктів у курсі робототехніки. Arduino - це відкрита платформа для розробки електроніки, яка базується на простому мікроконтролері та має велику кількість користувачів.

Пристрої мають досить велику кількість різноманітних датчиків та способів відтворення результатів. Серед таких датчиків: датчики освітлення, температури, газу, руху та багато інших. Перелічені та ряд інших датчиків досить просто підключити до вказаних контролерів і виконати їх програмування та виведення результату.

Для реалізації результату роботи пристрою можна використати: динамік, дисплей, виконавчі пристрої на базі двигуна, наприклад, рух робота-машинки, роботу сервопривода, та просто включення/виключення світлодіоду. Названі елементи також коштують певних грошей, але у порівнянні із запропонованими комплектами – це значно менші затрати. І головне, при необхідності, вчитель може поповнювати такі комплекти необхідними деталями, які вартують не значних коштів.

Для реалізації даної роботи, пропоную створення таких проєктів:

Реалізація проєкту управління світлодіодом. Проєкт «Світлофор».

Реалізація проєкту управління перехрестям.

Реалізація проєкту «Кодовий замок».

Реалізація проєкту «Метеостанція».

Реалізація проєкту руху по лінії.

Парктронік на Ардуїно з дисплеєм.

Гра зі світлодіодами «Повтори послідовність».

Мініпіаніно (Функція tone, noTone в Arduino).

Всі наведені приклади проєктів можуть бути реалізовані з мінімальним комплектом деталей, наприклад:

Arduino контролер;

макетна плата;

світлодіоди;

резистори ...(визначити) Ом;

провідники.

Інші проєкти додатково включають компоненти для реалізації відповідної роботи.

Відповідно, на перших заняттях учні знайомляться із контролером, вивчають його будову та принципи роботи, знайомляться із способом програмування контролеру та виконують реалізацію елементарних програм. На наступних заняттях пропонується створити управління світлофорами на перехресті. Дана робота має і практичний характер і носить зрозумілі дії учнів при написанні програми. Саму програму можна вдосконалювати, виконувати оптимізацію коду, тощо.

Реалізацію проекту «Кодовий замок» можна виконувати, використовуючи різні датчики TTL, або клавіатуру, або просто, встановивши відповідну групу кнопок. Дані елементи також є недороговартісними. При написанні коду можна розглядати різні варіанти: від звичайної запрограмованої комбінації і відповідно її аналізу до різних способів програмування та варіантів перевірки, що в свою чергу дає волю у написанні коду та урізноманітнити його.

Варіанти підключення датчика температури, інших датчиків має напрям розвинути ідеї створення різних виробів зі світу «розумних речей». Як варіанти, це побудови «Метеостанції», роботизованих систем «розумного будинку» тощо.

Даний набір робіт передбачає знайомство дітей і вчителів із основами роботи з платою Arduino, має невисоку вартість. Може бути реалізований практично будь-якою зацікавленою людиною, виправдовує себе у всіх моделях.

При дистанційній роботі є можливість використовувати платформу Tinkercad, яка містить основні компоненти, з яких є можливість сконструювати проєкт та спробувати його роботу.

Практика доводить, що при активному використанні ІКТ досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну та письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення.

Висновки. Основне завдання використання ІКТ у процесі вивчення освітнього предмету – підвищити пізнавальний інтерес учнів, ефективність його опанування та практичне застосування. Загально визнано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що незацікавлена змістом того, що вивчає.

Отже, використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність педагога та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем.

Важливим є співпраця вчителів різних предметних напрямів, яка в свою чергу демонструє важливість знань та практичне їх втілення.

Вироблення досвіду учнів через проєктні роботи в навчанні робототехніки сприяє глибокому засвоєнню матеріалу та створенню умов для творчого та інноваційного мислення, що є ключовими для успішної підготовки нового покоління до викликів сучасності.

Шкільний курс «Робототехніки» є не лише інструментом для вивчення конкретних технічних аспектів, але і цілісною стратегією для розвитку комплексу навичок, які є необхідними в сучасному інформаційному суспільстві. Його актуальність полягає у здатності адаптувати освіту до вимог сучасності, стимулювати творчий підхід та готувати молодь до майбутніх технологічних викликів.

Список використаних джерел

1. Аронець О.В. Arduino для початківців: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2018. 192 с.
2. Гуревич Р.С. Впровадження комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти. Вінниця, ВДПУ. 1999. 130 с.
3. Лехан С.А. Програмування-ARDUINO. Лехан С.А. Білгород-Дністровський, 2018.
4. Сторчак К.П. ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ. Сторчак К.П. Київ: ДУТ, 2021.
5. Сокол І. М., Ченцов О. М. Робототехніка. 5-6 класи. Вебсайт URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/84789/> (дата звернення 28.01.2024).

Наталія Ніколаєнко,

старший викладач

Відокремленого структурного підрозділу «Сумський фаховий коледж
Національного університету харчових технологій»

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ТА КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню правової свідомості та формування правової культури студентів, стадій правового виховання, визнання своєї унікальності, усвідомлювати й дотримуватися норм і очікувань соціального середовища, у якому він перебуває.*

Ключові слова: Правова культура, правосвідомість, правове виховання свідомість, право, культура.

Рух України до демократичної, суверенної, проєвропейської та правової держави вимагає переосмислення ролі правової культури. Відповідно до Конституції України формування правової культури необхідно розглядати, як набуття права кожного громадянина на свободу, право захищати своє життя і здоров'я, право на повагу і гідність, право на свободу та недоторканість, право на вільне пересування територією держави, право на вільний розвиток своєї особистості тощо. Формування правової культури необхідно розпочинати з перших кроків усвідомлення людиною правових аспектів. А потім на кожному освітньому етапі необхідно поглиблювати правові знання для формування правової компетентності тобто набуття вмінь самостійно здійснювати захист власних прав, що передбачені чинним законодавством України.

Суспільна проблема формування правової культури у громадян, а особливо в молоді набула актуальності через необхідність підвищення рівня правових знань для самореалізації у процесі побудови демократичної незалежної держави. Адже правова культура об'єднує собою систему таких дотичних явищ як мораль, духовність, свідомість і культура.

Мета статті: розглянути формування правової культури завдяки опануванню дисциплін, як конституційне право України, теорія держави і права України, правознавство, громадянська освіта та різних галузей права як окремих дисциплін.

Правосвідомість – це перш за все знання населенням, громадянами основних положень діючого законодавства, здатність користуватись ними. Але знання основних положень діючого закону – це лише один з елементів правової культури, тому що його недостатньо для додержання закону і правомірної поведінки.

Правосвідомість – це система почуттєвих і розумових образів комунікативно-вольової спрямованості, через які відбувається безпосереднє і опосередковане сприйняття правової реальності - ставлення до чинного, минулого і бажаного права, до діяльності, пов'язаної з правом, до правових явищ та поведінки людей у сфері права. Правосвідомість – одна з форм суспільної свідомості. Кожна особа володіє правосвідомістю незалежно від того, усвідомлює вона це чи ні. Ставлення особи до права може бути як позитивним (людина розуміє значення та необхідність права), так і негативним (людина вважає, що право не потрібне). Це ставлення може бути раціональним, розумним, емоційним, на рівні почуттів та настроїв. Правосвідомість – це специфічна форма суспільної свідомості, система відображення правової дійсності у формі юридичних знань, оцінок, правових установок, ціннісних орієнтацій, які визначають поведінку людей в юридично значимих ситуаціях.

Для всебічного розуміння того, що є правосвідомістю, необхідно розглянути її різновиди, які поділяються за рівнем, глибиною усвідомлення права і відображення правової дійсності. Перший рівень – повсякденна правосвідомість, притаманна більшості членів суспільства, формується в повсякденному житті у сфері правового регулювання. Вона складається стихійно, під впливом особистого досвіду. Повсякденна правосвідомість – уявлення, емоції, настрої з приводу права і

законності, що поширені серед загалу. Ці почуття виникають під впливом безпосередніх умов життя людей.

Другий рівень – професійна правосвідомість, яка складається в ході спеціальної підготовки та в процесі здійснення практичної юридичної діяльності. Це правосвідомість юристів-практиків. Професійна правосвідомість – поняття, уявлення, переконання, традиції, стереотипи, що складаються в середовищі професіоналів-юристів.

Третій рівень – науково-теоретична правосвідомість, яка притаманна вченим-юристам, які займаються вирішенням теоретичних питань у правовій сфері. Формується на базі широких і глибоких правових узагальнень, знань закономірностей тощо. Разом з тим зазначимо, що суспільна, групова і масова правосвідомість не існує поза індивідуальною.

Індивідуальна правосвідомість – це система особистих поглядів, уявлень, почуттів з приводу права. Вона формується під впливом індивідуальних обставин життя, зовнішнього середовища і залежить від рівня правової освіти особи. Поряд з правовою свідомістю розглядають поняття правової культури, яке є більш об'ємним.

Правова культура є виразом в першу чергу внутрішнього світу людини, його переконань, потреб, інтересів і т. п. Але це не означає, що зовнішні фактори не впливають на рівень правової культури особистості

Правова культура є частиною загальної культури і зумовлена соціальним, духовним, політичним, економічним ладом суспільства. Підкреслимо, що правова культура включає тільки прогресивні, соціально корисні та цінні правові явища. У свою чергу правова культура також є цінністю, оскільки дозволяє людям користуватися благами свободи і справедливості, служить забезпеченню правопорядку, вищих інтересів суспільства і держави.

Залежно від носія правової культури розрізняють:

- 1) правову культуру особистості;
- 2) правову культуру професійної групи;
- 3) правову культуру суспільства

Правова культура особистості – це якісний правовий стан особистості, що включає знання і розуміння індивідом права, повагу до нього, а також його дії відповідно до нього.

Структура правової культури особистості:

1) ідеологічний елемент – знання і розуміння права, здатність особи тлумачити зміст норм права, визначати мету видання певного нормативно-правового акта, сферу його дії; уміння особи використовувати в практичній діяльності правові знання, реалізовувати і захищати свої суб'єктивні права і законні інтереси, виконувати юридичні обов'язки. Правова культура особистості виявляється в підготовленості до сприйняття прогресивних, цивілізованих правових ідей і законів, в уміннях і навиках користуватися правом, а також в оцінці власних знань права. З цих позицій культура особистості характеризується наявністю правових культурних орієнтацій;

2) психологічний елемент – повага до права, заснована на особистій переконаності в його ефективності як засобу регулювання суспільних відносин. Така повага повинна мати місце навіть у разі несхвалення індивідом окремих правових розпоряджень;

3) поведінковий (біхевіористський) елемент – переконання в необхідності діяти відповідно до розпоряджень правових норм, уміння користуватися юридичним інструментарієм, висока правова активність особи, яка виявляється в сприянні реалізації права іншими суб'єктами і в протидії правопорушенням. У цьому плані правова культура – це результат творчої культурної діяльності індивіда у сфері права.

Правова культура особи є такою її властивістю, яка характеризується загальною повагою до права, достатнім знанням змісту правових норм і вмінням їх застосовувати, а також активною правомірною поведінкою у всіх життєвих ситуаціях, є позитивною правосвідомістю у дії, а тому чим вищий рівень правової культури, тим менший рівень правопорушень, тим економічно стабільніше

суспільство і щасливіші його члени. Повага до права – один з найважливіших елементів правової культури. Правова культура передбачає звичку дотримуватись законів. Суттєвим елементом правосвідомості і правової культури є впевненість громадян в необхідності права, правової держави, в дотримуванні законності. Правова культура передбачає обов'язкове перетворення правових знань, ідей в особисту переконаність.

В свою чергу правова культура сприяє формуванню у громадян почуття поваги не тільки до закону, права, але і до норм моралі, традицій. Тобто, однією з основних функцій правової культури є подальше вдосконалення високих моральних якостей людини, формування у неї потреби безумовного дотримання соціальних правил. В розуміння правової культури особистості, як бачимо, входить не тільки знання права, розуміння суті і обсягу правових норм, бажання і здатність дотримуватись норм закону, добровільно дотримуватись його вимог, але і особливі правові установки по відношенню до ідеї правової держави, до права, інститутів і цінностей, які воно охороняє. Це також і рівень інформованості про правові проблеми суспільства, про права, свободи і обов'язки людини перед іншими людьми, суспільством.

Державна незалежність, яку здобула Україна, перехід від тоталітарного режиму до демократизму, процес національного відродження потребують і відповідного виховання громадянина нової держави, який би добре знав основи правової культури, дотримувався правових законів. Тим більше, що в сучасних умовах спостерігається спад виробництва та пов'язане з ним зростання безробіття, занепад моралі, недоступно високі ціни багатьох форм дозвілля, скорочення кількості спортивних клубів, шкіл, гуртків, молодіжних таборів, майже відверта пропаганда порнографії, жорстокості й насильства, розпад системи державних і громадських інститутів, що зумовлює активізацію право-виховної роботи серед молоді, зокрема студентів. Питання про правову освіту студентів актуальне у зв'язку з необхідністю виховання громадян у дусі активної участі у формуванні правової держави і законслухняності, забезпечення студентів правовою інформацією щодо чинного законодавства й практики його застосування, профілактики правопорушень, які скоюються на ґрунті правового нігілізму, цинізму та аморальності; формування правової культури європейського типу, яка дасть можливість громадянам інтегруватись у європейський і світовий правовий простір для реалізації своїх приватних та публічних інтересів.

На підвищення правосвідомості й правової культури громадян спрямована «Програма правової освіти населення України», яка затверджена Кабінетом Міністрів України 29 травня 1995 року за номером № 336. Недоліки в державній системі не могли не накладати свій відбиток на правосвідомість і правову культуру людей. В першу чергу це відобразилось в приниженні ролі закону. Серйозні недоліки нашої правової системи очевидні.

З чого ж починати, що зробити для того щоб змінити становище, яке склалося, і для створення нового підходу до оцінки наших уявлень про всі сфери правового життя суспільства?

Перш за все необхідно підвищити рівень правової культури і правосвідомості всіх членів суспільства. В будь-якій цивілізованій державі діє принцип: закон є закон. У нас, на жаль, нормою стало порушувати закон.

Люди, які звикли не поважати, а порушувати погані закони, по інерції, в силу тієї ж звички, будуть порушувати і добрі закони. Повага до закону не завжди напрацьовується само по собі, без допомоги з боку суспільства, педагогів, суспільства.

Для розвитку демократії і дійсно правового суспільства необхідна правова грамотність населення. Не можна забувати і те, що рівень правової культури суспільства залежить від рівня розвитку економіки. Кризи народного господарства, знецінення законів, втомленість мас від надмірної політизації життя, низький професіоналізм членів парламенту – все це ні що інше, як симптоми серйозного недугу суспільства, без лікування якого було б наївним мріяти про високий рівень правової культури населення. Зростаючі труднощі, розширення кола соціальних проблем

не можна відсторонити тільки законодавчим шляхом. Необхідні міри економічного характеру. В лекції потрібно підкреслити, що правова культура є складовою частиною культури всього суспільства, особистості.

Особливе значення формування правової культури придбає в умовах створення правової держави, тому що без правової культури неможливо здійснити правову реформу, забезпечити нормальну життєдіяльність суспільства, особистості. Правова культура представляє собою знання найбільш необхідного законодавства, вміння правильно розуміти і використовувати його на практиці, нетерпимість до любых порушень законності.

Особливе у формуванні правової культури місце посідає українська мова. (Конституція України, стаття 10; виконання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 року № 2704-VIII). Для етнічних українців вона є не тільки державною, а й рідною мовою, для представників національних меншин України – державною мовою. Мова – це не тільки засіб спілкування, а й засіб пізнання світу, вираження особистісного ставлення до нього, навчання та виховання людини, засвоєння соціально-культурного досвіду тощо. Вона становить ядро соціальної культури, без якого неможливо досягнути жодного елемента.

Ставлення людини до рідної мови, як і до культури свого народу в цілому, характеризує її громадянське обличчя. Мова – одна з найістотніших ознак нації. Без неї немає етносу, немає народу. Тому зовсім не випадковим було те, що поневолювачі нашого народу протягом кількох століть намагалися позбавити його рідної мови. Вони робили все для того, щоб денаціоналізувати наш народ, знищити його самобутню національну культуру.

У процесі використання української мови дуже важливо переконливо показати студентам об'єктивний процес її виникнення, головні етапи розвитку, боротьбу за «виживання». З іншого боку важливо розкрити їм багатство і красу української мови. У контексті формування та розвитку в студентів громадянських цінностей неабияке значення має символіка української мови. Істотно збагатити знання студентів з державної мови можна завдяки читанню української літератури.

У процесі вивчення історії України країни дуже важливо зосередити увагу студентів на тенденції розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної і правової держави та її орієнтації на співдружність з європейськими й іншими демократичними країнами. Поглибленню цих знань сприяє вивчення основ держави і права, Конституції України тощо. Проте з огляду формування та розвитку громадянських цінностей студентів дуже корисними є так звані інтегративні курси, що синтезують найрізноманітніші за своєю природою знання (природні, суспільні, філософські, історичні, соціально-психологічні та ін.). Прикладом можуть бути такі навчальні дисципліни, як українознавство, українське народознавство та ін.

Значна роль відводиться викладачу, класному керівнику, який поєднує теоретичне вивчення законів з їх практичним застосуванням, упроваджуючи інноваційні форми та методи роботи зі студентами: ділові й рольові виступи, бліц-турніри, диспути, КВК, створення і розв'язування проблемних ситуацій, організація тематичних мікрогруп, інтерв'ювання досвідчених юристів, добір нормативно-правових документів до тем (законодавча база щодо булінгу). Крім тематичних уроків та бесід, олімпіад з правознавства, важливо проводити наукові конференції, семінари, диспути, «круглі столи», випуски стіннівок, флешмоби. Важливу роль у правовій пропаганді відіграють кабінети правознавства, де зібрана відповідна література, функціонують тематичні стенди. У сучасних умовах студентам більше імпонують диспути, рольові ігри, «судові процеси», моделі засідання Ради Безпеки ООН, Європейського парламенту, самоосвіта в галузі правових знань; пошукова робота студентів; організація зустрічей з працівниками правоохоронних органів (юристами, працівниками міліції та ін.); участь у патріотичних акціях молодіжних організацій («Пласт», «Січ», «Сокіл»); музейно-етнографічна робота; екскурсії в ЗАГС, нотаріальні контори та ін.).

Іншою сферою практичної правоохоронної діяльності є природоохоронна робота, яка формує в студентів морально-правові почуття відповідальності за стан природи. Участь студентів у посильній природоохоронній діяльності є ефективним педагогічним засобом виховання дбайливого ставлення до природного середовища, що є важливою громадянською цінністю кожної людини. При цьому корисно ознайомлювати їх з чинним законодавством про охорону природного довкілля, а також з прийнятими в державі заходами покарання порушників Законів про природу, зокрема браконьєрів. Як записано в Конституції України (ст.66): «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоди природі...». Виправданими формами його організації є ті, які можна умовно назвати школами громадянської культури. До них належать ті молодіжні об'єднання, які беруть на себе функції самоврядування, управління тощо. Це, зокрема, молодіжні держадміністрації, профспілкові організації, творчі об'єднання, групи, студентські деканати тощо.

Правове виховання - здійснюваний за допомогою спеціальних форм, засобів та методів послідовний, систематичний та цілеспрямований правовий вплив на особу, соціальну групу, суспільство з метою засвоєння ними правових знань, підвищення рівня їхньої правосвідомості і правової культури та вироблення орієнтації на соціально-активну поведінку.

Система правового виховання - це сукупність основних структурних елементів правовиховного процесу (суб'єктів, об'єктів, форм, засобів, способів, методів), що забезпечують його відповідний порядок і організацію.

Суб'єктами правового виховання є державні органи, громадські організації, соціальні групи, посадові особи та громадяни, котрі спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з правовим вихованням.

Об'єктами правового виховання є свідомість людини, її розум (інтелект) та здатність сприймати, оцінювати і здійснювати певні правові явища.

Сутністю правового виховання є вироблення поваги до права, його елементів, поєднаних у системну якість, що відповідає справедливості, розуміння природного призначення права впливати на свідомість, культуру особи, на узгодження її потреб та інтересів з інтересами і сподіваннями суспільства. Саме проникнення у сутність права, здатність свідомо (інтелектуально) сприймати, оцінювати певні правові явища, що є стрижнем правового виховання, спонукає людину до правомірних настанов, активної правомірної поведінки.

Ознаки правового виховання: 1) будується на засадах системи норм і принципів права; 2) тісно пов'язане з усіма видами соціального виховання - моральним, політичним, естетичним та ін., що є «субправовими» або такими, "що прилягають до правового", "пов'язані з правовим", оскільки всі вони втягуються в орбіту правового виховання; 3) має на меті дати людині необхідні в житті юридичні знання, навчити її поважати і додержуватися законів та підзаконних актів, грамотно захищати себе від незаконних дій з боку державних органів, що застосовують право; 4) виражається у втіленні у правосвідомість осіб, що виховуються, складових елементів упорядкованих суспільних відносин - дозволів, зобов'язань, заборон, які створюють умови для здійснення правомірної поведінки; 5) спирається на можливість застосування примусової сили держави через покладання юридичної відповідальності на правопорушників; 6) здійснюється за допомогою спеціальних правовиховних форм та методів; 7) виконується вихователями, котрі, як правило, мають юридичну освіту або спеціальну юридичну підготовку.

Функції правового виховання: 1) інформаційна - доведення до відома громадян прийнятих законів та підзаконних актів, нормативно-правових договорів, національної судової практики, рішень Європейського Суду з прав людини тощо; 2) орієнтувальна - орієнтація громадян на законослухняну поведінку, додержання приписів нормативно-правових актів, толерантність у спілкуванні в правовій сфері; 3) профілактична - попередження правопорушень та запобігання їм, перевиховування правопорушників у дусі поваги до права; 4) стимулююча - вироблення у громадян правової активності.

Форми правового виховання (зовнішнє вираження організаційної діяльності, її змісту): 1) правова освіта - цілеспрямований процес правового навчання в системі освіти юридичного (професійно-правового) і неюридичного профілю, що полягає у передаванні, нагромадженні і засвоєнні знань, умінь і навичок правового характеру (школі, коледжі, інституті); 2) правова інформація - оперативне доведення до громадян повідомлень, що містять відомості про прийняття нових законів та підзаконних актів, міжнародних договорів, їх змісту та спрямованості; 3) правова пропаганда - поширення правових знань серед населення шляхом тлумачення норм права через засоби масової інформації (преса, телебачення, радіомовлення, Інтернет); 4) юридична практика - здійснення правових впливу суду, прокуратури, органів внутрішніх справ, юстиції, адвокатури на громадян; 5) безпосередня реалізація норм права - виявлення соціально-правомірної активності, самостійне здійснення юридичних дій, дотримання заборон, використання дозволів (прав), виконання обов'язків; 6) правомірна поведінка - поведінка з суб'єктами права відповідно до правових норм у такий спосіб, щоб бути зразком для наслідування; 7) самовиховання - самоаналіз своїх дій відповідно до правових вимог, удосконалення правових знань і орієнтації в правовій реальності (його методи: самопізнання, самооцінка, самопорівняння, самообов'язковість, самоврядування, самопримус).

Засоби правового виховання: телерадіопередачі, лекції з правової тематики, індивідуальна робота, друковані правові видання, спеціальні організаційно-освітні акції правового змісту (прес-конференції, брифінги, зустрічі, лекції, бесіди, семінари, вечори питань і відповідей, консультації тощо).

Методи правового виховання – сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здобуваються правові знання, уміння і навички, формується повага до права. Основні методи правового виховання: переконання, заохочення, примус, інформаційний вплив, наставництво, позитивний приклад. Правова вихованість - внутрішній духовно-правовий стан, у якому перебуває особа в момент прийняття рішення про необхідність поводити себе відповідно до вимог норм права. Це стан правосвідомості особи, рівень її правової культури, готовність до правомірної поведінки. Вищий рівень правової вихованості - це не тільки знання права і розуміння необхідності виконувати правові приписи, але і сформоване ставлення до права і правового закону як до вищих цінностей.

Висновки. Формування правової культури особистості студента навчального закладу - молодій людини у нинішніх умовах постає чи не одним із основних завдань виховної роботи педагогічних колективів, що прагнуть до формування багатогранного, професійного випускниками, наділеного ключовими компетентностями.

Правова вихованість - результат таких стадій правового виховання: 1) накопичення правових знань; 2) перетворення накопиченої інформації в оцінні орієнтації у правовій сфері, формування правового світогляду; 3) готовність діяти, керуючись інформаційно-оцінними орієнтаціями, правовим світоглядом.

Список використаних джерел

1. Барбара Анна. Теоретико-методологічні засади аналізу девіантної поведінки молоді. *Віче*. №16 2013.
2. Владимірова В. І. Теорія і практика формування правової культури майбутнього вчителя (педагогічно-правовий аспект 1917-2002 рр.). Кіровоград: 2010. 252 с.
3. Волкова Н. Педагогіка. Київ. Академвидав, 2012.
4. Головченко В. Правові механізми формування правосвідомості студентів. *Право України*. 2006. № 4.
5. Концепція національного виховання студентської молоді, затверджена рішенням колегії МОН України від 25 червня 2009 р., протокол №7/12-4.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2008.

7. Соціологія: Підручник / За ред.. В.Г. Городяненка. Київ: ВЦ «Академія», 2008.

Павло Оксьом,
доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглянуто питання приведення у стан активності лідерської компетентності як важливого компонента особистісно-професійної компетентності вчителя предмета «Захист України» в умовах сучасної школи.. Визначено основні складові лідерської компетентності та важливі напрямки розвитку в умовах сучасної школи.

Ключові слова: особистісно-професійна компетентність, лідерська компетентність, вчитель предмета «Захист України», воєнний стан.

У складних умовах дії на території України воєнного стану, пов'язаного з агресією РФ проти нашої незалежної держави все більше уваги приділяється особистості вчителя предмета «Захист України». Сучасний та успішний вчитель предмета «Захист України» повинен володіти не тільки якісними професійно-педагогічними знаннями, а й володіти особистісними якостями, що забезпечать йому лідерську поведінку у педагогічному колективі. Щоб виховувати у дітей патріотизм, потрібно у першу чергу самому бути патріотом, щоб навчати дітей умінням захищати потрібно самому бути для всіх учнів та колег прикладом захисника своєї держави.

На сучасному етапі вчитель предмета «Захист України» повинен бути вчителем-лідером та вчителем-патріотом, здатним розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми військово-патріотичного виховання, військово-прикладної підготовки, здатним надати учням украї необхідні знання та уміння для оборони країни, навчити їх діяти в екстремальних ситуаціях. Сучасний вчитель предмета «Захист України» є авторитетною серед учнів особистістю. Він має усвідомлювати важливість бути лідером для учнів у процесі військово-патріотичного виховання, формування у школярів військово-прикладних навичок, мотивації до захисту України від окупантів. Це, безсумнівно, актуалізує проблему лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України».

Метою роботи було визначення складових лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України» в умовах сучасної школи. У зв'язку з поставленою метою у роботі були поставлені такі **завдання дослідження:**

- 1) Провести аналіз та узагальнення літературних джерел з теми дослідження.
- 2) Визначити важливість та складові лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різні роки вітчизняні науковці досить ґрунтовно розглядали проблему лідерської компетентності у вчителів [3, с. 263 – 268]

Різноманітні підходи до формування складників лідерської компетентності вчителів досліджено в роботах: Т. Бондар (2012), С. Дубяга (2010), Л. Литвинюк (2012), Н. Мараховська (2009), Ю. Шевченко (2010) та ін. Проблеми розвитку лідерства та формування лідера у педагогічних колективах висвітлювали у своїх працях Є. Барань (2012), Л. Бізо (2012), І. Ібрагімова (2012), О. Кікоть (2012), С. Нестуля (2019), О. Романовський (2017), Т. Федорів (2012) та ін.

В останні роки особливо важливого значення набула проблема формування лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України».

Так, науковці Е. Бородай, Н. Кононец, К. Гуз запропонували інноваційно-організаційний формат розвитку лідерської компетентності вчителів предмета «Захист України» та визначили комплексне застосування форм і методик навчання лідерству у воєнний час [1, с. 48].

Проте, доводиться констатувати, що незважаючи на важливість означеної проблеми, у науково-дослідній та спеціальній літературі дані, які висвітлюють проблему лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України» висвітлені недостатньо.

Перш ніж висвітлити питання лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України» хотілося б дати тлумачення терміну «актуалізація», що є дуже важливим у контексті нашого розуміння та огляду піднятої проблеми.

Термін «актуалізація» у перекладі на латинську (actualis) означає діяльний, діяльнісний, фактичний – переведення в дію, стан активності того, що існувало потенційно чи латентно. Наступним ключовим поняттям для нашого дослідження є поняття «лідерська компетентність». Лідерська компетентність – здатність реалізовувати дидактичні цілі, завдання, функції та технології лідерського управління в освітньому процесі, здатність розширювати межі професійно-педагогічного досвіду та досвіду лідерства [4, с. 22]

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо лідерську компетентність учителя предмета «Захист України» як готовність: до управління військово-прикладною діяльністю школярів по набуттю військово-прикладних умінь і навичок; до лідерської ролі під час формування стійкої громадянської позиції та мотивації до захисту України та її територіальної цілісності від окупантів; до ефективної лідерської діяльності під час реалізації завдань предмету та здоров'язберезувальних технологій.

Системний аналіз літературних джерел, власний досвід та особисті спостереження за діяльністю учителів предмету «Захист України» дозволили виділити та виокремити складові лідерської компетентності вчителя предмету «Захист України». До них необхідно в першу чергу віднести:

- *лідерська поведінка* вчителя предмету Захист України при реалізації завдань предмету, незалежність і самостійність у прийнятті рішень, прояв лідерської позиції під час організації фізкультурно-оздоровчої та військово-патріотичної роботи зі школярами та ін.;

- *якості особистості* вчителя предмету «Захист України» (відкритість, неупередженість, ініціативність, упевненість, відповідальність, ентузіазм тощо);

- *авторитет вчителя* предмету «Захист України», що ґрунтується на базі професійно-педагогічних знань;

- *патріотизм вчителя* предмету «Захист України». Патріотизм - це одна з найголовніших людських якостей, закріплених віками і тисячоліттями, він поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, гордість за свій народ, відповідальність за його минуле й сьогодення, готовність до його захисту. Реалії сьогодення переконують нас, що ефективний вчитель предмету «Захист України», це вчитель-патріот свої справи, своєї школи, своєї держави, який допомагає учням набутти військово-прикладних умінь і навичок, формує стійку громадянську позицію та мотивацію до захисту України та її територіальної цілісності від окупантів;

- *приклад захисника України*. З цією метою, до викладання предмету «Захист України» рекомендовано залучати осіб, які мають досвід служби в рядах збройних сил та інших військових формувань (офіцери, сержанти, старшини), а також є учасниками бойових дій з досвідом АТО/ООС;

- *здатність вчителя предмету «Захист України» до лідерського спілкування з учнями під час мотивації до захисту України від окупантів, до проведення інформаційно-просвітницької роботи у цьому напрямі;*

- здатність вчителя предмета «Захист України» досягати поставлених цілей (результат фізкультурно-оздоровчої та військово-прикладної діяльності, управління учнівським колективом, формування готовності учнів обороняти Україну та ін.);

- здатність вчителя предмета «Захист України» до інноваційної діяльності; До основних функцій інноваційної діяльності вчителя предмета «Захист України» можна віднести: прогресивні зміни педагогічного процесу і його компонентів: зміна в цілях; зміни у змісті освіти; нові засоби навчання; нові ідеї виховання; нові способи і прийоми навчання, розвитку, виховання і ін.;

- достатня фізична та військово-прикладна підготовка вчителя предмета «Захист України» для того, щоб проводити практичні заняття, показувати техніку виконання вправ, бути спроможним виконати нормативи фізичної підготовленості шкільної програми;

- теоретико-методична підготовка вчителя предмета «Захист України» – поглиблення знань з педагогіки, теорії і методики викладання предмету, інноваційних підходів до проведення занять;

- культура комунікації вчителя предмета «Захист України» – удосконалення навиків педагогічного спілкування, так як це є важливою складовою педагогічної діяльності та має свої відмінні особливості;

- комп'ютерна освіченість вчителя предмета «Захист України» – уміння використовувати телекомунікаційні технології для організації навчального процесу, планування, обліку успішності і звітності, отримання нової інформації. Робота вчителя предмета «Захист України» в сучасних умовах на пряму пов'язана з використанням комп'ютерних технологій: використання мультимедійних лекцій, створення електронних підручників і посібників, використання системи Інтернет для отримання інформації, ведення електронних журналів, тощо.

Висновки. Отримані дані дають нам підстави стверджувати:

1) Проблема лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України» є важливою та недостатньо висвітленою науковцями та фахівцями.

2) Проведене дослідження дало нам змогу встановити, що важливими складовими лідерської компетентності вчителя предмета «Захист України» є:

- лідерська поведінка вчителя;

- якості особистості вчителя;

- авторитет вчителя;

- патріотизм вчителя;

- приклад захисника України;

- здатність вчителя предмета «Захист України» до лідерського спілкування з учнями під час мотивації до захисту України;

- здатність вчителя предмета «Захист України» досягати поставлених цілей;

- здатність вчителя предмета «Захист України» до інноваційної діяльності;

- достатня фізична та військово-прикладна підготовка вчителя предмета «Захист України»;

- теоретико-методична підготовка вчителя предмета «Захист України»;

- культура комунікації вчителя предмета «Захист України»;

- комп'ютерна освіченість вчителя предмета «Захист України».

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у використанні набутих знань для створення новітніх технологій для розвитку складових лідерської компетентності учителів предмета «Захист України» у сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Бородай Е., Кононец Н., Гуз К.. Ресурсно-орієнтована методика розвитку лідерської компетентності учителів предмета «Захист України». *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. № 29(2022). С. 47–55.

2. Гуз К. Ж., Кононець Н. В. Військово-патріотична підготовка старшокласників у сучасному освітньому просторі. *Імідж сучасного педагога*. 2021. №1 (196). С. 77–81.

3. Пономаренко О. В. Проблема лідерських якостей вчителя в дослідженнях вітчизняних вчених. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип. 15. С. 263 – 268.

4. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н. В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи студентів. Полтава: ПУЕТ., 2018.– 232 с.

Інна Олешко,
вихователь

Роменського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 2 «Журавка»
Роменської міської ради Сумської області

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми використання здоров'язбережувальних технологій в дошкільній освіті. Розглянуто здоров'язбережувальні технології в контекст збереження здоров'я дітей дошкільного віку.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, здоров'я, заклад дошкільної освіти, діти дошкільного віку.

Безумовно найважливіші цінності держави – життя і здоров'я особистості, адже саме вони є ознакою цивілізованості суспільства, основним критерієм ефективності діяльності всіх його сфер. Здоров'я підростаючого покоління є не тільки найбільшою соціальною цінністю, а й вирішальним чинником економічного розвитку, конкурентоспроможності держави. Саме тому особливої значимості набуває проблема збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, використання ефективних здоров'язбережувальних технологій виховання особистості, здатної на максимальну реалізацію власних фізичних, інтелектуальних та духовних можливостей.

У державних документах, що регламентують стан дошкільної освіти, зокрема у Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) [1], у програмах «Дитина», «Впевнений старт», «Українське дошкілля», Законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Концепції дошкільного виховання в Україні» та ін., приділяється особлива увага впровадженню в освітній процес закладу дошкільної освіти здоров'язбережувальних технологій, що дають можливість оздоровлення дітей дошкільного віку в цікавих формах, забезпечують їхній фізичний і розумовий розвиток.

Тож сьогодні не дивлячись на велику популярність фізичної культури, її поки не можна назвати способом життя кожної людини. У зв'язку з цим, важливим є пошук результативних шляхів оздоровлення і фізичного розвитку здорового способу життя. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є розвиток та впровадження здоров'язбережувальних технологій в систему фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впровадження здоров'язбережувальних технологій представлена у сучасних дослідженнях українських та зарубіжних вчених. Зокрема, О. Богініч, Н. Денисенко, О. Івахно, Н. Лісневська, В. Оржеховська та інші аналізували сутність поняття і класифікацію здоров'язбережувальних технологій; авторські варіанти розробок здоров'язбережувальних технологій висвітлені у працях О. Байер, Н. Букрєєва, Н. Семенова та ін. Науковці О. Аксьонова, О. Байер, О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, К. Крутій, О. Курок, І. Лущик та інші зауважують, що з метою збереження та покращення здоров'я дітей дошкільного віку вихователям в освітньому процесі закладу дошкільної освіти доцільно систематично використовувати здоров'язбережувальні технології. І. Волкова, Т. Мицкан, Н. Рубан та ін.

трактують поняття «здоров'язберігаючі технології» в аспекті їх застосування в закладах дошкільної освіти, а також подають їхні класифікації та характеристики.

Аналіз наукових досліджень свідчить про значимість робіт, які присвячені питанням надання дітям знань про основи здоров'я (Л. Лохвицька, С. Юрочкіна та ін.), формування у дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я (Т. Андрущенко, Г. Беленька, М. Машовець та ін.), особливостям формування фізичного здоров'я дошкільників (О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Курок, Л. Сварковська та ін.) та основ здорового способу життя (Н. Андрєєва, Т. Овчиннікова та ін.), забезпечення в закладах дошкільної освіти здоров'язбережувального середовища (О. Богініч, Н. Левінець, Ж. Петрова та ін.).

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми використання здоров'язбережувальних технологій в контексті збереження здоров'я дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні проблема здоров'я і його збереження є однією з найактуальніших. Поняття «здоров'язбережувальні технології» активно використовуються в освітній системі, починаючи з закладу дошкільної освіти. Варто зауважити, що здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті покликані вирішити основні завдання сучасної дошкільної освіти – збереження, відновлення, підтримки і збагачення здоров'я учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: дітей, педагогів і батьків.

В. Лозинський під здоров'язбережувальною технологією розуміє систему, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особистого і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти (дітей, педагогів і ін.) [4, с. 67].

Як стверджують О. Ващенко, С. Свириденко технологія (за сукупністю – здоров'яформувальна і здоров'язбережувальна) – це система цілеспрямованої алгоритмізованої взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я [2].

Як зауважує О. Івахно класифікація здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті визначається акцентом цілей і ключових задач, а також провідних засобів здоров'язбереження і здоров'язбагачення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти [3].

Науковці О. Ващенко, С. Свириденко виокремлюють такі типи здоров'язбережувальних технологій:

- здоров'язбережувальні (технології, що створюють безпечні умови для навчання та праці та ті, що сприяють вирішенню завдань раціональної організації виховного процесу, відповідності навчального та фізичного навантажень можливостям людини);

- оздоровчі (технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я, підвищення ресурсів здоров'я);

- технології навчання здоров'ю (гігієнічне навчання, формування життєвих навичок, профілактика травматизму, статеве виховання);

- виховання культури здоров'я (виховання особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя). За характером діяльності здоров'язбережувальні технології можуть бути як окремі (вузькоспеціалізовані), так і комплексні (інтегровані) [2].

В умовах сучасного ЗДО вихователі можуть впроваджувати різноманітні здоров'язбережувальні (оздоровчі й профілактичні технології інноваційного характеру з урахуванням індивідуальних особливостей вихованців та опорою на співпрацю з батьками дошкільників). Тому, актуальність проблеми використання здоров'язбережувальних технологій в контексті збереження здоров'я дітей безумовно є актуальною.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виокремити наступні види здоров'язбережувальних технологій в заклад дошкільної освіти:

– медико-профілактичні технології, що покликані зберегти і зміцнити здоров'я дітей під керівництвом медичного персоналу закладу дошкільної освіти згідно з медичними вимогами і нормами, з використанням медичних засобів (моніторингу здоров'я дошкільників, рекомендацій щодо покращення здоров'я дітей, організації і контролю харчування дітей раннього та дошкільного віку, загартовування, забезпечення фізичного розвитку дошкільників; організація здоров'язбережувального середовища; проведення профілактичних заходів в закладі дошкільної освіти);

– технології соціально-психологічного благополуччя дитини, що покликані забезпечувати психічне і соціальне здоров'я дошкільника. Основне завдання даних технологій – створення емоційної комфортності та позитивного психологічного самопочуття дитини під час взаємодії з однолітками і дорослими в закладі дошкільної освіти і сім'ї. Реалізацію цих технологій, як правило, забезпечує практичний психолог в ході спеціально організованих зустрічей із дітьми, а також вихователь і фахівці дошкільної освіти. До цього виду технологій можна віднести технології психологічного і психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини в освітньому процесі;

– фізкультурно-оздоровчі технології, адресовані фізичному розвитку і зміцненню здоров'я дитини: вдосконалення життєво важливих рухів, розвиток фізичних якостей, профілактика плоскостопості та формування правильної постави, оптимізація рухової активності і виховання фізичної культури дошкільників, дихальна гімнастика, загартовування, масаж і самомасаж, виховання звички до повсякденної фізичної активності і турботі про здоров'я. Реалізація вказаних технологій, як правило, здійснюється фахівцями з фізичного виховання та вихователями в умовах спеціально організованих форм оздоровчої роботи;

– технології здоров'язбереження і здоров'язбагачення вихователів дошкільної освіти, спрямовані на виховання культури здоров'я педагогів, розвиток потреби до здорового способу життя [5].

Варто виокремити основні функції здоров'язбережувальних технологій:

- формувальна (умови виховання, установки на збереження здоров'я, спадковість тощо);
- інформаційно-комунікативна (трансляція досвіду дотримання здорового способу життя);
- діагностична (моніторинг розвитку дітей на основі прогностичного контролю тощо);
- адаптивна (виховання у дітей спрямованості на здоровий спосіб життя);
- рефлексивна (переосмислення попереднього досвіду);
- інтегративна (поєднання загальнолюдського досвіду, різних наукових концепцій та систем виховання) [3].

Вихователь, насамперед має бути для дітей зразком і турбуватись про власне здоров'я, впроваджуючи ці знання у свою діяльність. Таким чином він стає транслятором здорового способу життя для своїх вихованців. Важливо виховати в дитині любов до себе, до свого тіла, аби в неї була мотивація робити певні речі, які будуть сприяти її збереженню. У першу чергу потрібно забезпечити умови для фізичного, психічного, соціального та духовного комфорту дітей дошкільного віку. Окрім цього, необхідно формувати у дитини необхідні знання, уміння та навички щодо здорового способу життя та, звісно, навчати її використовувати отримані знання в повсякденному житті.

Висновки. Отже, в психолого-педагогічній літературі існують різні погляди на трактування, характеристику, класифікацію, функції здоров'язбережувальних технологій. Систематичне і цілеспрямоване використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти сприятиме зміцненню та збереженню здоров'я дітей дошкільного віку, сформує у педагогів і батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник : А.М. Богуш; [авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін.]. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. 8. С. 1–6.

3. Івахно О.П. Використання здоров'яформуючих технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку. *Гігієна населених місць: зб. наук. праць*. Київ, 2008. Вип. 52. С. 64–70.

4. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я. Київ: Главник, 2008. 160 с.

5. Носко М.О., Гаркуша С.В., Воєділова О.М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні: монографія. Київ: СПД Чалчинська Н.В., 2014. 300 с.

Діана Охрименко,

учитель інформатики

Сумського ЗЗСО I-III ступенів №3 Сумської міської ради

ІНФОРМАТИКА У 7 КЛАСІ НУШ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПЕДАГОГА

Анотація. У статті розглянуто такі питання, як цифрова трансформація освіти та роль інформатики, рекомендовані модельні навчальні програми з інформатики для 7-9 класів НУШ, складність викладання тем з інформатики в 7 класі НУШ, рекомендації для вчителів інформатики, огляд підручників з інформатики для 7-их класів НУШ.

Ключові слова: цифрова трансформація освіти, інформатика в НУШ, модельні навчальні програми, викладання інформатики в 7 класі, підручники з інформатики.

Сьогодні людина тісно пов'язана із цифровим світом, що потребує відповідної трансформації освітньої системи. Цифрова трансформація освіти має на меті:

1. Створення сучасного цифрового освітнього середовища, що передбачає доступ до якісного Інтернету, сучасного обладнання та програмного забезпечення для всіх учасників освітнього процесу.

2. Розвиток цифрових компетентностей учнів, а саме вміння використовувати цифрові інструменти для пошуку та аналізу інформації, спілкування.

3. Оновлення змісту освіти. Навчальні програми мають відповідати потребам сучасного світу та готувати учнів до життя в цифровому суспільстві.

Навчальний предмет «Інформатика» відіграє важливу роль у формуванні інформатичної компетентності учнів. Ця компетентність є невід'ємною складовою загальної культури кожної людини та суспільства загалом.

Нова українська школа ставить перед педагогами нові виклики, й інформатика не є винятком. З одного боку, оновлена програма з інформатики дає більше свободи та можливостей для творчого підходу до викладання. З іншого боку, вона потребує від вчителів нових знань, навичок та компетенцій.

Для 7 класу НУШ Міністерством освіти і науки України (наказ від 16 серпня 2023 року №1001) рекомендовано наступні навчальні програми:

1. Модельна навчальна програма «Інформатика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Й. Ривкінд, Т. Лисенко, Л. Чернікова, В. Шакотько).

2. Модельна навчальна програма «Інформатика. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори І. Завадський, О. Коршунова, І. Твердохліб).

3. Модельна навчальна програма «Інформатика. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Н. Морзе, О. Барна).

4. Модельна навчальна програма «Інформатика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори О. Пасічник, Л. Козак, А. Ворожбит).

5. Модельна навчальна програма «Інформатика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори О. Бондаренко, В. Ластовецький, О. Пилипчук, Є. Шестопапов).

6. Модельна навчальна програма «Інформатика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Г. Громко, П. Шевчук, В. Ковбаса).

Особисто я вже обрала програму, за якою буду працювати у 7-9 класах. Це модельна навчальна програма авторського колективу Й. Ривкінда, Т. Лисенко, Л. Чернікової, В. Шакотька. Програма побудована за принципом «від простого до складного»: базові знання з інформатики, здобуті в початковій школі та 5-6 класах, розширюються та поглиблюються в 7-9 класах. Це забезпечує поступове нарощування складності матеріалу, його повторення та закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметних компетентностей.

Програма побудована на 3 підходах до вивчення інформатики: діяльнісний підхід, об'єктний підхід, алгоритмічний підхід.

Рекомендована та максимальна кількість годин інформатики у 7 класі НУШ – 2 години на тиждень, мінімальна – 1 година.

Відповідно до програми, у 7 класі будуть вивчатися наступні змістовні лінії та теми:

1. Змістова лінія «Комп'ютерні мережі»
 - Тема 1. Пошук в Інтернеті. Електронна пошта. Хмарні сервіси
2. Змістова лінія «Алгоритмізація та програмування»
 - Тема 2. Алгоритми та програми
3. Змістова лінія «Інформаційні технології»
 - Тема 3. Комп'ютерні презентації
4. Змістова лінія «Інформаційні технології»
 - Тема 4. Об'єкти мультимедіа
5. Змістова лінія «Інформаційні технології»
 - Тема 5. Комп'ютерна анімація
 - Тема 6. Практикум з використання інформаційних технологій

Складність викладання цих тем полягає у наступному:

- великий обсяг інформації, яку потрібно засвоїти;
- навчання учнів логічному мисленню та алгоритмічному підходу до вирішення задач;
- необхідність забезпечення всіх учнів комп'ютерами/ноутбуками та програмним забезпеченням (в умовах дистанційного навчання);
- різний рівень підготовки учнів;
- необхідність використовувати інноваційні методи та технології навчання.

Викладання інформатики в 7 класі НУШ – це відповідальне завдання, яке потребує від педагога високого рівня особистісно-професійної компетентності. Педагоги повинні постійно самовдосконалюватися, вчитися використовувати нові методи та технології навчання, а також розуміти психологічні особливості учнів 7 класу, оскільки це вже підлітки.

Вчителям, які будуть викладати інформатику в 7 класі, рекомендується пройти курси підвищення кваліфікації з методики викладання інформатики в НУШ; використовувати сучасні методи та технології навчання інформатики (проєктна діяльність, STEM-освіта, гейміфікація); співпрацювати з іншими педагогами, психологами та батьками для створення сприятливих умов щодо вивчення інформатики; постійно самовдосконалюватися, вчитися використовувати нові інформаційні технології та знаходити нові цікаві методи роботи з учнями.

Значно спростять роботу педагога у 7 класі наявність інтерактивних додатків, які розробляються додатково до підручників.

Наразі для 7-их класів НУШ доступні декілька підручників з інформатики, обсяг яких варіюється від 200 до 350 сторінок. Кожен підручник розроблений авторським колективом відповідної модельної програми:

1. «Інформатика» підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Й. Ривкінд, Т. Лисенко, Л. Чернікова, В. Шакотько)
2. «Інформатика» підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Н. Морзе, О. Барна)
3. «Інформатика» підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Джон Ендрю Біос)
4. «Інформатика» підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти (авт. О. Бондаренко, В. Ластовецький, О. Пилипчук, Є. Шестопапов).
5. «Інформатика» підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти (авт. О. Коршунова, І. Завадський):
6. «Інформатика» підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти (авт. І. Тріщук, О. Лазарець)

Підручники з інформатики для 7-их класів НУШ суттєво відрізняються один від одного за своїм підходом до викладення матеріалу.

Вибір підручника з інформатики для 7-го класу НУШ – важливе завдання, до якого слід підійти з відповідальністю. Рекомендується ознайомитися з різними підручниками та вибрати той, який найкраще відповідає потребам та інтересам учнів.

Отже, цифрова трансформація освіти є нагальною потребою сучасного світу. Інформатика відіграє ключову роль у цій трансформації, формуючи інформатичну компетентність учнів, яка стає невід'ємною складовою загальної культури. Викладання інформатики в 7 класі НУШ має свої складнощі, але при правильному підході навчання може стати цікавим та ефективним. Різноманіття підручників з інформатики для 7-их класів НУШ дає можливість вчителям підібрати той, який найкраще відповідає їхнім потребам та стилю викладання. Важливо пам'ятати, що постійне самовдосконалення та використання нових методів та технологій є запорукою успішного викладання інформатики в НУШ.

Список використаних джерел

1. Інформатика в НУШ. Сумський центр професійного розвитку педагогічних працівників. URL: <https://sites.google.com/view/centrprppsmr/віртуальний-кабінет-професійних-спільнот/інформатика/нова-українська-школа-інформатика> (дата звернення: 11.01.2024).
2. Сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua> (дата звернення: 06.01.2024).
3. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В. Інформатика підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза. 2024. 347 с.

Ірина Павленко,
старший викладач
кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ

Анотація. Стаття присвячена теоретико-психологічному аналізу істотних відмінностей між традиційною та онлайн освітою та виокремленню психологічних особливостей впровадження онлайн навчання. Обґрунтовано, що онлайн освіта є мультимедійною формою контрольованого самостійного навчання; вона координується закладом освіти за участю викладачів у безперервному освітньому процесі, які фізично віддалені від тих, хто навчається.

Ключові слова: онлайн навчання, освітній процес, змішане навчання.

Онлайн навчання – це не випадкове явище, а закономірний етап розвитку та адаптації освіти

до сучасних умов. Надзвичайний стан сприяв впровадженню онлайн навчання у всі заклади освіти, а всесвітній простір онлайн-навчання надав безмежні можливості для викладачів та слухачів. Тому питання психологічних особливостей взаємодії учасників онлайн навчання в освітньому середовищі є доволі важливими та актуальними.

До того ж можливість впровадження та активного використання дистанційних технологій в освіті дає змогу мобілізувати освітній простір онлайн освіти, що сприяє стиранню національних кордонів у міжнародному освітньому просторі. Така ситуація активізує освоєння нових технологій, розширення професійних зв'язків та вдосконалення методичних розробок, переорієнтацію взаємодії зі слухачами.

Проте процес впровадження онлайн навчання у вищій школі супроводжується не лише проблемами мультимедійного і технічного забезпечення, але й певними проблемами психолого-педагогічного характеру.

Тому **метою** статті є теоретико-психологічний аналіз істотних відмінностей між традиційною та онлайн освітою та виокремлення психологічних особливостей впровадження онлайн навчання у системі післядипломної освіти.

Онлайн навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної до віртуальної аудиторії.

Проблеми впровадження технологій онлайн навчання вивчали як вітчизняні (Г.О. Алникіна, О.А. Бакаленко, І.С. Гродзенська, О.Ю. Комісарова, В.І. Левін, І.М. Лукашенко, О.Л. Луценко, В.М. Мазур, Є.О. Малашенко, Ю.І. Машбиць, Е.Л. Носенко, С.Л. Смульсон та ін.), так і зарубіжні вчені (Н. Dichanz, К. Harry, F. Lockwood та ін.).

Науковці зазначають, що онлайн освіта є мультимедійною формою контрольованого самостійного навчання, що координується навчальним закладом за участю викладачів у безперервному освітньому процесі, які фізично віддалені від тих, хто навчається.

Мультимедійність тут означає використання всіх доступних та значущих дидактичних елементів та технічних засобів, котрими можна донести навчальну програму, спілкуватися зі слухачами, здійснювати постійне оцінювання прогресу та кінцевих результатів навчання.

Особливістю онлайн навчання, зауважує М.Л. Смульсон, є надання слухачам можливості самим одержувати потрібні знання у разі використання розвинених інформаційних ресурсів, які надають сучасні інформаційні технології [3]. Інформаційні ресурси в такому разі – це бази даних і знань, комп'ютерні, в тому числі мультимедійні, навчальні і контрольні системи, відео- і аудіозаписи, електронні бібліотеки тощо.

Зрозуміло, що найбільш раціональним і поширеним технологічним підґрунтям онлайн навчання є Інтернет. Фахівці акцентують увагу на таких психолого-педагогічних і дидактичних можливостях цієї інформаційної технології, як:

1) можливість надзвичайно оперативного передавання на будь-яку дистанцію інформації будь-якого обсягу і будь-якого вигляду, а саме візуальної і звукової, статичної і динамічної, текстової і графічної;

2) можливість оперативної зміни інформації через інтернет зі свого робочого місця;

3) збереження цієї інформації в пам'яті комп'ютера протягом необхідного часу, можливість її редагування, обробки, друку тощо;

4) можливість інтерактивності за допомогою спеціально створеної для цієї мети мультимедійної електронної платформи оперативного зворотного зв'язку;

5) можливість доступу до різноманітних джерел інформації, насамперед вебсайтів інтернету, віддалених баз даних і робота з цією інформацією;

6) можливість організації онлайн-конференцій, чатів у режимі реального часу;

7) можливість діалогу з будь-яким колегою, підключеним до інтернету;

8) можливість запиту інформації з будь-якого питання через електронні конференції;

9) можливість роздрукувати одержані матеріали і працювати з ними таким чином, як це найбільш зручно слухачу [3].

У цьому зв'язку варто обґрунтувати найбільш поширені та впливові концепції освіти, котрі втілилися у дві основні освітні парадигми: традиційну (репродуктивно-консервативну) та гуманістичну (особистісно зорієнтовану). Згідно з традиційною парадигмою, особистість у результаті освітнього процесу цілеспрямовано привласнює соціально задані (у тому числі професійні) якості. Це призводить до ігнорування внутрішнього світу особистості у разі здійснення освітнього впливу. Натомість гуманістична парадигма спрямована на виявлення творчого потенціалу особистості, її самореалізацію як власне в освітньому процесі, так і в майбутній професійній діяльності.

Ключовою фігурою традиційної освіти виступає педагог як суб'єкт навчального процесу, а учні чи слухачі є об'єктами навчання, виховання та управлінської діяльності в чітко визначених та регламентованих умовах навчально-виховного процесу.

На відміну від традиційного навчання, онлайн освіта характеризується особистісно зорієнтованим підходом та забезпечує процес становлення неповторної особистості слухача. Останні тут виступають уже як суб'єкти самоосвіти, самопізнання та самовиховання з можливістю самостійно вибирати зміст навчального матеріалу, вид і форму виконання завдань. Тож особистісно орієнтована освітня технологія, якою певною мірою є онлайн освіта, перетворює пасивного споживача інформації на активного співрозмовника, суб'єкта навчальної взаємодії [3].

У рамках онлайн навчання спільна діяльність викладача та слухача є динамічною та взаємопов'язаною. І вона спрямована на засвоєння слухачем в активній учбово-професійній діяльності змісту модуля, самовизначення особистості, становлення культури її життєдіяльності.

Отже, аналіз традиційної парадигми освіти дозволяє зробити висновок, що освіта для людини являє собою певну суму знань, умінь і навичок, де ключовою фігурою виступає педагог, його професійні знання та жорстко визначені освітні технології. Натомість онлайн навчання орієнтується більше на індивідуальний вибір слухачем технології навчання, передбачає його психологічну готовність до безперервного їх накопичення, оновлення, переробки, осмислення, іншими словами, до постійної самоосвіти, самовиховання, саморозвитку особистості.

Онлайн освіта дає широкі можливості для слухача як суб'єкта освітнього простору.

По-перше, це самостійна постановка освітніх цілей, вибір напрямів, форм і темпів навчання в різних освітніх сферах; по-друге, це збільшення обсягу доступної інформації, реалізованість доступу до світових культурних та наукових ресурсів і здобутків; по-третє, це необмежена можливість спілкування між усіма суб'єктами навчання, незалежно від їх територіального розташування.

Тому психологи вважають, що найбільш принциповою ознакою потенційної ефективності курсу онлайн навчання є його інтерактивність.

Тому ефективність процесу навчання у системі онлайн освіти можлива тільки в тому разі, якщо створені всі необхідні для цього умови. Одна з таких умов – психологічна підтримка слухачів, метою якої є створення сприятливого психологічного клімату під час проведення онлайн навчання, надання допомоги слухачам у виробленні індивідуального стилю, орієнтованого на ефективне засвоєння знань у віртуальному середовищі [6].

Важливо зазначити, що проблема суб'єкта набула великого значення особливо останнім часом у зв'язку з вирішенням конкретних проблем життєдіяльності суспільства, коли соціально затребуваними стали творчі особистості зі сформованою здатністю бути суб'єктом особистісного, професійного та соціального розвитку. Внаслідок цього стає необхідною орієнтація сучасної освіти на виконання нової для неї функції – виступати середовищем розвитку суб'єкта, здатного до самовизначення та саморозвитку. Дослідження засвідчують, що ефективність освітнього процесу у

вишах прямо пов'язана із суб'єктністю як слухачів, так і викладачів. При цьому викладач виступає в ролі суб'єкта організації освітнього процесу, а слухач – у ролі суб'єкта учбово-професійної діяльності.

Труднощі впровадження онлайн навчання психологічного характеру примножуються у зв'язку з такими проблемами, які, зокрема, виокремлює О.А. Бакаленко: відсутність особистого спілкування слухача з викладачем, що дає менше можливостей для обміну досвідом; емоційна збідненість, брак засобів невербального спілкування, що приводить до певних труднощів у процесі навчального спілкування; труднощі у визначенні індивідуальних можливостей слухачів; неможливість у процесі онлайн навчання опанувати навички ефективного спілкування, командної роботи тощо.

Тому найбільш вдалою натеper можна вважати очно-дистанційну (змішану) форму навчання, яка оптимально поєднує переваги очного та онлайн навчання, традиційних та інноваційних технологій навчання.

Висновки. Таким чином, онлайн освіта є мультимедійною формою контрольованого самостійного навчання, що координується закладом освіти за участю викладачів у безперервному освітньому процесі, які фізично віддалені від тих, хто навчається.

Тому у онлайн навчанні гостро стоїть проблема спільної відповідальності за процес та результат учбово-професійної діяльності слухача і викладача, а отже, і становлення слухача як суб'єкта учбово-професійної діяльності.

Психологічні труднощі під час онлайн навчання зумовлені також відсутністю особистого спілкування слухача з викладачем, що значно знижує ефективність навчання та розвитку комунікативної компетентності слухачів.

Таким чином, впровадження онлайн навчання вимагає зміни освітнього середовища у напрямі його гуманізації, певного рівня технічного і мультимедійного забезпечення, підвищення рівня професійної кваліфікації викладачів та передбачає формування у слухачів психологічної готовності на активне самостійне осмислене навчання, становлення слухача як суб'єкта учбово-професійної діяльності. Найбільш вдалим є поєднання очної та онлайн форм навчання, що оптимально поєднує переваги традиційного та онлайн навчання.

Список використаних джерел

1. Батюк Н. Використання інтернет-платформ для проведення психологічної просвіти та профілактичної роботи зі здобувачами освіти у воєнний період та під час дистанційного навчання. *Освіта в умовах воєнного стану в Україні: психолого-педагогічний аспект*. Ч. 1: матеріали науково-практичної конференції / редкол.: В. І. Очеретянко та ін. Хмельницький: ХОІППО, 2023. С. 121-125. URL: <http://surl.li/nstan> (дата звернення: 16.02.2024).

2. Голодюк Л. Онлайн форма навчання як результат запиту суспільства. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти*. 2020. № 56. С. 49-53. URL: https://drive.google.com/file/d/1_hopxo4XChjVhDZ3Km-1JsHqKok_9rcN/view (дата звернення: 16.02.2024).

3. Деякі питання організації онлайн навчання: наказ МОН України від 8.09.2020 р. №1115. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyidistancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyiukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku> (дата звернення 06.02.2024)

4. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.

5. Лукашенко І.М., Луценко О.Л. Психологічні аспекти навчання у віртуальному середовищі. *Вісник ХНУ*. Серія: «Психологія». № 60. 2016. Харків. С. 40–43.

6. Мазур В.М. Дистанційні освітні технології в підготовці психологів. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 2009. Том 7. Вип. 20. Частина 2. С. 5–7.

Валентина Паламарчук,
учитель початкових класів Охтирської загальноосвітньої школи I-III ст. №5
Охтирської міської ради Сумської області
Лариса Сєрих,
завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

ТЕХНОЛОГІЯ «СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ» ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Анотація. У статті розкрито сутність технології «Створення ситуації успіху», умови запровадження ідеї та прийоми створення ситуації успіху, етапи навчання за цією технологією.

Ключові слова: інноваційні технології, технологія «Створення ситуації успіху», розвиток ключової компетентності.

Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання.

У нас не повинно бути нещасливих учнів, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися.

В. Сухомлинський

Щоб дійти до мети, треба перш за все йти.

О. де Бальзак

Демократичне суспільство не тільки дозволяє освіті реалізувати свій гуманістичний потенціал, але й створює умови для його збагачення, висуваючи на перший план його розвиваючу, «людиноутворюючу» функцію. Така спрямованість освіти виявляється у відкритості самої освітньої структури відносно інших суспільних інститутів, у взаємодії учасників освітньо-виховного процесу, свободи висловлювання та реалізації різноманітних точок зору, визнання прогресивними і провідними цілей особистісного розвитку дитини, створення ситуації успіху для тих, хто навчається.

Провідною формою організації навчальної діяльності в школі є урок. Але, як би не змінювалася тема, мета, завдання, зміст, «незмінними залишаються можливості створення найсприятливіших умов навчання, розвитку й виховання кожної дитини», створення атмосфери психологічного комфорту. Це збагачує емоційне життя учнів, створює піднесений настрій.

Народження педагогічної технології «Створення ситуації успіху» було зумовлено самим життям. У своїй педагогічній діяльності А.Макаренко розробляв ідею «завтрашньої радості», а В.Сухомлинський розвинув у створеній ним «Школі радості». Результати діяльності цих педагогів підводять нас до усвідомлення можливостей упровадження у навчально-виховний процес такої педагогічної технології, яка була б націлена саме на те, як викликати у дітей почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні.

На правомірність включення ситуацій успіху в процес навчання вказували І.Бех, А.Бєлкін, Л.Виготський, В.Оніщук, О.Савченко, Г.Щукіна та ін.

На думку А.Бєлкіна, ситуація – це сполучення умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – результат подібної ситуації.

Актуальність проблеми сьогодні полягає в тому, що:

✓ знання, якості, мислення сучасної людини мають бути гнучкими, мобільними, конкурентоздатними;

✓ особистість має вміти володіти комунікативною культурою, працювати в команді;

✓ критичне мислення, оцінювання ситуації, вміння знаходити шляхи вирішення проблем – запорука успіху;

✓ вміння працювати з інформацією, використовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення – вимоги сучасного життя.

В основі педагогічної технології «Створення ситуації успіху» лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Тільки особистісно орієнтоване навчання дає можливість кожному учню реалізувати індивідуальні особливості, розвинути свою пошукову активність.

Як зазначає О. Пехота, ситуація успіху – це суб'єктивний психологічний стан задоволення результатом фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища. Вона досягається тоді, коли дитина сама визначає цей результат як успіх. Успішність теж тлумачиться як успіх, однак він є зовнішнім, бо оцінюється іншими. Усвідомлення ситуації успіху учнем, розуміння її значимості виникає після подолання психологічних бар'єрів страху бути не таким як усі, труднощів незнання, невміння тощо.

Використання ситуації успіху має сприяти підвищенню робочого тону, збільшенню продуктивності навчальної роботи, а також допомогти учням усвідомити себе повноцінною особистістю і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні.

Успіх, якщо його переживає дитина неодноразово, відкриває період визволення прихованих можливостей особистості, перетворення та реалізації духовних сил. Отже, головний зміст діяльності педагога полягає в тому, щоб кожен учень був успішний, це сприяє розвитку впевненості учня в собі, підвищенню самооцінки, розвитку почуття власної значимості.

Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчути радість від здолання труднощів, переконати, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

Умови запровадження ідеї:

- ✓ позитивний настрій для навчання;
- ✓ відчуття себе рівним серед рівних;
- ✓ усвідомлення особистісної цінності;
- ✓ можливість вільно висловлювати свою думку і вислуховувати інших.

З педагогічної точки зору ситуація успіху – це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики вчителя, сім'ї.

З психологічної точки зору успіх – це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прямувала в своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, сподіваннями (з рівнем домагань), або перевершив їх.

З соціально-психологічної точки зору успіх – оптимальне співвідношення між очікуваннями оточуючих, особистості та результатами їх діяльності. В тих випадках, коли очікування особистості збігаються або перевершують очікування оточуючих, найбільш значних для особи, можна говорити про успіх. Може змінюватися коло людей, думку яких цінує особистість, але сутність успіху не змінюється.

Успіх – це поєднання уміння, старання, пізнання, інтересу та похвали дитини.

Ситуація – поєднання зовнішніх та внутрішніх умов, які спонукають учня до будь-яких дій. Створюючи ситуацію для кожної дитини, необхідно враховувати її інтереси, захоплення, здібності.

Ситуація успіху – поєднання умов, які забезпечують успіх як результат цієї ситуації.

Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» допомагає долати труднощі, включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких розгортається робота з різними категоріями учнів.

У цій педагогічній технології всі учні умовно об'єднуються в групи:

«Надійні» – це школярі, які мають добрі здібності, працюють самостійно, сумлінно ставляться до своїх обов'язків, самостійні, упевнені в собі. У класі такі діти почуваються спокійно, упевнено, захищено. Основа їх надійності — у постійному відчутті радості, що відбулася як результат усвідомлення ними своєї значущості в шкільному житті. Та хоча радість їх у чомусь буденна, проте постійна та глибока. Такі учні користуються авторитетом у класі та серед учителів. У роботі з ними потрібна спеціальна методика.

«Упевнені в собі» – здібності таких учнів можуть бути і вищими, ніж у «надійних», однак система їх роботи не настільки налагоджена. Періоди успіху, злету змінюються розслабленням, спадом. Діти дуже емоційно реагують і на досягнення, і на невдачі. У класі викликають симпатію, однак вадами таких учнів, крім можливих збоїв у роботі, є швидке звикання до успіху, переростання впевненості в самовпевненість.

«Невпевнені» – це загалом успішні школярі, пізнавальні інтереси яких пов'язані, зазвичай, з навчанням. Вони більш-менш відповідально ставляться до справи. Головна розпізнавальна риса їх – невпевненість у своїх силах. Причини цього можуть бути різні: занижена самооцінка, нестійкий настрій, складна психологічна атмосфера в сім'ї, епізодичні невдачі тощо. Найбільш хворобливо такі діти реагують на несправедливість учителів, на необ'єктивність оцінювання. Вибір прийомів роботи вчителя з учнем цієї категорії залежить і від особистості учня, і від рівня взаємин з учителем, і від конкретної ситуації.

Категорія учнів «Зневірени» – це переважно діти, які мають непогану підготовку, здібності. Однак після відчутної коліс радості сподівань, що здійснилися, з різних причин втратили її. Причини відчаю можуть бути різноманітні. Серія невдач, нетактовність педагога, ситуація в родині, у якій спочатку дитина займала місце загального улюбленця, а потім потрапила в ситуацію «Попелюшки».

ПРИЙОМИ ТЕХНОЛОГІЇ	КАТЕГОРІЇ УЧНІВ				РІЗНОВИДИ РАДОСТІ
	Надійні	Впевнені	Невпевнені	Зневірени	
	«Невтручання»	«Холодний душ»	«Емоційне поглажування» «Анонсування» (запобіжний контроль)	«Миша у сметані» «Гидке каченя»	«Здійснена радість»
	«Даю шанс» «Сповідь»	«Даю шанс»	«Сходи» «Стань у стрій»	«Сходи» «Стань у стрій»	«Неочікувана радість»
	«Емоційний сплеск» «Обмін ролями» «Зараження»	«Обмін ролями» «Зараження» «Емоційний сплеск»		«Обмін ролями» «Зараження»	«Загальна радість»

Навчання за технологією передбачає три етапи:

Перший – «Діагностика інтелектуального фонду колективу». Його мета – виявлення школяра з групи невпевнених (недостатній рівень інтелектуального розвитку, трохи лінєвий до навчання, але доброзичливий і покладливий).

Другий – «Вибір інтелектуального спонсора». Мета – виявлення школяра, який із задоволенням буде ділитися своїми знаннями з іншими (високий рівень інтелектуального розвитку, упевнений у своїх силах, активний і відповідальний).

Третій – «Фіксація результату і його оцінювання». Мета – створити умови для самовираження та самоствердження учнів, заохотити до такого виду діяльності інших.

Прогнозовані результати: створення сприятливих психолого-педагогічних умов для саморозвитку та самореалізації особистості школяра.

Надія на успіх живе в кожній людині. Але, на жаль, не кожна надія здійснюється, тому що успіх гарантований лише для тих, хто докладает до його здійснення власні зусилля. Шляхи створення ситуації успіху різні, вони залежать від груп школярів, з якими працює вчитель. Допоможуть вести роботу у цьому напрямку, наблизити успіх до кожної дитини наступні прийоми:

Приєм «Невтручання» – максимальне надання самостійності у вирішенні проблеми «надійним учням. Давати їм деякий час спокою для того, щоб самостійно розібратися в собі та ситуації.

Приєм «Холодний душ». Учителю не поспішає з поліпшенням оцінок, навпаки дещо відтягує час. Він не тільки не «поливає бальзамом» зачеплене самолюбство, ущемлені амбіції, але й трохи «підсипає солі» (за А.С. Макаренка).

Сенс прийому «Емоційне погладження» – вселити дитині віру в себе, похвалити за будь-що, навіть незначне; усмішкою, поглядом дати зрозуміти учню, що серце, душа вчителя розкриті і готові піти на емоційний контакт.

Сутність прийому «Анонсування» – спершу обговорити з учнем, що йому потрібно зробити. Це мовби репетиція майбутньої події. Така попередня підготовка створить психологічну установку на можливий успіх, дасть впевненість у своїх власних силах.

У прийомі «Гидке каченя» створити всі можливі умови для розквіту дитини. Необхідно, щоб хтось повірив в неї, забажав допоїти удосконалитися.

Приєм «Миша в сметані» – потрібно, щоб вчасно надійшла допомога як з боку вчителя, так і з боку учнів, потрібно підтримати прагнення дитини стати на ноги, вселити впевненість у власні сили, показати учню, що і вчитель і діти бачать в ньому особистість, яка здатна здолати труднощі.

Сутність прийому «Сходи» або «Стань у стрій» – вчитель веде вихованця поступово вгору. Етапи прийому:

- «Психологічна атака» – переломити стан психологічної напруги;
- «Емоційне блокування» – обмежувати розгортання образи, розчарування, втрати віри у власні сили;
- «Вибір головного напрямку» – встановити центр психологічної напруги дитини, знайти шляхи його нейтралізації;
- «Вибір рівних можливостей» – створити для невпевненого школяра приблизно рівні з однокласниками можливості виявити себе;
- «Неочікуване порівняння» – порівняти роботу, зроблену декількома учнями, при цьому показавши найкращі відмітні якості праці учня, задля якого проводиться цей прийом;
- «Стабілізація» – створити умови, щоб загальна позитивна реакція класу на діяльність учня не стала одноразовою, а, по можливості часто повторювалася.

Приєм «Даю шанс» – раніше підготовлена педагогом ситуація, за якої дитина дістає можливість неочікувана для самої себе розкрити власні можливості, здібності.

Приєм «Сповідь» – розкриття перед учнями стану своєї душі, щире звернення до найкращих дитячих почуттів.

Приєм «Емоційний сплеск» – дати емоційний заряд упевненості в тяжку для учня хвилину, нагадавши йому про його інтелектуальні можливості.

Приєм «Обмін ролями» – вчитель показує дітям, що вони здатні зробити набагато більше, ніж від них очікують.

Приєм «Зараження» – складається з декількох етапів:

- «Позитивна єдність емоційного й інтелектуального фону колективу» – заразити колектив інтелектуальними успіхами;
- «Вибір гносіоносія» – потужного джерела інтелектуального носія;

- «Створення ситуації змагання». Завдання педагога на цьому етапі припускає виявлення гідного «суперника»;

- «Вибір адекватних стимулів змагання». Стимул у цьому прийомі повинен бути привабливим для учнів, при втраті своєї актуальності швидко змінювати свою форму, тобто виступати як рухлива категорія.

Створення ситуації успіху має певний алгоритм:

1. Зняття страху. Допомагає перебороти невпевненість у власних силах.

(«Люди вчать на своїх помилках і знаходять інші шляхи вирішення проблем»).

2. Авансування успішного результату. Допомагає вчителю висловити тверду переконаність у тому, що його учень обов'язково впорається з поставленим завданням. Це, в свою чергу, переконує дитину у своїх силах і можливостях.

(«У тебе обов'язково вийде», «Я навіть не сумніваюсь у позитивному результаті»).

3. Прихований інструктаж дитини про способи і форми здійснення діяльності. Допомагає дитині уникнути поразки. Досягається шляхом побажання. («Можливо краще почати з ...», «Виконуючи роботу, не забудьте про ...»).

4. Внесення мотиву. Показує дитині, заради чого, кого здійснюється ця діяльність, кому буде добре після виконання. («Без твоєї допомоги твоїм друзям не впоратись...»).

5. Персональна винятковість. Визначає важливість зусиль дитини в діяльності, що здійснюється або здійснюватиметься. («Тільки ти міг би...», «Тільки тобі і можу доручити...»)

6. Мобілізація активності або педагогічне виконання. Спонукає до виконання конкретних дій. («Ми дуже хочемо розпочати роботу...», «Так хочеться швидко побачити...»).

7. Висока оцінка деталі. Допомагає емоційно пережити не результат в цілому, а якоїсь окремої деталі. («Найбільше мені сподобалось у твоїй роботі...», «Найбільше тобі вдалося...»).

Вимоги до особистості й діяльності педагога

Для створення ситуації успіху важлива емоційна культура вчителя, його психологічна компетентність, вербальна «інструментовка», наприклад, такі висловлювання педагога :

Це дуже важливо, і в тебе неодмінно вийде...

Саме ти й міг би зробити таку справу...

Це зовсім не складно. Навіть якщо не вийде – нічого страшного...

Починай же! Я впевнений, ти це добре зробиш...

Ось ця деталь вийшла в тебе дуже гарно!

І головне, що необхідно вчителю, який приступає до роботи за педагогічною технологією «Створення ситуації успіху», – створити оптимістичну установку дитини, забути на деякий час про її недоліки, побачити тільки перспективні лінії її розвитку. Безперечно, ця технологія заслуговує на пильну увагу з боку вчителів сучасної школи.

Основними умовами створення психологічного комфорту є: задоволення потреб дитини; створення позитивної атмосфери для досягнення спільних цілей; відчуття рівного серед рівних; сприймання вчителя як друга, порадирика.

Завдання учителя – навчити учнів вірити навіть тоді, коли вони самі в себе не вірять.

Отже, кожна дитина особлива, по-своєму неповторна й обдарована. Звернення вчителя до її найкращих почуттів обов'язково матиме успіх і знайде відгук у дитячих серцях.

Дати дітям відчуття радості праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності – ось наше найперше завдання, бо успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для боротьби з труднощами, бажання вчитися.

Список використаних джерел

1. Створення ситуації успіху. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream>

Світлана Панченко,
проректор КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат психологічних наук, доцент,
Людмила Гончаренко,
консультант КУ «ЦПРПП Лебединської міської ради»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗБУДОВИ ІНСТИТУТУ НАСТАВНИЦТВА ЯК ОДИН ІЗ РЕСУРСІВ НА ШЛЯХУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕРНАТУРИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто роль педагогічної інтернатури у професійному становленні, входженні в професію, адаптації до умов закладу освіти на основі партнерського наставництва. Проаналізовано зарубіжний досвід розбудови інституту наставництва як ресурсу впровадження педагогічної інтернатури в Україні.

Ключові слова: наставник, наставництво, педагогічна інтернатура, професійний розвиток, зарубіжний досвід.

Педагоги здобувають професійні знання, уміння, навички, компетенції впродовж життя, але особливого значення у професійному становленні молодих спеціалістів, які не мають досвіду педагогічної діяльності та потребують супроводу та підтримки, відіграє перший рік роботи. Згідно з нормами статті 23 Закону України «Про повну загальну середню освіту» у закладах освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, педагогічними працівниками, вперше призначеними на посаду передбачається проходження педагогічної інтернатури [9].

У Концепції розвитку педагогічної освіти педагогічна інтернатура тлумачиться як форма післядипломної педагогічної освіти, що передбачає систематичну роботу педагогічного працівника над формуванням та вдосконаленням власної майстерності впродовж першого року професійної діяльності під керівництвом досвідченого педагога-наставника [8]. Таким чином, проходження педагогічної інтернатури для молодого спеціаліста впродовж першого року роботи є обов'язковим та передбачає різні форми професійного розвитку, допомогу педагога-наставника.

Мета статті полягає у вивченні та аналізі функціонування інституту наставництва в освітніх системах розвинених країн як одним із ресурсів для успішного впровадження педагогічної інтернатури в Україні, оскільки педагогічна інтернатура в нашій державі стає важливим етапом професійного зростання у процесі неперервної педагогічної освіти вчителя.

Аналіз сучасної вітчизняної науково-методичної літератури свідчить про те, що проблема наставництва у контексті впровадження педагогічної інтернатури в Україні активно розвивається. Зокрема, особливості організації процесу наставництва у закладах освіти, місію та професійні візії діяльності педагога-наставника розкрито у працях дослідників: І. Новик та О. Венгловська, М. Вовк, Ю. Грищенко, Г. Полякова, Л. Лук'янова, Ю. Лянной, О. Семенов та ін. Вітчизняні напрацювання стануть у нагоді суб'єктам підвищення кваліфікації у галузі освіти реалізувати завдання щодо підготовки наставників, відповідно до мети й завдань Типової програми підвищення кваліфікації педагогів для набуття (вдосконалення) компетентностей зі здійснення наставницької діяльності. Досвід неперервної педагогічної освіти в зарубіжних країнах вивчали Н. Авшенюк, К. Годлевська, Л. Дяченко, К. Котун, М. Марусинець, І. Мінковська, О. Огієнко, Н. Постригач, Я. Пилинський та ін.

Вивчення зарубіжного досвіду запровадження педагогічної інтернатури дало змогу з'ясувати, що педагогічна інтернатура розглядається як форма професійного вдосконалення з метою входження в професію, адаптації до умов закладу освіти на базі поєднання теоретичних знань і практичного досвіду педагогічної діяльності на основі партнерського наставництва [1].

У розрізі міжнародного досвіду з питання розвитку та функціонування інституту наставництва заслуговує на увагу, зокрема, система освіти Великобританії, де педагоги проходять

спеціалізовану підготовку й мають можливість підвищувати кваліфікацію на різних етапах кар'єрного зростання [2].

У британській системі педагогічної освіти особлива увага приділяється підготовці саме вчителів-наставників для молодих фахівців, яких готують за спеціальними програмами, що включає стажування та підвищення педагогічної майстерності. Структуровані програми, апробовані та поетапні, мають на меті сформувати готовність наставників до здійснення адаптації вчителів до професійної діяльності, а також сприяти успішному розвитку фахових компетентностей, професійної мобільності, колективної відповідальності, здатності працювати з дорослими. Українські дослідники, що вивчають досвід Великобританії щодо організації педагогічної інтернатури, зокрема акцентують увагу на цінних освітніх практиках успішної адаптації молодих учителів до реалій педагогічної професії. Відзначається також у дослідженнях, що після завершення університету вчитель-початківець отримує характеристику початку кар'єри та розвитку (career entry and development profile), де відзначені досягнення випускника та напрями удосконалення. З урахуванням цих особливостей наставники, ментори розробляють індивідуальну програму розвитку вчителя, який лише розпочинає кар'єру педагога, на короткострокову та довгострокову перспективу [10, с. 151].

Дослідження досвіду Німеччини вказують також на сформовані нормативні механізми підтримки вчителя-початківця та інституту наставництва. Л. Дяченко, вивчаючи конструктивний досвід організації педагогічного стажування випускника-педагога після навчання в університеті, дійшла висновку, що у цій країні намагаються долати ефект «шоку практичної діяльності», що передбачає проходження педагогом адаптаційного періоду упродовж 18 місяців. У дослідженні зазначено, що значна увага у Німеччині приділяється також підготовці менторів (наставників) для молодих учителів. У нормативно-інструктивних документах земельних Міністерств освіти, науки та культури представлені положення, що відображають роль наставника у школі, його завдання, функції, компетенції, заробітну плату тощо. Ключовим критерієм допуску досвідченого вчителя до наставництва є проходження ним відповідної атестації «Службова оцінка». Це регулярна процедура атестації педагогічних кадрів, яка проводиться кожні 6 років. Відповідно досвідченому вчителю, який готовий працювати наставником, необхідно пройти спеціальні курси підвищення кваліфікації, які проводяться у центрах шкільної практичної підготовки вчителів та центрах підготовки вчителів на базі університетів [3, с. 31-32].

Особлива увага підготовці менторів для молодих учителів приділяється також у Республіці Кіпр. Важливо відзначити, що у країні з 2008 року Університетом Кіпру та Педагогічним інститутом Кіпру розроблено й упроваджено «Програму з навчання новопризначених вчителів середньої освіти та менторів» (педагогічна інтернатура) [3, с. 89-90].

За оцінкою дослідників, цінним досвідом для України є «позитивна освітня практика Угорщини щодо проходження післядипломного стажування вчителів-початківців, які після призначення на посаду мають упродовж 2-4 років пройти етап адаптації». При цьому «особлива увага в Угорщині приділяється підготовці менторів, які здійснюють керівництво педагогічною практикою майбутніх фахівців педагогічного фаху, а також стають наставниками молодих учителів під час проходження педагогічного стажування після завершення закладу вищої освіти». Ментор повинен мати диплом учителя, п'ятирічний педагогічний стаж, свідоцтво про складання екзамену з підготовки менторів та угоду з закладом освіти про виконання своїх обов'язків [10, с. 153-154].

Вивчення зарубіжного досвіду запровадження педагогічної інтернатури дає можливість з'ясувати, що педагогічна інтернатура в освітніх системах економічно розвинених країн розглядається як форма професійного удосконалення з метою входження у професію, адаптації до умов закладу освіти на основі поєднання теоретичних знань та практичного досвіду педагогічної діяльності на основі партнерського наставництва.

У більшості країн така форма професійного удосконалення на первинному етапі педагогічної діяльності має певну специфіку:

- у *Великобританії* інтернатура реалізується як один з ефективних способів забезпечення якості підготовки педагога-бакалавра й адаптації його до умов школи (складається з практики у закладі середньої освіти та кваліфікаційного іспиту);
- у *Німеччині* педагогічна інтернатура має на меті отримання досвіду практичної роботи у школі (включає теоретичне вивчення педагогіки, практичне відпрацювання професійно-педагогічних навичок у школі та складання державного іспиту);
- у *Канаді* педагогічна інтернатура є формою підвищення компетентності педагога-бакалавра та його професійного розвитку у сфері управління класом, спілкування з батьками, розвитку здібностей до викладання, забезпечення підтримки становлення початківця-педагога та збільшення частки нових педагогів у конкретній провінції та конкретній предметній сфері);
- у *США* педагогічне стажування (інтернатура) включає розвиток професійних умінь, необхідних для самостійної роботи у школі, на високому рівні, закріплення теоретичних знань, спостереження за освітнім процесом у школі, самостійна робота, участь у спеціальних семінарах;
- в *Угорщині* післядипломне педагогічне стажування (інтернатура) передбачає наявність інституту менторства, наставництва, його законодавчо-нормативне врегулювання; в Японії результатом проходження післядипломного педагогічного стажування є трьохетапна сертифікація [10, с. 154-155].

Таким чином, у вимірах перспектив широкого запровадження педагогічної інтернатури в Україні доцільно ґрунтовно вивчати зарубіжний досвід, імплемувати цінні конструктивні практики та передбачати негативні ефекти, обґрунтувати рекомендації щодо використання інноваційних ідей. Актуальним та доцільним на часі є нормативне врегулювання професійних функцій, зобов'язань наставників (менторів), обґрунтування вимог до рівня їхнього професіоналізму.

Акцентуємо увагу, що створення та успішне функціонування інституту наставництва можливе за умови вдосконалення нормативно-правової бази, створення та науково-методичний супровід інноваційних майданчиків із запровадження педагогічної інтернатури, розроблення освітніх програм курсів підвищення кваліфікації для молодих фахівців і наставників, котрі сприяють їх професійному зростанню.

Список використаних джерел

1. Вовк М. П., Грищенко Ю. В. Педагогічна інтернатура у професійному становленні вчителя-початківця. Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення: збірник тез доповідей III Міжнар. науково-практ. конф. (наукове електронне видання) 3. 2021. С. 198-200.
2. Мінковська І. Правда про кар'єрний шлях учительства в Англії, можливості для українських педагогів та досвід, який можемо перейняти. 28 грудня 2023. URL: <https://nus.org.ua/articles/pravda-pro-kar-yernyj-shlyah-uchytelstva-v-angliyi-mozhlyvosti-dlya-ukrayinskyh-pedagogiv-ta-dosvid-yakij-mozhemo-perejnyaty/> (дата звернення 15.02.2024).
3. Неперервна педагогічна освіта в зарубіжних країнах: інформаційно-аналітичні матеріали / Авшенюк Н.М., Годлевська К.В., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Постригач Н.О., Пилинський Я.М.; за заг. ред. Н.М. Авшенюк. Київ: ТОВ «ДКС Центр», 2018. 150 с.
4. Новик І., Венгловська О. Кейс для педагога-наставника. Київ. УІРО. 2023. 30 с. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/kejs-dlya-nastavnyka.pdf> (дата звернення 12.02.2024).
5. Новик І., Венгловська О. Наставництво: професійна підтримка та розвиток педагогів. Київ. УІРО. 2023. 111 с. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/nastavnyctvo-posibnyk.pdf.pdf> (дата звернення 12.02.2024).
6. Організація заходів педагогічної інтернатури в закладах освіти: методичні рекомендації для закладів освіти та центрів професійного розвитку педагогічних працівників. УІРО. 2022. 9 с.

URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/redagogical-internship-2022.pdf> (дата звернення 16.02.2024).

7. Полякова Г. Напрями моделювання індивідуальної траєкторії безперервної освіти й самоосвіти педагогічних працівників. *Теорія та методика управління освітою*, № 3, 2010 р. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/28.pdf (дата звернення 13.02.2024).

8. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyiosviti> (дата звернення 10.02.2024).

9. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 10.02.2024).

10. Фахова практика вчителя: національний досвід та європейські цінності: посіб. / Лук'янова Л., Лянной Ю., Семенов О., Вовк М. Київ: Талком, 2023. 237 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13504/1/Fakhova%20prakyka%20vchytelia.pdf> (дата звернення 10.02.2024).

Олена Пашина,

учитель української мови та літератури,

КЗ «Харківський лицей №122 Харківської міської ради»

СТРАТЕГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті розглядаються стратегії педагогічної майстерності вчителя в контексті сучасних викликів освітньої галузі. Зазначено, що у зв'язку з суспільним прогресом зростають вимоги до професійної діяльності вчителів, що вимагає від них ефективної реакції та застосування передових навчальних технологій. Зокрема, зазначається важливість підготовки вчителя до інноваційної діяльності, яка сприяє розвитку творчості та перетворює його на новатора в методиках навчання. Наголошено, що сучасні учні потребують зацікавленості в навчанні та стимулювання їхньої активності, а вчителю варто звертати увагу на їхні інтереси та використовувати відповідні педагогічні методи. У статті також відзначається роль вчителя як фасилітатора, який створює сприятливе середовище для самовиявлення та розвитку учнів, сприяючи їхньому саморозвитку та росту особистості.

Ключові слова. вчитель, інновації, педагогічна майстерність, творчість, гра.

У сучасному світі, де суспільний прогрес породжує нові виклики для освітньої галузі, роль педагога стає критично важливою. Вимоги до професійної діяльності вчителя зростають, і сьогоденній освітній контекст вимагає від нього ефективної реакції на ці виклики. Сучасна освіта спрямована на формування гармонійно розвинутої особистості, застосування передових навчальних технологій і розвиток різноманітних компетентностей серед учнів, таких як критичне мислення, інформаційно-комунікаційна компетентність та медіаграмотність.

Якісний інтерактивний цифровий контент, розроблений вчителем, може значно підвищити ефективність навчання. Підготовка педагога до інноваційної діяльності є важливою для його професійного розвитку, оскільки це сприяє розвитку творчості та перетворює вчителя на новатора в методиках навчання. Сучасні учні потребують зацікавленості в навчанні, тому вчителю варто звертати увагу на їхні інтереси та використовувати відповідні педагогічні методи.

Учитель відіграє роль фасилітатора, який допомагає учневі відкривати світ навчання та розвитку, а не просто передає знання. Він не тільки вчить, але й надихає до саморозвитку, допомагає зрозуміти власні здібності та мрії. Замість тиску чи критики, він створює сприятливе середовище для самовиявлення та росту. Його завдання – не лише формувати, але й

заохочувати, надихати та розвивати учнів. Цей підхід відкриває можливості для створення школи, де кожен учень може розкрити свій потенціал і стати успішною та творчою особистістю. Від сучасного вчителя залежить успіх цього процесу.

Гра стала привабливішою альтернативою читанню підручників, особливо у контексті використання інтерактивного цифрового контенту, який зробив навчання цікавим та пізнавальним, особливо під час дистанційного навчання. Завдання, розроблені в онлайн-сервісах, зацікавляють учнів та підштовхнуть їх до активного вивчення матеріалу. Швидкий розвиток інформаційних технологій зумовив необхідність інновацій у роботі вчителя, що відкриває нові можливості для навчання та виховання учнів[1].

Умови дистанційного навчання також надають вчителям можливість створювати вебквести або онлайн-вправи для ознайомлення учнів з теоретичним матеріалом будь-якої теми. Метою цих заходів є формування навичок критичного мислення, розвиток умінь ефективного пошуку та систематизації інформації. Онлайн-вправи також дозволяють закріпити або оцінити знання учнів, вивчені на уроці.

Для візуалізації методів навчання вчителі можуть використовувати такі сервіси [2]:

1. Онлайн-сервіс для створення інтерактивних вправ різних типів, який допомагає вчителям розробляти різноманітні вправи для учнів, а учням закріпити вивчений матеріал граючі-LearningApps.

2. Сервіс для створення ребусів різного рівня складності, з можливістю генерації декількох варіантів- Rebus1.com.

3. Сервіси для створення та складання пазлів, що розвивають образне і логічне мислення, увагу, пам'ять та уяву, допомагають правильно сприймати зв'язок між частиною і цілим- Jigsawplanet.com та Jigsaw Puzzle.

4. Сервіс, який дозволяє створювати хмари слів, що візуально відтворюють групу слів або афоризмів, тверджень на єдиному зображенні, що сприяє кращому їх сприйняттю та запам'ятовуванню- Word Art. За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми у більш наочний спосіб, що сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації.

Завдання такого типу допомагають учням перевірити та закріпити отримані знання в ігровій формі, що сприяє формуванню пізнавального інтересу до будь-якої теми.

QR-коди використовуються для кодування різноманітної інформації, і вони стали популярними засобами навчання завдяки своїй легкості використання та доступності у сучасному світі, де більшість людей мають смартфони.

Для спільної роботи в інтернеті, щоб учні обмінювалися коментарями та іншою інформацією на віртуальних дошках використовують сервіси Padlet і Linoit.

Дозволяє розміщувати інформацію у зрозумілому та креативному вигляді, а також ділитися нею з учнями інтерактивна робоча поверхня Coggle. Такі ментальні карти можна створювати як результат будь-якої проектної роботи, використовувати як випереджальні домашні завдання або як елемент самостійної роботи. Вони доповнюють урок та стають актуальними під час дистанційного навчання [2].

В умовах дистанційного та змішаного навчання, в період воєнного стану сучасною інноваційною формою є віртуальний туристичний квест проведення екскурсії для учнів[4].

Зі свого досвіду організації і проведення квест-екскурсій в умовах війни можна відзначити, що ця форма дає змогу викликати й утримати інтерес в учнів до інформації, яка подається в процесі екскурсії, від початку до кінця заходу; паралельно формують знання з меграмотності, учні ознайомлюються з визначними мистецькими пам'ятками, історичними об'єктами та подіями, з містом і його мешканцями, культурними традиціями і народною творчістю; квест як навчальна гра не дозволить нудьгувати та не виключає користування улюбленими гаджетами (для орієнтування, для виконання індивідуальних завдань, для відмічання на чек-пойнті, для отримання підказки)[5].

У навчальному процесі дуже важливою є використання інтерактивних вправ, таких як «Споживай інформацію відповідально». Ця вправа спрямована на розвиток інформаційно-цифрової компетентності та навичок критичного мислення учнів щодо інформації, яку вони зустрічають у медіа. Шляхом аналізу новинних статей, відеороликів чи соціальних медіа-публікацій учні можуть оцінювати їх достовірність та обговорювати можливі наслідки впливу цієї інформації на суспільство. Така вправа допомагає учням вчитися відрізняти факти від спекуляцій та розвиває їхню критичну обізнаність у світі медіа.

Додатково, важливою є інтеграція інформаційних технологій у навчальний процес. Використання сучасних інструментів та онлайн-ресурсів дозволяє педагогам створювати цікаві та інтерактивні уроки, які залучають увагу учнів та сприяють їхньому активному залученню до процесу навчання[3].

Зростання ролі інформаційних технологій у сучасному суспільстві зумовлює необхідність підготовки учнів до життя в цифровому віці. Вчителі повинні стимулювати учнів до розуміння та використання цифрових інструментів, а також розвивати навички критичної оцінки інформації, що надходить до них через різноманітні медіа-джерела.

Таким чином, перехід до високотехнологічного інформаційного суспільства відкриває нові горизонти, де якість людського потенціалу та рівень освіченості стають ключовими для економічного та соціального розвитку країни. Педагоги мають важливу роль у підготовці учнів до життя в цьому сучасному інформаційному середовищі, де вміння працювати з інформацією та критично оцінювати її мають вирішальне значення.

Список використаних джерел

1. Адаптивна хмаро орієнтована система навчання та професійного розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти: монографія / Дем'яненко В.М., Мар'єнко М.В., Носенко Ю.Г., Семеріков С.О., Шишкіна М.П.; за наук. ред. М.П. Шишкіної. Київ: Педагогічна думка, 2020. 183 с.

2. Биков В.Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти / [Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання](https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2010_9_4). 2010. 9. С. 9–15. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2010_9_4

3. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. Біологія і хімія в школі. 2003. № 2. С. 8–9.

4. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії стратегії: зб. матер. IV Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 27 жовт. 2022 р. / за заг. ред. І.М. Савченко, В.В.Ємець. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2022. 309с.

5. Пометун О., Пироженко Н. Інтерактивні технології навчання. Київ: АПН, 2002. 134 с.

Вікторія Перлик,

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація: у статті розглянуто нормативно-правові документи щодо формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти, розкрито проблему формування ціннісних орієнтирів у закладах освіти, проаналізовано чинники, які впливають на здобувачів освіти при формуванні у них ціннісних орієнтирів. Наведено приклади класифікацій ціннісних орієнтирів та окреслено шляхи формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти у відповідності до законодавчих та нормативних документів.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтири, здобувачі освіти, сучасна освіта.

За останні десятиріччя як в нашій країні, так і за кордоном проблема цінностей і ціннісних орієнтирів набула особливої актуальності. Ці поняття є об'єктом дослідження багатьох наук, зокрема, філософії, психології, соціології, що говорить про їхню складність та багатоплановість.

Цінності за П. Менцером це те, що почуття людини диктує визнати важливішим над усім, і до чого можна прагнути, ставитися з повагою та визнанням.

Ціннісні орієнтації – це певна сукупність ієрархічно пов'язаних між собою цінностей, які задають спрямованості людському життю. У філософському енциклопедичному словнику ціннісні орієнтації – «важливі елементи внутрішньої структури особистості, які закріплені життєвим досвідом особистості, всією сукупністю його переживань» [9].

Аналізуючи наукові дослідження, вважаємо, що ціннісні орієнтації людини складаються в певну систему. Серед всієї ієрархії цінностей можна виділити ті, які є загальнолюдськими, або глобальними, тобто властиві переважній більшості людей, наприклад: Свобода, Праця, Творчість, Гуманізм, Солідарність, Чесність, Вихованість, Інтелігентність, Сім'я, Нація, Народ, Діти. Зниження значення цих цінностей у суспільстві викликає серйозні занепокоєння [1].

Ціннісні орієнтації особистості не тільки визначають мотивацію індивідуальної поведінки, але й складають світогляд людини. Ціннісні орієнтації молоді формуються в процесі виховання і навчання. Причому навчання має на меті не стільки повідомити конкретні знання в певній галузі, скільки відтворити культурні і історичні нормативи, які сприяють самореалізації особистості. Через виховання здійснюється трансляція (передача) ціннісних орієнтацій від покоління до покоління, як на вербальному, так і на невербальному рівнях.

Мета статті: дослідити поняття ціннісних орієнтирів та окреслити шляхи формування у здобувачів освіти ціннісних орієнтирів.

У ході історичного розвитку сформувався цілий ряд механізмів, з допомогою яких здійснюється передача цінностей через покоління. Серед них чільне місце посідає: сім'я, церква, мистецтво, література, культура. Цінності можуть засвоюватися людиною як свідомо, так і несвідомо (людина не може пояснити чому віддає перевагу одним цінностям над іншими). Саме тут відкриваються великі можливості для підміни одних цінностей іншими.

Сучасні соціологічні дослідження свідчать про те, що за останні роки більшість молодих людей починають переорієнтовуватися на матеріальні цінності. Їх досить сильно приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь в управлінських структурах. Поряд із цим можна спостерігати також і тенденцію росту інтенсивних духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової культури, історії своєї сім'ї, народу [1].

Ціннісні орієнтації формуються в процесі засвоєння людиною певного соціального досвіду і проявляються в її переконаннях, інтересах.

Єдиної класифікації цінностей у сучасних наукових дослідженнях не існує. Саме тому дослідники класифікують цінності по-різному: 1) за об'єктом засвоєння – матеріальні, морально-духовні; 2) за метою засвоєння – егоїстичні, альтруїстичні; 3) за рівнем узагальненості – конкретні, абстрактні; 4) за способом вияву – ситуативні, стійкі; 5) за роллю в діяльності людини – термінальні, інструментальні; 6) за змістом діяльності – пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.); 7) за приналежністю – особистісні (індивідуальні), групові колективні, суспільні, загальнонародні (національні), загальнолюдські. Найбільш поширеною класифікацією цінностей на філософському рівні вважається розподіл на релігійні, етичні, естетичні, логічні й економічні. У соціологічному аспекті цінності розглядаються як нормативи або регулятори діяльності. Тут їх доцільно розділяти на цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-цілі, цінності-засоби. У психологічному аспекті існують класифікаційні моделі, у яких цінності структуруються за предметом або змістом об'єктів, на які вони спрямовані (соціально-політичні, моральні, економічні і інші); за суб'єктом ставлення (суспільні, цінності соціальних груп, колективні, індивідуальні) [7].

Згідно з класифікацією цінності поділяють на: 1) абсолютні – доброта, любов, правда, справедливість, гідність, свобода, чесність; 2) національні – патріотизм, національна гідність, державотворчі прагнення, історична пам'ять, змагання до єдності; 3) громадянські – права і свободи, обов'язки, соціальна гармонія, повага закону; 4) сімейно-родинні – подружня вірність, турбота про дітей, стосунки у сім'ї, пам'ять предків; 5) особистісні – риси характеру, поведінка, стиль приватного життя. Серед численних класифікацій цінностей поширеною є розмежування цінностей на дві групи: 1) колективістські – вони об'єднують цінності, які відповідають способу життя в колективі; 2) індивідуалістські – включають цінності, які характеризують інтереси конкретного індивіда. Цінності складають основу життєдіяльності – це історично складені модули, способи зв'язку свідомості й буття людини і світу [9].

Упродовж останніх десятиліть активізувалося вивчення Концептуальних засад формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей. Зміни у ціннісних орієнтаціях молоді вимагають перегляду всієї системи освітньої роботи у закладах освіти, інноваційних підходів до впровадження нових форм і методів роботи із здобувачами освіти. Цілковитою є необхідність створити таку систему цінностей, яка стала б орієнтиром у вихованні молодого покоління. Важливим критерієм в цій системі є духовність людини, а саме: втілення в її світоглядних орієнтаціях сподівань, прагнень, ідеалів, духу народу, нації, що визначає спрямованість особистісних потреб і зумовлює її провідний життєвий вибір, свідоме сприйняття гуманістичного шансу мети людської життєдіяльності. За таких умов постає завдання свідомого вибору та усвідомлення нових патріотичних та демократичних ціннісних орієнтацій, ціннісних ідеалів, ціннісного світогляду молодими громадянами.[10] Відтак, узагальнюючи сказане, можна зробити висновок, що формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти є однією з найбільш актуальних проблем освітньої галузі, вирішення якої забезпечить якість освітнього процесу, що є можливим лише при послідовному моделюванні всієї освітньої системи шляхом використання нестандартних форм, методів та засобів навчання. Заклад загальної середньої освіти є одним з найбільш значущих сфер освітньої діяльності здобувачів освіти та має потужний потенціал в області формування ціннісного світу дітей. При цьому слід звернути особливу увагу на формування та розвиток згуртованості учнівського колективу, взаєморозуміння здобувачів освіти і вчителів; культурних потреб учнів, національної та громадянської спрямованості особистості учнів; потреби кожної дитини у постійному самовдосконаленні; позитивної мотивації у здобувачів освіти на здоровий спосіб життя, бажання займатися спортом, громадською діяльністю в закладі освіти.

Ціннісні орієнтири, що закладені в основу Нової української школи, системно та послідовно відображені у Державному стандарті початкової освіти(2018 р.) та Державному стандарті базової середньої освіти(2020 р.) [5].

Висновки. Отже, формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти в сучасному українському суспільстві проявляється в одночасному впливі на особистість молодої людини різних факторів та таких соціальних інституцій як: сім'я, заклад освіти, ЗМІ, група однолітків. Системна, планомірна робота педагогічних колективів закладів загальної середньої освіти, досвід педагогічних працівників, особистісно компетентнісний підхід щодо організації освітнього та виховного процесу є вирішальними у формуванні ціннісних орієнтирів здобувачів освіти [6].

Список використаних джерел

1. Бутківська Т.В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. *Цінності освіти і виховання* : наук.-метод. зб. / за заг. ред. О.В. Сухомлинської; АПН України. К., 1997. С. 27–31.
2. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті. К., 1997.
3. Долинська Л.В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: навч. посіб. / Л.В. Долинська, Н.П. Максимчук. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

5. Концептуальні засади реформування середньої школи. Нова українська школа. МОН України. 2016 . ». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya/novaukrainska-shkola
6. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ МОН України від 06.06.2023 №527. URL: <https://drive.google.com/file/d/1B-dJsxljilNxfuy3ijq5n4ZVPeo>
7. Соціологія: ціннісні орієнтації молоді. Реф. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology>
8. Український науковий журнал. Освіта регіону. Політологія психологія комунікації. 2011. 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/648>
9. Філософський енциклопедичний словник. URL: <https://9.slovaronline.com/>
10. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. Львів: Кальварія, 2003.

Олена П'єцух,

вихователь Шосткинського ЗДО № 12 «Росинка»
Сумської області

ТЕХНОЛОГІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У АКТИВНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розглянуто особливості формування дослідницької та природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку шляхом організації пошуково-дослідницької діяльності в роботі з дітьми та її вплив на гармонійний розвиток особистості.

Ключові слова: пошуково-дослідницька діяльність, експериментування, дошкільники, дослідницька компетентність, природне довкілля.

Сьогодні стає все більш очевидним, що ефективність сучасного суспільства базується не просто на знаннях, а на інтелекті та творчості людей. Зростають вимоги до таких якостей особистості, як відкритість новому досвіду, вміння знаходити рішення у нестандартних ситуаціях, творче ставлення до дійсності.

На думку багатьох дослідників, для покращення диференційованого сприйняття дітьми предметів та явищ навколишнього середовища, доцільно організовувати пошуково-дослідницьку діяльність. За допомогою пошуково-дослідницької діяльності у дітей формуються власні судження, більш розгорнені уявлення про взаємозалежність явищ навколишньої дійсності, розвивається здатність розрізняти особливості предметів, визначати їх якості та властивості, причинно-наслідкові зв'язки, що, у свою чергу, сприяє формуванню впевненості дошкільника у власних силах і діях, викликає почуття задоволення, посилює переконання, підвищує самооцінку.

Актуальність даного питання визначається концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Закону України « Про освіту», «Про дошкільну освіту», у яких проголошено побудову навчально-виховного процесу на засадах інтеграції, гуманізації.

Над проблемою організації дослідницької діяльності дошкільників в Україні працювали: Н.Яришева, З.Плохій, Н.Лисенко, Г.Беленька, Н.Кот, С. Єлманова, які розробили структуру, умови та зміст дослідної діяльності з дошкільниками. Проведенню дослідів з дошкільниками надавали великого значення Є.М.Водовозова, Є.І.Тихєєва, вважаючи, що в процесі проведення дослідів діти повинні спостерігати, діяти, мислити, робити самостійні висновки.

М.М.Подд'яков вважає, що у експериментально-дослідницькій діяльності дитина виступає як своєрідний дослідник, який самостійно впливає різними способами на навколишні явища і предмети для ефективнішого їх пізнання і освоєння. Під час експериментальної діяльності створюються ситуації, які дитина вирішує за допомогою власних досліджень і, аналізуючи, робить висновок, самостійно пізнаючи той або інший закон чи явище. Учений розробив загальну стратегію пізнавальної діяльності дошкільників. М.М.Подд'яков виділяє два основних види пізнавально-пошукової діяльності дошкільників.

Перший характеризується тим, що активність в процесі діяльності повністю походить від самої дитини. Вона виступає як її повноцінний суб'єкт, самостійно будуючи свою діяльність: ставить цілі, шукає шляхи і способи досягнення. В цьому випадку дитина в дослідницькій діяльності задовольняє свої потреби, свої інтереси.

Другий вид пізнавально-пошукової діяльності організовується дорослим, який виділяє суттєві елементи ситуації, навчає дитину визначеному алгоритму дій.

Отже, на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти використання дослідницької діяльності в умовах закладів дошкільної освіти характеризується розробкою і впровадженням різних програм, методик та технологій, що використовують різні засоби пізнавального розвитку дітей дошкільного віку.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності оновлення підходів до пізнавальної діяльності дошкільнят, використання сучасних форм та методів організації пошуково-дослідницької діяльності дітей для активного розвитку дошкільників.

Життя доводить, що в умовах, які весь час змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина гнучка, креативна, здатна використовувати нові ідеї та задуми. Важливо організувати діяльність дітей так, щоб через експериментальну, дослідницьку діяльність, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з об'єктами діти одночасно оволодівали новими знаннями, вміннями та навичками. Останнє тісно пов'язано з практичними перетвореннями об'єктів природи, які набувають характеру експериментування, нескладної пошуково-дослідницької діяльності. Завдяки такому пізнанню природи під керівництвом вихователя дітьми здійснюється досить глибока самостійна діяльність з об'єктами та явищами, відбуваються їх різноплановий аналіз, порівняння, зіставлення. Діти усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки, самостійно будують гіпотези, активізуючи тим самим уявну та мовленнєву діяльність. Дошкільники із задоволенням приймають участь у досліджах, спостереженнях за об'єктами, які розвивають пам'ять, увагу, вчать логічно мислити. Дитина не може споглядати, вона прагне активної взаємодії з навколишнім середовищем. Безпосередній контакт дитини з предметами дає змогу малюкові пізнати ті властивості, якими вони різняться. А це, у свою чергу, породжує у дитини безліч питань. Отже, світ, який ледь відкрив свої таємниці, пробуджує у маленької людини допитливість, бажання пізнати більше.

Мій досвід роботи з дітьми дошкільного віку показує, що в дитячій творчості часто виникає суперечність між радісними, цікавими, часто неочікуваними переживаннями, що викликані сприйманням навколишнього світу й можливостями відображення цих почуттів. Тому для творчого розвитку дошкільників, їх креативних здібностей, я пропоную дітям різні види діяльності: експериментування та дослідницька діяльність, спостереження, милування, споглядання, творчі ігри та театралізована діяльність тощо. Експерименти та досліді, які проводяться під час різних видів діяльності, дають широкі знання про природні об'єкти і явища, задовольняють допитливість дитини. Під час роботи з дітьми я застосовую різноманітні прийоми: обстеження, практичні дії з предметами, запитання пошукового характеру, розповіді свої і дітей, пояснення і показ, художнє слово, розглядання ілюстративного матеріалу, замальовування спостережуваних явищ і об'єктів. Усе це не лише привчає вихованців виконувати вказівки, а й спонукає їх самостійно аналізувати явища, віднаходити причини й зв'язки, робити певні висновки. Висловлюючи припущення у своїх міркуваннях, діти мають почуватися вільно, розкуто, навіть, якщо сумніваються в істинності своїх суджень.

Як показує практика, діти із задоволенням беруть участь у експериментах та дослідницькій діяльності, бо проведений хоча б один раз практичний експеримент, дає набагато більше користі, ніж багаторазове повторення теорії. Саме наочність розширює можливості навчання. Експериментуючи, дитина дістає змогу «почаклувати», пропустити враження крізь себе. Вона стає свідком дивовижних перетворень звичайних речей, починає інакше ставитися до них, поповнює

власну скарбничку життєвого досвіду. Проведення експерименту сприяє формуванню креативності, розвитку творчості дошкільника.

Готуючись до пошуково-дослідницької діяльності я, насамперед, виявляю обсяг знань дітей про певні природні явища. Питання «Як ви гадаєте, яка з повітряних кульок важча: та, що наповнена повітрям, чи порожня?» або «Де швидше замерзне вода: в пляшці, у снігу, чи на поверхні снігу?», дають дітям можливість висунути свої припущення. Потім переходимо до досліду та підтверджуємо або змінюємо висловлену раніше версію.

Експериментування – це важливий шлях пізнання, їх цінність у тому, що діти не одержують готові знання від мене. Досліджуючи те чи інше явище, діти отримують знання у певній послідовності. У них формуються чіткі усвідомлені уявлення: вода і лід - одні й ті ж речовини, які змінюються залежно від умов.

Залучення дітей до проведення дослідів має дуже велике значення для розвитку їхньої спостережливості і допитливості, виховання у них правильного і активного ставлення до об'єктів і явищ природи. За допомогою елементарних дослідів можна показати дітям такі явища неживої природи як замерзання води, утворення райдуги, утворення хвилі, перетворення снігу й льоду на воду. Через досліди діти усвідомлюють значення чистої води, чистого повітря для всього живого на Землі. Вчать берегти воду, очищувати її.

Для пробудження зацікавленості до нового, фантазії, творчості, формування позитивної мотивації пізнання я організовую пошуково-дослідницьку діяльність для дітей як на заняттях по ознайомленню з природним довкіллям, під час прогулянок, екскурсій, так і на заняттях художньо-естетичного спрямування (малюванні, ліпленні, аплікації, конструюванні, художній праці).

У тематику занять природничого спрямування я включаю такі проблеми: боротьба із забрудненням води, повітря, ґрунту; правила поведінки в природі; подорож краплинки води; квіти-барометри; промені сонця грають у краплинках роси; взаємозв'язок тварин, птахів з природою; охорона рідкісних видів рослин і тварин.

Під час організації занять художньо-естетичного спрямування я розкриваю дітям таємниці фарби, води, свічки, снігу, піску, знайомлю з властивостями паперу, картону, природного та покидькового матеріалу.

Один із найпоширеніших і найдоступніших для дітей засобів, що спонукає їх до пізнання – проблемні запитання, які стимулюють розвиток продуктивного мислення шляхом розв'язання завдань, поставлених проблем і дають новий пізнавальний результат. Проблемні запитання я використовую на всіх заняттях для зворотного зв'язку між новими і попередньо засвоєними знаннями. Наприклад: який сніг швидше тане – чистий чи брудний? Де влаштовують собі гнізда шпаки, для яких не вистачає шпаківень?

Створюючи проблемні ситуації, я стимулюю допитливість дітей, спонукаючи їх до практичного пошуку відповіді, осмислення причинних зв'язків та залежностей. Разом з тим я вчу дітей обґрунтовувати свої судження, висловлені припущення; підводжу їх до самостійних висновків, використовуючи прийоми порівняння, зіставлення нових знань з уже наявними. Діти повинні подумати, згадати, порівняти. Наприклад: сніг буває вологий, сипкий, промерзлий, ніжний, як іній. Чому сніг здається нам то сірувато-димчастим, то іскристим, то синювато-срібним. І лише після роздумів, спостережень, аналізів вони можуть перевірити свої відповіді.

В роботі з дітьми використовую мовні логічні завдання – розповіді-загадки про природу, відповіді на які діти дають лише тоді, коли чітко усвідомлять зв'язки і закономірності в природі. За допомогою мовних завдань я ставлю дитину в ситуацію, коли вона змушена застосовувати різні прийоми: порівняння, аналіз. Це активізує самостійність, вміння знаходити шляхи розв'язання завдань, робити висновки. Логічні завдання використовую для закріплення набутих знань, для підготовки дітей до сприймання нового матеріалу, складнішого за змістом, для розвитку дотепності. Наприклад: прийшла я до знайомого садівника в гості. Він повів мене у сад. Весна

надворі, сонечко пригріває, а дерева неначе снігом вкриті - білі-білі стоять. Хто здогадався, в який сад ми прийшли? Чому дерева були білі?

В епоху інформаційного суспільства діти не тільки оволодівають знаннями, але й вміннями добувати їх самостійно, оперувати ними, вільно орієнтуватися в навколишньому середовищі, креативно вирішувати проблемні ситуації. Саме на розвиток таких якостей особистості орієнтує педагогів дошкільних навчальних закладів Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, наголошуючи при цьому на важливості особистісно-орієнтованого процесу навчання, в основі якого покладено забезпечення розвитку всіх сторін особистості вихованця, розкриття та реалізацію його здібностей.

Як бачимо, впровадження дослідницької діяльності у практику роботи закладів дошкільної освіти сприяє розвитку інноваційної особистості, яка так потребує наше суспільство. Така діяльність має величезний розвиваючий потенціал і є однією з найбільш успішних при ознайомленні дітей зі світом природи, формуванню в них природоохоронної поведінки. В процесі її реалізації дошкільники навчаються розуміти цей безмежний світ і встановлювати з ним гармонію, відокремлювати головне від другорядного, прекрасне від потворного. Вихованці одержують можливість задовольнити властиву їм пізнавальну активність та допитливість, розвивати дослідницькі навички, які навчають не лише орієнтуватися у характері роботи і спланувати свої дії, а й формують вміння співпрацювати в колективі. Це має суттєве значення для майбутньої їхньої трудової діяльності. Разом з тим, дослідницька діяльність у природі дозволяє вихованцям відчувати себе вченими, першовідкривачами.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Наказ МОН від 12.01.2021.
2. Беленька Г.В. Дитина в довкіллі: метод. посіб. Для вихователів дітей дошкільного віку. Київ: Сім кольорів, 2014. 56 с.
3. Беленька Г. Експериментування – крок до пізнання: *Дошкільне виховання*. 2007. 5. С.7–10.
4. Гнізділова О. А. Дослідно-експериментальна діяльність дітей з природними об'єктами в умовах ДНЗ. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 106 с.
5. Калуська Л. В.Сухомлинський про розвиток пізнавальних інтересів у процесі дослідно-пошукової діяльності дитини. *Палітра педагога*. 2008. 5. С. 7–9.
6. Лисенко Н.В. Організація пошуково-дослідницької роботи в дитячому садку. К.:РУМК. 1990.
7. МихайлеченкоТ. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. 7. С. 42–48.
8. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників: метод. посіб. Київ: Дошкільне виховання, 2002. 127 с.
9. Плохій З.П. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи). *Дошкільне виховання*. 2010. № 7. С. 6–10.

Оксана Пилипець,
вихователь-методист
КЗ дошкільної освіти, (ясла-садок) «Казка»
Тростянецької міської ради Сумської області

РОЛЬ КЕРІВНИКА У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості особистісно-професійної компетентності сучасного керівника закладу дошкільної освіти. Висвітлені вимоги щодо рівня професіоналізму та ефективності в управлінні освітнім закладом.

Ключові слова: особистісно-професійна компетентність, керівник зразкового закладу дошкільної освіти, управління закладом дошкільної освіти.

Соціально-економічна і політична трансформація світу, а разом з ним і України, встановила більш жорсткі вимоги до роботи вищих керівних кадрів. На сьогодні керівник освітньої установи повинен бути насамперед професіоналом, мати набір якостей організатора та людяності. Серйозні соціальні та економічні перетворення в суспільстві можна провести лише за умови суттєвого підвищення якості управління, що передбачає надання більшої свободи керівникам держустанов у їх діяльності, свободи в розпорядженні державними ресурсами, у визначенні тактичних і оперативних цілей, проведенні цілеспрямованої кадрової політики, постійної самоорганізації та самовдосконалення. Змінюються принципи підходу до управління, бюрократична залежність та ієрархічна підпорядкованість уже не виправдовують себе, виникає нагальна потреба пошуку нових підходів керівництва [4].

Ефективність управління багато в чому визначається відповідністю індивідуальних рис керівника тим ролям і функціям, які він покликаний виконувати в організації. У найбільш загальній формі вимоги до керівника відбиваються у соціальних ролях, запропонованих йому закладом. Це, зокрема можуть бути ролі лідера, адміністратора, планувальника. Використовується і більш детальна класифікація ролей керівника: мислитель, штабний працівник, організатор, кадровик, вихователь, постачальник, громадський працівник, новатор, контролер, дипломат.

До особистісних характеристик керівника, що безпосередньо зв'язані з його суб'єктивними якостями, природженими, придбаними або розвинутими здібностями, потрібно віднести: інтелект, що характеризує розумові здібності та розвиток особистості; домінантність, впевненість у собі, емоційна урівноваженість і стресостійкість; креативність, або здатність до творчості; цілеспрямованість, прагнення до досягнення мети; заповзятливість, готовність до обґрунтованого ризику; рішучість, готовність брати на себе відповідальність; надійність у відносинах з підлеглими, керівництвом і клієнтами; товариськість, уміння працювати з людьми; здатність максимально використовувати можливості співробітників шляхом їхнього правильного розміщення і мотивації.

Особливо важливим для організації є наявність у керівника якостей лідера.

Лідерство – це виникнення особливого статусу в менеджера або іншого члена групи. Цей статус характеризується відношеннями, в основі яких лежать довіра, авторитет, високий рівень кваліфікації, готовність підтримувати в усіх починаннях, особисті симпатії, спроможність вчитися і переймати досвід. Лідерство є об'єктивним явищем, яке характеризує відносини між людьми в групі. Воно породжується потребами і практикою неформального управління. Лідерство може проявлятися по-різному, але завжди в групі є людина, яка користується особливим авторитетом і довірою в більшості її членів. Ця довіра народжується як результат її людських якостей, кваліфікації, відношення до справи і до людей. Людина, яка має такий статус у групі, зветься лідером.

Відношення лідера можуть збігатися з формальними повноваженнями менеджера. У такому випадку менеджер поєднує в собі і посаду, і лідера. Але відношення лідера і посадових повноважень можуть не збігатися і навіть вступати в протиріччя одне одному. Тоді виникає конфліктна ситуація, яку нерідко доводиться спостерігати в практиці управління колективами. У зв'язку з цим у менеджера з'являються два варіанти уникнути конфлікту: або досягнути у своїй практичній діяльності лідерства, що можливо, якщо дослідити і зрозуміти причини і рушійні сили виникнення такого статусу; або побудувати відносини з неформальним лідером таким чином, щоб вони не вели до конфлікту, а ще краще, щоб вони доповнювали та посилювали формальну діяльність менеджера. Це одна з важливих сторін мистецтва управління.

Прояви і характер лідерства залежать від багатьох факторів. Серед них головну роль відіграють особисті якості людини — не тільки менеджера, а й кожного з членів групи. В лідерстві важлива роль належить психологічним особливостям людини. Часто причиною виникнення відносин лідерства виступають такі риси характеру, як чесність, впевненість, оптимізм, ентузіазм, порядність, переконливість, та ін. Але було б неправильним пов'язувати лідерство тільки з

індивідуальними особливостями людини. Це явище групової діяльності і прояву відносин, що виникають у процесі цієї діяльності.

У менеджменті важливим є те, як повинен поводитися керівник підприємства, котрий є лідером, які засоби впливу і стиль поведінки найбільш ефективні для спрямування зусиль колективу на досягнення цілей організації [5].

Що визначає сучасного керівника освітнього закладу?

1. Зорієнтованість.

Суттєва ознака керівника – його неповторність. Він має бути провідником педагогічної майстерності, філософом освітнього процесу. Керуючись принципами демократизму, лібералізму та гуманізму, керівник має стимулювати педагогів до творчої діяльності.

2. Звички.

Ефективність керівника, його звички скажуть промовисто, ніж будь-які слова. Розглянемо, який погляд на сучасного керівника пропонує Стівен Кові, автор книги «7 звичок надзвичайно ефективних людей». Ці 7 звичок поранжено відповідно до наповнення зрілості від залежності («ти піклуєшся про мене») до незалежності («я несу відповідальність і покладаюся лише на себе») і далі до міжособистісної залежності («ми можемо це зробити»):

1. Бути активним.

2. Здатність бачити результат роботи на її початку.

3. Починати з найголовнішого.

4. Вважати «твоя перемога – моя перемога».

5. Спершу намагатися зрозуміти, а потім шукати розуміння.

6. Діяти спільно. Коли група людей працює разом, намагаючись зрозуміти певне явище, вони досягають синергізму.

7. «Гострити лезо» – інтегрує в себе всі попередні звички. Це процес, який містить фізичний, ментальний, духовний та соціальний аспекти життя людини, навичка постійно оновлювати себе, щоб підтримувати високий рівень працездатності.

3. Спосіб мислення.

Спосіб мислення, особиста зрілість та досвід, отриманий у протистоянні різним викликам і випробуванням, формують позитивний ґрунт для зростання керівника [3, с. 14-17].

Яку ж професійну компетентність повинен мати сучасний керівник?

Управлінська компетентність – це наявність професійних знань та практичного досвіду в сфері управління закладом, організації колективної освітньої, методичної, наукової та суспільної діяльності. За цим визначенням стоїть готовність і здатність керівника закладу освіти діяти у насиченому стресом середовищі, талант організатора і психолога, зрештою, харизма лідера.

Зразковий заклад освіти – це результат роботи керівника над розвитком закладу. Те, як він організував управлінські процеси, впливає на якість освіти у закладі, який він очолює.

Керівник зразкового закладу освіти:

- приймає рішення – від одноосібного до спільного;

- комунікує за схемою «керівник-підлеглий» – від вказівок та контролю до делегування та самостійності;

- орієнтується не на процеси, а на людей.

Керівник зразкового закладу освіти уміє мотивувати працівників, працює над їхнім розвитком, уміє взаємодіяти із засновником та усіма учасниками освітнього процесу.

Хороший керівник робить справи правильно, а от керівник зразкового закладу освіти робить правильні справи! Тому він не боїться, йому не соромно перед людьми, він не залежить від чужої думки, не керується у своїх діях інстинктом натовпу, стереотипним мисленням, не відчуває заздрості, корисливості, агресії. Він віднаходить у кожному працівнику ті людські якості, які роблять його вільним та позитивно позначаються на педагогічній діяльності.

У зразковому закладі освіти керівник – лідер, який веде за собою колектив до досягнення спільної мети. Він відданий справі, випромінює енергію та ентузіазм, надихає, пробуджує азарт, підтримує високу мотивацію.

Частиною роботи керівника закладу освіти, як менеджера, є формування стратегічного бачення розвитку закладу. Стратегічне управління закладом реалізується через два напрями – розбудову внутрішньої системи забезпечення якості освіти та стратегічне планування. Перший дає змогу вивчати та оцінювати освітній процес як систему, а другий – визначити напрями діяльності в середньостроковій і довгостроковій перспективі. У зразковому закладі освіти є і перший, і другий.

У час інформаційно-комунікаційних технологій у зразковому закладі освіти побутує інформаційне управління. Керівник такого закладу користується достовірними інтернет-ресурсами або внутрішньою мережею закладу, в якій зібрані нормативно-правові, інструктивно-методичні, діагностичні, навчально-методичні, дидактичні та інші засоби. Вони унормовують, упорядковують, скеровують і координують, наповнюють і оновлюють змістовно, корегують діяльність усіх служб закладу: адміністративно-господарську, медичну, педагогічну, психологічну тощо [2].

Підсумовуючи все вище сказане, слід відзначити, що керівник зразкового закладу освіти має бути лідером, щоб наштовхувати працівників на повноцінну роботу та досягати високих результатів. Він повинен створити сприятливі умови співпраці для всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Никифорова В. Г. Управління персоналом: навчальний посібник. Одеса, 2013. 275 с.
2. Омеляненко Н., Третяк В., Філоненко О., Карась Ю. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти: електронний poradnik для директора ЗДО. 2021. URL: <https://ezavdnz.expertus.com.ua/914602>
3. Рейпольська Ольга. Хто керує? Як керує? або Портрет сучасного керівника закладу дошкільної освіти. Практика управління дошкільним закладом. 2020. № 7. С. 14-17.
4. Роль керівника, як лідера. URL: <http://referat-ok.com.ua/work/rol-kerivnika-jak-lidera>
5. Роль керівника в організації. Особистісні характеристики керівника, вимоги до нього як до лідера. Режим доступу: <http://surl.li/qlbej>

Олена Пироженко,
викладач іноземної мови
відокремленого структурного підрозділу «Роменський фаховий коледж
Сумського Національного аграрного університету»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ЗАНЯТЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто використання та запровадження в навчальному закладі інновацій, нетрадиційного навчання – насамперед використання нестандартних (нетрадиційних) занять. Досліджено особливості організації та проведення нестандартних уроків з англійської мови для студентів закладів фахової передвищої освіти, як запоруки формування їх комунікативної компетентності.

Ключові слова: нестандартні заняття, комунікативні компетенції, інноваційний підхід, пізнавальна діяльність, вдосконалення вмінь та навичок.

Як відомо, основною метою вивчення іноземної мови, в першу чергу є формування комунікативної компетенції студентів. Та ми, як викладачі, не повинні забувати, що важливо не лише навчити студента спілкуватися на іноземній мові, але і виховувати бажання вдосконалювати

свої знання, вміння та навички. Необхідно також вдосконалювати і розвивати граматичні навички, навички аудіювання та читання.

Звісно, що в даний час перед викладачем розкривається багато можливостей, що допомагають в роботі. Тобто викладач для досягнення своїх цілей може використовувати як новітні технічні засоби навчання, Інтернет, так і різноманітні освітні джерела. Але слід пам'ятати, що основною формою навчальної діяльності є навчальне заняття. Саме правильна побудова заняття дає позитивний і очікуваний результат. Адже вивчення іноземної мови без відвідування самої країни, носія цієї мови, є дуже важкою і кропіткою справою.

Якщо зробити методичний аналіз сучасних форм та проведення нестандартних уроків, то з'являються підстави стверджувати, що всі вони можуть успішно використовуватися в процесі навчання інформатики в старшій школі. Якщо проводити лише однотипні уроки, то це призведе до зниження активності учнів та притупляє їхню увагу [2, с. 15].

Ось чому заняття є основною організаційною формою навчальної діяльності, а викладач - основним носієм іноземної мови. І вже саме використання викладачем різних типів занять та різноманітних форм і методів роботи на занятті неодмінно спонукатиме до підвищення ефективності навчання.

Все це заслуговує на особливу увагу, оскільки у студентів спостерігається потреба у створенні власного світогляду, прагнення до дорослості, спрямованість до самоствердження в колективі та суспільстві, а також бурхливий розвиток уяви, фантазії, бажання постійно пізнавати щось нове і незвідане. Для того, щоб процес навчання був більш ефективним, потрібно використовувати нові інформаційно-комунікаційні технології, які сприяють більш глибокому баченню, розвивають особистість, формують творчість та мислення [3, с.17].

Одним із ефективних засобів, який передбачає створення найкращих умов для саморозвитку, життєтворчості особистості, є нестандартні заняття. Саме підготовка та проведення таких занять дають позитивні результати в процесі вивчення англійської мови. Багатоваріативність, гнучкість форм організації різних видів діяльності забезпечує позитивну емоційну атмосферу під час занять, сприяє згуртуванню колективу, а також дає можливість виявити творчих, обдарованих молодих людей.

В педагогічній літературі чіткого визначення «нестандартний урок» не існує. І проблема розвитку пізнавальних інтересів цікавила багатьох визначних педагогів, таких, як: А. Алексюка, О.Бєляєва, Л. Гордона, О. Синицю, О. Сухомлинського, В. Онищука, О. Савченка та інших. Однак через багатоплановість ця проблема не підпадає під однозначне вирішення. Формування стійких і глибоких інтересів у студентів є завданням першого плану. Актуальність проблеми полягає в тому, щоб через упровадження нестандартних форм навчання виховувати в підлітків пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови. Проблемою нестандартних форм навчання займалися і А.Бородай, Ю. Мальований, О. Дорошенко, С. Ніколаєва, О. Тернопільський, І. Підласий та інші. Але аналіз наявної літератури показав, що не всі аспекти варіативності заняття вивчені.

Мета статті – дослідити особливості організації та проведення нестандартних уроків, розглянути їх види та характеристики, з'ясувати роль і значення нестандартних уроків в фаховій передвищій освіті.

Нетрадиційна форма заняття дає можливість не лише посилити інтерес студентів до вивчення іноземної мови, але і розвивати їхні творчі здібності, самостійність, навчати студентів працювати з різними джерелами знань, показувати і застосовувати свої поза аудиторні інтереси та захоплення, а також оцінити роль знань і побачити їхнє застосування на практиці.

Нестандартним уроком називається імпровізоване навчальне заняття, яке має нетрадиційну структуру. Назви нестандартних уроків дають деяке уявлення про цілі, завдання, методику проведення таких занять [3, с.9].

І завданням викладача при підготовці до нестандартного заняття є допомога в розкритті творчих здібностей; реалізація знань, вмінь і навичок; організація самостійної роботи студентів, створення на заняттях атмосфери емоційного піднесення; залучення інтересів і захоплень до навчального процесу.

Нетрадиційне заняття – це перш за все результат творчого пошуку викладача, і на питання, як створити таке заняття на будь-яку тему, яким правилам підпорядкувати цей процес, які рекомендації можуть йому допомогти у вирішенні цієї професійної проблеми, може дати відповідь лише вивчення та ознайомлення з різними типами, формами проведення нестандартних занять, що розробляються і практично реалізуються самим викладачем.

Виділяють такі види нестандартних занять:

1. Заняття-лекції.
2. Заняття, пов'язані з фантазією (театралізовані).
3. Заняття, що імітують які-небудь види діяльності (екскурсія).
4. Заняття, з ігровою змагальною основою (вікторина, KBK).
5. Заняття з трансформацією стандартних способів організації (семінари, заліки).
6. Заняття з оригінальною організацією (взаємонавчання, монолог).
7. Заняття – аналогії певних дій (суд, аукціон).

Екскурсія – це така форма організації навчання, яка об'єднує навчальний процес з реальним життям і забезпечує студентам через їх безпосередні спостереження знайомство з процесами, предметами і явищами в їх природному оточенні, а також знайомство з мистецтвом.

Заняття - конференція – це іншими словами, збори, нарада, обговорення певних проблеми. Така форма уроку вимагає використання сукупності різних методичних прийомів і засобів навчання.

Заняття – диспут (від латинського – суперечка) завжди включає в себе якийсь предмет суперечки, тобто зіткнення різних точок зору, обговорення того чи іншого питання, проблеми з метою правильного розв'язання.

Проектне заняття сприяє не лише формуванню комунікативної компетенції а й вихованню почуття колективізму, відповідальності за кожний зроблений крок, як індивідуальний крок, так і участь в групі в процесі роботи над проектом.

Заняття-інтерв'ю – своєрідний діалог з обміну важливою інформацією. На такому занятті, як правило, студенти оволодівають певною лексикою, вчаться вести діалог англійською мовою.

В сучасних умовах навчання іноземної мови набуває все більш гостру необхідність вирішення важливих педагогічних і методичних завдань, метою яких є розширення кругозору студентів, прищепити їм прагнення оволодіти знаннями ширше, ніж пропонує обов'язкова програма.

Заняття подорож має задовольняти вимоги, що висувуються до ігор-мандрівок: пересування гравців у просторі; оформлення території відповідно до змісту гри; повідомлення студентам пізнавальної інформації у захоплюючій формі; чітке формулювання завдань на кожній зупинці впродовж гри; вироблення шкали оцінювання виконаних гравцями завдань; оформлення карти-схеми, на якій позначено маршрут учасників групи.

Заняття-вистава – це творча робота, яка сприяє формуванню і комунікативних навичок спілкування і розкриттю індивідуальних творчих здібностей студентів. Взагалі використання художніх творів зарубіжної літератури на уроках англійської мови удосконалює як навички вимови так і забезпечує комунікативну, пізнавальну, естетичну мотивацію.

У закладах фахової передвищої освіти повинен відбуватися постійний пошук, мета якого – знайти нові форми і прийоми, що дозволяють злити в єдиний процес роботу всієї освіти, розвитку і виховання дітей на всіх етапах навчання.

Ні для кого не секрет, що нетрадиційні форми занять з англійської мови реалізуються, як правило, після вивчення будь-якої теми чи декількох тем, виконуючи функції навчального контролю. Такі заняття проходять в незвичайній, нетрадиційній обстановці. Подібна зміна звичної обстановки доцільна, оскільки вона створює атмосферу свята при підведенні підсумків виконаної роботи, знімає психологічний бар'єр, що виникає в традиційних умовах через страх зробити помилку.

Навчальний процес та методика організації уроку мають будуватися таким чином, аби заохочувати учнів до самостійної творчої діяльності, засвоюючи нові знання та використовувати їх успішно на практиці [4, с.24].

Як вважає І. І. Чорна «використання нетрадиційних форм організації навчання являється досить ефективним, оскільки акцент переноситься з використання звичайних систематичних вправ на активну розумову діяльність студентів на заняттях з іноземної мови, що є неодмінною умовою для формування їхньої професійної мобільності в процесі навчання у вищому навчальному закладі» [5, с.218].

Розглядаючи нестандартні заняття, психологи відзначають дві основні психологічні особливості. По-перше, в процесі таких занять з'являються нові можливості спілкування між викладачем та студентом. По-друге, нестандартні заняття, безперечно, сприяють розвитку пізнавальних процесів у студентів. Для них нетрадиційна форма заняття – це перехід в інший психологічний стан, це зовсім інший стиль спілкування, протягом якого, як викладач, так і студенти, отримують безліч позитивних емоцій, сприйняття себе в іншій якості, показ своїх нових знань, тобто нові обов'язки і відповідальність, свою самостійність і можливість реалізувати себе через ці нові завдання.

Висновки. Як підсумок зазначимо, що використання нетрадиційної форми навчання на заняттях з іноземної мови:

- стимулює інтерес студентів до вивчення іноземної мови;
- сприяє розвитку пізнавального і комунікативного інтересу;
- розкриває прагнення до самостійної роботи по вивченню іноземної мови як на самому занятті, так і в поза аудиторний час;
- дозволяє диференціювати навчання з метою поглиблення знань з іноземної мови;
- сприяє глибокому сприйняттю нового матеріалу, або закріпленню вивченого.

Оволодіти комунікативною компетенцією англійської мови, не перебуваючи в країні, мову якої ми вивчаємо, справа дуже важка. Тому важливим завданням викладача є створення реальних і уявних ситуацій спілкування на уроці іноземної мови з використанням різних прийомів роботи.

Отже, ефективність навчального процесу багато в чому залежить від вміння викладача правильно організувати заняття і вірно вибирати ту чи іншу форму проведення заняття.

В цьому дуже допомагають нетрадиційні форми занять з англійської мови. Нетрадиційні форми проведення занять дають можливість не лише підвищити інтерес студентів до вивчення іноземної мови, а й надавати можливість їм розкриватися, розвивати їх творчість, самостійність. І в першу чергу підвищувати мотивацію до вивчення предмету та розширювати кругозір в цілому.

Використання нестандартних занять робить процес навчання інтенсивним та жвавим, тому, що створює атмосферу змагання, виховує вміння працювати в колективі в групах, і взагалі, співпрацювати.

Звичайно, протягом нетрадиційних занять активно виконується основне завдання вивчення іноземної мови – це навчання говорінню.

Список використаних джерел

1. Антипова О., Рум'янцева Д., Паламарчук В. У пошуках нестандартного уроку. *Початкова школа*. 2011. № 1. С.65-69.

2. Максименко, І. Шляхи формування мотивації на уроці. *Педагогічна майстерня*. 2013. 17. С.12–15.

3. Малишев К. Нестандартний урок в школі та їх аналіз (продовження). *Шкільна бібліотека*. 2010. 8. С.9–17.

4. Чернишов О. Сучасний урок: синтез традицій та інновацій. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2011. 12. С.24–28.

5. Чорна І. Використання нетрадиційних форм організації навчання на заняттях з іноземної мови як важлива умова формування професійної мобільності майбутніх економістів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. 60. С.216-218.

Діана Пінчук,

старший викладач кафедри професійної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Анотація. *Цифрова трансформація відкриває нові горизонти для мистецької освіти, пропонуючи педагогам широкий спектр інноваційних можливостей. У цій анотації розглядаються ключові аспекти використання цифрових технологій у навчальному процесі мистецтва, а також виклики, з якими стикаються педагоги в цьому контексті. Аналізується вплив віртуальної реальності, онлайн-курсів, співпраці на колаборативних платформах та необхідність адаптації до нових технологій. Висвітлюються ключові аспекти збереження балансу між традиційними та цифровими методами навчання, а також необхідність постійного професійного розвитку педагога в умовах інтенсивних змін цифрового середовища.*

Ключові слова: мистецька освіта, цифрова трансформація освіти, педагог, адаптація, професійний розвиток.

З кожним роком технології стають більш доступними та інтегрованими у наше повсякденне життя. Усі зміни, які відбуваються в суспільстві, відображаються в освітньому процесі. Традиційне навчання з цифровими технологіями – це не тренд, а вимога часу. Цифровізація навчання дозволяє збільшити віртуальну мобільність учнів. Застосування сучасних технологій в освіті відіграє нині важливу роль у створенні необхідних умов для саморозвитку учнівської молоді, активізації творчих здібностей, формування необхідних компетентностей.

Цифровізація освіти залежить від об'єктивних умов та сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства. У зв'язку з цим, роль цифрових інструментів у навчанні мистецтва зростає, що потребує постійного оновлення знань та навичок педагогів. Мистецтво та технології постійно змінюються і вдосконалюються. Для педагогів є важливим бути в курсі новітніх тенденцій та використовувати їх у навчанні [1].

Система освіти, застосовуючи нові технологічні інструменти та необмежені інформаційні ресурси, повинна навчитися ефективно їх впроваджувати в освітній процес. Практика онлайн-курсів і змішаного навчання створює поле безмежних освітніх можливостей, що орієнтує на якість освіти для кожної людини, незалежно від місця проживання, умінь, але відповідно до її інтересів і можливостей.

У вітчизняних школах усіх форм навчання цифровізація носить скоріше вимушений аніж зважений і добровільний характер. Порівняно з практикою європейських колег цифровізація в Україні є вимушеним, тимчасовим кроком в умовах війни. Але, з огляду на непередбачуваність ситуації в Україні може виникнути потреба в цифровізації освітнього процесу протягом тривалого періоду.

Сучасні виклики, цифрова реальність, що стала невіддільною частиною нашого життя, певне переформатування мистецької освіти в режим онлайн навчання, мотивують педагогів поглиблювати свої знання в напрямку використання сучасних цифрових технологій в роботі. Цей процес вимагає творчого спрямування засвоєння нових знань та навичок.

Мета статті – вивчення впливу цифрової трансформації на мистецьку освіту, її вплив на професійний розвиток педагога, а також визначення нових можливостей та викликів, що виникають у зв'язку з цим процесом.

Завдання статті полягають в аналізі сучасних тенденцій у цифровій трансформації мистецької освіти; вивченні ролі цифрових технологій у навчальному процесі та їх впливу на здобуття мистецької освіти; з'ясування нових можливостей для педагогів, що надає цифрова трансформація в мистецькій освіті та визначення основних викликів та перешкод, з якими стикаються педагоги у процесі впровадження цифрових технологій у навчанні мистецтва.

За останні роки значно зросла кількість досліджень, предметом яких є різні теоретичні та практичні аспекти цифрової трансформації в освіті, які стали предметом дослідження зарубіжних вчених, зокрема Дж. Мазурека; Н. Веріни та Дж. Тітко, Дж.Б. Вільямсона, Р. Ейнона та Дж. Поттера та ін. Наукові розвідки з проблеми цифровізації освіти та цифрової компетентності здійснюють і вітчизняні науковці В. Биков, М. Лещенко, Л. Тимчук; І. Іванюк та О. Овчарук; С. Карплюк; І. Кучерак; О. Медведовская; В. Сухонос, Ю. Гаруст, Я. Шевцов; К. Січкаренко та ін. Зокрема, у праці А. Джурило та О. Шпарик досліджено роль ІКТ в освіті як ключового компонента освітніх систем ЄС, США та України. У науковій розвідці О. Шпарик окреслено концептуальні засади цифрової трансформації освіти європейських країн та США та уточнено значення термінів «оцифрування», «цифровізація», «цифрова трансформація». Дослідниця С. Толочко теоретично обґрунтувала напрями цифровізації закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти, сутність і специфіку цифрової компетентності педагогів в умовах дистанційного навчання. У працях О. Дуценко проаналізовано поняття «цифрова трансформація освіти», описано сучасний стан цифрової трансформації освіти та систематизовано досвід учених щодо використання цифрових технологій в освітньому процесі. На основі цих праць можна зробити висновок, що удосконалення, впровадження і розвиток сучасних цифрових технологій та їхнє широке застосування істотно впливають як на характер наукових досліджень, так і на освіту загалом.

Цифровізація в освіті – створення єдиного цифрового середовища, яке об'єднує всіх суб'єктів освітньої та наукової діяльності, що забезпечує простір для комунікації та обміну даними, значно зменшить бюрократичне навантаження системи освіти і науки та спростить управлінські процеси, які відбуваються в них [2]. Застосування цифрових технологій в освіті сьогодні є однією з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Цифрові технології дозволяють інтенсифікувати освітній процес, зробити його мобільним, диференційованим та пристосованим до реалій сучасності. А найголовніше, цифрові технології уможливають забезпечення неперервності навчання в умовах – пандемії, військових збройних конфліктів [7].

Наскрізним для змісту освіти має бути посилення інформаційно-комунікаційної підтримки, інформаційної та інформатичної підготовки учнів, студентів і вчителів; впровадження ІКТ у викладання та навчання всіх дисциплін закладів освіти.

Розвиток мистецької освітньої галузі в Україні шляхом використання цифрових технологій є ключовим засобом забезпечення широких можливостей вільного розвитку особистості, про що йдеться в законі України «Про освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року тощо [2].

В епоху цифрової трансформації мистецька освіта переживає період інтенсивних змін, відкриваючи перед педагогами як нові можливості, так і виклики для їх професійного розвитку.

Педагоги повинні бути готові до постійного оновлення своїх методів навчання, використання новітніх інструментів та інтеграції цифрових технологій у свою практику.

Однією з головних нових можливостей є доступ до різноманітних інтерактивних інструментів та онлайн-ресурсів, які розширюють можливості учнів у творчому вираженні та розвитку своїх художніх здібностей. Наприклад, цифрові медіа-технології дозволяють створювати мультимедійні роботи, інтерактивні інсталяції та віртуальні тури по музеях, що робить процес навчання мистецтву більш цікавим та захопливим.

Завдяки інтернету та цифровим платформам, педагоги мають можливість отримати доступ до широкого спектру мистецьких ресурсів з усього світу. Це включає в себе онлайн-курси, вебінари, відеоуроки, віртуальні екскурсії в музеї та галереї, а також інтерактивні додатки для навчання. Проте одним із викликів є здатність відібрати якісний та підходящий контент серед величезного обсягу інформації, а також забезпечити, щоб він відповідав освітнім потребам учнів.

Цифрові технології дозволяють педагогам створювати інтерактивні навчальні матеріали та віртуальні середовища, які забезпечують учням можливість взаємодіяти з мистецтвом у новий спосіб. Наприклад, інтерактивні мистецькі інсталяції або віртуальні музеї дозволяють учням досліджувати твори мистецтва. Завдяки використанню цифрових технологій та інтерактивних методів навчання, педагоги можуть збільшити зацікавленість учнів у мистецькому процесі. Від ігрових елементів до онлайн-змагань та спільного творчого процесу – цифрові інструменти можуть зробити навчання більш захоплюючим.

Цифрова трансформація в мистецькій освіті також сприяє створенню нових форматів навчання, які відкривають доступ до мистецьких знань і навичок для широкої аудиторії, які можуть бути доступні в будь-який час та з будь-якого місця.

Варто наголосити на тому, що цифрова трансформація створює виклики для педагогів, пов'язані з необхідністю адаптації до технологічного середовища, який змінюється та розвитком цифрових компетенцій. Педагоги повинні постійно вдосконалювати свої навички у використанні новітніх технологій та розробляти стратегії для інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес [3].

Крім того, зростає значення міждисциплінарного підходу до мистецької освіти в умовах цифрової трансформації. Педагоги повинні активно співпрацювати з фахівцями з інших галузей, таких як програмування, дизайн і технології, щоб створювати інноваційні навчальні програми, що відповідають сучасним вимогам і потребам учнів.

Існують виклики, пов'язані з розвитком критичного мислення та креативності в умовах великого обсягу інформації, що доступна в інтернеті. Педагоги повинні навчити учнів аналізувати та оцінювати різноманітні джерела інформації, а також стимулювати їх творчий підхід до вирішення завдань у мистецькому процесі.

Одним із способів вирішення цих викликів є використання інтерактивних технологій, таких як віртуальна реальність та розширена реальність, які дають змогу створювати імерсивні навчальні середовища та сприяти активному залученню учнів до навчального процесу.

Цифрова трансформація вимагає від педагогів постійного вдосконалення їх цифрових навичок. Вони повинні бути здатні використовувати різноманітні цифрові інструменти та платформи для створення інтерактивних навчальних матеріалів, співпраці з учнями в онлайн-середовищі, а також виявляти і усувати можливі технічні проблеми, що виникають під час навчання.

Отже, цифрова трансформація в мистецькій освіті вимагає від педагогів гнучкості, креативності та постійного самовдосконалення. З одного боку, вона відкриває нові можливості для розвитку мистецьких здібностей учнів та підвищення їх мотивації до навчання, а з іншого – ставить перед педагогами завдання адаптації до цифрового середовища, що швидко змінюється, та постійного вдосконалення своїх професійних компетенцій.

Список використаних джерел

1. Биков, В. Ю. (2019). Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. В.Г. Кремень, О.І. Ляшенко (Ред.), *Матеріали методологічного семінару НАПН України «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку»*. 20-26.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas> .
3. Кучерак, І. Цифровізація та її вплив на освітній простір в контексті формування ключових компетентностей. Інноваційна педагогіка, (2). 2020, 91-94. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/22/part_2/22.pdf.
4. Цифрові трансформації в освіті, культурі та мистецтві: нові можливості й досвід: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 12 вересня – 23 жовтня 2022 року. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 128 с.
5. Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ: колективна монографія / за ред. В.Ю. Бикова, О.П. Пінчук. К.: ФОП Ямчинський О.В. 2019. 186 с.
6. Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. семінару, Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О.Е. Коневщинської, О.В.Овчарук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.
7. Шпарик, О. Концептуальні засади цифрової трансформації освіти: європейський та американський дискурс. Український педагогічний журнал, (4), 2022. 65-76. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-65-76>.

Сергій Пішун,

доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка, кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДІЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Анотація. *Стаття присвячена реалізації діяльнісного підходу у формуванні універсальних навчальних дій учнів на уроках музики. У роботі розглянуто основні принципи діяльнісного підходу та його застосування в контексті навчання музики. Аналізуються конкретні етапи та методи впровадження діяльнісного підходу в освітній процес на уроках музики. Розглядаються різні форми організації уроків, що ґрунтуються на принципах активної взаємодії учнів з музичним матеріалом, а також методи стимулювання творчого мислення й самостійної активності учнів.*

Ключові слова: діяльнісний підхід, універсальні навчальні дії, уроки музичного мистецтва.

Процес змін в українському сучасному соціумі спричинив не тільки модернізацію вітчизняної освіти, але й обумовив необхідність переосмислення ключових принципів організації освітнього процесу. Створення умов для успішної адаптації молодого покоління до сучасного інформаційного середовища та нових соціальних реалій неминуче вимагає глибокого перегляду не лише методів навчання, але й суті освіти взагалі.

У педагогічному аспекті теоретичне обґрунтування діяльнісного підходу простежується в працях І. Беха, Л. Зайцевої, П. Копосова. Як психолого-педагогічне явище діяльнісний підхід знайшов обґрунтування в роботах сучасних українських науковців Г. Атанова, Н. Гузій, Б. Сусь та ін. Незважаючи на актуальність теми, вона знаходиться на стадії становлення.

Універсальні навчальні дії визначають здатність особистості вчитися, пізнавати, співпрацювати в цьому процесі та перетворенні навколишнього світу. Тому робота з формування універсальних навчальних дій як психолого-педагогічної складової освітнього процесу дасть змогу

розв'язати чимало гострих проблем шкільного навчання, а саме: низького рівня навчальної мотивації та пізнавальної ініціативи учнів, спроможності учнів регулювати навчальну та пізнавальну діяльність, недостатньої сформованості загально-пізнавальних і логічних дій.

Універсальні навчальні дії є здатністю людини до саморозвитку й самовдосконалення шляхом свідомого й активного засвоєння нового соціального досвіду. У більш вузькому значенні цей термін можна визначити як сукупність дій учня, що забезпечує його культурну ідентичність, соціальну компетентність, здатність до самостійного засвоєння нових знань і вмінь, включно з організацією цього процесу.

Функціями універсальних навчальних дій виступають:

1. Забезпечення можливості учнів самостійно здійснювати діяльність, ставити навчальні цілі, шукати та використовувати необхідні засоби й способи їх досягнення, контролювати й оцінювати процес і результати діяльності.

2. Створення умов для розвитку особистості та її самореалізації на засадах готовності до безперервної освіти, толерантності життя в полікультурному суспільстві, високої соціальної та професійної мобільності.

3. Забезпечення успішного засвоєння знань, умінь і навичок формування картини світу та компетентності в будь-якій предметній галузі пізнання.

Використання діяльнісного підходу на уроках музики в школі має численні переваги, які сприяють більш ефективному та плідному навчанню учнів. Діяльнісний підхід на уроках музики спрямований на активну участь учнів у творчих та практичних діях. Він ставить своїм завданням не лише передачу інформації, а й стимулювання та розвиток особистісних, творчих та музичних навичок учнів, які можуть виконувати творчі завдання, експериментувати з різними музичними елементами, такими як ритм, мелодія, гармонія та тембри. Важливо, щоб учні відчували свою активну роль у процесі навчання, розвивали музичний смак і власний творчий підхід до музики.

Саме діяльнісний підхід ставить за мету активізацію пізнавальних процесів через різноманітні види діяльності: спільне музикування, виконання пісень, рольові ігри, створення музики тощо. Це сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу та збагаченню досвіду учнів.

Детально розглянемо переваги цього підходу:

– *сприяє розвитку творчого мислення учнів*, які мають можливість самостійно та колективно творити музику, розробляти власні аранжування та експериментувати зі звуками. Це сприяє розвитку креативності та індивідуального музичного вираження. На початкових етапах творчого розвитку дитини важливу роль відіграють уява та мислення, досвід та інтуїція, розум та емоція. Отже, своєрідність дитячої творчості полягає не стільки у створенні нових музичних образів і настроїв, скільки в особливому поєднанні й перебудові відомих способів і засобів дії [3, с. 6];

– *забезпечує формування соціальних навичок учнів через організацію роботи в групах та колективне музикування*. Учні вчаться співпрацювати, слухати одне одного, взаємодіяти та вирішувати спільні завдання, що важливо для розвитку комунікативних навичок;

– *дозволяє учням взаємодіяти з різноманітними жанрами та стилями музики*, вивчати традиції різних культур, упроваджувати сучасні технології в музичний процес. Це допомагає збагачувати їхній музичний досвід та розуміння різноманітності музичного світу;

– *допомагає враховувати індивідуальні особливості кожного учня*. Учителі можуть адаптувати завдання та активності, враховуючи рівень здібностей, інтересів та потреб кожного учня, зокрема це стосується музично-ритмічної, хореографічної діяльності. Музично-ритмічна діяльність молодших школярів, на думку Г. Безвиненка, базується на природному та привабливому для дітей ігровому процесі, який має включати в себе музику, театралізацію, пантоміму, пластику та танець [2].

– *робить уроки музики цікавими та захопливими для учнів.* Активна участь у музичних проектах, творчій діяльності та експериментах сприяє підтримці зацікавленості учнів у вивченні музики. Творча активність молодших школярів у навчально-музичній діяльності визначається як особистісне виховання, виражає пізнавальне, оцінне самовираження дитини в музиці. Творча активність характеризується підвищеним інтересом до музичної діяльності, яскравим вираженням художньої уяви. Підходи до творчості на будь-якому рівні дитини чи підлітка ґрунтуються на двох взаємопов'язаних і одночасних установках: одна – засвоєння певних норм, видів творчості, музичних конструкцій та їх варіантів, а друга – організація середовища для подолання пасивності та створення несподіванок [1; 4].

Ці переваги роблять діяльнісний підхід ефективним і цінним інструментом для вчителів музики в школах, сприяючи розвитку учнів як музичних особистостей. Універсальні навчальні дії є методичною концепцією, спрямованою на розвиток в учнів знань і навичок у різних галузях. Застосування діяльнісного підходу на уроках музики може сприяти більш ефективному навчанню та різнобічному розвитку учнів, що має свій прояв у здатності до аналізу структури композиції, виділення основних музичних елементів (мелодії, ритму, гармонії), порівняння стилів музики, наприклад, бароко і класики, або різних музичних жанрів, створення власних музичних композицій, мелодій або текстів, використання творчих методів для вираження емоцій через музику.

Зазначимо, що одноманітність емоційно-почуттєвих переживань призводить до внутрішнього конфлікту, відчуття невдоволеності, втоми і внутрішньої агресії. Сенситивність дошкільного й молодшого шкільного віку акумулює необхідність інтенсифікації розвитку саме емоційної сфери, посиленого впливу на всі аспекти чуттєвого сприйняття життя [5].

Нові підходи до організації та проведення уроку музики орієнтують педагога-музиканта на використання сучасних педагогічних технологій. У зв'язку з цим акцентуємо увагу на нетрадиційних формах проведення уроку, які здебільшого активізують учнів у процесі сприйняття музики. Ураховуючи вікові особливості, учитель музики має проводити різні види уроків, до яких учні виявляють особливий інтерес. Великою популярністю у школярів користуються уроки-дискусії, диспути, уроки-роздуми, інтегровані уроки, при чому роль музичного мистецтва в них повинна бути провідною.

Необхідно активно працювати над трансформацією технологій освіти та змісту навчальних програм, зокрема, ставити акцент на розвитку критичного мислення, інформаційної грамотності та навичок креативного використання знань. Принципове значення має насичення уроку високохудожнім матеріалом, оскільки все, що лунає на уроці, виховує певне ставлення до музичного мистецтва, формує смак і музичну культуру. На сучасному етапі педагог-музикант має право обрати будь-яку програму з музики, яка має різне музичне наповнення, що включає приклади композиторської та народної музики.

Потрібно створювати уроки та навчальні матеріали, які відповідають потребам інформаційного суспільства, де активно використовуються сучасні технології, у тому числі онлайн-ресурси та інтерактивні методи навчання.

Наочні, цікаві, яскраві уроки сприяють залученню уваги учнів, покращенню їхнього розуміння теми й засвоєнню матеріалу. Ефективне використання візуальних засобів, інтерактивних завдань та цікавих прикладів стимулює інтерес до навчання, сприяє активній участі та збільшує запам'ятовування інформації. Такий підхід допомагає формувати позитивне ставлення до навчання й розвиває навички самостійного мислення учнів, систематично й цілеспрямовано вибудовує музичний смак особистості. Урахування впливу середовища за допомогою введення до змісту уроків позапрограмної музичної інформації дає змогу змінити принципи та переконання школярів і виховати їхнє пізнавальне-ціннісне ставлення до музики. Крім того, слід зазначити, що успішність освітнього процесу в контексті формування музичного смаку молодших підлітків на

сучасному етапі здебільшого залежить від активної взаємодії вчителя та учня, їхнього спілкування, а також спільного пошуку вирішення різноманітних музично-освітніх проблем.

Діяльнісний підхід забезпечує проведення цікавих уроків, сприяє розвитку творчих здібностей учнів, їх критичного мислення та здатності до розв'язання проблем. Використання різноманітних навчальних методів і засобів дозволяє краще адаптувати процес навчання до індивідуальних потреб кожного учня. Це сприяє створенню творчого середовища, де діти відчують себе важливими учасниками освітнього процесу, а не лише спостерігачами.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми формування творчої особистості. Збірник наукових праць за матеріалами Регіональної науково-практичної конференції 28 квітня 2010. Луганськ, 2010. 147 с.
2. Безвиненко Г. В. Розвиток музично-ритмічних здібностей дітей молодшого шкільного віку на уроках з хореографії: методичні рекомендації. Київ : НПУ, 2018. 28 с.
3. Гальчук К. В. Проблема формування розвитку творчої активності розвитку молодших школярів у процесі навчально-музичної діяльності. *Мистецтво та освіта: новації і перспективи*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), Чернігів, 8 грудня 2022 р. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2022. 184 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Освіта України. 2001. С. 4–6.
5. Малашевська І.А. Підготовка майбутніх педагогів-музикантів до впровадження музикотерапії у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»* : наук.-теорет. зб. Вип. 27. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 171–175.

Даниїл Пліско,

викладач циклової комісії зеленого будівництва та СПГ
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж

Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова

ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ BIM-МОДЕЛЕЙ У ПРОЄКТУВАННІ НАЗЕМНОГО ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Анотація. Ця стаття присвячена дослідженню інтеграції BIM-технологій у процес проєктування наземного громадського транспорту з використанням зелених технологій. Автор розглядає важливі принципи проєктування сучасного громадського простору, зокрема максимальну екологічну безпечність та збільшення зелених зон міст, використовуючи нетрадиційні методи озеленення. Дослідження описує використання BIM-технологій у процесі створення моделі зупинки, включаючи імпорт моделі до інших програмних засобів для створення реалістичних рендерів та деталізації озеленення. Результати дослідження підкреслюють важливість інтеграції BIM-технологій для оптимізації та покращення виробничих процесів у сферах проєктування, будівництва та озеленення громадського транспорту.

Ключові слова. технології, проєктування, будівництво, озеленення, громадський транспорт.

Важливими принципами проєктування сучасного громадського простору є максимальна екологічна безпечність та збільшення зелених зон у містах за допомогою нетрадиційних методів озеленення. До сучасних нетрадиційних методів озеленення відносять озеленення штучних основ, вертикальне озеленення, мобільне озеленення та інші технології, спрямовані на зменшення забруднення навколишнього середовища, розширення зелених зон, оптимізацію використання водних ресурсів та зменшення вуглецевого викиду у атмосферу [1, 2, 3]. З огляду на вищесказане, проєктування сучасного громадського простору має враховувати ці принципи для відповідності

концепції сталого розвитку, яка є однією з ключових проблем ХХІ століття та є предметом уваги ООН [4].

Необхідним аспектом проектування будь-якого елементу простору є використання BIM-технологій. Наприклад, під час проектування екозупинки використовувалися BIM-технології за допомогою програмного забезпечення "ArchiCAD" для розробки ескізних рішень. У процесі використано різні елементи конструкції, такі як: стіни, колони, балки, перекриття, 3D-сітка та джерела світла. Спочатку були створені основні стіни, вибравши в панелі інструментів "Конструювання" елемент "Стіна" та налаштувавши її параметри, включаючи матеріали, що використовуються для перекриття, яке служить дахом. Було використано три види стін та перекриття: блок 150 з двостороннім склом, блок 150 з двосторонньою металевою сіткою та ГКЛ С 111 метал. Для кожної деталі встановлено розміри у відповідних параметрах. Також для балок були обрані розміри та матеріали у відповідних параметрах. Елемент 3D-сітки було використано для створення озеленення, налаштувавши розміри, висоту розміщення та матеріали в панелі інструментів. Озеленення було запропоновано на даху та внутрішній стороні стін. Освітлення було вибрано з бібліотеки діалогу параметрів та розміщено на внутрішній стороні перекриття (даху). Після моделювання отримуємо об'ємне зображення моделі зупинки (рис. 1).

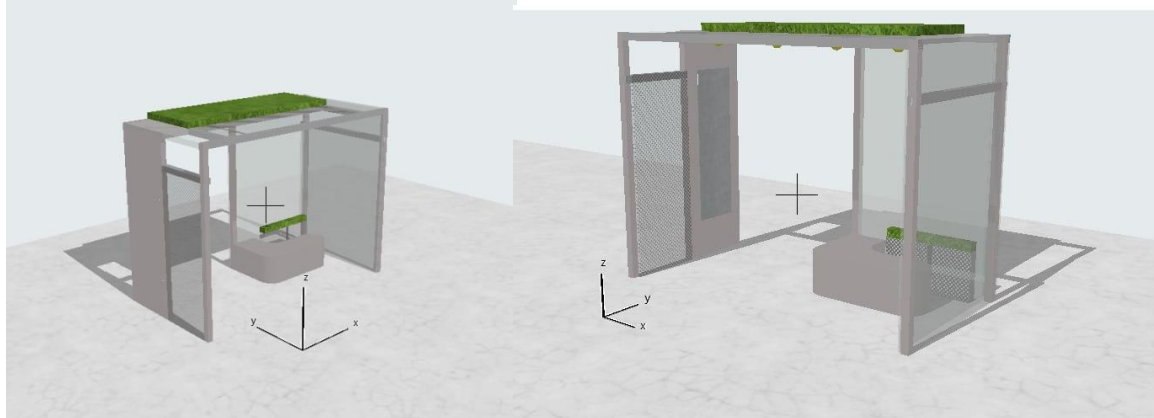


Рис. 1. – Проект екозупинки (перспективне зображення)

Окрім об'ємного зображення маємо змогу отримати готові усі фасади та вид зверху моделі зупинки з розмірними виносками (рис. 2).

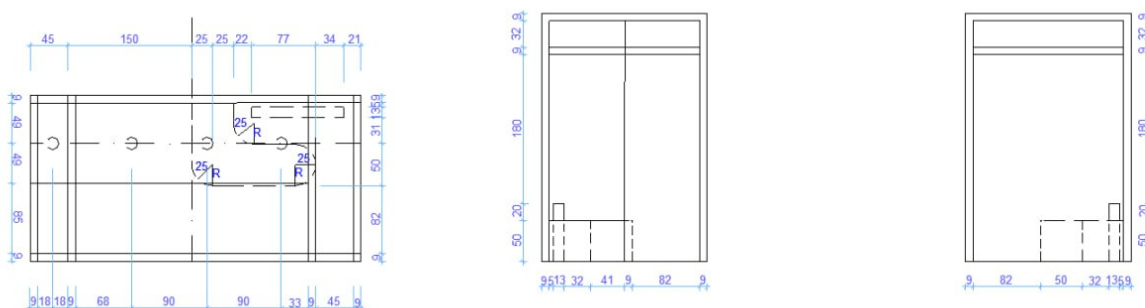


Рис. 2. – Проект екозупинки (вид зверху, 3X та CX фасади)

Після створення BIM-моделі зупинки можна імпортувати її до іншого програмного забезпечення для створення реалістичних рендерів та деталізації озеленення штучних основ зупинки. Серед такого програмного забезпечення можна виокремити «3ds Max», «Lumion» та інші.

Зазначене вище підкреслює важливість використання BIM-технологій у проектуванні елементів предметно-просторового середовища. Це є важливим та цінним напрямом,

спрямованим на оптимізацію та покращення виробничих процесів у проєктуванні, будівництві та озелененні.

Висновки нашого дослідження підтверджують значущість інтеграції BIM-технологій у процес проєктування наземного громадського транспорту з використанням зелених технологій. Зокрема важливими є ідеї покращення екологічної безпеки міст. Використання зелених технологій у поєднанні з BIM-технологіями дозволяє забезпечити більш високий рівень екологічної безпеки в наземному громадському транспорті. Це досягається за рахунок збільшення зелених зон, мінімізації впливу на навколишнє середовище та ефективного використання ресурсів.

Інноваційним є оптимізація процесів проєктування: інтеграція BIM-технологій дозволяє покращити ефективність та точність процесів проєктування наземного громадського транспорту. Завдяки цьому можливе швидше створення детальних моделей, які враховують архітектурні та екологічні аспекти.

Актуалізуємо увагу на створенні інноваційних рішень, бо застосування зелених технологій у поєднанні з BIM-технологіями відкриває шлях до створення новаторських рішень у проєктуванні наземного громадського транспорту. Це може включати в себе вертикальне озеленення, мобільне озеленення та інші нетрадиційні підходи, спрямовані на поліпшення екологічної стійкості та зручності для користувачів.

Значущим є підвищення якості та естетики простору, бо інтеграція BIM-технологій дозволяє створити більш точні та деталізовані моделі, що сприяє підвищенню якості та естетики наземного громадського транспорту. Це важливо для забезпечення комфортного та привабливого середовища для користувачів транспорту.

Таким чином, інтеграція BIM-технологій у проєктування наземного громадського транспорту з використанням зелених технологій є важливим кроком у напрямку створення більш екологічно стійких, ефективних та привабливих міських транспортних систем.

Список використаних джерел

1. Formation of microclimatic conditions by vertical landscaping. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/Formationof_microclimatic_conditions_by_vertical_landscaping
2. Green infrastructure development for a sustainable urban environment in Chittagong city, Bangladesh. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/363708742_Green_infrastructure_development_for_a_sustainable_urban_environment_in_Chittagong_city_Bangladesh
3. In-situ noise attenuation effect of urban vegetation landscaping in typical residential communities along the elevated Metro overpass. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/In-situ_noise_attenuation_effect_of_urban_vegetation_landscaping_in_typical_residential_communities_along_the_elevated_Metro_overpass
4. United Nations Conference on Sustainable Development, 20-22 June 2012, Rio de Janeiro URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio2012>

**Світлана Покатіло,
Валентина Пуляєва,**

учителі-методисти, учителі початкових класів,
КЗ «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

ПРИЙОМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ: ПОДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглянуто важливість використання прийомів візуалізації на уроках мистецтва в контексті реформування освіти в Україні та впровадження Нової української школи. Актуалізовано застосування таких методів як створення слайдшоу та презентацій для візуалізації різноманітних аспектів мистецтва, зокрема живопису, скульптури, архітектури тощо. Відзначено переваги цих прийомів, які сприяють кращому сприйняттю та розумінню

матеріалу учнями. Проаналізовано можливості використання цих методів для підвищення ефективності навчального процесу на уроках мистецтва.

Ключові слова: уроки мистецтва, візуалізація, інновації, учні, НУШ.

Реформування освіти в Україні, пошук новаторських форм, методів та підходів до організації навчального процесу в НУШ стає актуальним завданням сьогодення. Тому виникає необхідність у використанні прийомів візуалізації, оскільки вони сприяють кращому сприйняттю та розумінню навчального матеріалу учнями. Ми використовуємо такі методи на інтегрованих уроках, зокрема з предмету «Мистецтво».

Створення слайдшоу, презентацій, що містять зображення та ілюстрації мистецьких творів, дозволяє вчителям візуалізувати різноманітні аспекти мистецтва: живопис, скульптуру, архітектуру тощо. Це допомагає учням краще зрозуміти та оцінити шедеври. Завдяки таким прийомам, учителі можуть демонструвати твори мистецтва учням прямо з екрану, надаючи можливість школярам одразу бачити роботи, аналізувати їх...

Презентації дозволяють вчителям створювати слайди, які порівнюють та контрастують різні мистецькі рухи, стилі, епохи або творців, що допомагає учням краще розуміти контекст і значення різних аспектів мистецтва[7].

Застосування презентацій може бути інтерактивним за допомогою питань, завдань або вправ, які стимулюють активну участь учнів у процесі навчання. Використовувати слайдшоу та презентації можна також для представлення освітніх ресурсів, таких як відео, аудіофайли або інтерактивні додатки, які доповнюють навчальний процес та збагачують розуміння мистецтва.

Візуальна привабливість презентацій може привертати увагу учнів та підвищувати їхню зацікавленість під час вивчення матеріалу.

Учителі можуть також залучити учнів до створення власних презентацій або слайдшоу, в яких діти продемонструють власні творчі роботи або проаналізують мистецькі твори.

Загалом, використання слайдшоу та презентацій на уроках мистецтва в Новій українській школі є ефективним інструментом, який допомагає зрозуміти та оцінити мистецтво за допомогою візуальних засобів[5].

Важливим та цінним ресурсом для навчання та розвитку учнів у сфері мистецтва є також використання відеоматеріалів, які демонструють процес створення мистецьких творів або інтерв'ю з художниками та мистецькими експертами, що дозволяє учням краще бачити процес створення мистецьких творів, розглядати їхні детальні елементи та оцінювати творчий процес.

Відеоматеріали можуть представляти різні мистецькі стилі, напрямки та техніки, можуть доповнювати та збагачувати навчальний матеріал, розширюючи уявлення учнів про мистецьку культуру та історію, можуть бути використані для ілюстрації ключових концепцій, тем та ідей, пов'язаних з мистецтвом, що допомагає учням краще зрозуміти та запам'ятати матеріал тощо. Відео можуть бути використані для проведення обговорень, аналізу та відгуків з метою залучення учнів до активного навчання та розвитку аналітичних навичок. Вони можуть надихати учнів на власні творчі випробування та експерименти у мистецькому процесі[1-3].

Таким чином, використання відеоматеріалів на уроках мистецтва допомагає зробити навчання більш цікавим, доступним та ефективним, сприяючи розвитку творчих та аналітичних здібностей учнів.

Сьогодні важливими елементами навчального процесу в Новій українській школі є також ілюстрації та малюнки. Вони можуть бути важливим додатковим ресурсом для пояснення складних або абстрактних концепцій у мистецтві, роблячи навчальний матеріал більш зрозумілим та доступним. Візуальні матеріали, такі як ілюстрації та малюнки, можуть допомагати учням краще запам'ятовувати та утримувати інформацію, оскільки вони роблять навчальний процес більш захопливим та запам'ятовуваним[4].

Ілюстрації та малюнки можуть бути використані для проведення обговорень, аналізу та порівняння мистецьких творів, що сприяє розвитку аналітичних навичок учнів.

Експозиції та виставки на уроках мистецтва сьогодні, в умовах війни, в умовах дистанційного та змішаного навчання, є також важливими складником навчального процесу, надають учням можливість поглиблено вивчати мистецтво через практичний досвід і взаємодію з мистецькими творами. Виставки та експозиції надають учням можливість особисто побачити, доторкнутися та вивчати мистецькі твори у реальному середовищі, що робить навчання більш ефективним та запам'ятовуваним.

Експозиції та виставки дозволяють учням вивчати різноманітні стилі, епохи, напрями та техніки мистецтва, дають можливість школярам переглянути та оцінити реальні мистецькі твори, що сприяє їхньому більш глибокому розумінню та оцінці, розширює їхній культурний кругозір та розуміння мистецької спадщини. Експозиції можуть бути спеціально організовані для доповнення вивчення конкретних тем або уроків мистецтва. Це допомагає учням більш глибоко розібратися в предметі.

Перегляд мистецьких творів на виставках може надихнути учнів на власні творчі випробування та експерименти, стимулюючи їх до розвитку мистецьких здібностей та творчого мислення. Виставки та експозиції створюють можливості для спілкування та обміну думками між учнями та вчителями щодо мистецтва, що сприяє соціальній взаємодії та розвитку комунікативних навичок. Діти можуть розвивати навички критичного мислення та аналізу, спостерігаючи, аналізуючи та обговорюючи мистецькі твори на виставках та експозиціях[5].

Сьогодні важливо використовувати проєкційні методи та моделювання для демонстрації просторових аспектів мистецтва, таких як архітектура або скульптура, що дають можливість учням краще розуміти та аналізувати тривимірні об'єкти.

Проєкція та моделювання на уроках мистецтва в НУШ є важливими методами, які допомагають учням ефективніше розуміти та сприймати мистецтво через активну участь у процесі навчання. Так, використання проєкції дозволяє вчителям демонструвати великі зображення мистецьких творів, що допомагає учням детальніше розглядати елементи та особливості мистецьких робіт[4].

За допомогою проєкції та моделювання, учні можуть брати участь у створенні мистецьких творів або експериментувати з різними техніками та матеріалами, що стимулює їх творчість та активну участь. Проєкція дозволяє організувати віртуальні екскурсії до музеїв, галерей та інших культурних закладів, що допомагає учням ознайомитися з різноманітністю мистецтва та його історією. Моделювання дозволяє учням експериментувати з різними матеріалами та техніками мистецтва, виконувати власні творчі проєкти та виробляти навички роботи з різними матеріалами.

Використання проєкції та моделювання може стимулювати учнів до критичного мислення та аналізу мистецьких творів, їх стилів та технік, що розвиває їхні аналітичні навички. Проєкція та моделювання можуть бути інтегровані з іншими предметами, наприклад, з математикою.

У сучасному освітньому середовищі важливо забезпечити доступність та зрозумілість інформації. Тут інфографіка виконує ключову роль, допомагаючи учням краще усвідомити та запам'ятати матеріал. Використання візуалізації інформації передбачає використання візуальних зображень та методів взаємодії, які відповідають здатності людського ока сприймати великий обсяг інформації. Візуалізація спрямована на створення інтуїтивно зрозумілих способів передачі абстрактної інформації.

Хочеться наголосити на ефективності використання інфографіки в освітньому процесі. Цей метод візуалізації може використовуватись для найрізноманітніших цілей - від навчальних до розвивальних та виховних завдань, а також на різних етапах освітнього процесу.

Освітній результат, отриманий від учнів за допомогою інфографіки є різноманітним і включає формування та вдосконалення навичок, розвиток креативності та багато іншого.

Існує кілька типів інфографіки, включаючи статичну і динамічну. Статична інфографіка не містить анімаційних елементів, тоді як динамічна може включати анімацію, інтерактивні елементи та інші додаткові функції для поліпшення сприйняття інформації.

Отже, інфографіка – це сучасний та ефективний спосіб візуалізації інформації, який використовується в освіті для підвищення розуміння та запам'ятовування матеріалу, зокрема на уроках мистецтва. Інформаційна графіка або інфографіка – це потужний інструмент для візуалізації інформації, даних або знань з метою їх швидкого та чіткого подання. Вона використовує графічні елементи для підвищення розуміння складної інформації, сприяючи кращому сприйняттю зоровою системою людини. Основна мета інфографіки полягає в спрощенні інформації, особливо в умовах постійного зростання її обсягів. в умовах нового інформаційного середовища[1].

Використання інтерактивних технологій, таких як віртуальні тури у музеї або інтерактивні додатки для малювання, дозволяє учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом та розвивати свої творчі навички.

Використання інтерактивних технологій на уроках мистецтва відкриває широкі можливості для залучення учнів до активного навчання та розвитку їхньої творчої уяви. За допомогою віртуальної реальності або спеціальних веб-сайтів учні можуть відвідати відомі музеї та галереї, досліджуючи мистецтво безпосередньо з класу[2].

Учні використовують спеціальні програми та додатки для малювання, щоб вільно творити власні мистецькі роботи та досліджувати різноманітні стилі та техніки. Застосування цифрових платформ та онлайн-ресурсів дозволяє учням вивчати мистецтво з використанням інтерактивних матеріалів, відеоуроків та інтерактивних завдань.

Учні можуть створювати власні мультимедійні презентації, де вони демонструють свої творчі роботи, аналізують мистецькі твори або презентують власні дослідження. Вчителі можуть використовувати інтерактивні дошки та спеціальне програмне забезпечення для створення відкритих дискусій, колективного аналізу мистецьких творів та спільного створення проєктів.

Деякі програми дозволяють учням випробувати різноманітні художні інструменти та техніки у віртуальному середовищі, що допомагає їм вдосконалити свої навички та експериментувати з мистецьким процесом.

Використання інтерактивних технологій допомагає створити захоплююче та змістовне навчання, яке сприяє розвитку творчих та аналітичних здібностей учнів.

Таким чином, загальна мета використання цих прийомів візуалізації полягає у створенні стимулюючого та інтерактивного середовища на уроках мистецтва, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку мистецьких навичок учнів.

Список використаних джерел

1. Байбара Т.М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2010. №8. С.46-50.
2. Безуглий Д. Візуалізація як сучасна стратегія навчання. *Фізико-математична освіта*. Науковий журнал. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. № 1 (2). С. 5–11. URL:<http://cyberleninka.ru/article/n/vizualizatsiya-yaksuchasnastrategiya-navchannya>
3. Гуревич Р.С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: посіб. Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2017. 116 с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Житєньова Н. В. Технології візуалізації в сучасних освітніх трендах. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету, 2 (2016) С. 170-178 URL:<https://elibrary.kubg.edu.ua/>
6. Загальна характеристика видів мистецтва: стаття. URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/culture>

7. Ліпчевська І.Л. Візуалізація в освіті: сучасний підхід до використання наочності. Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матер. Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Київ, 21–22 верес. 2021 р. Київ, 2021. С. 196–197. URL: <http://lib.iifta.gov.ua/728087> .

8. Формула творчості: теорія і методика мистецької освіти. Зб. мат. VI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 27 квітня 2022 р. / ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»; гол. ред. І.В. Продан; упоряд. Г.С. Богучарська; техн. ред. В.М. Кардашов. Полтава: ЛНУ ім.Тараса Шевченка, 2022. 158.

Федір Пушкар,

учитель історії, старший вчитель комунальної організації (установи, закладу) «Шосткинська спеціалізована школа I-III ступенів №1 Шосткинської міської ради Сумської області»

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Анотація. У статті розглянуто умови формування і використання соціально-гуманітарної компетентності вчителями історії на уроках. Серед загальних рекомендацій показані приклади роботи зі здобувачами освіти.

Ключові слова: соціальна компетентність, світогляд учня, гуманітарна компетентність, виховання громадянина.

Одним з головних елементів професійної соціально-гуманітарної компетентності вчителя історії є досконале володіння і розуміння фактів, процесів та тенденцій. Мені необхідно постійно поглиблювати та вдосконалювати свої знання, накопичувати та відшліфувати джерела про різноманітні події та вплив на розвиток країн історичних постатей. Важливо пояснити здобувачам освіти взаємозв'язок між минулим, сьогоденням і майбутнім. Цей причинно-наслідковий ланцюжок може бути позитивним. Наприклад: козацька старшина → інтелігенція → дисиденти → незалежність. Але і негативні історичні події втрати державності несуть розуміння, як робити не потрібно. Наприклад: Київська Русь → удільні князівства → монгольська навала → литовське князівство → Річ Посполита.

Соціальна компетентність вчителя полягає у вмінні створити сприятливу навчальну атмосферу, в якій учні можуть обговорювати складні історичні події, висловлювати свої думки та запитання. Я виявляю зацікавленість до різноманітних відповідей та пропозицій здобувачів освіти, стимулюю активну участь та діалог, не критикую та не заперечую будь-яку тезу. Я відкритий до сприйняття інших поглядів, толерантний до інших переконань та культур. Наприклад, в 2016-2021 навчальних роках у 5-9 класах мені довелося навчати Сабохат Отабекову. Починаючи з 5-го класу вона, навіть, відмовлялася читати підручник. Дівчину довелося переконувати вивчати історію України, як держави де вона живе та всесвітню історію, як взаємозв'язок подій у часі, бо вона сприймала все, що не відносилось до мусульманської культури та історії як протиставлення її світогляду та світогляду родини. Родини, яка до речі, її в цьому підтримувала. Я почав з найпростішого – просив Сабохат написати татарською мовою на дошці один термін, що вивчався на уроці. А потім долучав інших учнів класу, щоб вони ставили запитання щодо її розуміння записаного терміну в контексті теми уроку. На противагу, коли ми в 6-9 класах вивчали арабські країни її відповіді були насичені додатковою інформацією.

Соціальна компетентність вчителя історії на уроці є важливою для створення позитивного навчального середовища та сприяння розвитку соціальних навичок учнів. Здатність будувати відносини з учнями на основі взаємної поваги та довіри, налагоджувати контакт з батьками та колегами, ясно та чітко висловлювати свої думки, слухати і розуміти інших формує комунікативні вміння. Забезпечення співпраці між учнями під час групових робіт і проектів формує вміння колективної роботи. Здатність вирішувати конфлікти в класі дипломатично та ефективно, відстоювати норми поведінки і встановлені правила не тільки сприяє зростанню авторитета вчителя, а і вирішує питання дисципліни під час проведення уроку. Інтегрування моральних та

громадянських цінностей в навчальний процес формує основи виховання майбутнього громадянина. Можливість адаптувати навчальні матеріали та методики до соціальних і особистісних потреб учнів форму педагогічну гнучкість. Здатність планувати й організовувати заходи та екскурсії, що пов'язані з вивченням історії надихає учнів на подальшу роботу.

Гуманітарна компетентність орієнтує вчителя на використання методів і матеріалів, які сприяють розвитку співчуття та морального самовдосконалення здобувачів знань. Я зосередився на вивченні історичних прикладів героїзму, миротворчої діяльності та солідарності. Гуманітарна компетентність пов'язана з розумінням значення культури, моральних цінностей, релігії, мистецтва та філософії у суспільному житті, що є основою для формування гармонійної особистості. Наприклад, протягом всієї історії людство вело війни. І запитання чому це відбувалося, зараз стоїть найактуальніше. Я поясню учням на подіях минулого, які причини спонукали народи воювати між собою, виховую свідоме ставлення до миру та розуміння важливості гуманітарних цінностей. Наприклад, на останньому уроці в двох одинадцятих класах ми розбирали тему «Утворення Ізраїлю. Близькосхідна проблема та шляхи її врегулювання» і паралельно, беручи за основу арабо-ізраїльський конфлікт і пошук Ізраїлем мирного компромісу, прийшли разом з учнями до висновку, що навіть вихід збройних сил України на кордони держави може не бути остаточною ПЕРЕМОГОЮ, бо завжди існує можливість продовження протистояння на десятиліття без остаточного знищення супротивника. Саме знищення на його території. І цей висновок, я вважаю, може бути складовою гуманітарної компетентності виходячи з встановлення миру на умовах України.

У цілому, соціальна і гуманітарна компетентність вчителя історії в умовах війни є важливим фактором, який допомагає учням розібратись у складних історичних подіях, розвивати емпатію та мирне мислення. Працюючи з учнями, вчителі історії мають стати позитивними прикладами гуманістичних цінностей та практик на основі патріотичного виховання, що підтримуватимуть духовну та моральну силу учнів у непевних часах.

Обидві ці компетентності важливі для побудови гармонійних відносин у суспільстві, розвитку співробітництва, розв'язання конфліктів та покращення якості життя людей. Виявляючи соціальну і гуманітарну компетентність, ми стаємо більш свідомими і толерантними громадянами, спроможними сприяти розвитку нашого суспільства та добробуту всіх його членів.

Ольга Рейпольська,
керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти
Інститут проблем виховання НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗДО ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті представлено результати моніторингу діяльності керівника закладу дошкільної освіти. Розвиток і вдосконалення сучасного ЗДО ґрунтується на методах і технологіях, які має використовувати керівник для організації роботи закладу. Проте в освіті досі нерідко оперують такими поняттями, як «цілеспрямований вплив», «упровадження», «керівництво» тощо. Натомість сучасне управління потребує орієнтації на взаємодію, співробітництво, рефлексивне управління, наукове обґрунтування та зміну філософії освіти, що є головною умовою забезпечення її якості.

Ключові слова: моніторинг, керівник закладу дошкільної діяльності, професійна діяльність, якість дошкільної освіти.

Одним із засобів забезпечення доступності та якості дошкільної освіти в умовах воєнного стану вбачаємо чітко організовані управлінські процеси. Заклади дошкільної освіти зацікавлені у співпраці з громадськими організаціями, науковими установами згідно з політикою прозорості та інформаційної відкритості, які зможуть надати допомогу у відновленні й організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, особливо для дітей із числа внутрішньо переміщених осіб, із урахуванням фактору місця їх знаходження та спроможності закладу щодо надання освітніх послуг в умовах дії воєнного стану; створенні безпечного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти для всіх учасників освітнього процесу (облаштування укриттів). Спільними зусиллями можна здійснити відбудову зруйнованих і ремонт пошкоджених закладів дошкільної освіти.

Метою статті є претендування результатів моніторингу діяльності керівника закладу дошкільної освіти. Мету було реалізовано у таких завданнях: 1) визначити та обґрунтувати критерії оцінки діяльності керівника закладу дошкільної освіти як однієї з умов забезпечення якості дошкільної освіти; 2) описати результати моніторингу діяльності керівника закладу дошкільної освіти.

Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави [4].

Проблемі підвищення якості освітнього процесу на державному та регіональному рівнях присвячені дослідження таких учених як В. Бегей, Є. Березняк, В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Зверєва, Ю. Конаржевський, В. Кремень, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Н. Островерхова, В. Панасюк, В. Пікельна, М. Поташник, А. Субетто, Т. Шамовата ін. Дослідники погоджуються, що якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави [1].

Незважаючи на розроблені в науці теоретичні засади управління (М. Альберт, С. Доннел, В. Кінг, Д. Кліланд, Г. Кунц, М. Мескон, Ф. Тейлор, А. Файоль та ін.), у тому числі освітніми закладами (О. Адаменко, Ю. Атаманчук, В. Бондаря, В. Григораш, І. Гришина, Л. Даниленко, Л. Карамушка, Ю. Конаржевського, В. Крижко, О. Мармаза, В. Маслов, Є. Хриков та ін.), педагогічного менеджменту (В. Крижко, Н. Коломенський, Є. Павлютенков, М. Приходько, В. Симонов та ін.), тривалий час діяльність окремого дошкільного закладу здійснювалася без урахування певних об'єктивних чинників.

У дослідженні взяли участь 16 закладів дошкільної освіти Івано-Франківської, Київської, Полтавської, Тернопільської та Чернігівської областей. З метою моніторингу управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти було розроблено діагностику за чотирма критеріями [2]:

Критерій 1 – сформованість стратегії розвитку закладу дошкільної освіти – якісна діяльність закладу неможлива без розуміння напрямів та шляхів його розвитку, які мають бути сформульовані у стратегії розвитку. Перехід закладу освіти в режим розвитку означає пошук нових форм у розвитку, навчанні та вихованні дітей. Традиційно замкнений заклад дошкільної освіти останнім часом набуває ознак відкритої освітньої системи, пов'язаної із соціальним середовищем. Розвитку закладу можна досягнути в результаті управлінських дій, заснованих на підходах стратегічного планування. До цього критерію дібрали три вимоги: а) у закладі дошкільної освіти є документ, що визначає стратегію розвитку закладу; б) у закладі дошкільної освіти є план роботи на навчальний рік та літній період; в) у закладі дошкільної освіти сформована й функціонує внутрішня система забезпечення якості освіти.

Задля оцінки першого критерію вивчали документацію закладу дошкільної освіти: наказ, протоколи засідань педагогічної ради, стратегію розвитку, а також опитування: інтерв'ю з членами робочої групи, працівниками та батьками закладу; опитувальник для батьків, працівників закладу. Якісна діяльність закладу неможлива без розуміння напрямів та шляхів його розвитку, які мають

бути сформульовані у стратегії розвитку. При цьому звертали увагу на те, що Стратегія розвитку – це документ, який формує базу для підвищення якості освіти та якості освітньої діяльності на тривалій період часу. Чи враховані під час її розроблення засади державної політики у галузі освіти, чинне законодавство, положення статуту закладу, програму розвитку міста чи району [3].

Аналіз документації та сайтів закладів дошкільної освіти показав, що 89 % закладів мають стратегію розвитку (38 % її розміщено на сайті закладу і 51 % закладів дошкільної освіти мають її у друкованому вигляді), 11 % – відсутня через те, що 5 % керівники вважають це не на часі «закінчиться війна все зробимо», 6 % аргументують тим, що на посаді керівника знаходяться малий термін та не встигли її зробити. Аналіз документації переконливо свідчить, що у всіх закладах дошкільної освіти необхідна документація в наявності.

Критерій 2 – керівник закладу дошкільної освіти сприяє створенню психологічно комфортного середовища. Важливим завданням, яке покладається на керівника закладу – створити комфортний психологічний клімат для всіх учасників освітнього процесу. Створений психологічний клімат у колективі повинен забезпечити ефективну взаємодію освітнього колективу в цілому і, зокрема, кожного його члена з оточенням. У колективі зі сприятливим психологічним кліматом завдяки досягненням у професійній діяльності, тісним міжособистісним контактам та відсутності конфліктів у працівників переважає почуття задоволення своїм статусом, позитивне ставлення до самих себе, що, в свою чергу, сприяє активності працівників, вияву їх творчої енергії. Водночас вимогливе ставлення працівників один до одного, доброзичлива критика сприяють становленню адекватної самооцінки, саморегуляції та самоконтролю.

Задля моніторингу управлінської діяльності за другим критерієм було застосовано анкету для педагогічних працівників «Психологічна атмосфера в педагогічному колективі» (А. Фідлер). Аналіз відповідей педагогічних працівників свідчить, що в цілому, більшість керівників закладів дошкільної освіти ставиться до них об'єктивно – 23 %, і лише до 12 % – суб'єктивно, хоча ціннісне ставлення до людей та праці заявило лише 7 % педагогічних працівників. У більшості закладів дошкільної освіти – 19 % педагогічні працівники відчувають спільну відповідальність за результат роботи. Це підтверджується також неприйнятністю позиції «своя сорочка ближче до тіла» – 17 %. Разом з тим, про взаємодопомогу на роботі засвідчило лише 10 % вихователів, а про щирі радість від успіху колег – 9 %, лише 3 % новеньких не відчувають себе «чужинцями».

Критерій 3 – Ефективність кадрової політики та забезпечення можливостей для професійного розвитку педагогічних працівників. Керівник закладу дошкільної освіти формує штат закладу, залучаючи кваліфікованих педагогічних та інших працівників відповідно до штатних нормативів та типу закладу. Тому будувати кадрову політику закладу слід так, щоб допомогти кожному працівнику активізувати його професійні якості, задовольнити усі запити й прагнення до саморозвитку.

З цією метою оцінювали: чи забезпечує кількість штатних працівників закладу дошкільної освіти виконання державного стандарту дошкільної освіти; чи усі педагогічні працівники мають відповідний фах; чи повністю укомплектований штат педагогічними працівниками відповідної кваліфікації. За допомогою аналізу педагогічної документації з'ясували, які ресурси пошуку кадрів задіяні та наскільки вони ефективні. Отримані результати переконливо свідчать, що відповідно до необхідних норм діловодства, статуту та номенклатури необхідні документи оформлено необхідним чином і вони є в наявності у закладах.

Необхідною умовою для якісної освітньої діяльності закладу – є професійний розвиток та підтримка власної професійної траєкторії кожного педагогічного працівника. Оцінювали: наскільки педагогічні працівники задоволені можливостями професійного розвитку у закладі; чи надає заклад педагогічним працівникам можливості для професійного розвитку; чи розглядає педагогічна рада питання професійного вдосконалення, які рішення ухвалює; чи ефективна реалізація рішень, спрямованих на підвищення професійного рівня педагогічних працівників. Щодо цього показника: в

зкладах дошкільної освіти є протоколи та рішення педагогічної ради щодо питань атестації та підвищення професійного розвитку. Проте, не всі керівники закладів дошкільної освіти створюють можливості професійного розвитку вихователів (32 % – вважають, що це у сфері відповідальності методиста – він має контролювати; 24 % вважають, що вихователі самостійно мають відслідковувати, скеровувати та забезпечувати власний професійний розвиток; 25 % – і лише 19 % – створюють у закладі відповідні умови).

Критерій 4 – Створення умов для реалізації прав і обов'язків учасників освітнього процесу та розвитку громадського самоврядування. Задля того, щоб заклад працював як єдиний організм, керівник має згуртувати чимало дуже різних людей. Тож для керівника важливим є вміння налагоджувати взаємодію з колективом і в колективі – організовувати ділові бесіди, захоплювати слухача (слухачів), ставити запитання для отримання більшої кількості інформації, коректно досягати виконання вимог, розв'язувати конфліктні ситуації тощо.

Задля цього визначали стиль керівництва. Стиль керівництва – не вроджена якість людини, а формується в процесі її діяльності та змінюється. Стиль можна коригувати та розвивати [5]. Оцінювали: чи мають працівники, батьки можливість впливати на ухвалення управлінських рішень; які процедури отримання пропозицій від працівників, батьків та ухвалення рішень за їх розглядом застосовуються у закладі освіти, наскільки ефективні ці процедури. Аналізували: чи у закладі створено умови для реалізації прав і обов'язків учасників освітнього процесу. Задля цього вивчали думку батьків щодо їхніх прав та прав дітей в закладі.

Будь-яке управлінське рішення може бути ефективним лише за умови, якщо це рішення базується на своєчасній та достовірній інформації, відповідає потребам закладу та враховує пропозиції тих учасників освітнього процесу, яких воно стосується. Діяльність команди організована за принципом розподілу колективної відповідальності. Тому команду утворюють люди, які вміють і люблять працювати згуртовано задля досягнення спільної мети, підтримуючи та підбадьорюючи один одного.

Удосконалення процесу управління закладу дошкільної освіти повинно передбачати оптимізацію освітнього процесу, який в свою чергу передбачатиме вплив на кожен компонент даного процесу. Тому, запропоновані нами рекомендації допоможуть менеджерам освіти перш за все, удосконалити процес управління закладу дошкільної освіти. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми якості освіти, надання якісних освітніх послуг у сучасному ЗДО.

Список використаних джерел:

1. [Альохіна Г. М. Якість освіти у контексті сучасних трансформацій вищої освіти URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/6866/1/H_Alokhina_VOU_2014_3_IS.pdf](http://elibrary.kubg.edu.ua/6866/1/H_Alokhina_VOU_2014_3_IS.pdf)
2. [Вергун Ю., Омеляненко Н. Що врахувати під час самооцінювання освітнього й управлінського процесів. Практика управління дошкільним закладом. 2021. № 10. С. 9–11.](#)
3. [Зайченко О.І. Управління дошкільним навчальним закладом у сучасних умовах // Нова педагогічна думка: наук. журнал. / гол. ред. М.А. Віднічук. — Рівне, 2010 - № 1. — С. 55-57](#)
4. [Закорченна Г. М. Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2000. 249 с.](#)
5. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту: навч. посібник. Київ, 2004. 424 с.

Антоніна Роскидько,

учитель початкових класів, вчитель музичного мистецтва
Чернеччинського ліцею Краснопільської селищної ради

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ

Анотація. У статті розглянуто особливості виховного впливу музичного мистецтва на формування особистості. В роботі приділяється увага сучасним методичним підходам сприйняття та слухання музики, методам, які сприяють створенню захопленості та живого інтересу учнів до музичного мистецтва. Представлені приклади практичних видів діяльності під час уроку музичного мистецтва.

Ключові слова: музичні здібності, методичні підходи, музичне сприйняття, вплив музики на особистість, учні початкових класів.

У сучасному світі вплив музичного мистецтва на формування особистості важко переоцінити. Музика за своєю природою є інструментом пізнання самого себе та навколишнього світу, засобом спілкування, естетичної та духовної насолоди. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства формування духовної культури підростаючого покоління нерозривно пов'язане з таким важливим аспектом як музична культура.

Вагому роль у духовному становленні особистості відіграє музика. «Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї, – писав В. Сухомлинський. Без музики важко переконати людину, яка вступає в світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури». Ці слова видатного педагога-гуманіста конкретизують його думку про музичне виховання як першооснову у вихованні людини.

Кожна дитина, що приходить до школи, у тій чи іншій мірі знайома з музикою, має певні свої естетичні смаки та пріоритети. І завданням вчителя є формувати та розвивати естетичні смаки дитини, прививати любов до музики і до всього прекрасного, що оточує нас у повсякденному житті.

На межі ХХ – ХХІ століть з'явилися нові концепції щодо організації загальної музичної освіти та художньо-естетичного виховання молоді, представниками яких стали Л. Хлебнікова, Л. Масол, О. Ростовський та ін. Людмила Михайлівна Масол – провідний науковий співробітник лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання АПН України, фахівець в галузі мистецької освіти. Під її керівництвом створено нову навчальну програму інтегрованого курсу «Мистецтво» для 1-4 класів загальноосвітніх закладів.

Нині діюча програма має тематичну побудову: всі теми – це ніби східці, які ведуть учнів до оволодіння музичною культурою. У темах послідовно розкриваються особливості музичної мови, особливості емоційного впливу музики на особистість, багатство і своєрідність її змісту, зв'язок з іншими видами мистецтва – живописом, літературою. Тут велика заслуга належить учителеві. Розвиваючи здатність розуміти мову музики, відчувати її виразність, вчитель дає учням необхідні знання, навички, вміння, виховує інтерес до музики, формує естетичні смаки.

Проблема формування здібностей дітей до творчої музичної діяльності багатогранна й різнопланова. У сучасній вітчизняній музичній педагогіці ці питання розробляються досить активно науковцями О. Лобовою, Л. Масол, Є. Печерською та ін. Усі науковці погоджуються з тим, що вирішення проблеми музичного розвитку дітей та їх творчих здібностей досягається через активну діяльність і пробудження природної емоційної чутливості.

За сучасними методичними підходами сприйняття та слухання музики у музичній діяльності дітей молодшого шкільного віку займає чільне місце. Уміння слухати і чути музику не є вродженою

рису. Пізнавальні можливості учнів розвиваються у спілкуванні з музикою, в процесі цілеспрямованого аналізу музичних творів. Адже власна діяльність є запорукою глибоких переживань, естетичної насолоди, високих художніх смаків. Музичне сприймання – основний вид музичної діяльності, оскільки саме воно передреує всім іншим. Навіть коли діти на уроках зайняті здебільшого хоровим співом, то перш, ніж розучувати пісню, її треба сприйняти.

Вплив музики на особистість складається з численних слухацьких вражень, які накладаються одне на одне, поступово збагачуючись і поглиблюючись. Робота над кожним твором має вводити школярів у світ глибоких почуттів і роздумів: про добро і зло, любов і ненависть тощо.

Важливим та необхідним є вчити школярів сприймати музику, «спілкуватися» з нею, слухати. На уроках музичного мистецтва в початковій школі за новими програмами учні поряд з музикою, написаною спеціально для дітей, знайомляться із творами серйозного класичного мистецтва, які є кращими зразками музичного мистецтва найвідоміших композиторів світу. Звернення до музичної класики, до того, що створене відомими представниками світової музичної культури є принциповою установкою програми.

Ми не завжди замислюємося, захоплюючись чудовими витворами класиків, музикою як такою. Діти ж, психологічно надзвичайно тонко помічають цей прихований зміст, намагаючись знайти гармонію між собою, своїм відчуттям життя і музикою. Щоб емоційне сприймання було більш насиченим, автори нових програм та підручників збагатили їх візуальними матеріалами, які підсилюють та збагачують музичну уяву учнів. Підбирати ілюстрації вчитель повинен з урахуванням їх наближеності до змісту музичного твору. Це можуть бути малюнки, світлини, репродукції тощо. Вдало підібраний ілюстративний матеріал допомагає учням краще вникнути в музичний образ твору, зрозуміти його зміст та запам'ятати. Це і є важливим елементом мотивації до подальшого пізнання музики як мистецтва.

Вагоме місце на уроках музичного мистецтва займає вокально-хорова робота. Хоровий спів розглядається одночасно і як засіб емоційно-естетичного виховання учнів, і як засіб їх всебічного музичного розвитку. Процес співу по своїй природі комплексний. В ньому бере участь весь організм дитини, зокрема його звукоутворюючий артикуляційний і дихально-м'язовий апарат. Важливо з перших кроків навчання співу розвивати вокальний слух учнів, що передбачає здатність розрізняти якість голосу, контроль і оцінювання як власного співу, так і своїх товаришів.

Для уроків музики характерною рисою є особлива емоційна атмосфера. Адже музика – це мова почуттів. В сучасній програмі з мистецької галузі чільне місце відводиться музичним матеріалам, які відкривають широкі можливості для вчителя у використанні методу емоційної драматургії, який активізує емоційне ставлення учнів до музики, а також сприяє створенню захопленості та живого інтересу до музичного мистецтва.

Вчитель музичного мистецтва повинен максимально тонко враховувати емоційно-образну природу педагогічних впливів на учня. Слово вчителя має бути образним і поетичним, лаконічним і ясным, в цьому проявлятиметься специфіка впливу музики на особистість школярів. Без теплоти та емоційної розкнутості, особистої зацікавленості школяра в музичному мистецтві не можна розраховувати на повноцінний творчий ефект емоційно-образного проникнення музичного мистецтва.

Чільне місце в опануванні музичним мистецтвом посідають практичні методи навчання – це методи, завдяки яким учень отримує знання та виробляє вміння, виконуючи практичні дії. На уроці музичного мистецтва до цих методів відносимо: спів у хорі, робота над піснею, пластичне інтонування, гра на дитячих музичних інструментах, тобто активну взаємодію з музикою, її написання, відтворення в різних формах виконавської діяльності, моделювання інтонаційно-звукового процесу.

Спів – головний метод розвитку сприйняття. Його доповнюють нотний та графічний запис, які дають змогу точніше зрозуміти музику, краще запам'ятати. Музично-рухові вправи часто

застосовуються для фізичної розрядки дітей. З перших уроків музики, розучуючи пісні, діти вчаться відгукуватися на диригентські жести вчителя. На уроках можна інсценувати, «розігрувати» пісні, що мають зображальну основу.

Більшою мірою театралізації піддаються пісні, де у текстовому матеріалі міститься сюжет, який дозволяє зіграти пісню як маленький спектакль. Засвоєнню танцювальних рухів сприяють кружляння у вальсі, крокування польки, реверанси в менуеті, підстрибування, дрібні кроки в народних танцях. Гра в оркестрі створює в дітей враження участі у виконанні музики, що активізує сприйняття та дуже їм подобається. Малювання після прослуховування твору закріпить уявлення дітей про музику.

Для ефективного освоєння музичного матеріалу і для зняття втоми в дітей 1-4 класів на уроках музики обов'язковим є рух під музику: маршування, танцювальні елементи, музичні ігри тощо. В процесі вивчення музично-ритмічних рухів рекомендується освоювати з дітьми характерні рухи українських народних танців: присідання, колупалочки, бігунці, голубці, тиночки, ритмічні рухи по колу під час ведення хороводів, ігрових дійств.

Для підвищення інтересу використовуються рухливі ігри, інсценування невеликої казки, де діти, зображаючи героїв, імітують їхні голоси, підспівують («голосно», «тихо», «трохи тихіше», «трохи голосніше»). Особливе місце на кожному уроці в сучасній Новій українській школі відводиться музичним фізкультхвилинкам, руханкам. Музичного матеріалу в мережі інтернет достатньо, щоб вчитель і сам міг створити музичну паузу, виходячи із завдань уроку і використати готову руханку. Хоча цей етап уроку займає зовсім мало часу, але діти його чекають з нетерпінням, виконують всі вправи із задоволенням. Важливим є органічне вписування руханки в тему уроку. Сучасні підручники з мистецтва для початкових класів містять посилання на цікаві й змістовні руханки, які можна знайти в мережі інтернет та запропонувати учням.

За новими програмами з мистецтва з використанням нових підручників розкривається можливість для вчителя широко використовувати інтерактивні вправи, ігри на уроці музичного мистецтва. Наприклад:

1. Гра «Веселий звукоряд». Під музику діти веселяться, стрибають, із закінченням збираються в команди по порядку: до, ре, мі...

2. Сучасні діти дуже любляють мультфільми. Можна використовувати музичні мультфільми. Н-д: Мультфільм «Ідуть ноти».

3. Гра «Знайди ноту» (відео-гра).

4. Гра «Веселі ритми». Учні, дивлячись на ритмічний рисунок (картки), відтворюють його спочатку оплесками, а потім за допомогою музичних інструментів.

5. Гра «Розкидані вітром». На столах в учнів в хаотичному порядку лежать картки з музичними інструментами (назвами). За сигналом диригентської палички учні складають їх до відповідних груп.

6. Аукціон композиторів. (4 клас). Учитель загадує загадки про композиторів, а учні, щоб «вкупити» портрет композитора, мають робити «ставки» – називати відомості з життя, твори, характеризувати творчість, засоби виразності тощо.

Останнім часом на уроках мистецтва використовують арт-терапевтичні технології, зокрема музикотерапію, яка корисна як для здорових дітей, так і для дітей з обмеженими можливостями. Музика зближує нас з енергією природи, дозволяє розблокувати емоції без допомоги лікаря чи психотерапевта. Існують різні види занять музикотерапією, які можна використовувати в початковій школі, а також під час гри з дітьми. Наприклад: психогімнастичні вправи, речові ігри та інсценізації, артикуляційна гімнастика за допомогою слів пісні, слухові вправи.

Висновки. На уроках музичного мистецтва в учнів розвивається музичний слух, музична пам'ять, чуття ритму, уява, фантазія, учні набувають цілий комплекс вокально-хорових навичок, вмінь і знань. А вчитель формує погляди, переконання, смаки дітей. Тому він повинен бути

високоосвіченою людиною, добре знати свій предмет, володіти знаннями методики музичного виховання, постійно вдосконалювати свій теоретичний рівень, завжди бути у творчих пошуках, бути прекрасним музикантом: вільно володіти інструментом, голосом, мати тонкий музичний слух, імпровізувати, любити свій предмет, а головне – любити дітей.

Список використаних джерел

1. Гасенко Л. І. Методика викладання музики в школі. Лебедин, 2009. 260 с.
2. Мистецтво. Нова українська школа. Моделі уроків: 2 клас: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Лисичанськ: ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 192 с.
3. Масол Л. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах закладах загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 160 с.: іл.
4. П'ятницька-Позднякова І. С. Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва. *Наукові праці*. 2009. С. 36–42.
5. Ростовський О. Я. Методика музичного виховання в початковій школі. Тернопіль, 2000. 212 с.
6. Черкасов В. Ф. Основи наукових досліджень у музичноосвітній галузі. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, Харків: ФОП Озеров, 2017. 316 с.

Інна Сачко,

учитель англійської мови, старший учитель,
КО (установа, заклад) «Шосткинська спеціалізована школа I ступеня №13
Шосткинської міської ради Сумської області»

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація: У статті розглянуто теоретичні аспекти професійної компетентності учителів іноземної мови початкової школи, проаналізовано зміст понять «компетенція», «компетентність», «предметна компетентність», «професійна компетентність учителя» та структурні складові професійної компетентності вчителя іноземної мови початкової школи.

Ключові слова: компетенція, компетентність, професійна компетентність, предметна компетентність учителя, професійна компетентність учителя іноземної мови початкової школи.

Професійна компетентність учителя – це особистісні можливості педагога, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її на практиці. А предметна компетентність вчителя – це освоєний учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної з набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням.

Тобто професійно компетентний учитель – це той, хто здатний здійснювати педагогічну діяльність, педагогічне спілкування на досить високому рівні, досягаючи позитивних результатів навчання й виховання здобувачів освіти.

Таким чином, компетентність є фундаментом професійної майстерності, яка формується в процесі конкретної діяльності. Компетентність – це також здатність суб'єкта приймати конкретні рішення у певній галузі діяльності і нести відповідальність за їхні наслідки

Майстерність вчителя – це досягнення його учнів, їх моральний, соціальний, культурний розвиток, це відповідність якості їх знань вимогам навчальних програм, це якість їх підготовки до продовження навчання або подальшої трудової діяльності.

Сучасні методики оцінювання вчителя іноземної мови висовують багато вимог. На мою думку, найбільш важливими вимогами до вчителя є такі, як:

- комунікативна компетенція, а саме вміння вчителя та його готовність здійснювати спілкування (усне та письмове мовлення), його країнознавча підготовка, культура мовленнєвої поведінки (уміння вислухати учня, уміле керування дискусією, доречна реакція на помилки учнів);

- мовна компетенція, а саме володіння фонетикою, граматиною, лексикою, які дозволяють навчати дітей спілкуванню в межах тем і ситуацій, запропонованих стандартом і програмою з іноземних мов;

- методична компетенція, яка передбачає вміння вчителя планувати свою педагогічну діяльність (в межах уроку, семестру); володіння широким спектром методичних прийомів, уміння адекватно використовувати їх відповідно до віку учнів і мети навчання, уміння орієнтуватись у сучасній методичній літературі, здійснювати вибір відповідних посібників та інших засобів навчання;

- соціокультурна компетенція, яка передбачає знання вчителем звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої викладається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови.

Розглядаючи питання професійної компетентності вчителя іноземних мов, слід зазначити, що саме його відрізняє сформована іншомовна комунікативна компетенція.

На думку українських учених-лінгвістів, основними складовими компонентами галузі освіти «Іноземна мова» є три види компетенцій, розгалужених від поняття «комунікативна компетенція» (іншомовна), а саме: мовленнєва, мовна, соціокультурна.

Такі види компетенцій, у свою чергу, також містять цілий ряд умінь та навичок. Мовленнєва компетенція передбачає здатність сприймати й породжувати іншомовні тексти згідно з поставленим чи виниклим комунікативним завданням, яке включає ситуацію спілкування й комунікативний намір. Вона базується на чотирьох видах компетенції: аудіювання, говорінні, читанні та письмі. Отже, для формування мовленнєвої компетенції повинні бути сформовані вміння в цих чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

Сучасна методика викладання іноземної мови спрямовує діяльність педагогів на формування в учнів комунікативної компетенції та можливі способи активізації процесу говоріння іноземною мовою. Однією із складових частин комунікативної компетенції є соціокультурна компетенція, яку слід розуміти як систему уявлень про основні національні традиції, звичаї країн, мова якої вивчається, а також систему навичок та умінь адекватно поводитися, використовуючи знання. Основними складовими частинами соціокультурної компетенції є культурознавча та лінгвокультурознавча, соціальна, соціолінгвістична та країнознавча компетенції.

Завдання вчителя:

- Формувати навички соціокультурної компетенції під час урочної та позакласної роботи, інтегруючи всі чотири види мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання, говоріння);

- Розвивати комунікативні вміння і навички, забезпечувати учнів необхідною інформацією для реалізації спільної діяльності;

- Створювати умови для підвищення рівня мотивації та заохочувати учнів до та саморозвитку, та самоорганізації, а також толерантного ставлення до культур інших країн;

- Прививати інтерес до вивчення іноземних мов;

- Сприяти емоційному та психологічному комфорту здобувачів освіти.

Усе це вчитель реалізовує на своїх уроках (інтегрований, урок-гра, урок-віртуальна подорож, урок-проект), а також у позакласній роботі.

До позакласної роботи з англійської мови у початковій школі відноситься проведення тематичних днів або тижнів, різних конкурсів, STEM-проектів, організація виставок. Наприклад,

робота над STEM-проєктом є підсумком тривалої дослідницької, творчої діяльності, здійснюваної під керівництвом вчителя. Робота над проєктом дає можливість розкритися обдарованим особистостям, проявити всі якості характеру. Вона передбачає роботу учнів у групах над творчими проєктами з різних аспектів культури та історії країн, де говорять на цій мові Великий плюс цієї діяльності- це залучення всіх учнів до роботи. Метою такого вида діяльності є формування та розширення знань з предмета, розвиток світоглядних позицій.

Висновки. Отже, вчитель іноземної мови – це взірць іншої культури. Це та людина, яка може донести до дитини не тільки знання про чужу мову, але й зацікавити її культурою, історією, головними особливостями мови, яка вивчається. Навчити поважати іноземну мову як рідну, відчувати користь і задоволення від кожного нового уроку, нового вивченого слова чи фрази.

Сучасне суспільство потребує фахівців з високим рівнем професіоналізму, духовності, культури й гуманістичними світоглядними позиціями, здатного навчатись протягом життя. У професійній компетентності вчителя необхідно акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку його ініціативи та самостійності, відповідальності за результати навчання, формуванні професійної майстерності й особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності учня та рівня його підготовки, що дозволить зменшити труднощі у навчанні і створить додаткові перспективи для реалізації здібностей. На мою думку, професійні компетентності учителів іноземної мови початкової школи повинні будуватись на основі комплексного підходу до використання методів, засобів і форм навчання та індивідуального підходу до формування готовності до професійної діяльності в галузі початкової освіти відповідно до можливостей, здібностей та навчальних досягнень кожного здобувача освіти.

Список використаних джерел

1. Васильєва М. П. Культурологічний підхід до процесу професійної підготовки майбутнього педагога / М. П. Васильєва // Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць. Вип. 47. Запоріжжя, 2007. С. 67.
2. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / Педагогіка і психологія: Вісник НАПН України. 2009. № 2 (63). С. 51–60.
3. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія / за ред. Н.Г.Ничкало. Хмельницький : ТУП, 2002. 396 с.
4. Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. К.; Чернівці: Букрест, 2011. 400 с.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підр. для студ. вищих навч. закл. / Керівн. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.
6. Ничкало Н.Г. Професійно-технічній освіті – державну підтримку та науково-педагогічне забезпечення // Нові технології навчання: наук.-метод. збірник. Вип. 15. К.: ІСДО, 1995. С. 11.
7. Рудишин С. Д. Системний підхід до вищої освіти в Україні: освіченість, компетентність, національні цінності / Педагогіка і психологія: Вісник НАПН України. 2013. № 3 (80). С. 69–75.
8. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу. Науковий посібник / Під загальною редакцією професора С. І. Якименко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 464 с.
9. Юлія Задунайська Формування професійної компетентності вчителя іноземної мови початкової школи - С.7-8
10. <https://ips.ligazakon.net/document/TM041858>
11. <https://naurok.com.ua/formuvannya-profesiyno-kompetentnosti-vchitelya-inozemno-movi-243181.html>
12. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-skladovi-pofesiyno-kompetentnosti-vchitelya-inozemno-movi-93441.htm>

Світлана Сєдих,

викладач професійно-теоретичної підготовки

ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ОСНОВ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

***Анотація.** У статті обґрунтовано актуальність і необхідність формування фінансової грамотності населення України, підкреслено важливість становлення фінансової грамотності молодого населення країни, особливо здобувачів світи як потенційних носіїв та передавачів знань і навичок наступним поколінням, виявлено, що саме молоде населення найбільше потребує знань та навичок із фінансової грамотності й раціональної фінансової поведінки.*

***Ключові слова:** фінансова грамотність; фінансово грамотний громадянин; складові фінансової грамотності; компоненти фінансової грамотності.*

У сучасних умовах розвитку української економіки з'являються нові фінансові продукти та послуги. Утім через низьку фінансову грамотність здобувачі освіти та випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти бувають не лише слабо підготовлені до їх використання, а й не володіють навиками складання сімейного бюджету, заповнення фінансових документів, відстоювання власних фінансових інтересів тощо. Фінансова грамотність передбачає вміння особи розпоряджатися коштами з найменшими втратами та найбільшими вигодами. Водночас фінансово грамотні люди краще захищені від фінансових ризиків і відповідально ставляться до управління особистими фінансами.

Можна дати безліч відповідей на запитання: що означає бути фінансово грамотним.

По-перше, така людина завжди планує бюджет на тривалий період (для придбання автомобіля, навчання дітей, проведення відпустки тощо); по-друге, вміє знаходити фінансову інформацію на інтернет-ресурсах, у спеціалізованій літературі або під час консультування з фахівцями; по-третє, володіє азами фінансово-правової грамотності для юридично правильного укладення договорів, заповнення декларацій і звітності; по-четверте, розуміє призначення фінансових установ й інструментів, користується фінансовими продуктами і послугами.

Таким чином, фінансова грамотність – це сукупність світоглядних позицій (установок), знань і навичок щодо ефективного управління особистими фінансами, а також здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень [7].

Безумовно, у підвищенні рівня фінансової грамотності мають бути зацікавлені передусім самі здобувачі освіти, адже грамотний споживач фінансових продуктів і послуг є краще захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький же рівень фінансової грамотності призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню тощо.

Зацікавленими у високому рівні фінансової грамотності випускників є також заклади професійної (професійно-технічної) освіти. Недостатня фінансова грамотність випускників сприяє росту негативних зовнішніх ефектів, спровокованих недобросовісними надавачами фінансових послуг, що призводить до зменшення довіри населення до фінансового сектору загалом. Фінансові установи абсолютно не зацікавлені у фінансово неосвічених громадянах, оскільки чим більше буде фінансово грамотних клієнтів, тим стабільніше працюватиме фінансовий ринок і, відповідно, знижуватиметься частка ризикових фінансових операцій.

Більшість фахівців стверджують про незадовільний рівень фінансової грамотності населення в Україні. Одна з причин – погана обізнаність у фінансових питаннях і відсутність навичок

використовувати здобуті знання на практиці. Якщо в закладах професійної (професійно-технічної) освіти здобувачів освіти навчають приймати зважені рішення у сфері управління особистими фінансами, то значний прошарок суспільства перебуває поза межами конкуренції, стикаючись із фінансовим шахрайством, зловживаннями працівників фінансових установ, недотриманням економічних прав і свобод громадян. Причому така негативна тенденція щороку посилюється [4].

Однією з причин низького рівня фінансової грамотності населення була відсутність у навчальному процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти обов'язкових або факультативних занять з основ фінансової грамотності та економічних знань. Натомість за кордоном дітей ще з юного віку навчають, як ефективно управляти особистими фінансами. В Україні лише з 2012 р. було започатковано проєкт з підвищення рівня фінансової грамотності населення, до реалізації якого були залучені органи державної влади, банки, громадські організації та заклади освіти. Його мета – заохотити громадян до прийняття зважених фінансових рішень відповідно до тих чи інших життєвих обставин.

Загалом можна виокремити такі причини низького рівня фінансової грамотності населення в Україні:

по-перше, відсутність сформованих традицій навчання основам фінансової грамотності, що зумовлено специфікою пострадянського розвитку держави;

по-друге, неналежне забезпечення потенційних учасників ринку необхідною якісною й об'єктивною фінансовою інформацією;

по-третє, відсутність сформованого інституту незалежних фінансових консультантів;

по-четверте, низька затребуваність фінансових знань основною масою населення, незрозуміння їх практичної ролі на окремих етапах життєвого циклу [7].

Для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти фінансова грамотність уможливує ефективне використання знань та навичок в управлінні фінансовими ресурсами з метою досягнення власного фінансового добробуту. На основі засвоєного матеріалу щодо існуючих фінансових продуктів здобувач зможе приймати раціональні рішення про фінансові послуги, правильно оформляти фінансові й податкові документи, ознайомитися й користуватися онлайн-банкінгом і онлайн-платежами, навчитись управляти коштами, розраховувати бюджет, збагнути особливості кредитування, страхування та розумітися на інших фінансових питаннях.

Окрім того, підвищення фінансової грамотності дає змогу здобувачам:

- сформуувати систему знань про соціально-економічні відносини;

- набути первинних навичок раціонального розподілу доходів;

- приймати виважені фінансові рішення;

- відповідально ставитися до фінансових зобов'язань і боргів;

- уміло заощаджувати гроші;

- виховати соціальні й особистісні риси та ціннісні орієнтири для раціональної поведінки в економічній сфері;

- розуміти власні бажання й співвідносити їх із можливостями сімейного бюджету;

- шукати й знаходити нові рішення та підходи до певної ситуації;

- застосовувати практичні поради для вирішення конкретних питань;

- навчитись аналізувати, порівнювати, інтегрувати, узагальнювати, визначати основне, аргументувати власну думку, працювати в команді;

- розвинути самостійність і відповідальність за власні рішення й дії.

Фінансова грамотність розвиває у здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти підприємливість, ініціативність, здатність користуватися можливостями, реалізовувати власні ідеї, формувати суспільні цінності, брати активну участь у суспільному житті, управляти власним життям і кар'єрою, розв'язувати фінансові проблеми.

Викладач закладу професійної (професійно-технічної) освіти не має права виступати в ролі фінансового консультанта, радника, посередника та не може давати певні фінансові рекомендації особистого плану (для цього є фінансові й інвестиційні радники, професійні учасники фінансового ринку, які мають ліцензію на провадження відповідної діяльності). Водночас він може надати здобувачам інформацію та матеріали про:

- будову системи фінансових послуг;
- можливості й ризики фінансового сектору;
- способи захисту прав споживачів фінансових послуг;
- фінансову систему, її взаємозв'язок з іншими економічними компонентами та суспільними відносинами;
- механізм прийняття самостійних і свідомих фінансових рішень;
- можливості звернення до професійних консультантів;
- саморозвиток та самонавчання;
- користування інформаційними, довідковими, електронними ресурсами;
- отримання електронних послуг у сфері фінансових відносин;
- взаємозв'язок фінансової грамотності з бюджетною, муніципальною, податковою й пенсійною сферами.

Крім того, викладач повинен мати навички раціональної фінансової поведінки, бути грамотним і дотримуватися правил такої поведінки. Саме викладач як носій знань та високих соціальних норм поведінки посідає важливе місце у формуванні фінансової грамотності: від його думки й учинків безпосередньо залежить розвиток світогляду здобувачів освіти.

Фінансова грамотність передбачає наявність таких основних компонентів, як вміння заощаджувати, вміння витратити та вміння заробляти.

Свого часу німецький письменник Б. Авербах казав: нажити багато грошей – хоробрість, зберегти їх – мудрість, а вміло витратити – мистецтво. Тому для того, аби максимально оптимізувати свої споживчі витрати, громадянам потрібно визначитися, до якої групи споживачів вони належать, щоб у подальшому мати можливість раціонально формувати свої витрати [3].

Основними заходами держави, спрямованими на підвищення рівня фінансової грамотності населення в Україні є: координаційно-консолідуючі заходи; заходи моніторингово-аналітичного характеру; заходи контрольно-регулюючого характеру; освітні заходи.

Завдання підвищення рівня фінансової грамотності населення – це, безумовно, сфера відповідальності і держави, і бізнесу, і сім'ї. Проте для того, щоби досягнути належного рівня фінансової грамотності, ми повинні здолати відверто пасивне ставлення більшості українців до створення власного добробуту і сформувані в наших співвітчизників філософію «опори на власні сили». Завдяки цьому кожен громадянин зможе досягти фінансової незалежності та зберегти її впродовж усієї життєдіяльності. Українці мають зрозуміти, що бути фінансово грамотним сьогодні не лише престижно, але і вкрай необхідно.

Список використаних джерел

1. Бречко О. Фінансова і цифрова грамотність як базові складові розвитку сучасного інформаційного суспільства. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 129–135. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38305/1/Бречко.pdf>.

2. Гаврилко Т.О., Довгань М.М. Фінансова грамотність населення: вітчизняний та зарубіжний досвід. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 30 (2). С. 48–52. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bSES_2018_30\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bSES_2018_30(2)_13).

3. Щьокіна Є.Ю., Черепанова Н.О., Гужва О.А. Фінансова грамотність як запорука соціального та економічного розвитку держави. Економічні науки. Сер.: регіональна економіка. 2020. Вип. 17. С. 296–302. DOI: [https://doi.org/10.36910/2707-6296-2020-17\(67\)-29](https://doi.org/10.36910/2707-6296-2020-17(67)-29).

4. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. USAID. Київ, 2019. URL:<http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-ReportJune019>.
5. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021: звіт за результатами дослідження. USAID. Київ, 2021. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.
6. Ліга амбасадорів фінансової грамотності. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб : вебсайт. URL: <https://www.fg.gov.ua/articles/50943-liga-ambasadoriv-finansovogramotnosti>.
7. Савчук Н. Фінансова грамотність: сутність і перспективи розвитку. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Сер. філософські науки. 2021. Вип. 1. С. 92–97. [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1\(26\)-92-97](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1(26)-92-97) .

Лариса Серих,

завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ПІДЛІТКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація: у статті розглянуто напрями розвитку soft skills підлітків закладів загальної середньої та позашкільної освіти в контексті естетичного виховання.

Ключові слова: розвиток, soft skills, підлітки, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, естетичне виховання, Нова українська школа.

З реформуванням освіти відбулися зміни. У статті 12 «Закону України Про освіту» зазначено, «повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти». У статті 14 цього закону констатовано: «здобуття позашкільної освіти забезпечується закладами позашкільної освіти різних типів, форм власності та підпорядкування, іншими закладами освіти, сім'єю, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними і фізичними особами» [1]. Це свідчить про те, заклади загальної середньої та позашкільної освіти несуть повну відповідальність про формування, розвиток, виховання здобувачів освіти. Ми акцентуємо увагу на підлітках, саме на практичних аспектах розвитку soft skills підлітків в контексті естетичного виховання.

У сучасній освіті формування та розвиток soft skills у підлітків пропонує Нова українська школа [2]. Ми розглядаємо їх як комплекс загальних, предметних якостей, навичок, здатностей, виховних впливів, завдяки оволодіння якими підлітки ефективніше справляються зі своїми завданнями, будують комунікацію з командою, однолітками, а також успішно взаємодіють з соціумом.

До soft skills у практичній мистецькій естетичній діяльності відносимо *комунікативні навички*, оволодіння якими дає можливість підліткам налагодити зв'язок із учнівським колективом як закладу загальної середньої освіти, так і позашкільної освіти. До комунікативних навичок у мистецькій діяльності відносимо вміння слухати співрозмовника, вміння домовлятися, переконувати, використовуючи невербальні сигнали й комунікації, уміння коректно висловлювати свої думки стосовно видів і жанрів мистецтва; мати публічні виступи (концерти, фестивалі, флешмоби, самопрезентації (вибудовувати логіку презентації власних проєктів); навички листування (усного, письмового); грамотно висловлювати свої враження від мистецтва; чітко формулювати судження, міркування; дискутувати щодо мистецьких явищ та інформації про мистецтво, отриманої з різних джерел тощо.

До soft skills у практичній мистецькій естетичній діяльності відносимо також *навички критичного мислення*: підлітки вчать аналізувати твори мистецтва та створювати власні художні твори за правилами художньої композиції, перспективи тощо. Проявляють вміння спостерігати й виявляти суть, навички нестандартного мислення, аналізуючи роль людини в соціокультурному просторі та її відображення в мистецтві. Виявляють адаптивність, здатність позитивно сприймати зміни, усвідомлюючи взаємовплив знань природничих наук, техніки, технологій і мистецтва (на прикладі дизайну, ландшафтної архітектури, сценічних ефектів тощо), виявляючи художнє осмислення людського досвіду. Виявляють спритність, винахідливість, креативність у різних сферах життєтворчості; вчать критично оцінювати та інтерпретувати явища культури з урахуванням взаємодії традицій та інновацій. Комплексно підходячи до вирішення різних проблем, пропонують неординарні способи виконання творчих завдань, отже, розвивають критичне мислення щодо власної художньо-творчої діяльності, критично оцінюють та аналізують результати власної творчої діяльності; генерують і впроваджують нові мистецькі ідеї у різних сферах життєдіяльності.

Підлітки під час мистецької діяльності виявляють *лідерські якості*, проявляючи відкритість до інновацій і передбачення їх позитивного результату, ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, творенні нових культурних продуктів, визнанні нових способи творення художніх образів у різних видах мистецтва, прагнення творчої самореалізації, вираження креативності. Беруть відповідальність за особистий і спільний результат у мистецьких проєктах (виявляючи навички фасилітатора, модератора, обговорюючи проблеми, аналізуючи, інтерпретуючи твори мистецтва тощо); виявляють прагнення до сталості результату, мультиплікаційності результату, демонструють впевненість в собі, визначають перспективи діяльності, проявляють здатність навчати одне одного.

У різних ситуаціях під час навчання, комунікації, мистецької діяльності, перебувають підлітки як закладів загальної середньої, так і позашкільної освіти, коли потрібно взяти себе в руки і підбадьорити однолітка. Це є ще однією навичкою soft skills, що призвано називати *емоційним інтелектом і позитивним мисленням*. Сприйняття мистецтва і художньо-творчої діяльності дають можливість підліткам розвивати власну емоційно-почуттєву сферу, чемність і ввічливість, вміння виявляти дружелюбність, що у подальшому формує здатність до емпатії та призводить до розвитку емоційного інтелекту. Важливо запобігати негативним впливам інформації на власний емоційний стан, виявляти емоційно-ціннісне ставлення до життєвого простору сприйняття природи як естетичного об'єкта. При цьому підлітки виявляють повагу до прав і свобод людини як загальнолюдських цінностей, зокрема до свободи слова і думки, втілених у мистецтві, готовність брати участь у волонтерському русі, зокрема в мистецько-просвітницькій діяльності. Виявляють стресостійкість і здатність приймати рішення в нестандартних умовах.

Нарешті, *роботу в команді*, ми визнаємо також як soft skills. На нашу думку, це той же комплекс із комунікативних навичок, лідерських якостей і емоційного інтелекту, який дозволяє підліткам успішно виконувати свою частину роботи в команді, взаємодіяти й спілкуватися з однолітками на належному рівні, і прагнути єдиного результату. Це демонстрування готовності до партнерства у творчому процесі, самостійності і мобільності у творенні ідей та прийнятті рішень; генерування нових ідей та ініціатив, втілення їх у життя для забезпечення власного добробуту й розвитку суспільства.

До шостої soft skills відносимо *самоорганізацію*. Це й уміння раціонально використовувати свій час, це самодисципліна, самоконтроль, майже все з префіксом само-. Усвідомлення своєї етнічної самобутності та української національної ідентичності, прагнення творчої самореалізації. До цієї групи вмінь належать вміння знаходити і працювати з інформацією, застосовувати цифрові технології для створення, презентації та популяризації художніх образів; уміння визначати художню цінність цифрового контенту, використовувати інформаційні технології для здобуття

мистецької інформації та формування власного мистецького простору; оцінювати художньо-естетичну якість створеного цифрового продукту, усвідомлення естетичного потенціалу цифрових технологій для художньо-творчого самовираження, обробки, поширення мистецьких творів і здійснення віртуальних мистецьких подорожей тощо. А ще бажання вчитися і постійно розвиватися. Усвідомлюючи власні потреби в художньому самовираженні, підлітки вчать будувати позитивні вектори власної життєвої стратегії, поглиблювати власну мотивацію творити, розвиватися, знаходити нові способи художнього пізнання.

Отже, розвиток soft skills гарантує досягнення запланованого результату – підвищення рівня естетичної вихованості підлітків, забезпечує цілеспрямований розвиток чуттєвої сфери; стимулює творчу вмотивовану діяльність підлітків.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Тетяна Сєрих,
методист КЗ Сумський Палац дітей та юнацтва,
керівник гуртка, доктор філософії (PhD)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-СЕРВІСІВ З МЕТОЮ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується процесами різких і кардинальних змін у всіх сферах життя людей. Щоб відповідати новим вимогам часу, освітня сфера також потребує стрімких нововведень, пов'язаних із науково-технічним прогресом, збільшенням інформаційних потоків. У статті розкриваються особливості використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у закладі позашкільної освіти, що значно інтенсифікує освітній процес, підвищує його ефективність та сприяє реалізації активної співпраці з вихованцями на заняттях.

Тригером для активного залучення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі стали виклики сьогодення, що пов'язані, перш за все, із необхідністю організувати освітній процес у дистанційній чи змішаній формі. У сучасних реаліях постала необхідність навчитися подавати великий обсяг матеріалу за найменших часових витрат, домогтися його розуміння та засвоєння.

З одного боку, науковцями доведено, що педагог не може залишатися носієм готових знань, оскільки діти теж мають доступ до безмежного обсягу інформації. З іншого боку, «кількість інформації не завжди переходить в якість» [1]. Вчені наголошують, що в сучасному світі великий обсяг сторонньої інформації постійно перевантажує свідомість людини, ускладнює сприйняття потрібних відомостей, тому значною мірою погіршується результативність самоосвіти. Інформаційні масштаби здатні затягти у вирву навіть дорослих, а діти взагалі не мають необхідних психолого-фізіологічних даних, що допоможуть виокремити головне серед другорядного та організувати свою діяльність найбільш ефективно з мінімальними затратами часу та сил.

Зазначені чинники стали передумовою пошуку нових **інструментів інтенсифікації освітнього процесу**, що дозволили нам домогтися опанування інформації за короткий час, підвищити якість сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

На особливу увагу в обраному нами арсеналі педагогічних онлайн-інструментів заслуговують **інструменти візуалізації інформації**, серед яких нами виокремлено ресурси для створення ребусів, хмар слів, інфографіки та інтерактивних плакатів.

Оптимізувати часові витрати на підготовку візуального матеріалу допомагають цифрові ресурси як цифрові дидактичні візуальні засоби [2, с. 11]. **Хмари слів** використовуємо на етапі оголошення теми заняття, актуалізації та систематизації опорних знань, узагальнення, для відображення ключових моментів та зовнішнього оформлення матеріалу. Підготувати хмари слів заздалегідь допомагають інструменти WordArt, WordItOut, Flippity. Mentimeter використовуємо для створення хмари слів та її відображення на демонстраційному екрані в режимі реального часу.

Ефективним способом відображення матеріалу у зручній, стислій, зрозумілій формі стала **інфографіка**, яку ми створюємо за допомогою ресурсу **Canva**. Ця платформа графічного дизайну дозволяє створювати візуальний контент з метою огляду теми, пояснення складного процесу, порівняння чи зіставлення, привернення уваги до проблеми.

Інтерактивний плакат ThingLink допомагає створювати різні освітні матеріали. Для методичних занять з педагогами нами були розроблені інтерактивні плакати на різні теми як приклади, що демонструють можливості ресурсу.

Застосування в освітньому процесі цифрового контенту, цифрових інтерактивних технологій навчання, допомагає нам забезпечити максимальну активність вихованців, оптимізувати час засвоєння матеріалу.

Серед інструментів **вивчення, закріплення інформації** нами були обрані: кросворди (Flippity), інтерактивні вправи (LearningApps, WordWall), інтерактивні робочі аркуші (Wizer.Me, LIVEWORKSHEETS), інтерактивні відео (Edpuzzles).

Ресурси **LearningApps, WordWall** відомі багатьом педагогам. Вони досить прості у використанні та результативні. **Інтерактивні робочі аркуші**, на нашу думку, є дієвим інструментом самостійної роботи вихованців над опрацюванням інформації. По суті, це вебсторінка, на якій можна розмістити матеріал: відео, зображення, текст, на основі яких діти відповідають на запитання і виконують завдання різних типів. Ці ресурси дають можливість створювати опитування з автоматичною перевіркою правильності виконання завдань, але можна підібрати налаштування таким чином, щоб відповіді на запитання відкритого типу оцінити окремо.

Серед ресурсів, які дозволяють отримати **зворотний зв'язок**, на особливу увагу заслуговують сервіси **Kahoot, Plickers, Mentimeter, Answergarden**. Активно використовуємо їх у режимі реального часу з миттєвим відображенням результатів голосування чи проходження тестових завдань на демонстраційному екрані. Ці сервіси дозволяють уникнути стресових ситуацій і дають можливість обрати найоптимальніший варіант з'ясування рівня засвоєння матеріалу групою вихованців та кожною дитиною окремо, оскільки програми подають докладний звіт про виконання завдань дітьми.

Варто зазначити, що швидкий доступ до виконання завдань та проходження опитувань забезпечується використанням **QR-кодів**, які деякими ресурсами надаються автоматично, або створюються за допомогою спеціальних програм.

Отже, мудре використання інтерактивних онлайн-сервісів на заняттях значно інтенсифікує освітній процес, підвищує його ефективність та сприяє реалізації активної співпраці з вихованцями на заняттях, але необхідно дотримуватися принципу: «у потрібному місці, в потрібний час, в потрібному обсязі».

Список використаних джерел

1. Гевко І., Невмержицька О. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в сучасній концепції дистанційного навчання. Молодь і ринок. 2019, №2 (169). С. 41-42.
2. Житеньова Н. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до використання технологій візуалізації в освітньому процесі.

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Харків, 2020. 40 с. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada/D_64_053_04/zhytenyova/Zhytienova.pdf.

Юлія Сєрих,
нутриціолог, біотехнолог, фармацевт,
м. Київ

БЕЗПЕЧНЕ КОРИСНЕ ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ ВДОМА

Анотація. У статті розглядається сучасні підходи й пропозиції щодо здорового корисного харчування. Особлива увага приділена кето харчуванню, його відмінності від інших видів і способів харчування.

Ключові слова: здорове харчування, кетохарчування, кетодієта, безпечне харчування.

Сьогодні, в нашому мінливому й техногенному світі відбувається харчовий і дієтичний «бум». Пропонується безліч видів і способів здорового харчування, харчових пірамід, які можна використовувати вдома. Але підходити до цього потрібно спокійно, помірковано й вдумливо. Розглянемо деякі суміжні поняття, які стосуються корисного здорового й правильного харчування.

Вільна енциклопедія – Вікіпедія пропонує такі визначення понять: «Правильне харчування – це вживання продуктів, які дають усі поживні речовини, необхідні для підтримання здоров'я» [1]. Щодня організм людини потребує білків, вуглеводів, жирів, води, вітамінів і мінералів. Достатня кількість кожного з компонентів забезпечує належне функціонування всіх систем органів і підтримує високий рівень енергії. При правильному харчуванні важливо зосередитися на загальному раціоні, а не на окремих продуктах. Жоден окремий поживний елемент не зробить людину здоровою, тому потрібно дотримуватися різноманітного та комплексного харчування. Не існує абсолютно корисного харчування для всіх, під час складання дієти необхідно враховувати наявність хронічних захворювань, вік, алергічні реакції на продукти. Для складання дієти правильного харчування можна проконсультуватися із сімейним лікарем або звернутися до дієтолога.

«Здорове харчування (здорова дієта) – це харчування, яке забезпечує ріст, нормальний розвиток і життєдіяльність людини, що сприяє зміцненню її здоров'я, попереджає розвиток захворювань та сприяє здоровому довголіттю та омолодженню» [1]. Загальновідомо, що дотримання рекомендацій здорового харчування в поєднанні з регулярними фізичними вправами є основою здорового способу життя та зменшує ризик хронічних захворювань, таких як ожиріння, серцево-судинні захворювання, діабет, гіпертонічна хвороба, інфекційні хвороби, онкопатології тощо.

Зокрема, регулярне споживання овочів, фруктів, цільнезернових, горіхів, клітковини, жирної морської риби та/або омега-3 жирних кислот, рослинного білку, оливкової олії знижує ризики багатьох хронічних захворювань та смертності від них. Науковцями всього світу складено багато пірамід здорового харчування [2].

Так, запропонована харчова піраміда середземноморської дієти, яка вважається однією з найкорисніших для людини, спрямовує на використання продуктів, які сприяють покращенню здоров'я людини (рис.1) [2].



Рис. 1. Харчова піраміда середземноморської дієти

Дослідження, проведене на вибірці з 22000 осіб, показало, що прихильність до середземноморського типу харчування, у порівнянні з традиційним американським типом харчування, знижує на 33 % ризик виникнення серцевих і на 24 % ракових захворювань.

Натомість, харчування, запропоноване у закладах освіти України, містить продукти, які використовуються щоденно і мають необхідний для здоров'я школярів набір продуктів (рис. 2) [2].



Рис.2. Піраміда здорового харчування

Для формування позитивної мотивації дітей можна використати гру ОНЛАЙН ПАЗЛ «Піраміда здорового харчування», що стане в нагоді і дорослим (рис. 3).



Рис. 3. ОНЛАЙН ПАЗЛ «Піраміда здорового харчування»

Головоломки, які можна знайти на таких розважальних сайтах, є ідеальною ідеєю для творчої та одночасно розслаблюючої перерви. Саме вони ефективно вчать, заспокоюють і розслаблюють після багатогодинного кулінарного марафону, забезпечуючи позитивний досвід, водночас, націлюючи дітей на корисне, здорове, безпечне споживання їжі.

Розкриваючи збалансованість раціону, зазначимо, що кожен прийом їжі має бути збалансованим за вмістом макро і мікронутрієнтів у правильному співвідношенні:

білки – 10-15 %

жири – 25-30 %

вуглеводи – 45-60 %

Слід також розуміти, що жири бувають різні і несуть в собі різні властивості [2].



Крім того, треба мати на увазі енергетичну масу продуктів харчування та її враховувати. Енергетична цінність раціону повинна відповідати енергозатратам. Показана орієнтовна кількість їжі в калоріях (рис. 4) [2].



Рис.4. Калорійність їжі

Наостанок, настав час поговорити про КЕТО. Що це?

Кето – це дієта? Ні, – це спосіб життя [3].

Мета кетодієти – не кетоз, а здоров'я та метаболічна гнучкість. Це здатність переключатися з одного виду палива (кетонів) на інший (глюкоза) і назад без наслідків для здоров'я [3].

Розглянемо, як це робили наші предки (кето).

Кето – це раціон, якого можна дотримуватися завжди коригуючи кількість вуглеводів від 20 до 100 гр / день.

На кето не лише худнуть, а ще й оздоровлюють організм: нормалізується тиск, рівень цукру, холестерин, зменшуються запальні процеси в організмі, зникають прищі та багато іншого.

Якщо у вас з'явилися наступні симптоми – ви в кетозі:

- не відчуваєте болісного почуття голоду,
- худнете без підрахунку калорій,
- ви стали енергійні,
- швидше і чіткіше думаєте,
- у вас покращилася пам'ять,
- ви перестали безпричинно хандрити,
- ви краще висипаєтесь,
- у вас покращилась якість шкіри і зникли висипання,
- вас не пучить після їжі,
- зникло здуття живота,
- зникла печія,
- нормалізувався цукор в крові,
- ви стали менше хворіти [3].

Що робити при нападі голоду?

Напади голоду можуть бути перший тиждень і лише один (перший) раз. Далі ви почнете відчувати голод і ситість, які вони насправді. І що важливо, відрізнити – голод від спраги [3].

Що ж робити перші дні?:

- пити багато лимонної води

- в момент голоду з'їсти чайну ложку кокосової олії
- медитувати
- робити дихальні вправи
- їсти жири і багато зелені (7-10 стаканів)

Продукти, кількість яких варто обмежити або виключити:

- алкоголь,
- фастфуд,
- ковбасні вироби й копченості,
- обезжирені молочні продукти,
- солодощі,
- вироби з білого борошна,
- солодкі газовані напої,
- магазинні соуси,
- маргарин і рафіновані олії,
- консерви,
- чіпси, сухарики, снеки,
- магазинні соки і фреші,
- готові сніданки [3].

Висновки. За використанням рекомендацій можна побудувати власний раціон удома, не зважаючи на якому способі харчування ви знаходитеся. Головне, щоб цей процес приносив вам задоволення, гарний настрій і здоров'я.

Список використаних джерел

1. Здорове харчування. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. **Серих Ю.С.** Гайд від Юлії Серих «Перші кроки до збалансованого харчування». Київ. 2024. URL: <http://ketowomennn>
3. **Серих Ю.С.** Кето дієта та інтервальне голодування. Методичні рекомендації. Київ. 2024. URL: <http://ketowomennn>

Олена Сидорова,
завідувач Сумського ДНЗ (ясла-садок) № 23 «Золотий ключик»
м. Суми, Сумської області
Валентина Боровик,
вихователь Сумського дошкільного
навчального закладу ДНЗ (ясла-садок) №23 «Золотий ключик»
м. Суми, Сумської області

РОЛЬ ТА ВПЛИВ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ НА РОЗВИТОК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ

Анотація. У статті означена роль фахової компетентності вихователя в освітньому процесі дошкільників. Визначено важливість розвитку логіко-математичних здібностей у дітей дошкільного віку. Доведено вплив фахової компетентності виховання на знання, вміння, навички дошкільників, які вони здобувають в умовах закладу дошкільної освіти, зокрема на їх логіко-математичні здібності.

Ключові слова: логіко-математичний розвиток, логічне мислення, інноваційні технології, здібності, діти дошкільного віку.

Як відомо, математика, природа, мова пронизують усю діяльність людини, математичні поняття використовуються на кожному кроці. Без них неможливий ні технологічний процес, ні економічне процвітання. Тому виникає необхідність розвивати в дітей математичні здібності ще з дошкільного віку.

Використання інноваційних технологій, форм і методів навчання є прерогативою сучасної системи освіти, зокрема дошкільної. А зміни, які стрімко відбуваються в системі дошкільної освіти потребують більшої уваги вихователів щодо логіко-математичного розвитку дітей, а саме переосмислення пріоритетних завдань, вибір найоптимальніших і найефективніших форм роботи з дошкільниками. Тому, сьогодні готувати дітей до життя, успішного навчання в школі, формувати і розвивати компетентності, зокрема й логіко-математичну, мають висококваліфіковані фахівці, творчі особистості – вихователі дошкільних закладів освіти.

У наукових дослідженнях Л. Виготського, П. Гальперіна, А. Усової та ін., доведено спроможність дітей дошкільного віку розуміти нескладні логіко-математичні завдання. У публікаціях А. Валлона, В. Рубцова, Е. Юдіна та ін., визначені вікові межі формування логічних умінь дітей. А. Столяр та Б. Нікітіним розроблені моделі найпростіших вправ та ігор, які можуть використовувати вихователі для підготовки дошкільників у сфері логіко-математичних уявлень.

Мета статті – аналіз ролі та впливу вихователя на розвиток логіко-математичних здібностей у дітей дошкільного віку.

Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти – це не лише освічена людина, здатна гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї професійної діяльності, а також педагог, який прагне самостійно працювати над власним розвитком, підвищенням освітнього й культурного рівнів, уміє самостійно набувати необхідні для професійної діяльності знання, вміння та навички, критично мислить, володіє стійкою системою мотивів і потреб соціалізації, здатний активно й творчо діяти.

Проблема пошуку форм організації освітнього процесу, який би забезпечував позитивний результат, завжди хвилювала педагогів. Багаторічна історія розвитку дошкільної педагогіки доводить, що ідеальної моделі «освітнього процесу» не створено, і, мабуть, створити його неможливо. Існує різноманітність завдань, багатоваріативність умов, засобів освітнього процесу, неоднозначність прояву закономірностей засвоєння змісту знань в залежності від індивідуальних особливостей кожної дитини тощо.

Перед вихователями закладів дошкільної освіти сьогодні стоїть завдання – організувати таку діяльність, яка б ставила дитину перед необхідністю спрямувати свої розумові зусилля на пошук і вибіркове використання наявних у неї знань і вмінь для розв'язання конкретного завдання. Вихователі мають спрямовувати свої дії на формування у дошкільників значущої мотивації до пізнання, що і скеровує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає [2].

З метою реалізації визначених завдань вихователі дошкільних установ мають широко використовувати інноваційні технології, цікаві нетрадиційні методики. Тому важливою ланкою у роботі вихователя є розвиток у дітей логіко-математичних здібностей з використанням педагогічних інновацій.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти вихователь має озброїти дитячий розум знаннями, уміннями та навичками, які допоможуть йому сприйняти життя в цілому, функціонувати та взаємодіяти з людьми в суспільстві. Це більш важче і значуще в сучасному житті, ніж просто навчати певній дисципліні та її компетенцій [1]. Практика, яка набута в період з раннього і до середнього дошкільного віку в кожній дитині індивідуально-своєрідна відповідно до вікових та фізичних особливостей дитини і її бажання навчатися. Одні діти відвідують дитячий заклад освіти з раннього віку й заняття, які проводить вихователь сприяють формуванню інтересу до математики та навколишнього середовища, а інші діти виховуються вдома і про математику взагалі уявлення не мають.

Логіко-математична компетентність має таку компонентну структуру:

- мотиваційний компонент – це ставлення дитини до математичної діяльності, виявлення пізнавального інтересу, розуміння значущості математики в житті людей;
- змістовий компонент – це оволодіння математичними знаннями в межах програми вікової групи та наступного періоду навчання дітей;
- дійовий компонент – це оволодіння процесуальними, конструктивними, контрольюючими діями [3, с. 195].

Отже, розвиток логіко-математичних здібностей передбачає здатність дитини самостійно здійснювати:

- класифікацію геометричних фігур, предметів та множин за якісними ознаками та чисельністю;
- серіацію, тобто впорядкування предметів за величиною, масою, об'ємом розташування у просторі;
- обчислення та вимірювання кількості, відстані, розмірів, довжини, ширини, висоти, об'єму, маси, часу.

На практичних заняттях з дошкільниками, зазвичай, використовуються індивідуальні, колективні та групові форми роботи, а також зараз часто почали вихователі застосовувати інтеграцію логіко-математичних завдань, які діють і в інших розділах програми. Головним та основним завданням вихователя, як наставника дошкільнят з формування компетенцій, з перших занять – визначити методами діагностування рівень логіко-математичних здібностей дітей, проаналізувати та акцентувати свою увагу на проблемні питання дошкільнят, плануючи заняття групові або індивідуальні з використанням, як теоретичної, так і практичної частини під час роботи, а також як педагогічно правильно використовувати потенціал сім'ї у навчанні і вихованні дітей для вирішення поставлених завдань.

Звернімо увагу на те, що вивчати та визначати рівень логіко-математичних здібностей дітей треба не тільки під час заняття, а й у повсякденній життєдіяльності як в групі, так і під час прогулянок. Це виконання доручень, чергувань, в індивідуальних та групових бесідах, у дидактичних та рольових іграх тощо.

Цікаві завдання на логіко-математичне мислення сприяють розвитку в дитини уміння швидко орієнтуватися у просторі, сприймати логічні і пізнавальні завдання, знаходити для них правильні рішення. Дошкільнята починають мислити і розуміти, що для правильного вирішення логіко-математичного або іншого напряму завдання необхідно зосередитися на питаннях, потім вони починають усвідомлювати, що таке цікаве завдання містить в собі якусь «загадку» і для її вирішення необхідно підключити логічне мислення та зрозуміти, в чому криється хитрість [4, с. 42].

Слід відмітити, що діти дошкільного віку починають активніше працювати під час вирішення різного характеру задач-жартів, головоломок, логічних вправ та завдань. Під час таких логічних ігор і вправ з цікавим математичним аспектом діти опановують знання, вміння та навички, набуті в попередньому життєвому досвіді, виконувати пошук та знаходити рішення самостійно.

Якщо правильно організована освітня діяльність дітей і вихователя, то в процесі навчання забезпечується достатній рівень логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Тому, що кожне логіко-математичне поняття, знання, уміння та навички формуються поступово, поетапно під час покрокового виконання математичних і логічних операцій, доступних конкретній віковій групі чи підгрупі дошкільнят. Вихователь повинен фіксувати увагу дошкільників, не важливо чи то молодшого чи то старшого віку, на тому, про що і як вона розмірковує і як вчиняє, до чого це призводить, виховувати свідоме ставлення до своїх дій, стимулювати бажання самостійно робити логічні судження з приводу своїх кроків та вчинків, навчити робити власні припущення.

Ми розглядаємо логіко-математичні здібності як важливу складову освітнього процесу дітей дошкільного віку. Навчання має розвивальний характер лише тоді, коли дитину включатимуть у

розвивальну та пізнавальну діяльність, а отже, й самостійну діяльність, яка формується під різними педагогічними впливами, серед яких домінує особистісно-розвивальна взаємодіяльність вихователя і дітей.

Для розвитку логіко-математичних здібностей у дітей важливо, щоб навколишнє середовище, в якому перебуває дошкільник, було варіативним, різноманітним, надавало дитині можливості почуватися відкривачем нових знань, було доступним для ознайомлення. Таким чином, найбільш важливим підсумком логіко-математичної підготовки дитини дошкільного віку до вивчення математики в школі є не тільки накопичення певного запасу знань, навичок і умінь, а також потрібен розумовий та логічний розвиток дитини, формування у неї необхідних неординарних пізнавальних і розумових умінь, що є основою для успішного вивчення та засвоєння надалі математичного і будь-якого іншого узагальненого змісту предмета. Все це, значною мірою, залежить від вихователя, його особистісної і фахової компетентності, як керівника та організатора освітньої-виховного процесу дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): наказ МОН України від 12.01.2021 р. №33. 38 с. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/.pdf> (дата звернення: 15.01.2024).
2. Мащенко Т.М. Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку. Харків: Основа, 2011. 215 с.
3. Підлипняк І. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: особливості освітньо-виховного процесу. *Науковий вісник*. 2017. Вип. 2 (41). С. 194–196.
4. Сазонова А. В. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку: навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.

Олена Сидорова,

завідувач Сумського ДНЗ (ясла-садок) № 23 «Золотий ключик»
м.Суми, Сумської області

Наталія Сіренко,

вихователь Сумського ДНЗ (ясла-садок) №23 «Золотий ключик»
м.Суми, Сумської області

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ М. ЗАЙЦЕВА

Анотація. У статті розкрито зміст навчання дітей читання в ігровій формі, за авторською технологією М. Зайцева, що сприяє інтелектуальному, мовленнєвому розвитку дітей, навчання малюків читання, але не з метою підготовки до школи і набуття високої техніки читання, а задля формування позитивної мотивації, прищеплення любові до читання.

Ключові слова: технологія, кубики золоті, залізно-золоті, деревинно-золоті.

Проблема навчання читання є предметом постійного обговорення серед науковців та практиків. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти (нова редакція) [1], навчання читання не є обов'язковим для дітей дошкільного віку. Однак, за бажанням дитини, батьки і вихователі можуть навчати дитину читати уже в дошкільному віці.

Проблеми навчання грамоти, як розділу методики рідної мови, завжди були в центрі уваги науковців і практиків. Способи навчання дітей читанню за складами досліджувались у працях Б. Нікітіна, П. Тоцької, Л. Парамонові та інших педагогів, мовознавців. Процеси злиття, що підводять дитину до злитого читання складу, особливо питання про «літерність» читання, стали предметом дослідження Т. Єгорова.

Поєднання формування навичок читання і загального розвивального впливові на дитину акумулювала у собі технологія розвивального читання Л. Шелестової.

Питаннями навчання читання дітей дошкільного віку, зокрема таким, що базується на принципі «читання по складах» займалися М. Зайцев, Н. Компанець, О. Федіна та ін.

Метою статті є теоретичний аналіз основних аспектів технології навчання читання дітей дошкільного віку та можливість її застосування в умовах особистісно-орієнтованої освіти дошкільника.

Освітня технологія раннього навчання читання створена Миколою Зайцевим спонукає дітей до оволодіння читанням через письмо по таблиці, на кубиках. Під час занять з навчальними посібниками М. Зайцева діти цілком звільнені від усталених поз та регламентованої поведінки. Їх навчальна діяльність насичена цікавими ігровими ситуаціями з елементами змагання. У процесі таких занять діти відчувають неабияку радість від досягнутих результатів навчання. Стійкі позитивні емоції сприяють нормалізації та активізації всіх функціональних систем організму дитини, а отже її здоров'ю.

Принциповим положенням технології є одночасний розвиток мовлення дітей з навчанням їх читання. За такого підходу читання розглядається не як передумова «прискороного розвитку», а як процес оволодіння новою мовною реальністю – письмовим мовленням, навчання читання поєднується із грою, співом. Наприклад, запам'ятовування складів відбувається у формі коротких пісеньок (використовується як фонетична розминка і супроводжується руховими діями) [2].

Давно відомо, що одним з найпотужніших засобів розвитку дитини є гра. Саме завдяки «Кубикам Зайцева» гра ефективно вбудовується в складний процес оволодіння багатьма учбовими вміннями. Ця технологія розкриває величезні потенційні можливості дитини.

Технологія навчання грамоти пропонує оригінальний шлях до читання через письмо (від письма кубиками – до читання). Свого часу цей метод запропонувала М. Монтессорі. Ріднить педагогічну технологію М. Зайцева з цим методом відмова від фонемного принципу навчання читання, замість якого пропонується складовий.

На перший погляд здається що неможливо ось так відразу запам'ятати стільки складів (а саме так називаються «одиниці письма і читання», що поміщені на всіх шести гранях кожного кубика). Для цього існують смішні складові пісеньки, які неначе спеціально схожі на якусь невідому мову: БУ-БО-БА-БЕ-Б-Б, БЮ-БЕ-БЯ-БЕ-БІ-БЬ або ЛЮ-МЮ-ЛЕ-МЕ-ЛЯ-МЯ-ЛЄ-МЄ-ЛІ-МІ-ЛЬ-МЬ тощо. На подібній абракадабрі часто люблять розмовляти діти. Власне до читання діти прийдуть швидко і читати будуть із задоволенням. Вони повірять, що навчання взагалі – це дуже цікаве заняття.

Завдання, складність яких знаходиться в зоні найближчого розвитку дитини, стимулюють бажання вчитися. Навчання читання за допомогою ігрових кубиків Зайцева вимагає виконання досить складних розумових операцій, яким дитина вчиться під керівництвом дорослих. Таким чином, методика Зайцева дозволяє організувати роботу дітей як подолання системи «посильних труднощів», вирішення завдань, не дуже легких і нецікавих, але і не дуже важких і утомливих. Це дозволяє найінтенсивніше задіювати в учбовій діяльності пізнавальний інтерес дитини [5].

Ігрова діяльність супроводжує весь учбовий процес: знайомство з кубиками, що знаходяться у складі, допомоги написання слів, складання розповідей до малюнків, складання текстів і так далі. Причому гра сприймається не як розважальний елемент навчання, а як самостійний пошук, вибір можливих відповідей і багато в чому самостійна постановка мети.

Навчання починається відразу з використанням всіх букв алфавіту, розташованих на ігрових кубиках. Процес звукозлиття відпрацьовується за допомогою цікавого методичного прийому – пісеньок, які складаються у певній послідовності складів, утворених буквами. За одиницю читання в технології М. Зайцева прийнятий графічний склад. Склади на кубиках зображені так, що заздалегідь визначається характер читання приголосних – твердо або м'яко. Проспівування

складів, візуальна відмінність складів з твердими і м'якими приголосними дозволяє уникнути небезпеки політерного читання. Склад при таких звукових вправах не ділиться на частини, а виступає як єдине неділиме ціле, що відповідає сучасним вимогам до навчання читанню [4].

Навчання читання за кубиками М. Зайцева відбувається у три етапи: ознайомлення з кубиками і таблицями, вивчення складів; читання одного слова; читання тексту, ігри-тексти з кубиками [3, с.147].

Мета *першого етапу* познайомити дітей з кубиками і таблицями, навчити їх розрізняти кубики за кольором і звучанням; вчити називати склади на кубиках, а також знаходити і називати склади на таблицях. Кожному кубику відповідає стовпчик або рядок у таблицях. На цьому етапі використовуються такі ігрові вправи: «Вгадай, який кубик звучить?», «Підбери до маленького великий кубик», «Побудуй башточку чи паровоз», «Знайди на своєму кубику букву золотого кубика і назви склад», «Знайди кубик, який я назвала», «Якого кубика не стало?», «Що змінилось?». Коли називають «ім'я» та «прізвище» кубика, склади можна промовляти: а) хором; б) склад називає той, кому його показує педагог; в) по черзі (наприклад, Л-ЛА-ЛО-ЛИ-ЛЕ). Далі йдуть ігри «Знайди на картках слово, складене з кубиків», «Склади з кубиків слово, написане на картці», «Знайди своє ім'я на картці серед інших», «Склади з кубиків назву до картинки», «Складове лото» (з використанням картинок із зображенням тварин і неповним підписом на картинці та картинок із складом, якого не вистачає).

На *другому етапі* використовуються ігри із серії «Підбери слова на одну букву» або «Знайди слово, в якому є буква...». Дітям, які вже вміють викладати з кубиків різні слова, пропонують так звані складові картинки. На цьому етапі ускладнюються й ігри. Вони вже потребують не тільки зацікавленості дітей, а й їх самоорганізації. Граючи в ігри «Здогадайся, де твоє ім'я», «Назви іграшку по-іншому», «Знайди слово навпаки» тощо, діти самостійно викладають прості речення, визначають та ставлять наголос у словах, розділові знаки. Читання слів з карток супроводжується спеціальними завданнями, спрямованими на розвиток мовлення, пам'яті, та кмітливості. Причому діти швидко навчаються читати цілими словами.

Третій етап передбачає закріплення вміння дітей впевнено читати окремі слова, читати слова у реченнях і відтворювати суть прочитаного [2]. Дітям пропонують ігри з картками, ігри-головоломки з кубиками і роботу з текстом: «Підбери потрібний колір», «Підбери потрібне слово», «Який предмет я згадала?», «Знайди продовження слова» та ін.. Так, у грі «Схожий – несхожий» використовують картки зі словами: м'яч, куля, троянда, ромашка, сонечко, хрущ, лисиця, вовк, трактор, вантажівка. Вихователь описує предмети, наприклад: «Дві квітки. Одна з білими пелюстками і жовтою серединою. Друга з рожевими пелюстками і колючками. Одна квітка садова, друга – польова». Діти мають порівнювати їх, знаходячи спільні й відмінні ознаки, впізнавати за описом, знаходити відповідність серед карток.

Після того як діти навчаться читати невеликі тексти (прислів'я, приказки, скоромовки, лічилки тощо), вони опановують читання текстів із книжок з великим шрифтом і яскравими, виразними ілюстраціями. Вихователь читає вголос, а діти стежать за текстом очима і читають внутрішнім голосом. На цьому етапі вихователю важливо дбати про освітлення кімнати, навчити дітей правильно сидіти під час читання тощо.

Результативними у практичній діяльності є такі види роботи за технологією М. Зайцева: усі кубики ділимо на комплекти по 6 штук, це наші будівельні майданчики. Команди або групи переходять від одного стола (майданчика) до іншого і на кожному майданчику можна скласти слова або самим придумати власні слова; шукають, де заховався лев, слон, кіт. Діти самостійно складають назву казки (коли читаємо), або викладають відгадку на загадку; пишемо тільки назви тварин або овочів, фруктів; пишемо слова за бажанням дітей, тобто пишуть самостійно або командою; слово, яке загадуємо, або гра «що у мене в торбинці?»; складемо слово з певним кубиком або складом; вправи для логопедичного впливу (інтенсивно читаємо слова із складом,

який діти вимовляють правильно; із складом, який вони вимовляють неправильно; чергуємо слова із цими звуками, складами); гра «Хто швидше?», де команди по 2-3 особи і хто швидше складе слова; якого кубика не вистачає в цьому слові, замінити початок, кінець слова; гра «Що бажаєте з'їсти?» Якщо напишеш або складеш, вважай що з'їв; гра «Чарівник». Додай, або заміни кубик, або перегорни його так, щоб утворилось нове слово. Наприклад булка-балка, банка-білка, банк-танк; шукаємо слово ро-ва-ко. Яке слово було в мене?

Отже, розвивальний ефект технології навчання читання досягається завдяки складовому, а не фонемному принципу навчання; поєднанню навчання зі співами; використанню всіх видів пам'яті; максимальній наочності. Методика М. Зайцева дозволяє задіяти такі органи чуття, як дотик, слух, зір. Вдосконалення органів чуттів зумовлює високий рівень сприйняття навколишнього середовища. А це забезпечує активний розвиток мови і творчих задатків дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). Київ, 2021. 37с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Зайцев М. Гра-посібник для навчання читанню з двох років: Методичні рекомендації. Київ : АТ «Обереги», 1992.
4. Крутій К., Маковецька Н. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС», 2006.
5. Посібник навчання читанню українською мовою за методикою М.О. Зайцева. URL: www.svena.com.ua.

Альона Стригун,
здобувач вищої освіти СВО «Магістр» спеціальності «Початкова освіта»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ З ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ПОНЯТЬ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анотація. У тезах розглядаються особливості організації роботи вчителя та методичні підходи щодо вивчення географічних понять у початкових класах. З кожним роком зростає роль природничих наук і якісно підготовлений урок, що відповідає всім вимогам та методиці має велике значення для реалізації компетентісно орієнтованого навчання. У статті розкрито особливості змістового наповнення підручників, подаються методичні поради з використання географічних понять на уроках. Наводяться приклади вивчення географічних понять у початкових класах.

Ключові слова: уявлення, поняття, інтегрований курс, Державний стандарт, географічне поняття, типова програма.

Освітнє реформування протягом останніх років найбільше торкнулося саме початкової освіти. З огляду на задекларовану важливість всебічного і гармонійного розвитку особистості, освітня філософія базується на засадах, прийнятих відразу в декількох країнах. Серед схожого між нашою освітою та американською є те, що більшість уваги приділяється саме вмінню пояснювати причинно-наслідкові зв'язки та давати ґрунтовне визначення поняттям. Сьогодні увага звертається не на сукупність засвоєних знань та сформованих умінь і навичок, як результат навчання, а на їхнє практичне здійснення на вирішення нестандартних ситуацій [1, 65]. Впровадження іноземного досвіду, перш за все, відображається в чинній програмі Нової української школи, так званого інтегрованого курсу «Я досліджую світ», замість розбивки на предмети. Суть даного предмета полягає в одночасному вивченні різних властивостей одного явища дійсності але в різних

площинах. До прикладу, коли ми вивчаємо дерево, ми даємо визначення поняття «дерево», вчимо рахувати певну кількість дерев, показуємо, як це слово вимовляється та пишеться англійською чи українською мовами. Такий підхід визнаний найбільш дієвими та оптимальним задля того, аби сформулювати у, ще по суті, малюків, початкового системного уявлення про навколишнє середовище. Інтегрований курс «Я досліджую світ» відкриває різноманітні та всебічні зв'язки в природі, містить велику кількість фактичного матеріалу. Він охоплює значну кількість необхідних знань, а також має світоглядний та виховний потенціал. [1, 66].

На основі Державного стандарту затверджено дві типові освітні програми НУШ 1 (під керівництвом О. Савченко) та НУШ 2 (під керівництвом Р. Шияна). Кожна з цих програм містить декілька освітніх галузей. За типовою програмою НУШ 1 має три типові галузі: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна. За типовою програмою НУШ 2 таких галузей сім: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна та здоров'язбережувальна, інформативна, громадянська та історична. При цьому слід зазначити, що основною освітньою галуззю в інтегрованому курсі є саме природнича галузь. Вона вдало інтегрується майже зі всіма освітніми галузями, бо природа являється одним із найцінніших чинників розумового та естетичного розвитку дитини [2].

Шкільні географічні поняття мають важливе освітнє і виховне значення. Освітнє значення полягає в тому, що учні засвоюють певний обсяг знань, оскільки сучасна географія являє собою цілу систему наук [3, с. 39]. Основні її галузі відображаються в природничій галузі, як система знань (кліматичних, гідрологічних, геолого-морфологічних, топографо-картографічних та ін.). Система знань являє собою сукупність елементів (понять, уявлень, закономірностей, фактів), що формують цілісну наукову картину, відображену в шкільній програмі. Опираючись на той факт, що будь-яка система знань вивчається протягом кількох років, для забезпечення сприйняття кожної із системи у свідомості учнів необхідна спадкоємність при вивченні будь-якої теми чи розділу, переходу від одного навчання до іншого, починаючи від найпростішого до більш складного. Важливо пам'ятати, що у початкових класах основи географічної компетентності здійснюються не лише на уроках, а й в позаурочній та позакласній діяльності, враховуючи специфіку навчального предмета та відповідні умови.

Окремою предметною географічною компетентністю є географічні знання, які поділяються на емпіричні і теоретичні. Емпіричні географічні знання (факти, номенклатура, уявлення) описують зовнішні відмінності географічних об'єктів, явищ чи процесів. Теоретичні географічні знання (поняття, причинно-наслідкові зв'язки чи закономірності) в узагальненому вигляді відображають сутність географічних об'єктів, явищ, внутрішні відносини та зв'язки. Як зазначає В.М. Самойленко, хоча емпіричні та теоретичні географічні знання засвоюються різними способами, у мисленнєвому процесі уявлення й поняття взаємопов'язані. Емпіричні знання це основа, на якій будується система теоретичних знань. Відтак, мова йде про вивчення фактів, які займають провідну роль при вивченні природничої галузі. Роль вчителя полягає в тому, аби навчити знаходити з-поміж основного обсягу матеріалу найважливіше, робити висновки, формулювати ідеї [3, с.38]. Лише деякі факти підлягають запам'ятовуванню, проте вони відіграють важливу роль для відображення повноти інформації про географічні об'єкти (чисельність населення, густота населення, найвища точка суходолу, площа країни та ін.). Сюди також можна віднести формування уявлень, адже будь-яка робота з поняттями базується на чуттєвому уявленні та минулому досвіді. Якщо мова йде про географічні уявлення, то це образи географічних об'єктів у пам'яті, які ми створюємо, спостерігаючи об'єкти природи, малюнки чи моделі. І саме в момент підготовки до уроку вчитель визначає провідний матеріал, який вивчатиметься разом з учнями та поняття, які конкретизуватимуться на певних етапах уроку.

Джерелами роботи з поняттями є опрацювання карт, підручника та тематичних карток. Найбільш дієвим в нашому випадку є прийом раціонального запам'ятовування, коли ми

спонукаємо учнів сконцентрувати увагу на об'єктах вивчення шляхом використання ігрової технології. Наприклад, при вивченні поняття «водойма» доцільно використовувати уявну подорож або кросворд, задля того, аби учні краще опанували нові поняття на задану тематику. Дослідження фактів спричиняє вивчення та конкретизацію географічних понять. Наприклад, досліджуючи зображення кліматичних карт ми можемо визначити кліматичні пояси і типи клімату, але перш за все нам потрібно вибудувати систему запитань і дати визначення невідомим поняттям. Більшість часу при вивченні природничої галузі відводиться саме географічним поняттям.

Процес формування понять проходить в два етапи: спочатку вивчаємо основу понять, далі – розширюємо обсяг і зміст раніше засвоєних. Поняття не можна вивчити на пам'ять, його можна лише закріпити в свідомості шляхом пізнавальної діяльності, досліджуючи різні джерела географічної інформації. Вчителі мають пам'ятати, що поняття бувають фундаментальні, провідні та другорядні і не перенавантажувати увагу учнів вивчаючи ті поняття, що не є провідними. Загалом поняття можна поділити на загальні та одиничні, при цьому загальні вивчаються декількома способами (індуктивним та дедуктивним) [4, с. 158].

Використовуючи індуктивний шлях вчитель підводить учня до визначення поняття самостійно, при дедуктивному він сам дає визначення і пояснює використовуючи нове слово в контексті. Враховуємо, що індуктивний метод вимагає більше часу і відповідно підійде при ознайомленні з природними об'єктами, коли ми розвиваємо пізнавальні здібності дітей, вчимо порівнювати та робити висновки. При індуктивному методі навчання спочатку ми спостерігаємо за об'єктом, явищем чи натурою, потім виокремлюємо найбільш істотні ознаки. На основі аналізу формулюємо визначення поняття, відтворюємо його, наводимо приклади і застосовуємо «опрацьовані» поняття для вирішення навчальних завдань.

Маркером того, що учні сприйняли та усвідомили зміст поняття є образне уявлення про досліджуваний об'єкт та вміння самостійно застосовувати поняття [5].

З огляду на викладений матеріал, можна дійти висновку, що зміни в сфері освіти є неминучими. Проте деякі фактори залишаються незмінними, а лише вдосконаленими, як-от робота з географічними поняттями. Завдання визначення – розкрити зміст поняття, але способи, якими воно вирішується залежать від багатьох факторів, які варто враховувати при підготовці до заняття. Географічна пропедевтика ставить за мету навчити учнів усвідомлювати, аналізувати та застосовувати нові поняття, а завдання вчителя полягає в тому, аби довести цю навичку до автоматизму.

Список використаних джерел

1. Головка П.С., Сіранчук Н.М. Формування географічної компетентності учнів 3-4 класів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Молодий вчений. 2022. №9. С. 65-66
2. Коваленко Л.А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». 2020. URL: <https://naurok.com.ua/naukova-stattya-osoblivosti-vikladannya-integrovanogo-kursu-ya-doslidzhuyu-svit-201940.html>
3. Назаренко Т., Шиліна Н. Формування системи географічних понять у старшокласників. Рідна школа. 2010. № 11. С. 38–39.
4. Непша О.В. Методичні підходи до формування географічних знань як компоненту предметної географічної компетентності учнів загальноосвітніх шкіл. 2020. № 68. С. 158–159.
5. Розвиток умінь давати визначення поняттям. 2019. URL: <http://psih.pp.ua/rozvitok-umin-davati-viznachennya-ponyattiam-pedagogika-doslidnitskiy-pidhid.html>

**Алла Тарнавська,
Надія Жадько ,**
вихователі Сумського ДНЗ (центр розвитку дитини) № 36 «Червоненька квіточка»
Сумської міської ради

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ В РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті розкрито питання важливості естетичного виховання дітей з особливими освітніми потребами. Проаналізовано важливість професійної компетентності вихователя щодо впровадження в освітній процес дітей дошкільного віку різноманітних ігор і вправ. З досвіду вихователів А. Тарнавської та Н. Жадько, доведено, що опанування дітьми з особливими освітніми потребами різних видів мистецтва дає позитивну динаміку в розвитку їх творчих здібностей.

Ключові слова: творчі здібності, розвиток, діти дошкільного віку, особливі освітні потреби, професійна компетентність вихователя.

Сьогодні в суспільстві існує запит на особистість творчу, здатну до неординарних і своєрідних дій. Крім того цінуються люди, які добре розуміються в мистецтві, орієнтуються у творах мистецтва, спроможні надавати естетичні оцінки навколишній дійсності, мають сформований естетичний смак та використовують у своїй життєдіяльності категорії краси, гармонії, довершеності. Науковцями доведено, що такі люди не просто легко адаптуються до умов суспільства, але й вносять у життя творчі елементи, розвивають мистецьку галузь тощо.

Естетичне виховання дітей з особливими освітніми потребами є важливою складовою дошкільної галузі, що, у свою чергу, вимагає високого рівня фахової компетентності вихователя дошкільного закладу. Про важливість реалізації завдань щодо естетичного виховання інклюзивних дітей в умовах закладу дошкільної освіти свідчать законодавчо-нормативні документи, а саме: Закон України «Про дошкільну освіту» та Базовий компонент дошкільної освіти» [1; 5]. В них наголошено на важливості та необхідності забезпечення художньо-естетичного розвитку дошкільників п'яти-шести років й опануванні ними вмінь використовувати різні засоби та види образотворчої діяльності, що в цілому сприятиме набуттю дітьми мистецько-творчої компетентності.

Аналіз актуальних досліджень показав, що у роботах вітчизняних науковців Л. Маслак, Н.Бібіка, М. Голованя, І. Зязюна, О. Пометуна розкрито різні питання професійної компетентності педагога. Проблему естетичного виховання дітей вивчали Н. Ветлугіна, Т. Казакова, В. Котляр, Л.Шульга, Т. Поніманська та ін. Особливості формування у дітей 5-6 років мистецько-творчої компетентності досліджували Л. Виготський, Н. Гавриш, О.Дронова, А. Шевчук, Л.Шелестова та ін.

Мета – довести позитивний вплив на розвиток творчих здібностей дітей з особливими освітніми потребами різних видів мистецтва.

Розвиток творчих здібностей у дітей з особливими освітніми потребами в дошкільні роки – це процес і результат становлення духовності, індивідуального зростання особистості, розвитку естетичних смаків під впливом цінностей образотворчого, музичного, театрального, хореографічного та інших видів мистецтва; набуття дитиною особистого досвіду мистецької (художньо-продуктивної) діяльності; збагачення естетичного сприймання, моральної свідомості та поведінки. Зокрема під естетичним вихованням сьогодні розуміють формування у дитини здатності цілеспрямовано сприймати, правильно розуміти й оцінювати красу в навколишній дійсності, у природі, праці, явищах мистецтва. Особливої уваги в сучасній дошкільній педагогіці приділено проблемі формування в дітей досвідченості у різних видах образотворчої діяльності.

Адже, дошкільний вік самий сенситивний у розвитку дитини. Це період пробудження моральних та естетичних почуттів, зародження культурних основ життя людини. Вік дошкільного дитинства є періодом оптимізації творчого потенціалу особистості. Вчені дійшли висновку, що відкриття, які роблять діти в своєму розвитку – це відкриття себе і відкриття себе світу, неусвідомлене дитиною [2].

Наш багаторічний досвід дає підстави погодитись з думкою науковців, що створення вихователем сприятливих умов для розвитку дитячої творчості дозволяє їм виражати власні думки, почуття, бажання, ставлення до себе та інших шляхом пошуку художніх засобів і тим самим реалізувати свій творчий потенціал. Залучення інклюзивних дітей до художньо-естетичної діяльності сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню основ мистецько-творчої компетентності. Узагальнення класичної та сучасної психології й педагогіки дають змогу стверджувати, що підґрунтям творчого самовираження дітей є різні види мистецтва. Захоплене ставлення до певного виду діяльності є однією з умов виявлення й формування здібностей та нахилів.

Раніше діти з особливими освітніми потребами не сприймалися як перспективні здобувачі дошкільної освіти. Єдиним можливим варіантом здобуття освіти для осіб, які мають порушення фізичного чи психічного розвитку, були спеціалізовані дошкільні заклади.

Час свідчить, що подібна модель суто спеціалізованого закладу освіти в соціальних умовах сьогодення вже не відповідає дійсності, хоча це питання доволі складне та неоднозначне. Наша країна впевнено стала на курс модернізації всієї системи освіти, значне місце в якій займають зміни, пов'язані з впровадженням інклюзивного навчання, під час якого створюється рівний доступ до якісної освіти та стає можливим вибір закладу відповідно до потреб та особливостей конкретної дитини.

Ми в процесі своєї роботи широко використовуємо різноманітні реабілітаційні завдання для дітей з порушеннями розвитку та поведінки, також застосовуючи спеціальні види допомоги, насамперед, арт-терапію, музикотерапію (музичну, вокальну), танцювальну терапію, фольклоротерапію, лялькотерапію, казкотерапію тощо, мета яких лежить у гармонізації розвитку особистості через самовираження та самопізнання, бо, як відомо з сучасних досліджень, заняття мистецтвом сприяють сенсорному розвитку, диференціації сприймання, повільної уваги, комунікації, мовлення в дітей.

Сучасний вихователь повинен виховувати у дошкільників з особливими потребами здатність емоційно сприймати, милуватися, дивуватися помічати гарне в творах мистецтва (картини, народні іграшки, скульптури тощо); навчити правильно тримати олівець, пензлик; ознайомити з глиною та пластиліном; розвивати ритмічний слух, здатність захоплюватися, емоційно переживати, радіти, слухаючи музичні твори; навчити дитини розрізняти сумну та веселу музику, а також ознайомити з малими формами українського народного фольклору (потішки, забавлянки, колискові тощо).

Діти з особливими освітніми потребами розвиваються по тим самим закономірностям, що і їх однолітки. Це відноситься як до закономірностей пізнавальної діяльності, так і до розвитку дитини в цілому. Для розвитку творчих здібностей кожної дитини потрібне правильне керівництво з боку вихователя. З цією метою нами на кожному занятті використовуються творчі завдання. Вони складають систему, яка здатна сформуванню і розвинути всю різноманітність інтелектуальної та творчої діяльності дітей. Творчі здібності сприяють швидкому оволодінню знаннями та вміннями, їх засвоєнню й ефективному застосуванню на практиці. З цього слідує, що для розвитку творчих здібностей важливу роль відіграє розвиток психічних процесів таких як, пам'ять, увага, уява, швидка реакція, асоціативність, абстрактність мислення [3].

Розвиток творчості в дітей з особливими потребами ми поєднуємо з планомірним подоланням їх труднощів у розвитку. Не менш важливим є аналіз дитячих творчих робіт. Нами вони переглядаються по декілька разів на рік, адже за дитячими роботами можна з'ясувати:

- існування систематичності, послідовності їхніх дій на заняттях;
 - рівень психічного й інтелектуального розвитку дитини;
 - навчальні досягнення або їх брак.
- Розвиток творчих здібностей потребує також і використання вихователем сучасних дидактично-методичних засобів, що допомагають моделювати освітній процес, виходячи з поставленої мети. Тому ми організуємо роботу за такими напрямками:

- створення позитивної атмосфери;
- оптимізація пам'яті, мислення, уваги, творчості;
- індивідуалізація та диференціація процесу.

Також, нами багато уваги приділяється формуванню мотиваційної сфери дітей, систематично закріплюємо позитивні навички і звички шляхом пояснень, нагадувань, вправ, спонукаючи дитину до дії. Як відомо, одним із дієвих засобів суспільної адаптації, а також важливим компонентом розвитку і виховання дітей є музика. Проте на дітей з особливими освітніми потребами вона має не лише традиційний вплив, а й лікувальний. Як варіативна складова змісту освіти може слугувати методом, який використовує музику як засіб стимулювання інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дитини з особливими освітніми потребами.

Слухання і сприйняття музики дітьми з особливими освітніми потребами суттєво відрізняється від сприйняття музики у звичайних дітей. Основна відмінність полягає у тому, що вихователь має бути фахово підготовленим до цього виду роботи з інклюзивними дітьми. Адже необхідно враховувати особливості та потреби кожної дитини [4, с. 10].

Заняття з інклюзивними дітьми об'єднуємо казковим або сучасним життєвим сюжетом. Воно має мати позитивний настрій, оскільки лише за сприятливого емоційного клімату діти з особливими освітніми потребами зможуть засвоїти музичний матеріал і отримати від нього користь.

Ми розділяємо думку дослідників, щодо позитивного ефекту малювання. Оволодіння вміннями та навичками малювання вимагає здійснення сенсорного виховання й саме сприяє такому вихованню. Це досягається шляхом ретельного вивчення дітьми величини, кольору і структури предметів. При цьому в роботу включаються зорові, рухові і м'язово-дотикові аналізатори. В результаті навчання нечіткі, аморфні, слабо-диференційовані сприйняття дітей поступово стають чіткими, конкретними, повними. В процесі добре організованих занять з образотворчої діяльності у дошкільників розвиваються спостережливість, уява, зорова пам'ять, фантазія. Слід, також, підкреслити роль малювання в розвитку сприйняття простору і просторових уявлень. Розвиток у дітей сприйняття, уявлень та інших психічних процесів неможливе без активної участі мислення. У процесі образотворчої діяльності дитина змушена виробляти ряд інтелектуальних операцій: осмислювати структуру наочно сприйманого об'єкта, намічати послідовність виконання малюнка, порівнювати малюнок з об'єктом, зіставляти частини малюнка між собою тощо. Аналіз, синтез, порівняння, планування і деякі інші розумові дії забезпечують правильне виконання завдання.

Театралізована діяльність дітей з особливими освітніми потребами має свої особливості. Тому, розподіляючи роль у грі-драматизації, ми враховуємо індивідуальні можливості кожної дитини в певний період роботи. Дуже важливо дати шанс виступити кожній дитині хоча б з найменшою роллю, щоб перевтілюючись дитина відволікалася від своїх проблем. Не має

значення, яку роль виконує дитина, важливо, що вона створювала образ з невластивими їй рисами, вчилася долати труднощі і вільно вступала до творчого процесу.

Висновки. Отже, використовуючи різні види мистецтва ми розвиваємо творчість у дітей з особливими освітніми потребами. Застосовуємо в роботі з інклюзивними дітьми різні ігрові вправи, так як вони сприяють навичкам активної та творчої колективної взаємодії, підвищують рівень комунікативної компетентності, стимулюють творчий розвиток особистості. В процесі створення і реалізації ігрового задуму дошкільнята знаходять свої відображення уявлення про навколишній світ, та їх відношення до тієї чи іншої проблемної ситуації. Оволодіння навичками різних видів мистецтва сприяє розвитку творчого потенціалу дітей з особливими освітніми потребами і підвищенню рівня їх соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. 38 с. Режим доступу: <http://surl.li/jyzt>
2. Доронова Т. Н. Розвиток дітей в образотворчій діяльності. *Дитина в дитячому саду*. 2005. № 1. С. 12.
3. Ляшенко О. Д. Інклюзивна мистецька освіта: інноваційна проблема XXI ст. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI ст.*: зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практич. конф. 16–17 жовт. 2014 р. Київ, 2014. С. 483–491.
4. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії. *Мистецтво та освіта*. № 2. 2008. С. 9–12.
5. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 31.03.2023. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
6. Шульга Л. М. Технологічний підхід до формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку. *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung*: зб. наук. праць «ΛΟΓΟΣ» з матер. II Міжнародної наук.-практич. конф., м. Цюріх. 12 серпня 2022 р. Вінниця, Цюріх: Європейська наукова платформа, BOLESWA Publishers. 2022. С. 184–186.

Євгеній Тихонов,

учитель історії та правознавства

В'язівського НВК «ЗОШ I-III ступенів – ДНЗ» Дубов'язівської селищної ради
Конотопського району Сумської області

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості професійної компетентності педагога позашкільної освіти з урахуванням сучасних тенденцій. Виокремлено шляхи розвитку і вдосконалення професійної компетентності педагога. Проаналізовано основні завдання, з якими стикається сучасний позашкільний педагог. В роботі визначено, що використання інформаційних технологій, розвиток міжкультурної компетентності, акцент на особистісний розвиток та вдосконалення комунікативних навичок є ключовими аспектами, які формують сучасного педагога позашкільної освіти.

Ключові слова: позашкільна освіта, педагог закладу позашкільної освіти, професійна компетенція, професійна компетентність, міжкультурна компетентність, інформаційні технології, комунікативні навички.

Позашкільна освіта займає важливе місце у сучасному формуванні та розвитку особистості молодого покоління. Створення умов для творчості, організації реальних справ, доступних для дітей, таких, що дають конкретний результат, привнесення у життя дитини романтики, фантазії, радості та оптимістичної перспективи є основними завданнями позашкільної освіти. Позашкільна

освіта дає дитині реальну можливість вибору свого індивідуального шляху [3]. Вона розширює простір в якому молодь може розвивати пізнавальну і творчу активність, реалізовувати свої кращі здібності, які часто залишаються нерозкритими у шкільних умовах

Педагоги закладів позашкільної освіти мають вирішальне значення у процесі підготовки учнів до життя в сучасному суспільстві. Не дивлячись на те, що позашкільна робота відрізняється особливостями своєї структури, змісту, методики, вона є освітнім процесом: має мету, завдання, зміст, взаємодію педагогів із дітьми, результат навчання, виховання та розвитку дитини [1, с. 16].

Головним стратегічним та технологічним ресурсом в освіті завжди є педагог. Від його особистісних якостей, інтелекту, моральних цінностей, професіоналізму та особистісного розвитку залежить якість освіти. У статті 21 Закону України «Про позашкільну освіту» визначено, що педагогічним працівником цих закладів повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи [2, с. 6-8]. Однак, зростання потреб суспільства та зміна підходів до навчання вимагають від педагогів позашкільної освіти постійного професійного розвитку та адаптації до нових вимог.

Швидкий розвиток інформаційних технологій впливає на сучасну педагогіку, вимагаючи від педагогів позашкільних закладів володіння цифровими навичками. Педагоги повинні вміти використовувати сучасні технології в освітньому процесі, створювати інтерактивні навчальні матеріали та сприяти розвитку медіаграмотності серед учнів.

Щодо професійної компетенції – термін «професійна компетентність» почав активно вживатися в 90-ті роки ХХ ст. і залишається досі актуальним. Під професійною компетентністю педагога позашкільної освіти розуміється сукупність професійних і особистісних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності. Розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, формування сприйнятливості до педагогічних інновацій, здібностей адаптуватися до зміни у педагогічному середовищі [4, с. 275].

Виходячи із сучасних вимог, можна визначити основні шляхи розвитку і вдосконалення професійної компетентності педагога:

- робота в методичних об'єднаннях, творчих групах;
- освоєння нових педагогічних технологій;
- різні форми педагогічної підтримки;
- активна участь у педагогічних конкурсах, виставках, майстер-класах, семінарах, форумах, конференціях, фестивалях;
- дослідницька діяльність;
- узагальнення власного педагогічного досвіду;
- атестації педагогічних кадрів;
- курси підвищення кваліфікації [4, с. 276].

У педагогічній літературі часто використовуються терміни компетенція, компетентність. Їх треба розрізняти. Науковець О. Биковська під компетенцією пропонує розуміти сукупність теоретичних знань, необхідних педагогу для здійснення своєї професійної діяльності, а під терміном компетентність – здатність практично використовувати отримані знання в ході реалізації педагогічного процесу [1, с. 17].

Керівник гуртка більш, ніж учитель у школі, повинен піклуватися про те, щоб його заняття були цікавими, інтерес повинен домінувати, бути головним спонукальним мотивом, який забезпечує наполегливість дитини у вивченні обраного нею предмета позашкільної освіти. Свій професіоналізм педагог повинен проявити і в обраних ним технологіях. Для організації занять з молодшими школярами це не тільки ігрові прийоми. Добре працює мультиплікаційна, фрагментарна побудова заняття (усне мовлення, пісня, записи в зошиті, гра, читання). Дуже

важливим компонентом професійної компетентності, вважаю, характер взаємин, що складаються між педагогом і дітьми [1, с. 18].

Слід пам'ятати, що нова парадигма освіти і виховання – особистісно-орієнтована, це суб'єкт-суб'єктні відносини, в яких роль педагога та вихованця мають рівновеликі можливості в педагогічному процесі. Треба тільки чітко розрізняти поняття «рівновеликі можливості» та «рівність». Те, що обидві сторони процесу однаково активні не означає, що вони рівні соціально і психологічно. Майстерність педагога в цьому випадку полягає в тому, щоб дуже тонко витримати грань між співпрацею та панібратством, бо будь-яка педагогічна співпраця передбачає наявність того, хто веде і того, кого ведуть.

Сучасний позашкільний педагог стикається з рядом завдань, які вимагають серйозних педагогічних зусиль. Виокремимо деякі з них:

1. Індивідуалізація навчання. Кожен учень унікальний, з власними потребами, інтересами, темпом розвитку та стилем навчання. Педагог повинен вміти адаптувати свої підходи та методики до потреб кожного учня, надаючи індивідуальну підтримку та підходячи до кожного учня індивідуально.

2. Використання інноваційних технологій. Сучасні технології можуть значно розширити можливості навчання та зробити його більш цікавим та ефективним. Педагог повинен бути вмілим у використанні комп'ютерів, планшетів, програмного забезпечення та інших технологій для залучення учнів до навчального процесу.

3. Розвиток творчості та креативності. Важливо стимулювати учнів до творчого мислення та виявлення їхнього потенціалу. Педагог може використовувати різноманітні методики та завдання, щоб сприяти розвитку учнівської творчості та креативності [3].

Загалом, сучасний позашкільний педагог має бути готовим до викликів сучасності та постійно вдосконалювати свої педагогічні підходи для забезпечення якісного та ефективного навчання своїх учнів.

У сучасному світі культурна різноманітність стає все більш важливою. Педагоги закладів позашкільної освіти повинні мати міжкультурну компетентність, щоб ефективно взаємодіяти з учнями різних культурних та етнічних груп, сприяючи розвитку толерантності та взаєморозуміння. Педагоги позашкільних закладів повинні не лише передавати знання, але й сприяти розвитку особистісних якостей учнів, таких як креативність, критичне мислення, спроможність до самореалізації та самовдосконалення.

Уміння ефективно спілкуватися та вести діалог з учнями, їхніми батьками та колегами стає важливою складовою професійної компетентності педагога позашкільної освіти. Розвиток комунікативних навичок сприяє покращенню взаєморозуміння та підвищенню ефективності навчального процесу [4, с. 276].

В додаток до розвитку нових методик навчання та використання інноваційних технологій, сучасний педагог позашкільної освіти повинен також бути гнучким і адаптивним до змін у суспільстві. Він повинен вміти взаємодіяти з різноманітними групами учнів, враховуючи їхні індивідуальні потреби, і реагувати на виклики, що виникають у сучасному світі, такі як кризи, конфлікти та екологічні проблеми. Педагог повинен мати відкрите мислення та бути готовим до постійного самовдосконалення, щоб ефективно впливати на розвиток своїх учнів та вносити позитивні зміни в суспільство.

Сучасні тенденції у розвитку професійної компетентності педагога позашкільної освіти відображають вимоги сучасного суспільства та потреби учнів у комплексному розвитку. Використання інформаційних технологій, розвиток міжкультурної компетентності, акцент на особистісний розвиток та вдосконалення комунікативних навичок є ключовими аспектами, які формують сучасного педагога позашкільної освіти [3]. Забезпечення педагогів необхідними

знаннями та навичками у цих напрямках допоможе підвищити якість навчального процесу та підготувати учнів до життя у сучасному світі.

У контексті подальшого розвитку сучасної педагогіки позашкільної освіти, важливо підкреслити необхідність постійного моніторингу та аналізу сучасних тенденцій у галузі освіти та врахування їх у практиці викладання. Застосування інноваційних методик навчання, використання сучасних технологій та активна співпраця з партнерами у сфері освіти можуть сприяти подальшому вдосконаленню професійної компетентності педагогів [3; 4].

Однак, важливо також пам'ятати про збереження традиційних цінностей та педагогічних підходів, які засновані на взаємоповазі, довірі та підтримці кожного учня. Спільна робота з батьками, врахування індивідуальних особливостей кожного учня та розвиток міжособистісних відносин є важливими складовими сучасної педагогічної практики.

Таким чином, постійний розвиток та самовдосконалення педагога позашкільної освіти, а також впровадження сучасних тенденцій у навчальний процес, є ключовими чинниками підвищення якості освіти та формування повноцінної особистості кожного учня. Враховуючи вищевказані аспекти, важливо вдосконалювати підготовку та підтримку педагогів позашкільної освіти, забезпечуючи їх доступом до курсів професійного розвитку, менторської підтримки та можливостей для обміну досвідом. Такий підхід дозволить забезпечити належний рівень компетентності серед педагогів та покращити якість освіти в позашкільних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Биковська О.В. Особливості професійної підготовки педагогів для системи позашкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2011. Випуск 26. С. 16–20.
2. Закон України «Про позашкільну освіту». Освіта України. 2000. № 31. С. 6–8.
3. Лебедик Л.В. Забезпечення якості підготовки і підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18864/1/28.pdf> (дата звернення: 2.02.2024).
4. Радченко А.Ю. Професійна компетентність педагога позашкільної освіти з урахуванням сучасних тенденцій. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції «Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика». (27 лютого 2020 р.). / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми: НІКО, 2020. С. 274-276.

Світлана Тітаренко,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка,

кандидат педагогічних наук, доцент

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування та розвитку особистісної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти. Розглянуто методики та практики розвитку особистісної компетентності вихователів дошкільної освіти.

Ключові слова: особистісна компетентність, вихователь закладу дошкільної освіти, формування, розвиток.

Розвиток особистості вихователів дошкільної освіти є важливим напрямом сучасного педагогічного процесу. Однак, питання формування та розвитку їх особистісної компетентності є актуальною проблемою сучасної педагогіки. Безумовно ефективність діяльності закладу дошкільної освіти залежить не лише від програм навчання і виховання, а й безпосередньо від

особистості педагога. Тому вихователь має бути доброзичливим, відкритим у ставленні до вихованців і батьків, уміти налагодити співробітництво з усіма учасниками освітнього процесу в повсякденному житті, оскільки побут дає найбільше можливостей для розвитку дошкільників.

Як зауважує О. Кононко важливим завданням закладів вищої освіти є не лише якісна професійна підготовка педагогічних кадрів, а й формування особистісної компетентності студентської молоді, виховання в неї моральної за змістом та активної за формою життєвої позиції, розвиток цілісної наукової картини світу та адекватного Я-образу [4].

За твердженням В. Войтко, особистісні якості педагога є благодатним ґрунтом, на якому формується його психологічна культура. До основних особистісних якостей учителя вчений відносив здатність учитися впродовж життя, самовдосконалюватися, володіти майстерністю «емоційного зараження» та психологічного магнетизування, мати постійну орієнтацію на виховну діяльність, привабливий зовнішній вигляд, порядність, скромність, гордість, чесність, принциповість, дбайливість, повагу, гідність, благородство, здатність до творчості тощо [2].

Окрім особистісних якостей, В. Войтко виділяє і специфічні психологічні вміння педагога [2]:

- 1) відчувати настрій дитини;
- 2) формувати делікатно й ненав'язливо духовний світ вихованців;
- 3) ставити вимоги, не принижуючи людської гідності;
- 4) регулювати оптимальний морально-психологічний клімат у дитячому колективі;
- 5) поважати гідність вихованців;
- 6) зберігати витримку;
- 7) уміти ділитися емоційальною палітрою свого серця з дітьми;
- 8) уміти довіряти дітям;
- 9) визнавати власні помилки;
- 10) бути відвертим з дітьми;
- 11) формувати віру в красу світу, в справедливість людських взаємин;
- 12) уміти виховувати дітей чесними, вольовими.

На переконання І. Зязюна, окрім наявності знань і умінь педагогу необхідні певні особистісні якості, адже саме він є інструментом впливу на дитину (і цим інструментом є його душа). Педагог має бути чуттєвим до іншої особистості, гуманним у своїх помислах [3].

Дослідниця Г. Беленька у своїх наукових розвідках зауважує, що формування особистості дитини, передовсім, залежить від світоглядних позицій педагога, його філософії буття, яка безпосередньо впливає на дитину. Структура професійної компетентності вихователя може бути розглянута через призму особистісних рис. Ця точка зору вказує на те, що такі характеристики особистості мають важливе значення. У суспільстві існують професії, де ці особистісні якості не вважаються вирішальними, якщо працівник має необхідні знання, навички та відповідальність. Проте для педагогів, за словами Г. Беленької, особистісні риси можуть бути навіть більш вагомими, ніж їх знання, уміння та навички. Тому дослідниця визначає професійну компетентність вихователя як інтегроване поняття, що включає світоглядні позиції особистості, глибоке розуміння та практичні навички в обраній сфері діяльності, розвинуті професійно важливі якості, які будують авторитет на цьому фундаменті [1].

На наше переконання особистісна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти – це складова його професійної майстерності, яка передбачає здатність ефективно взаємодіяти з дітьми, батьками, колегами, а також розв'язувати конфліктні ситуації та працювати в команді. Важливою є не лише фахова підготовка, але й особистісні якості вихователя, такі як емпатія, толерантність, вміння співпрацювати та створювати емоційно сприятливе середовище для розвитку дітей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виокремити важливі аспекти формування та розвитку особистісної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти.

Вихователі повинні бути свідомі своїх сильних і слабких сторін, постійно аналізувати власну роботу та шукати шляхи вдосконалення. Педагоги можуть вести особистий журнал, в якому вони записують свої думки, враження та власні спостереження щодо роботи з дітьми. Це дозволяє їм відстежувати свій професійний розвиток, виявляти успіхи та проблеми та розвивати стратегії для покращення.

Важливою є практика регулярних групових зустрічей, під час яких вихователі можуть обговорювати свої досягнення, успіхи та проблеми. Це сприяє взаємній підтримці, обміну ідеями та взаємному вдосконаленню. Вихователям може бути надана можливість регулярної супервізії або консультацій з досвідченими колегами або психологами. Це допомагає їм отримати об'єктивну оцінку своєї роботи та знаходити способи її вдосконалення. Ефективною, на нашу думку є практика регулярної самооцінки, під час якої вихователі можуть оцінювати свої досягнення та визначати напрями для подальшого розвитку. Завдяки використанню цих практик та методик вихователі можуть розвивати власну самосвідомість та рефлексію, що сприяє підвищенню якості їхньої професійної діяльності та досягненню кращих результатів у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку.

У професійній діяльності важливою є здатність вихователя розуміти свої та емоції дітей, а також вміння ефективно реагувати на них. З цією метою доцільно проводити регулярні вправи саморефлексії, щоб розібратися у власних почуттях та реакціях на події, що відбуваються навколо. Педагоги можуть використовувати різні методики, такі як рольові ігри або обговорення ситуацій, щоб допомогти дітям виразити свої емоції та вирішити конфліктні ситуації. Важливо вчитися ефективно керувати власними емоціями та конструктивно на них реагувати. Це допомагає вихователям уникати стресу та виникнення конфліктних ситуацій, а також забезпечує позитивну атмосферу в групі.

Не менш важливою є здатність вихователів співпереживати іншим та виявляти розуміння їхніх почуттів. Доцільно розвивати цю навичку шляхом активного слухання та виявленням інтересу до емоцій своїх колег та вихованців. Вихователі можуть використовувати різні стратегії, такі як медіація або групові обговорення, щоб допомогти дітям знаходити адекватні рішення.

Розвиток емоційної інтелігенції у вихователів закладів дошкільної освіти є важливим складником їхньої професійної підготовки. Це допомагає їм стати більш ефективними в роботі з дітьми та створити сприятливу емоційну атмосферу для їхнього розвитку та навчання. Розвиток у вихователів закладів дошкільної освіти толерантності та формування вміння співпрацювати є важливими завданнями, оскільки вони працюють у мультикультурному середовищі та мають справу з різними культурними та соціальними групами дітей та їхніх сімей. Вихователі повинні бути толерантними до різних поглядів та культурних особливостей, а також вміти конструктивно співпрацювати з колегами. Важливим є усвідомлення та прийняття різноманітності у всіх її проявах. Для розвитку емоційної інтелігенції корисними можуть бути різноманітні заходи, зокрема лекції, групові обговорення або культурні заходи, що сприяють розумінню та прийняттю різних культур та традицій. Ефективною є практика спільної роботи та співпраці з вихователями, батьками та іншими співробітниками закладу дошкільної освіти. Це допомагає вихователям навчатися взаємодіяти з різними людьми та розвивати навички комунікації та співпраці.

Необхідною є практика підтримки різниці та відмінностей серед дітей та їхніх сімей. Вихователі можуть створювати середовище, в якому кожна дитина відчуває себе прийнятою та важливою, незалежно від її культурної чи соціальної приналежності. Важливою є практика посилення взаєморозуміння та відкритого спілкування між всіма учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Це допомагає створювати відкрите та дружнє середовище, де кожен може вільно висловлювати свої думки та виражати почуття. Розвиток толерантності та вміння співпрацювати у вихователів закладів дошкільної освіти є ключовим аспектом створення

позитивного та сприйнятливого середовища для розвитку дітей. Це допомагає вихователям стати більш ефективними у своїй роботі та підвищує якість навчання та виховання.

Оскільки робота вихователя часто пов'язана з конфліктними ситуаціями, важливо мати навички їх вирішення та уміти створювати гармонійну атмосферу в колективі. Управління конфліктами вихователями ЗДО є ключовим аспектом їхньої професійної діяльності, оскільки це допомагає створювати сприятливу атмосферу для розвитку дітей та забезпечує ефективне функціонування закладу дошкільної освіти.

Отже, особистісна компетентність вихователів дошкільної освіти є невід'ємною складовою їх професійної діяльності та визначає успішність їхньої роботи з дітьми та їхніми сім'ями. Цей аспект включає в себе ряд ключових якостей та навичок, таких як емпатія, толерантність, вміння співпрацювати та ефективно керувати конфліктами. Вихователі з особистісною компетентністю виявляють більшу готовність до розв'язання різних педагогічних завдань, створення емоційно сприятливого середовища та сприяння гармонійному розвитку дітей. Підвищення рівня особистісної компетентності вихователів дошкільної освіти вимагає систематичного навчання, саморозвитку та практичного впровадження здобутих знань та навичок у роботу. Важливо наголосити, що постійне вдосконалення особистісної компетентності сприяє не лише професійному зростанню вихователів, а й підвищує якість дошкільної освіти загалом, створюючи більш сприятливі умови для розвитку кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Беленька Г.В. Характеристика поняття «професійна компетентність вихователя дітей дошкільного віку». Дошкільна освіта: теоретико-методичні аспекти: навч. -метод. посібник за заг. ред. Н.В. Кудикіної [укл.: О.В. Коваленко, О.В. Мартинчук]. Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 33-61.
2. Войтко В.І. Про психологічну культуру вчителя. Київ: Знання. 1974. 45 с.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної наукової методології. *Професійна освіта: педагогіка і психологія. Україно-польський журнал*. 2007. Вип. 9. С. 49–69
4. Кононко О. Особистісна компетентність майбутнього педагога: зміст, структура, умови формування *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 10. упоряд. О.Б. Петренко ; ред. кол.: Н.М.Коляда, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпан та ін.* Рівне : РДГУ, 2019. С. 75–85.

Тетяна Ткаченко,

вихователь-методист

Сумської початкової школи № 11 Сумської міської ради

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ КОНСТРУЮВАННЯ З ЛЕГО

Анотація. У статті окреслено завдання сучасної дошкільної освіти щодо компетентнісного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема розвитку конструктивних умінь; представлено практичний досвід розвитку конструктивних умінь дітей дошкільного віку з використанням конструктора LEGO в освітньому процесі у закладі освіти.

Ключові слова: дошкільники, розвиток, конструктивні уміння конструювання, конструктор LEGO.

Компетентнісний розвиток дітей дошкільного віку став центральним завданням сучасної дошкільної освіти і зорієнтований на активне, тобто динамічне сформування компетентностей, які б надали можливість дітям дошкільного віку проявляти свої надбання у різних видах діяльності (самостійних та з підтримкою дорослих), як старту для подальшого особистісного розвитку.

Такому компетентнісному розвитку ефективно сприяє запровадження в роботу з дошкільниками STEM технологій, які є надзвичайно важливими для розвитку у сьогодення

дошкільника креативності, критичного, асоціативного та логіко-математичного мислення, зокрема, конструкторських умінь на основі роботи з LEGO-конструктором.

Проблему формування у дошкільників культури інженерного мислення досліджують сучасні відомі фахівці з дошкільної освіти К. Крутій, І. Стеценко, М. Яцун та інші. Реалізацією STEM технологій на практиці активно займаються такі педагоги з дошкільної освіти як вихователька-методистка Н. Шалда, упроваджувач програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» та інші.

Питаннями організації освітньої роботи з розвитку конструктивних здібностей у дітей засобами конструктора LEGO займається Т. Пеккер, авторка Програми «ЛЕГО-конструювання» (2010), О. Рома, В. Близнюк, О. Борук та ін., але сучасна практика роботи з дошкільниками потребує подальшого вивчення проблеми розвитку їх конструктивних умінь в процесі дошкільної освіти.

Мета нашої статті розкрити можливості розвитку конструктивних умінь у дітей дошкільного віку засобами з конструювання з LEGO

На вирішення завдань з розвитку конструктивних здібностей та умінь у дітей дошкільного віку спрямований Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2021) [1], освітня програма «Впевнений старт» (2017) [3], які реалізується у закладах дошкільної освіти в Україні, а також Програма розвитку дитини від 2 до 6 років «Безмежний світ гри з LEGO» (2016) [5].

Орієнтація на визначені завдання щодо розвитку конструктивних здібностей та умінь дітей дошкільного віку дозволили запровадити інноваційну технологію роботи з конструктором LEGO «Шість цеглинок» у роботу з дошкільниками на базі Сумської початкової школи №11.

Технологія роботи з конструктором LEGO широко використовує предметно-ігрове середовище для навчання та розвитку дошкільників. Так, навчання дошкільників в умовах ігрового осередку створеного у групі та застосування ігрового дидактичного матеріалу (LEGO-конструктор) збільшує концентрацію уваги дітей та сприяє їх інтересу до освітнього процесу. LEGO-конструктор є одним із засобів, що створює атмосферу комфорту в освітньому процесі, де діти відчують себе творцями, тому завдання вихователів зробити навчальний процес динамічним, цікавим і максимально легким.

Технологія навчання «Шість цеглинок» – це цілий комплекс ігор-завдань, для розвитку мислення, мовлення, уваги, розвитку оперативної пам'яті, самоконтролю та ментальної гнучкості, що вкрай необхідно дитині для навчання і для життя [2, с. 11]. Кожна гра-завдання спрямована на розвиток п'яти основних навичок, які є базовими у формуванні ключових компетентностей дошкільників, що визначені Базовим компонентом дошкільної освіти (нова редакція) (2021) [1]. Такими навичками є:

- пізнавальна активність,
- креативність,
- здатність до самоконтролю,
- соціалізації,
- фізичної активності.

Працюючи з технологією навчання «Шість цеглинок» варто знати, що ігри-завдання з цеглинками мають певні особливості:

- завдання спрямовані одночасно на розвиток декількох умінь. Починатися завдання може з розвитку математичних, а завершуватися розвитком мовленнєвих умінь;
- будь-яке завдання можна адаптувати відповідно до віку, вмінь та потреб конкретної дитини (наприклад, змінивши кількість цеглинок чи час, відведений на виконання завдання);
- кожне завдання надає можливість дитині вправлятися у виконанні того самого завдання знову і знову і тим самим набувати впевненості в своїх силах;

- завдання передбачають можливість відкритого закінчення, коли дитина може запропонувати кілька варіантів виконання і кожен з них буде вірним. Головне дати можливість дитині пояснити своє бачення;

- завдання з шістьма цеглинками може інтегруватися у будь-який вид діяльності та форму роботи, бо є міждисциплінарним інструментом;

Зазначимо, що коли діти залучені до виконання завдань у грі – вони розвивають комплекс важливих умінь:

- мовленнєві вміння описувати детально свої дії, надавати чіткі і зрозумілі інструкції, пояснювати свої міркування, розповідати історії, які допомагають спілкуватися з іншими і виражати власні думки;

- уміння вирішувати проблемні завдання, що включає в себе вміння зосередитись і запам'ятати завдання, вміння ставити цілі і розробляти план дій, уміння творчо мислити і розмірковувати над тим, що і як робити;

- уміння співпрацювати, що виражається у вмінні працювати в парах чи групах, умінні взаємодіяти, вмінні вчитися у своїх однолітків, дослухаючись до їхніх ідей та пропозицій, умінні розподіляти ролі та обов'язки.

Окреслені вміння є важливими для формування ключових компетентностей дошкільників, зокрема для розвитку конструкторських умінь, у процесі їх освітньої діяльності за усіма освітніми напрямками розвитку, представленими у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) [1].

Організуючи заняття з використанням шести цеглинок LEGO варто розуміти, що запропоновані нами завдання мають приносити дітям радість та задоволення від роботи з таким дидактичним матеріалом. На заняттях необхідно створити емоційно сприятливу атмосферу та простір для творчості й креативності та дослідницької діяльності дошкільників.

Важливим питанням є організація освітнього процесу з використанням шести цеглинок LEGO. Тому доцільно виокремити кілька основних прийомів використання LEGO-технології у процесі розвитку особистості дошкільників:

- конструювання за зразком, коли є інструкція, дитина лише бачить поетапність дій, вихователь навчає як з'єднувати деталі, аналізувати об'єкт:

- конструювання за моделлю: дитині необхідно самостійно зібрати деталі, проаналізувати модель і побудувати її;

- конструювання за темою: дитині дається тема і вона сама втілює в життя ті знання, які отримала до цього;

- конструювання за умовою: виокремлено певні умови, які дитина повинна врахувати під час конструювання;

- конструювання за власним задумом: дитина, маючи ідею, реалізує її, дитині потрібно спочатку проаналізувати ідею, спланувати послідовність дій, потім створити задумане [2, с. 9].

Будуючи наочні моделі з шести цеглинок на занятті з освітнього напрямку «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» вчимо дітей розрізняти розташування предметів у просторі, надаємо знання про геометричні фігури, вивчаємо числа і цифри, вчимо рахувати у прямому та зворотному порядку. На заняттях з освітнього напрямку «Дитина у природному довікллі» цеглинки допомагають швидше ознайомитися з географічними назвами та об'єктами навколишнього середовища, збагачують уявлення про тварин суші, водного простору тощо. На заняттях з освітнього напрямку «У світі культури» за допомогою шести цеглинок діти опановують різні техніки, оскільки проводиться попередня робота з конструювання об'єкту, який зображується. Шість цеглинок LEGO гарно інтегруються і з освітнім напрямком «Мовлення дитини». За допомогою цеглинок діти будують схеми речень, слів, швидше запам'ятовують вірші, будувати прості і складні речення.

Застосування шести цеглинок у розвитку моторики дає змогу домагатися від дітей більш якісного виконання вправ, при цьому розвивається витривалість, концентрація уваги, і як наслідок вдосконалюються фізичні рухи.

У процесі діяльнісного навчання дошкільників активно використовуємо комплекс таких практичних ігор-завдань як «Знайомство з цеглинками», «Підступна вежа», «Запам'ятайки», «Побудуй, що зможеш», «Будуємо куб», «Сортуємо-складаємо» тощо. У процесі поетапної роботи в іграх-завданнях діти вчаться граючись, знайомитися з цеглинками, слухати і відповідати на запитання, описувати предмети і явища, орієнтуватися у просторі, утримувати увагу, пропонувати свої завдання, маніпулювати дрібними речами, наполегливо працювати, не зважати на труднощі, утримувати інформацію у пам'яті, бути уважними, озвучувати й описувати свої дії та дії інших, домовлятися з однолітками, виконуючи завдання розвивати власну тактику виконання завдань, експериментувати, генерувати оригінальні ідеї, працювати самостійно, застосовувати раніше вивчене, вирішувати проблемні завдання у грі, уявляти і творчо мислити, звертати увагу на власне мовлення, вигадувати і описувати персонажів історій, у групах складати історії, розвивати моторику рук і пальців, володіти власним тілом та інше [6].

Цю інноваційну технологію використовуємо створюючи не лише простір для творчого пошуку, але й інтегруємо у різні види діяльності дошкільників, що є потужним джерелом формування пізнавальної активності дитини.

Отже, працюючи за технологією «Шість цеглинок» можна зафіксувати позитивну динаміку у розвитку дітей, а саме розвиток ключових компетентностей дошкільників і насамперед розвиток конструкторських умінь, креативності, допитливості, кмітливості, навичок колективної взаємодії. Робота з LEGO впливає на розвиток розумових здібностей дошкільників, радикально змінюючи характер пізнавальної активності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). 2021. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/doshkilnoyiosvity.pdf>
2. Інноваційні технології ЛЕГО – конструювання у дошкільному закладі: методичний посібник / уклад. Г.П. Улянець, В.В. Горяїнова. Харків. 2016. 62 с.
3. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. Гавриш, Т. Панасюк, Т. Піроженко, О. Рогозянський, О. Хартман, А. Шевчук; За заг. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
4. Програма «Навчання через дію». Проєкт «Сприяння освіті» (МОН; БФ LEGO Foundation (Королівство Данія). 2010. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/partneri-z-rozvitku/uchast-mon-v-realizaciyi-mizhnarodnih-osvitnih-proyektiv>
5. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO»/ О.Ю. Рома, В.Ю. Близнюк, О.П. Борук. Київ, 2016. 140 с.
6. *Шість цеглинок* в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О. Рома. The LEGO® Foundation, 2018. 32 с.

Світлана Топчій,
вихователь Великобубнівського ЗДО (центру розвитку дитини) «Берізка»
Роменської міської ради

НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** У статті розглянуто основні форми та напрямки туристично-краєзнавчої діяльності в ЗДО у процесі ознайомлення дошкільнят з рідним краєм з метою національно-патріотичного виховання. Обґрунтовано технологічні особливості та специфіку проведення*

елементарного дитячого туризму та краєзнавства. Проаналізовано теоретичні засади туристично-краєзнавчої діяльності в дошкільному закладі.

Ключові слова: краєзнавство, туризм, туристично-краєзнавча діяльність, національно-патріотичне виховання, патріот.

Одним із головних завдань закладів дошкільної освіти є формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку, виховання патріотизму. Нинішні діти ростуть в епоху, що відрізняється від часу їх батьків: інші цінності, ідеали, правила. Пояснити дітям, що вони повинні бути патріотами – складно, але нам, дорослим, необхідно виховання у дітей любові до своєї країни, міста, села показати не тільки зі сторони війни, що несе жорстокість, біль, а й з відчуття приналежності до своєї землі, гордості за свій народ, нерозривності з навколишнім, і бажання зберегти та примножувати багатство своєї країни. [8]

Чи зможе дитина дошкільного віку усвідомити таке складне поняття як патріотизм? З моменту народження дитина починає пізнавати навколишній світ, розуміє, що світ великий, але у ньому є місце, де вона народилася, де живуть рідні та друзі і це місце називається рідним краєм, малою батьківщиною, а ще є у неї – велика батьківщина – Україна. [6]

Найбільш ефективним засобом залучення дітей до виховання патріотизму є краєзнавчо-туристична діяльність. Краєзнавство – це своєрідна «родинна скринька», це та спадщина, яку ми маємо не тільки використовувати, але і берегти. Туристичні походи, екскурсії, подорожі дають можливість краще пізнати свій рідний край, звичаї, традиції, багатство рослинного та тваринного світу. А спогади про своє рідне село чи місто, такі незабутні та неповторні, зберігає кожен із нас все своє життя. І саме це стане основою національно-патріотичного виховання для дошкільнят [1].

У різні роки на позитивне значення краєзнавства у вихованні дітей вказували українські вчені і педагоги. В кінці ХХ ст. сформувався новий науковий напрям – краєзнавство. Окремі аспекти краєзнавчо-пошукової роботи були предметом спеціальних досліджень українських педагогів. У 1960-х роках І. Прус науково обґрунтував умови формування засобами шкільного краєзнавства такої важливої риси громадянина як патріотизм; С. Бабишин розкрив роль краєзнавчо-пошукової роботи у підготовці учнів до праці, свідомого вибору професії; Є. Пасічник дослідив організаційно-педагогічні засади літературного краєзнавства, а П. Бурдейний – проблеми формування моральних відносин старшокласників у процесі краєзнавчо-пошукової роботи. Потреба формування ціннісного ставлення до рідного краю в період дошкільного дитинства відображена у дослідженнях сучасних учених А.Богущ, Н.Бондаренко, Н. Виноградової, Н. Гавриш, Р. Жуковської, В. Лаппо, Н. Лисенко. Щодо підручників, чи навчальних посібників із туристичного краєзнавства, то їх обмаль. Протягом останніх десятиліть роль краєзнавства досліджувалась у вихованні певних якостей особистості, розроблялись питання теорії і методики краєзнавства, переважно – шкільного. Проте зміст та організаційно-педагогічні умови проведення краєзнавчо-пошукової роботи стосовно дітей дошкільного віку не були предметом спеціального дослідження.

Мета статті: дослідження та обґрунтування можливостей краєзнавчо-туристичної діяльності в національно-патріотичному вихованні дошкільнят

Краєзнавчо-туристична робота в ЗДО ставить собі за мету формування у дошкільнят цілісної уяви про рідний край та пробудити любов до рідної природи рідного села, бажання оберігати їх та примножувати. Форми та методи роботи з туристичного краєзнавства досить різноманітні. Особливістю організації навчального процесу є динамічність її форм та полягає в тому, що їх по можливості можна переносити в те середовище, яке вивчається (ліс, водойма, музей, місце відпочинку). Для цього використовуються наступні форми занять: групові, індивідуальні, екскурсії, прогулянки, рухливі ігри, тематичні ігри з елементами туристичної техніки, ігри з орієнтування, змагання, естафети. Діти із задоволенням виконують запропоновані завдання: збирають рюкзачок

у похід, в'яжуть прості туристичні вузли, розпізнають на картинках рослини, тварини рідного краю [7].

Бесіди краєзнавчої тематики також використовуються як на заняттях так і як самостійна та індивідуальна форма роботи з дітьми. Наприклад, за такими темами: « Чим славиться Роменщина?», «Природа Роменщини», «Хто живе та що росте у нашому лісі?», «Цікаві місця нашого села».

Особливе місце займають краєзнавчі ігри, які дають змогу залучити дітей до історії, археології, географії, природи. Наприклад, «Символи рідного краю», «Хто де живе?», «Силуети».

Але найцікавішою для дітей та найефективнішою з точки зору патріотичного виховання формою роботи є прогулянки, екскурсії, походи. Ці форми незамінні у краєзнавчій роботі. Виховання любові до рідного краю неможливе без спілкування з природою, занурення в її світ. Під час їх проведення має місце використання нових технологій та методик, що дозволяє дітям здійснювати більш глибоке та усвідомлене вивчення свого рідного краю у природний та захопливий спосіб [7].

Використання гаджетів. Під час подорожей можна використовувати смартфони, планшети, фотокамери для фотографування та запису своїх спостережень. Це дозволяє створювати цифрові альбоми, відеозвіти, презентації про свої дослідження. Разом з батьками та дітьми можна використовувати спеціальні додатки чи веб-ресурси, щоб досліджувати інформацію про свій край, переглядати відеоматеріали, слухати аудіогіда та брати участь у віртуальних екскурсіях.

Геолокаційні системи. Ще одним інноваційним елементом є застосування геолокаційних систем. Разом з дітьми можна використовувати GPS- навігацію для відстеження свого маршруту, це допомагає їм краще орієнтуватися у просторі та розвивати географічну грамотність.

Використання доповненої реальності. Використання доповненої реальності, яка дозволяє дітям побачити віртуальні об'єкти, які накладаються на реальний світ за допомогою спеціальних додатків чи пристроїв. Наприклад, діти можуть роздивлятися віртуальні моделі пам'яток та досліджувати віртуальні ландшафти.

Під час вибору маршрутів для походів та екскурсій, було враховано, що географічне положення нашого краю, уже само по собі представляє величезний потенціал для розвитку різноманітних видів туризму та краєзнавства: культурного, екологічного, спортивного. Роменщина знаходиться посеред природних багатств: безкраїх лісів, безлічі ставків, джерел, річки Роменки, пам'яток природи, заказників природи з багатим вмістом флори та фауни, ландшафту, корисних копалин. А наше село – прадавня українська земля. Якщо полинати думкою у сиву давнину, то відкриються картини славного минулого. Перші сліди людини на території нашого села відносяться до епохи бронзи, а це II тисячоліття до нашої ери. Свідченням цього є переконливий «літопис» у вигляді знахідок знарядь праці побіля села Великі Бубни, а також поховання самої людини бронзового віку. Таке рідкісне поховання біля села Ведмежий Посад (Великобубнівське старостинство).

Під час походів вихідного дня разом з батьками дошкільнята мають змогу відвідати такі цікаві місця, як:

1. Туристичний маршрут «Джерело «Свята криниця»(гідрологічна пам'ятка природи). Тут дошкільники зможуть: познайомитися з історією цього місця., відвідати джерело та продегустувати місцеву джерельну воду.

2. Криниця Свята- гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Тут виявлено рідкісні види флори і фауни. Серед них занесені до Червоної книги України. Відомості про цю криницю відносяться до початку XVIII століття, залишилися записи, які свідчать саме про це.

3. Маршрут «Колонія бабаків». Тут дошкільники зможуть: помилуватися мальовничими краєвидами; поспостерігати за чудовими тваринками.

4. Колонія бабаків. Всім відомий заказник Байбачий площею 9,6 га знаходиться у Роменському районі Сумщини. Там охороняються дві колонії бабака степового. Але і в нашому селі є колонія бабаків, яка знаходиться у балці біля ставка Бази.

Але не завжди є змога провести похід чи екскурсію, тому на допомогу приходять така інноваційна форма як віртуальна екскурсія, яка на відміну від традиційної, має ряд переваг: ні погодні умови, ні важкодоступні місця не зможуть завадити проведенню демонстрації. Ця технологія актуальна ще й тим, що дозволяє її використовувати під час дистанційного навчання.

Віртуальні екскурсії.

Маршрут. «Загально-зоологічний заказник «Ведмежівський». Болотний масив у заплаві р. Ромен є осередком збереження мисливських видів тварин та рідкісних, занесених до Червоної книги (горностай, видра, журавель сірий, лелека чорний, лебідь-шипун).

Маршрут. «Дуби біля села Рогинці». Дуби біля с. Рогинці —Об'єкт природно-заповідного фонду Сумської області. Охороняються 3 окремо розташовані дерева дуба звичайного віком близько 350 років. Дуб-король. Наймогутнішим велетнем у Сумській області є дуб біля села Рогинці з діаметром стовбура в 170 см, його вік не менше 600 років. Дуб-Король в 2010 р. посів третє місце у номінації «Естетично цінне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

Починаючи роботу з патріотичного виховання у дошкільнят засобами краєзнавства та туризму, педагоги мають перш за все добре знати історію та традиції рідного краю, продумати, що доцільно показати та про що розповідати дітям, особливо виділивши те, що характерно для даної місцевості, що є тільки тут. Дана діяльність сприяє інтеграції знань з різних областей таких як: географія, історія, біологія, екологія та мистецтво. Діти спостерігають, вивчають та досліджують природні явища, рослинний та тваринний світ, географічні особливості та історичні пам'ятки свого рідного краю. Вони мають можливість застосувати свої знання на практиці і таким чином розвиваються інтелектуальні здібності. [1]

Таким чином, туристична краєзнавча діяльність є цінним ресурсом для розвитку дітей. Вона сприяє формуванню цілісного бачення світу, розвитку інтелектуальних, комунікативних, творчих та фізичних навичок у дітей, усвідомлення національної приналежності та вихованню любові до рідного краю та України в цілому, стимулює допитливість, активність, самостійність, а також сприяють розвитку мовлення, творчого мислення та фізичної активності.

Туристичні походи мають великий потенціал для формування екологічної свідомості у дітей, вони вчать берегти та поважати природу, розуміють важливість збереження екосистем. Діти стають активними учасниками процесу збереження природи, пропагують екологічні цінності у родині та громаді.

Дитинство – те, що дається кожному на дуже короткий проміжок часу, те відчуття, яке ми з ніжністю зберігаємо та передаємо наступному поколінню. Тому саме від нас, дорослих, залежить, що саме наші вихованці пронесуть з собою по життю та передадуть своїм дітям.

Список використаних джерел

1. Біла С. Методика проведення краєзнавчих досліджень URL:[Методика проведення краєзнавчих досліджень \(tourlib.net\)](http://tourlib.net)
2. Богуш А. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Вища школа, 2002. 407 с
3. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підруч. для ВНЗ / А. Богуш, Н. Гавриш. Київ, Слово 2008. С. 40-48.
4. Вакулєнко М.І., Гураш Л.В. Українська мозаїка. Тернопіль, 2013. 511с.
5. Гавриш Н. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. № 5. С. 2–7

6. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості). *Педагогіка*. 2005. №1. С. 8–10

7. Грицишина Т.І. Маленькі туристи. *Краєзнавство і туризм у дошкільному навчальному закладі*. Київ: Ред. загальнопед. газета. №9-10 2014. URL: [Грицишина_9-10_2014.pdf \(iitta.gov.ua\)](http://iitta.gov.ua)

8. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С.14–17.

Валентина Успенська,

доцент кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ В ОСВІТІ

Анотація. *Розкрито педагогічні аспекти здоров'язбережувального компонента в освіті, як складову процесу навчання, виховання та розвитку в закладі, яка створює безпечні й комфортні умови в освітньому процесі, забезпечує розв'язання освітніх завдань з урахуванням збереження й зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу та формування в них культури здорового способу життя. Запропоновано його класифікацію на основі аналізу здоров'яспрямованого впливу на особистість у її взаємодії в чотирьох сферах: природа, культура, інший, Я-сам.*

Ключові слова: здоров'язбереження, здоров'язбережувальний компонент, здоров'язбережувальні технології, заклад освіти, здобувачі освіти, педагоги.

Здоров'язбереження як загальноосвітня проблема завжди залишається актуальною через вплив, який здійснює освіта на стан здоров'я здобувачів освіти та самих педагогів. Закономірний процес погіршення стану здоров'я учнів за час навчання в школі через неприродовідповідний режим навчання (інтенсифікація навчального процесу, невідповідність навчальних технологій і методик індивідуально-психологічним характеристикам учнів, збільшення онлайн-освітнього компонента, відсутність діалогічного стилю взаємодії тощо) посилюється в останні роки стресовими умовами воєнних подій. Осучаснення навчальних програм та освітніх ресурсів, діджиталізація освітнього процесу і так само стресові умови викладання, викликані війною, посилюють навантаження на педагогів, що чинить негативний вплив на стан їхнього здоров'я. Усе це вимагає спеціального педагогічного впливу та розуміння шляхів нівелювання факторів і причин погіршення стану здоров'я.

Метою статті є аналіз здоров'язбережувального компонента в освіті, реалізація якого сприятиме покращенню здоров'я здобувачів освіти та педагогів.

Для визначення поняття «здоров'язбережувальний компонент в освіті» зорієнтуємось на розуміння «компонента» як «складової чого-небудь, складника» (В. Бусел «Великий тлумачний словник сучасної української мови», 2005 р.), а здоров'язбереження як «процесу навчання й виховання, що не наносить прямої або опосередкованої шкоди здоров'ю учнів, створює безпечні й комфортні умови перебування дітей у школі, забезпечує індивідуальну траєкторію освіти, запобігання стресів, перевантаження, втоми дитини і тим самим сприяє збереженню й зміцненню її здоров'я» [1]. Доповнимо розуміння здоров'язбереження в освіті більш широко за його спрямованістю на всіх учасників освітнього процесу. Визначимо здоров'язбережувальний компонент в освіті як «складову процесу навчання, виховання та розвитку в закладі, яка створює безпечні й комфортні умови в освітньому процесі, забезпечує розв'язання освітніх завдань з урахуванням збереження й зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу та формування в них культури здорового способу життя».

Нормативною базою, яка визначає вимоги до реалізації здоров'язбережувального компонента в освіті, є Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» (2022 р.); Концепція нової української школи (2016 р.); Державні стандарти початкової (2018 р.) та базової середньої освіти (2020 р.); Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (2020 р.) та щорічні плани заходів з її реалізації; Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти (2020 р.); Концепція безпеки закладів освіти (2023 р.); Професійні стандарти за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.), «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» (2021 р.) та інші документи.

Здоров'язбережувальний компонент в освіті може бути класифікований на основі аналізу здоров'яспрямованого впливу на особистість у її взаємодії в таких чотирьох сферах: *природа, культура, інший, Я-сам*.

У навчальному соціумі (*природа*) здоров'язбережувальним компонентом в освіті виступатиме безпечне і здорове освітнє середовище та організація відповідного йому режиму навчання в закладі освіти.

Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі [4] розроблена на основі аналізу сучасного стану освітнього середовища та забезпечення охорони життя і здоров'я учасників освітнього процесу. Формування безпечного та здорового освітнього середовища сприятиме кращій реалізації інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку учнів, їх потенціалу, а також матиме позитивний вплив на стан громадського здоров'я, економіки та демографії в цілому в Україні. Стратегічні цілі документа окреслюють систему роботи закладу освіти для створення безпечного здорового освітнього середовища:

- здоров'язбережувальна складова освіти;
- комплексність розвитку фізичної культури та посилення рухової активності;
- розбудова системи здорового харчування, формування культури харчування та правильних харчових звичок;
- удосконалення медичного обслуговування учнів та працівників закладів освіти;
- ефективне психологічне забезпечення освітнього процесу;
- підготовка працівників закладу освіти та їх здоров'я;
- безпечність, доступність та інклюзивність освітнього середовища;
- міжсекторальна взаємодія та залучення соціальних інституцій [1].

У сфері *культури* – упровадження змістового здоров'язбережувального навчального компонента, який охоплює спеціальні здоров'язбережувальні навчальні програми, предмети, курси. А також вибір закладом освіти загалом навчального компонента, що відповідає індивідуально-психологічним характеристикам учнів та сприяє підвищенню якості учіння (мотивації, інтересу, оцінювання змісту навчання).

Означений компонент першочергово реалізується інваріантним предметом «Основи здоров'я» (7-9 класи), інтегрованими курсами НУШ «Я досліджую світ» (1-4 класи), «Здоров'я, безпека та добробут» (наразі – 5-6 класи). У базовій середній освіті він доповнюється обов'язково-вибірковими предметами «Вчимося жити разом», «Етика», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль у житті людини і суспільства». Проте такий предмет відсутній у старшій школі. Планом заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (на 2023 рік) [3] передбачено включення

здоров'язбережувального компонента навчання до змісту державного стандарту профільної середньої освіти. Однак вже зараз для його реалізації пропонуються програми з грифом МОН України: навчального курсу для учнівської молоді старшого підліткового та юнацького віку «Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу» (авт. Т. Воронцова, В. Оржеховська, В. Пономаренко) й навчальна програма «Морально-ціннісні аспекти формування навичок здорового способу життя у старших підлітків» (авт. О. Соляник, А. Тінякова, Т. Симоненко). У Сумській області реалізується програма навчального курсу «Уроки здорового харчування», 1-11 класи (авт. В. Успенська).

Змістовий компонент здоров'язбережувального навчання реалізується в освітній діяльності кожного педагога (зокрема, класного керівника) і має містити інформаційні відомості про здоровий спосіб життя і здоров'язбережувальні технології за такими основними напрямками [2]:

- гігієна середовища (мікроклімат житлового приміщення, класної кімнати);
- особиста гігієна (харчування; сон, навчання, відпочинок, режим дня, загартовування, користування персональним комп'ютером);
- комплекси оздоровчих вправ (активізація рухової активності, дихальні гімнастики, вправи для очей, для вироблення навичок підтримки правильної постави, масажі, самомасажі);
- психогігієнічні та релаксаційні вправи для гармонізації та відновлення духовного, психічного і фізичного здоров'я (створення позитивної атмосфери, тренінги, аутотренінги зняття напружених, агресивних, депресивних чуттєво-емоційних станів);
- безпечна життєдіяльність;
- профілактика шкідливих звичок і захворювань.

Навчання працівників закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) реалізації здоров'язбережувального компонента навчання на основі сучасних освітніх технологій, зокрема тих, що спрямовані на збереження здоров'я учнів, визначено планом заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (на 2023 рік) [3]. Цим документом для реалізації стратегічної цілі «Підготовка працівників закладу освіти та їх здоров'я» передбачені також наступні заходи:

- навчання працівників ЗЗСО методів запобігання та протидії проявам насильства та булінгу (цькування), алгоритмів взаємодії із службою у справах дітей і правоохоронними органами з метою виявлення дітей, постраждалих від насильства, та дітей, які перебувають у конфлікті із законом, формування соціально-емоційних компетентностей, ненасильницьких моделей спілкування та взаємодії учнів, навичок безпечної поведінки під час використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших медійних засобів;
- навчання працівників закладів освіти надання домедичної допомоги (зокрема осіб з особливими освітніми потребами) у разі виникнення надзвичайних ситуацій у закладах освіти та ризиків, що пов'язані із вибухонебезпечними предметами;
- навчання працівників психологічної служби та педагогічних працівників з питань створення безпечних і здорових умов у ЗЗСО, збереження психічного здоров'я учнів і працівників;
- навчання працівників ЗЗСО з питань щодо дотримання та захисту прав дітей, недискримінації дітей, зокрема з особливими освітніми потребами, надання першої психологічної допомоги та формування життєстійкості.

У сфері взаємодії особистості з іншими суб'єктами здоров'язбережувальний компонент в освіті базується на гармонізації соціального оточення учасників освітнього процесу, становленні діалогічного стилю взаємодії, подоланні негативних явищ соціалізації (труднощі контактів, конфлікти здобувачів освіти з ровесниками та дорослими, булінг, агресивність, запальність, гіперактивність, замкнутість, депресії тощо). Реалізуючи дану сферу здоров'язбережувального компонента в освіті, педагоги та психологи мають бути готовими налагодити своєчасне і систематичне надання соціально-педагогічної та психологічної підтримки всім учасникам

освітнього процесу відповідно до цілей і завдань функціонування системи освіти. Особливо посилюється таке освітнє завдання на етапі сьогодення, через стрес, пов'язаний з війною, який всі відчувають систематично.

У сфері «Я-сам» здоров'язбережувальний компонент в освіті вимагає визнання кожним учасником освітнього процесу здоров'я найбільшою соціальною цінністю. Якщо для здобувачів освіти оволодіння цінністю – завдання, що вирішується впродовж усього періоду навчання в закладі освіти, то для педагогів – безумовна складова професійної компетентності. Вона відбивається на особливостях їх професійної діяльності, здатності упроваджувати здоров'язбережувальні технології, методики і прийоми здоров'язбережувального навчання. Вибудовуючи власну траєкторію професійного зростання, педагог, орієнтуючись на цінність здоров'я як освітньої категорії, буде умотивований набувати знань, умінь, навичок здоров'язбережувального змісту. Невідповідність технологій викладання педагога індивідуально-психологічним характеристикам учнів, інтенсифікація навчального процесу призводить до домінування лівопівкульного чи правопівкульного інтелекту в учнів, коли пригнічується розвиток пізнавальних та інтегративних функцій, проявляється алекситимія, виникають дисфункції між лівою та правою півкулями, зниження емоційного та естетичного рівнів світосприйняття.

Національна стратегія розбудови безпечного здорового освітнього середовища [4] реалізацію стратегічної цілі «Підготовка працівників закладу освіти та їх здоров'я» розглядає як здатність працівників закладів освіти дотримуватися принципів здорового та безпечного способу життя, сприяти формуванню відповідних компетентностей в учнів, уміти запобігати проявам насильства та булінгу (цькування). Окрім знання свого предмета, педагог повинен мати специфічні психолого-педагогічні знання, володіти вміннями та навичками, що дозволяють йому гнучко, з урахуванням реальних індивідуальних особливостей учнів обирати методичні прийоми, засоби; оцінювати ефективність педагогічної діяльності. Педагог має також бути здатним до суб'єкт-суб'єктної (фасилітуючої) взаємодії, постійного доброзичливого спілкування з учнями та колегами, поважного ставлення до кожного учня, незалежно від його навчальних досягнень, до підтримки й заохочування індивідуальних зрушень у розвитку дитини. Педагог має планувати свою діяльність з урахуванням пріоритетів збереження й зміцнення здоров'я кожного з учасників освітнього процесу [1], застосовувати здоров'язбережувальні технології.

Зорієнтуємось на класифікацію здоров'язбережувальних технологій, запропоновану О. Іоновою та Ю. Лукьянковою [1]. Дослідниці розглядають наповнення основних груп здоров'язбережувальних технологій: організації навчального процесу; організації пізнавальної діяльності учнів; виховної роботи, предметні технології тощо. *Здоров'язбережувальні технології організації навчання* передбачають урахування динаміки працездатності учнів протягом уроку, навчального дня, тижня, року, що запобігає розумовому стомленню й перевантаженню. *Здоров'язбережувальні технології організації пізнавальної діяльності* школярів вимагають наявності різних програм, підручників, дидактичних матеріалів, що дозволяють індивідуалізувати процес навчання; постійного систематичного аналізу й оцінки способів проробки учнями програмного матеріалу; створення на кожному уроці умов для самостійного вибору учнем способів роботи, типів завдань; використання різноманітних форм занять, сучасних методів навчання (рольових ігор, діалогів, тренінгів) [1].

Здоров'язбережувальні технології для щоденного (щоурочного) використання педагогами – динамічні гімнастичні вправи-руханки, вправи для постави, пальчикова гімнастика, кінезіологія / нейробіка, гімнастика для очей, самомасаж, релаксаційно-розвантажувальні вправи.

Для подолання викликів, пов'язаних з війною, кризових ситуацій, зняття психоемоційного напруження психологи та педагоги мають володіти техніками надання першої психологічної допомоги. Доцільними для здобувачів освіти будуть психологічні хвилинки: дихальні вправи, психогімнастичні вправи, тілесні техніки, вправи на зняття психоемоційного та м'язового

напруження, вправи для релаксації та нормалізації самопочуття, арттерапії (казкотерапія, танцювальна, музична терапія, ізотерапія тощо). Арттерапію, як сприятливий вплив мистецтва на здоров'я людини та її настрої, важко переоцінити. Переживання розмаїття образів, кольорів, звуків, форм, ритмів «очищують» від надлишкової емоційної напруги, знімають перевтомлення, допомагають позбутися страхів, побічних реакцій, депресивних станів, знижують тривожність. Арттерапія стимулює потребу у вираженні своїх почуттів, у комунікаціях з іншими людьми, прагнення до самопізнання та дослідження навколишнього світу. Оздоровлення через мистецтво сприяє зміцненню й розвитку здоров'я здобувача освіти, вдосконаленню його духовних та фізичних сил [1].

Розгляд здоров'язбережувального компонента у сфері «Я-сам» потребує від учителя підвищення рівня власної здоров'язбережувальної компетентності, демонстрації і розвитку власного здорового способу життя. Сприяти цьому покликана діяльність закладу освіти, адже обов'язковими мають стати [3]: організація та здійснення для працівників ЗЗСО заходів, спрямованих на розвиток у них культури здорового харчування, рухової активності та піклування про своє здоров'я, протидію професійному вигоранню; створення в ЗЗСО умов для рухової активності та здорового харчування працівників.

Розглядаючи здоров'язбережувальний компонент в освіті, як складову процесу навчання, виховання та розвитку в закладі, яка створює безпечні й комфортні умови в освітньому процесі, забезпечує розв'язання освітніх завдань з урахуванням збереження й зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу та формування в них культури здорового способу життя, запропоновано його класифікацію на основі аналізу здоров'яспрямованого впливу на особистість у її взаємодії в чотирьох сферах: природа, культура, інший, Я-сам. У навчальному соціумі (природа) здоров'язбережувальним компонентом в освіті виступатиме безпечно і здорове освітнє середовище та організація відповідного йому режиму навчання в закладі освіти. У сфері культури – упровадження змістового здоров'язбережувального навчального компонента, який охоплює спеціальні здоров'язбережувальні навчальні програми, предмети, курси. А також вибір закладом освіти загалом навчального компонента, що відповідає індивідуально-психологічним характеристикам учнів та сприяє підвищенню якості учіння. У сфері взаємодії особистості з іншими суб'єктами здоров'язбережувальний компонент в освіті базується на гармонізації соціального оточення учасників освітнього процесу, становленні діалогічного стилю взаємодії, подоланні негативних явищ соціалізації. У сфері «Я-сам» здоров'язбережувальний компонент в освіті вимагає визнання кожним учасником освітнього процесу здоров'я найбільшою соціальною цінністю. Для здобувачів це завдання вирішується впродовж усього періоду навчання в закладі освіти. Вибудовуючи власну траєкторію професійного зростання, педагог, орієнтуючись на цінність здоров'я як освітньої категорії, буде умотивований набувати знань, умінь, навичок здоров'язбережувального змісту.

Список використаних джерел

1. Іонова О.М., Лукьянова Ю.С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-01/09iomppp.pdf>
2. Лещенко М.П., Ястребов М.М. Теорія і практика використання веб-орієнтованих технологій у здоров'язбережувальному навчанні учнів початкових класів. *Інформаційні технології та засоби навчання*. Вересень, 2016. 54(4):53. URL: <https://cutt.ly/hwNOqBbJ>
3. План заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 № 174-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D1%80#Text>
4. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.05.2020 № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>

Федоренко Світлана Вікторівна,
провідний науковий співробітник
лабораторії національно-патріотичного виховання,
Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України,
доктор педагогічних наук, професор

СОЛІДАРНІСТЬ ТА ЕТОС ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено роль солідарності у формуванні етосу закладу вищої освіти. Зазначено, що багатоаспектний феномен солідарності охоплює моральні, політичні та соціокультурні елементи, які своєю чергою підтримуються тією чи іншою організаційною інфраструктурою закладу вищої освіти та її інституційними чинниками, водночас впливаючи на них.

Ключові слова: солідарність, соціальний капітал, етос, заклад вищої освіти, освітній процес, цінності.

Сьогодні, коли Україна знаходиться в стані війни з росією, одним з ключових аспектів по розбудові цінностей у нашій державі є єдність суспільства та солідарність усіх її громадян. Тому осмислення поняття солідарності, основних його характеристик та сфер реалізації, зокрема в освітній сфері, є вкрай необхідним для українського суспільства. У зв'язку з цим роль наукової розвідки задля такого осмислення важко переоцінити, внаслідок чого дослідження солідарності як фактора впливу на етос закладу вищої освіти є досить актуальним.

Вчені [2; 4–6] стверджують, що солідарність є багатогранним міждисциплінарним феноменом, який вийшов за межі соціології і політології та динамічно розвивається. Сутність терміна «солідарність» (з фр. *solidarite*) ґрунтується на об'єднанні таких понять, як спільність інтересів, взаємопов'язаність, однастайність, взаємозалежність, спільна відповідальність, передбачаючи об'єднання ресурсів і можливостей акторів для досягнення спільних цілей при збереженні інтересів кожного із суб'єктів у рівновазі з суспільними інтересами. Цей багатоаспектний феномен охоплює моральні, політичні та соціокультурні елементи, які своєю чергою підтримуються тією чи іншою організаційною інфраструктурою та її інституційними чинниками. У своїй теорії соціальної дії Т. Парсонс [5] стверджує, що соціальна система складається з окремих суб'єктів, що взаємодіють один з одним у ситуації, яка має, принаймні, фізичний чи екологічний аспект, тобто акторів, які мотивовані тенденцією до оптимізації своєї діяльності та чиє ставлення до ситуації визначається й опосередковується через систему загальних культурно-структурованих символів. З огляду на це видатний американський соціолог тлумачить солідарність як невід'ємну характеристику суспільства, що підтримує стабільність та забезпечена порядком засвоєних у процесі соціалізації норм і цінностей [5]. З таких позицій солідарність визначається як вільна консолідована участь людей у суспільному житті, заснована на свідомому виборі та низці моральних вчинків [2]. При цьому солідарність виступає як інструмент виправлення несправедливості, примирення у ситуаціях конфлікту, відновлення порушеної соціальної рівноваги.

У сучасному науковому дискурсі поняття «солідарність» розглядають: по-перше, як інтеграцію, що ґрунтується на спільних інтересах індивідів, груп, а також на взаємозалежності та відповідальності; по-друге, як єдність, засновану на моральних цінностях, етичних зобов'язаннях і турботі в результаті дотримання спільних норм і цінностей; по-третє, як спільну діяльність задля досягнення певної мети відповідно до принципу «один за всіх і всі за одного». Свідомий характер солідарності сприяє тому, щоб нормативні основи будь-якої спільноти, в тому числі й освітньої, визначають такі соціальні характеристики, як здатність до відповідальності та дисципліни, а також

сумісність індивідуальних інтересів, почуттів і переживань з інтересами та почуттями інших [4, с. 74]. Загалом феномен солідарності як універсальної цінності сприяє сталому розвитку різних соціальних спільнот і груп.

Освітнє середовище закладу вищої освіти визначається певною мірою етосом та традиціями тієї чи іншої інституції, що впливає на успішну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, основним складником якої є солідарність. Адже у соціокультурному контексті буття людини, включно з його освітнім аспектом, будь-який заклик до солідарності передбачає взаємодію, наміри й етичні зобов'язання [2; 6]. Солідарність є реляційною за своєю природою та особливо необхідною під час кризових ситуацій, наприклад, під час війни, природних чи техногенних катастроф. Наявність спільних великих завдань, які вирішуються спільно, переважно на добровільних засадах, є сильним елементом солідарності.

Солідарність як спроба заповнити прогалини в нашому обмеженому сприйнятті оточуючого світу забезпечує людську згуртованість перед обличчям відкритої невизначеності, що призводить до залежності між людьми, які поділяють цю невизначеність. І тоді солідарність стає для них опорою. Отже, солідарність – це не просто емоційна потреба, а це практична вимога із заохочення емоційних зв'язків між людьми. У цьому контексті солідарність стає потребою у формуванні ефективної суб'єктності, у взаємодії між людьми.

Загальновідомо, що розвиток різноманітних аспектів єдності суспільства загалом і закладу вищої освіти зокрема потребує соціальної взаємодії та, відповідно, координації спільних дій. Така координація базується на моральних правилах, які є невід'ємною частиною солідарності між людьми [2, с. 692]. Крім того, зміст поняття «солідарність» включає прагнення до перетворень, а також етичні зобов'язання, засновані на взаємності та згоді. Дослідники [5; 6] вказують на те, що солідарність без згоди чи взаємності ризикує бути не лише невдачею, а і підривом ефективної взаємодії та намірів, які своєю чергою становлять основу солідарності. Завдяки спільному діалогу та спільній діяльності простежується співпраця між поколіннями, що вказує на те, що їхня робота створює ланцюгову реакцію та спонукає інших діяти в солідарності та вибудовувати спільноти, освітні в тому числі [4; 6].

В освітньому процесі студент і викладач удосконалюють спрямованість на спільні цілі. При цьому солідарність як спільна діяльність базується не просто на цільовому рівні виконання певної діяльності, а і на свідомому баченні спільної мети, участі та емоційному прийнятті цієї діяльності. Слід наголосити, що прагнення до спільної мети є однією з визначальних характеристик солідарності. Свідомий характер солідарності сприяє тому, щоб нормативні основи будь-якої спільноти, в тому числі й освітньої, визначають такі соціальні характеристики, як здатність до відповідальності та дисципліни, а також сумісність індивідуальних інтересів, почуттів і переживань. У цьому контексті, «ми» завжди існує через «вони» і не протиставляється йому. Без «вони» не було б «ми». Центрування «Я» обов'язково відокремлює його від іншого, але «Інший» необхідний для створення «Я», яке на самому базовому рівні виникає внаслідок диференціації. Солідарність, у певному розумінні, є психологічною потребою людей, і її можна приблизно прирівняти до того, що Абрахам Маслоу [3] називає потребами любові та приналежності. Американський психолог використовує цей термін стосовно ієрархії людських мотивацій [3]. Отже, солідарність є не лише засобом досягнення мети, а і самоціллю. Коли потреби в любові та причетності задоволені, люди прагнуть задовольнити потреби самоповаги, самоактуалізації та самовдосконалення, що певною мірою і забезпечує навчання у закладі вищої освіти.

По-перше, освітній процес та соціокультурне життя закладу вищої освіти сприяють ефективному оволодінню особистістю набором світоглядних і загальнолюдських цінностей, що органічно входить у ядро етики того чи іншого закладу вищої освіти. Звідси випливає вимога включеності до освітнього процесу виховних компонентів, орієнтованих на формування ціннісних

установок студентської молоді. Адже загальні цінності та норми, які передбачені в культурній системі, підтримують порядок та гармонію у суспільстві загалом та у закладі вищої освіти зокрема.

По-друге, заклад вищої освіти як соціокультурне комунікативне середовище забезпечує успішну соціалізацію особистості через особливу спільність та єднання на основі загальноприйнятих поведінкових патернів між суб'єктами взаємодії. Зауважимо, що характерною особливістю солідарності є саме соціальне згуртування, стійкість якого виявляється на основі виправданої необхідності як в індивідуальній, так і суспільній свідомості.

По-третє, соціокультурне середовище закладу вищої освіти забезпечує умови, що сприяють формуванню у студентів навичок адаптації до мінливого, але взаємопов'язаного світу. Це виявляється у набутті молодою людиною, з одного боку, компетентностей з освоєння адаптивних ситуацій, а з іншого – збалансованості соціальних очікувань та установок з її індивідуальним трактуванням об'єктивної реальності. При цьому саме на основі солідарності поглиблюються адаптивні вміння та навички студентської молоді – вміння та навички самостійного відповідального життя, як-от: здатність швидко реагувати на зміни та проблеми соціокультурного середовища, здатність визначати пріоритети й ухвалювати ситуативні рішення тощо.

По-четверте, заклад вищої освіти сприяє накопиченню соціального капіталу молоді як сукупності соціальних зв'язків і відносин між людьми, побудованих на довірі, взаємодії й співпраці. Слушною є думка, що накопичення соціального капіталу здебільшого відбувається через навчання суспільно корисного служіння (*service learning*), яка «дає можливість студентам стати активними, критично мислячими учасниками розв'язання будь-яких проблем громади загалом і власного життєвого середовища зокрема» [1, с. 300–301]. Цей вид навчання «надає змогу студентам спостерігати за тим, як їхні дії змінюють світ та їх самих, як розвиваються стосунки між людьми, що сприяє розумінню та визнанню подібних і відмінних особливостей одне одного. При цьому студенти звикають до пошуку нагальних потреб своєї громади і суспільства в цілому, що спонукає їх до усвідомлення своєї самоцінності та можливості власного впливу» [1, с. 301].

Підтримання самої солідарності спільноти закладу вищої освіти неможливе без породжуючих її умов: єдності інтересів, поглядів і переконань, прийняття та поділу молодими людьми аксіологічних аспектів буття, усвідомлення приналежності до спільноти освітньої тієї чи іншої освітньої інституції та причетності до процесів освоєння та збільшення знань, спільного досягнення цілей та співпраці, а також різних форм психологічної та соціальної підтримки (схвалення, співчутливості, співчуття та взаємодопомоги).

Список використаних джерел

1. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. Дисертація на здобуття ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2017. 551 с.
2. Cureton A. Solidarity and Social Moral Rules. *Ethical Theory and Moral Practice*. 2012. Vol. 15, № 5. P. 691–707. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10677-011-9313-8>
3. Maslow A. H. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1943. Vol. 50. P. 370–396.
4. Mirra C., Fedorenko S. Theoretical analysis of the concept “solidarity” and its reference to academic discourse. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2023. Vol. 27, № 2. P. 72–81. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-2-72-81>
5. Parsons T. *American society: A theory of the societal community*. Boulder: Paradigm Publishers, 2007. 537 p.
6. Sleeter C., Soriano E. *Creating solidarity across diverse communities: International perspectives in education*. Teachers College Press, 2013. 240 p.

Ніна Фоменко,
вихователь-методист, інструктор з фізичної культури
Сумської початкової школа № 11 Сумської міської ради

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті висвітлюється практичний досвід формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку, особливості організації освітнього процесу з формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку з застосуванням здоров'язбережувальних технологій.

Ключові слова: діти дошкільного віку, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні технології.

Реалізація завдань сучасної дошкільної освіти щодо становлення здорової особистості через формування навичок здорового способу життя та набуття здоров'язбережувальної компетентності дошкільнятами, потребує опанування та застосування у педагогічну діяльність вихователів нових форм, методів та технологій організації освітнього процесу. Серед великої кількості освітніх технологій у сучасному закладі дошкільної освіти надзвичайно важливими є технології зі збереження здоров'я дітей дошкільного віку. Відтак перед педагогами дошкільної освіти стоїть питання вибору найбільш ефективних, оптимальних для своїх вихованців здоров'язбережувальних технологій.

Проблема впровадження здоров'язбережувальних технологій, у зв'язку зі своєю актуальністю, широко представлена у сучасних дослідженнях українських та зарубіжних вчених. Зокрема, О. Богініч, Н. Денисенко, О. Івахно, В. Оржеховська та інші досліджували поняття і класифікацію здоров'язбережувальних технологій; авторські розробки здоров'язбережувальних технологій представлені у працях О. Байер, Н. Букресва, Н. Семенова та інші.

Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку стали предметом наукових досліджень Г. Григоренко, Н. Денисенко, Ю. Коваленко, Н. Маковецької та ін. Але, не зважаючи на таку різноаспектну активність досліджень щодо застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі, проблема збереження й зміцнення здоров'я дошкільників засобами здоров'язбережувальних технологій потребує детального вивчення. Тому мета статті полягає у аналізі можливості здоров'язбережувальних технологій у формуванні здоров'язбережувальної компетентності дошкільників.

Вибір тієї чи іншої здоров'язбережувальної технології для застосування у процес дошкільної освіти залежить передусім від потреб дітей, який визначається відповідними характеристиками рівня фізичного та психічного здоров'я, обізнаності у проблемі та професійної майстерності вихователя, і з рештою, від завдань, які планує розв'язати заклад дошкільної освіти у контексті реалізації Базового компоненту дошкільної освіти, як стандарту дошкільної освіти [1] та визначених освітніх програм розвитку дошкільників.

За Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні фізична життєва компетентність пов'язана зі станом здоров'я, руховою активністю, будовою тіла, зовнішністю, роботою організму, м'язовою та предметно-практичною активністю [1]. Зокрема, у освітній програмі «Впевнений старт» для дітей дошкільного віку [6], приділяється особлива увага впровадженню в освітній процес закладу дошкільної освіти здоров'язбережувальних технологій, що дають можливість оздоровлення дітей дошкільного віку в цікавих формах, забезпечують їхній фізичний і розумовий розвиток.

Вважаємо, що реалізувати окреслені освітні завдання з фізичного розвитку дошкільників доцільно із застосуванням сучасних здоров'язберезувальних технологій. Поняття «здоров'язберезувальна технологія» має узагальнений характер і передбачає комплексну систему впливу на дитину з огляду збереження її здоров'я та базову вимогу до вибору освітніх технологій [3, с. 41].

Метою здоров'язберезувальних технологій у дошкільній освіті є забезпечення високого рівня реального здоров'я вихованця закладу дошкільної освіти і виховання валеологічної культури як сукупності свідомого ставлення дитини до здоров'я і життя людини, знань про здоров'я і умінь оберігати, підтримувати і зберігати його, валеологічної компетентності, що дозволяє дошкільнятам самостійно й ефективно вирішувати завдання здорового способу життя, безпечної поведінки, завдання, пов'язані з наданням елементарної медичної, психологічної самопомоги [5, с. 17].

Зважаючи на це, є ряд важливих завдань, які необхідно реалізувати в процесі дошкільної освіти дітей:

- створення сприятливих умов для рухово-оздоровчого простору;
- впровадження і використання в процесі фізичного розвитку дитини інноваційних технологій сучасності;
- організація фізкультурно-оздоровчої роботи на основі здоров'язберезувальних технологій.

Реалізація окреслених завдань ставить перед вихователями питання щодо визначення кола ефективних та доречних технологій у оздоровчому процесі дошкільників. Здійснивши аналіз підходів до визначення категорій здоров'язберезувальних технологій, педагоги нашого закладу освіти (Сумська початкова школа №11) схилиються до думки щодо розподілу здоров'язберезувальних технологій за такими групами:

1. Технології збереження та стимулювання здоров'я, які сприяють запобіганню стану перевтомлювання та інших дезадапційних станів. До таких технологій відносяться технології забезпечення рухової активності (динамічні паузи, фізкультхвилинки, гімнастики: пальчикова, для очей, дихальна, рухова та інші), вітамінізація, організація раціонального харчування тощо.

2. Корекційні технології. До них відносимо казкотерапію, музикотерапію, пісочну терапію, кольоротерапію, арт-терапію тощо.

3. Технології навчання здоровому способу життя (різні види масажу, самомасажу, ігротерапія, проблемно-ігрові методики (дні здоров'я, спортивні свята, змагання та інші) [4, с. 69].

З метою вирішення комплексу завдань і проблем, що стоять перед педагогами щодо збереження й зміцнення здоров'я дитини у процесі фізичного розвитку дошкільників у Сумській початковій школі №11 запроваджуються сучасні здоров'язберезувальні технології. Серед таких інноваційних здоров'язберезувальних технологій слід виокремити вправи на тренажерах, ритмічну і художню гімнастику, пальчикову гімнастику (вправи, ігри). фізкультхвилинки, динамічні вправи, ритмічні танці, рухливі гри, спортивні розваги тощо.

Враховуючи різноаспектність здоров'язберезувальних технологій ми активно використовуємо максимально доступні, ефективні та цікаві технології в роботі з дітьми з фізичного розвитку та збереження здоров'я дошкільнят, а також формування у них умінь здорового способу життя. Так, завжди доречними і корисними у формуванні умінь здорового способу життя дітей дошкільного віку є усі доступні *різновиди масажу* (точковий, стоп ніг, самомасаж, щіточковий масаж, з масажерами, вушних раковин, очей; масажі з природним матеріалом: каштанами, шишками, горіхами).

Як показує практика, цікавими для дітей та корисними щодо зміцнення м'язів стопи і гомілки і мають позитивний вплив на формування стопи у дітей є *вправи на масажних доріжках та килимках*, які зміцнюють суглоби, масажують стопи, попереджують виникнення плоскостопості, загартовують, удосконалюють точність довільних рухів. Ця робота проводиться в нашому закладі

дошкільної освіти систематично. До виготовлення «доріжок здоров'я» з задоволенням долучаються і батьки наших вихованців.

Для розвитку правильного дихання необхідно проводити *дихальну гімнастику*. Подобаються малюкам дихальні вправи, які для них здаються складними, з елементами гри. Наші малюки з задоволенням виконують ігри на дихання: «Гарячий чай», «Човники», «Літаючі кульки», «Вітрячки», «Вітерець», «Мильні бульки» та інші. У процесі виконання таких ігрових вправ діти вчаться регулювати його, свідомо керувати ним. Також дихальні вправи застосовуємо у різних формах фізкультурно-оздоровчої роботи.

Інноваційні методи та технології здоров'язбережувального і здоров'яформувального спрямування викликають позитивні емоції і задоволення у дошкільників.

Щоденно застосовуємо для активного розвитку дошкільників в контексті зміцнення здоров'я *пальчикову гімнастику*, яка активізує енергетичні точки та розвиває дрібну моторику рук. Рекомендується всім дітям, особливо з мовними проблемами. Проводиться в будь-який зручний відрізок часу (в будь-який зручний час).

Ефективною для формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників є *ігрова терапія*, оскільки гра є основним видом діяльності дітей дошкільного віку. Шлях до душі дитини лежить через гру, тому доцільними є вправи-змагання: «Гусінь», «Хто більше?», «Хто швидше?» та інші. Рухова активність дітей ефективно реалізується через такі ігри як «Попади у кошик», «Силачі», «Лижний тандем», «Чарівні мішені», «Пролізь і не зачепи», «Спіймай м'ячик» тощо. Елементи ігрової терапії реалізуються у процесі проведення «Днів здоров'я», спортивних свят та спортивних розваг.

Сучасні здоров'язбережувальні технології в комплексі з існуючими формами фізичного розвитку дітей дошкільного віку сприяють в результаті формуванню у дошкільників стійкої мотивації на здоровий спосіб життя.

Отже, маємо зазначити, що важливим і надзвичайно необхідним у фізичному розвитку дітей раннього віку, зокрема у формуванні у них здоров'язбережувальної компетентності є застосування здоров'язбережувальних технологій в організацію освітньої діяльності. Це дозволить ефективно реалізувати один із пріоритетних напрямків роботи закладу дошкільної освіти, а саме збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, формування здорового способу життя дошкільнят, активної життєвої позиції щодо власного життя і власної безпеки.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyuBazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Богініч О.Л., Левінець Н.В., Петрова Ж.Г. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні технології в дошкільній освіті України* / Упорядник І.І.Загарницька. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2018. С. 14–25.

3. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок. Київ: Просвіта, 2007. 246 с.

4. Гаращенко Л. В. Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 1 (44). 2011. С. 67–71.

5. Григоренко Г.І. Денисенко Н.Ф., Коваленко Ю.О., Маковецька Н.В. Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку: навч. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. 116 с.

6. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

Інна Черняк,
учитель зарубіжної літератури
Комунальної установи Сумська спеціалізована
школа I-III ступенів №17, м. Суми, Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І НЕЙРОМЕРЕЖ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ В НУШ

Анотація. У статті розглянуто застосування цифрових технологій для підвищення ефективності роботи вчителя, створення сприятливого освітнього простору, розвитку здібностей та талантів учнів, формування конкурентноспроможного випускника школи. Цілісне, уміле використання інструментів штучного інтелекту і нейромереж на уроках гуманітарного циклу дозволяє педагогам розкрити свій потенціал, сприяє підвищенню якості знань учнів, активізує дослідницьку діяльність та творчу активність школярів.

Ключові слова: цифрова грамотність, нейромережі, штучний інтелект, чат бот ChatGPT.

В умовах сьогодення, коли Україна перебуває в важкому економічному і політичному розвитку, педагогам важливо бути компетентними у багатьох питаннях освіти. Перед вчителем стоїть важливе завдання – стати агентом змін, який зможе вирішити багато питань щодо якості викладання та комунікації з дітьми, буде орієнтований на потреби учня в освітньому процесі, умотивований творчим розвитком, щоб формувати у підлітків наскрізні вміння на засадах педагогіки партнерства.

Соціально-гуманітарна компетентність педагога – це здатність розуміти та ефективно взаємодіяти з учнями. Вона є важливою для роботи у школі, оскільки дозволяє вчителю створювати позитивну атмосферу в класі, засновану на взаєморозумінні та повазі, розвивати в учнів вміння співпрацювати та ефективно взаємодіяти з іншими, формувати у дітей ціннісні орієнтири, такі як толерантність, повага до інших культур та відповідальність перед суспільством.[4] Цифрова грамотність є важливою складовою професійної компетентності вчителя, оскільки дозволяє йому ефективно використовувати цифрові технології для навчання, роботи та спілкування, розвивати в учнів цифрові навички та компетенції, створювати сучасне освітнє середовище.

Мета статті: зацентувати увагу на застосуванні інформаційно-цифрової грамотності вчителя, яка полягає у вирішенні важливих освітніх задач по формуванню соціальних, мотиваційних та функціональних компетентностей учнів Нової української школи. Цифрова компетентність дозволяє створювати більш інклюзивне та доступне навчання та реалізувати компетентнісний підхід.

Проблема педагогічної компетентності цікавила багатьох науковців. Видатний англійський психолог Джон Равен у своїй роботі «Компетентність у сучасному суспільстві: вияв, розвиток і реалізація» визначає компетентність як наявність у людини характеристик і здібностей, які дозволяють досягнути особистісно значущих цілей незалежно від їхньої природи та соціального середовища, в якому ці люди живуть і працюють. Ш. Амонашвілі розглядає педагогічну діяльність як творчий процес. В. Бондар уважає, що компетентний учитель організує педагогічну діяльність так, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату. М. Коломієць розглядає компетентність як сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішного виконання його функцій навчання, виховання, розвитку особистості дитини. [1]

Учитель і учень – це партнери, тому рішення щодо роботи на уроці вони приймають спільно. Організація освітнього процесу будується на індивідуальних особливостях і забезпечує всебічний гармонійний розвиток дитини. А. де Сент-Екзюпері говорив: «Не давайте дітям готові формули, формули – порожнеча. Збагачуйте дітей образами та картинами, на яких видно сполучні нитки. Не

обтяжуйте дітей мертвим вантажем фактів. Навчіть їх прийомам та способам, які допоможуть самостійно осягати все навкруги». [5] Сучасний вчитель – це людина, яка завжди йде попереду інноваційних викликів, які може і вміє використати на благо у навчанні і вихованні підростаючого покоління. Державний стандарт базової середньої освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів.

Для того, щоб на уроках розвивати компетентності (гнучкі навички) учнів, потрібно враховувати інфомедійні компетентності: медіаграмотність, критичне мислення, соціальну толерантність, навички етичного спілкування, базові навички емоційного інтелекту, цифрову безпеку, інноваційність і розвиток креативності - це певна медіаторчість, вміння втілювати ідеї завдяки онлайн інструментам і вміння використовувати медіа для соціального блага. Для того, щоб створити на уроках цілісну і збалансовану освітню програму, безпосередньо вчителю, потрібно володіти цифровими компетентностями, а тому самоосвіта вчителя відіграє важливу роль у набутті практичних навичок у роботі.

Освітній процес спрямований на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію, а щоб впроваджувати діяльнісний підхід до навчання в Новій українській школі, потрібно застосовувати набуті знання на практиці. Урок повинен бути дослідницьким, пошуковим, орієнтований на творчість. Сьогодні час не стоїть на місці, з кожним днем з'являються нові технології і ресурси, які можуть допомогти вчителям. Завдяки інтернету ми можемо отримати доступ до будь-якої інформації. Але чи завжди вона точна та правдива? Тож надзвичайно важливо сприймати будь-які дані виважено, довіряти лише надійним джерелам, використовувати технології для доступу до інформації та її аналізу. Отже, щоб підвищити ефективність навчання, на допомогу вчителям приходять різні цифрові сервіси та нейромережі, які допомагають збирати, аналізувати, персоналізувати дані про навчання учнів.

Нейромережі можуть допомогти вчителям створювати більш інноваційні та ефективні методи навчання, такі як віртуальні класи, інтерактивні ігри та програми, що дозволяє зробити навчання більш захоплюючим та ефективним для учнів. Впроваджуючи цифровізацію та інфомедійну грамотність педагогів для інтеграції викладання, можна використовувати не тільки нейромережі, за допомогою яких можна створювати музику, відео, фото, малюнки, текстові підказки, дизайни, а й чат бот ChatGPT. Це найбільш просунутий на сьогодні чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI. Робочий прототип ChatGPT було випущено 30 листопада 2022 року. Він швидко привернув увагу масової аудиторії завдяки своїм деталізованим і чітко сформованим відповідям, хоча їхня фактична точність підлягала чималій критиці. Спілкування машини та людини за допомогою чату виявилось напрочуд зручним. Така модель дозволяє будь-кому пояснити роботу, що від нього потрібно. З 19 лютого 2023 року чат GPT став доступним в Україні (безкоштовно). Якщо критично проаналізувати плюси і мінуси використання чату, то виникає багато питань. Але вчителям це корисно, бо він створює завдання за запитом, дає конкретні відповіді, допомагає підготувати дидактичні матеріали для навчання, створює тести, komponує довідкові та аналітичні матеріали, створює інструкції з будь-якої потрібної діяльності, пише сценарії. Вчитель або учні можуть створити перелік ідей по застосуванню знань з певної теми або моральні цінності в реальних ситуаціях життя, сформулювати ідеї завдань з певної теми, у поєднанні з іншими предметами. Справді, поява Chat GPT піднімає багато питань, пов'язаних із можливістю списування та, як наслідок, оцінюванням й академічною доброчесністю, але водночас він дарує безліч можливостей для освітян. Яких саме? Так, під час роботи, наприклад, над проектом, діти можуть поставити боту питання, пов'язане з темою свого дослідження, а потім, спираючися на наукові джерела, оцінити валідність, достовірність і правдивість інформації, згенерованої штучним інтелектом. Це допоможе учням навчитися визначати потенційні

упередження та неточності в інформації. Запропонуйте учням спробувати позмагатися зі штучним інтелектом: хто впорається із певним завданням краще? Наприклад, для початку діти отримують текст із помилками та всі разом редагують його. А потім вводять той самий початковий текст у Chat GTP – тепер редагуванням має зайнятися штучний інтелект. Коли він закінчить свою роботу, об'єднайте дітей у групи по 4-5 осіб і попросіть їх критично оцінити відповідь бота. Наскільки виправлення були точними, чи є розбіжності, де та чому вони могли виникнути. Потім усі разом порівняйте результати. Завдяки цьому завданню діти зможуть побачити прогалини у власних знаннях, краще зрозуміти як власні можливості, так і обмеженість технологій. Використовуючи різні ресурси штучного інтелекту, вчитель може зробити навчання більш захоплюючим та цікавим. Педагог може генерувати завдання для учнів з будь-якою кількістю варіантів, з урахуванням ООП дитини: презентації, тести, вікторини, навчальні ігри, ілюстрації до художніх творів, картинки до будь-якої теми уроку, відео, аватари, субтитри до відео, асоціативні карти, аніме, міксувати декілька зображень в одне. На уроках гуманітарного циклу можна запропонувати учням проблемне завдання: скласти історії (кейси) на основі реальних життєвих ситуацій, де герої зіткнулись із проблемами, вирішити, які допоможуть певні знання або моральні цінності. Учні самостійно спілкуються з чатом, шукають власні шляхи розв'язання проблеми і порівнюють, що їм запропонував штучний інтелект. Завдання по редагуванню текстів, наприклад, виправити помилки у тексті, переписати в іншому стилі, додати емоційності, додати певні слова, перефразувати тощо. Переказ змісту: вчитель, або учні просять чат надати короткий зміст статті, літературного твору, фільму тощо. Можна попросити пояснити текст на рівні учня початкової школи або навпаки розказати про нього в складному науковому стилі. Якщо це загальновідомий твір, можна дати чату просто назву, якщо специфічний текст, можна дати посилання на нього. В умовах змішаного навчання вчитель може використовувати цифрові технології для створення завдань, які вимагають від учнів креативності, наприклад, створити власний вірш, відеоролик за вивченим твором чи буктрейлер.

Отже, розвиток цифрової компетентності педагога є одним із ключових питань освіти. Технологізація освітнього процесу створює нові виклики для педагогів. З появою штучного інтелекту постає багато запитань, труднощів і водночас перспектив. Важливо навчити дітей якісно взаємодіяти зі штучним інтелектом. Вчителям необхідно визначити, як і чого навчати, зокрема більше звертати увагу на розвиток метанавичок (надуміння), зокрема усвідомленості, емпатії, неупередженості, гнучкості, креативності та критичного мислення.

Ключем до успіху освітніх реформ є, в першу чергу, учитель із сучасною професійною підготовкою і належним соціальним статусом. Професійний стандарт вчителя Нової української школи полягає в організації навчання, виховання та всебічного розвитку учнів, створенні умов для формування у них ключових компетентностей і світогляду, можливостями для професійного розвитку вчителя Нової української школи на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання. Вчитель у співпраці з усіма учасниками освітнього процесу створює умови для розвитку здібностей учнів, формуванню у них навичок здорового і безпечного способу життя, дбає про їхнє фізичне і психічне здоров'я. Партнерська взаємодія вчителя пов'язана з умінням взаємодіяти у різних ситуаціях професійної діяльності, встановлювати відносини педагогічного партнерства, управляти освітнім процесом. [3] Тому вчителі, які використовують технології штучного інтелекту і нейромережі в освітньому процесі, матимуть більше можливостей підготувати учнів до майбутнього.

Список використаних джерел

1. Міляєва В.Р. Підходи до визначення поняття професійної компетентності в сучасній психологічній теорії 2010. URL <http://surl.li/epsax>
2. Інтернет-конференція. URL <http://surl.li/pvlcz>

3. Професійний стандарт учителя нового покоління. URL <http://surl.li/oyvja>
4. Концепція педагогічної компетентності. URL <http://surl.li/miavx>
5. 8 правил виховання від Антуана де Сент-Екзюпері. URL <http://surl.li/pvlei>

Світлана Чунту,
учитель математики та інформатики,
Чернечинський ліцей Краснопільської селищної ради

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню та аналізу сучасного стану розвитку особистісно-професійних компетентностей педагога фізико-математичних дисциплін в умовах сучасного освітнього середовища. Зокрема, у фокусі уваги розглядаються виклики, з якими стикається викладач в процесі навчання та виховання учнів у сучасному освітньому середовищі.

Ключові слова. Особистісно-професійні компетентності, розвиток компетентностей вчителя, сучасне освітнє середовище, навчальний процес, вивчення фізико-математичних дисциплін.

В сучасному світі освіти та професійного розвитку вчителя, особистісно-професійні компетентності набувають все більшого значення. Цей аспект стає ключовим у формуванні високопрофесійного викладацького кадру, спроможного впливати на освітні та особистісні аспекти учнів. Особистісно-професійні компетентності вчителя об'єднують у собі комплекс якостей, знань та вмінь, що спрямовані на успішну взаємодію із сучасними вимогами освіти та розвитку суспільства. Важливим елементом цього концепту є розуміння необхідності поєднання фахового високопрофесійного рівня з особистісними якостями, що сприяють педагогічному лідерству, творчому підходу до навчання та виховання, а також взаємодії з різними суб'єктами освітнього процесу. Враховуючи це, особистісно-професійні компетентності є невід'ємною частиною сучасного вчителя, що не лише забезпечує якісну передачу знань, але й сприяє розвитку особистості учня та його готовності до життєвого виклику.

Мета написання цієї статті полягає в глибокому аналізі та висвітленні проблеми розвитку особистісно-професійних компетентностей вчителя фізико-математичних дисциплін у сучасних умовах освітнього процесу. Головні завдання статті включають:

1. Проаналізувати актуальні тенденції та виклики, з якими стикається вчительський корпус у навчальних закладах сьогодення.

2. Висвітлити, чому розвиток особистісно-професійних компетентностей є важливою складовою успішної педагогічної діяльності.

Особистісно-професійні компетентності педагога визначають його успішність в роботі з учнями та впливають на формування позитивного середовища в навчальному процесі. Основні аспекти цих компетентностей включають:

1. Педагогічна майстерність: знання та вміння ефективно викладати навчальний матеріал, використовувати різноманітні методи та прийоми навчання.

2. Комунікативні навички: здатність встановлювати позитивні взаємини з учнями, батьками та колегами, ефективно спілкуватися та слухати.

3. Індивідуалізація навчання: здатність враховувати індивідуальні особливості кожного учня, створювати умови для його розвитку та досягнень.

4. Організаційні навички: здатність ефективно керувати часом, організовувати уроки та події в навчальному закладі.

5. Мотивація та підтримка: здатність стимулювати інтерес до навчання, підтримувати учнів в досягненні їхніх цілей та вирішенні проблем.

6. Професійна саморефлексія: здатність аналізувати власну педагогічну діяльність, вдосконалювати свої методи та підходи.

7. Співпраця з батьками: здатність взаємодіяти з батьками учнів, вирішувати конфлікти та сприяти партнерській взаємодії.

8. Розвиток власної культури: педагог повинен виявляти культурну свідомість, поважати та розуміти різноманіття культур, бути толерантним та відкритим.

Ці компетентності сприяють створенню позитивного та продуктивного навчального середовища та впливають на розвиток учнів.

Висвітлені особистісно-професійні компетентності педагога базуються на відомостях та рекомендаціях Міністерства освіти і науки України, зокрема в документі «Сучасні вимоги до фахової підготовки вчителів» [1]. Цей документ визначає ключові аспекти педагогічної діяльності та визначає вимоги до фахового рівня вчителів, враховуючи сучасні виклики та очікування в галузі освіти в Україні.

Воєнний стан може впливати на освіту в Україні у різних аспектах, оскільки конфлікт або загроза безпеки може створити серію викликів для системи освіти та учасників освітнього процесу. Ось деякі можливі впливи:

1. Безпека та доступність: В зоні конфлікту або в регіонах, що безпосередньо постраждали від воєнних подій, може виникнути загроза для безпеки учнів, педагогічного персоналу та закладів освіти. Також може виникнути проблема доступу до освіти через обмеження на території.

2. Евакуація та переміщення: Умови воєнного стану можуть вимагати евакуації населення, включаючи учнів та вчителів, що може вплинути на нормальний хід навчального процесу та організацію навчання в інших місцях.

3. Психосоціальний вплив: Діти та молодь, які пережили воєнні події, можуть зазнавати психологічного стресу та потребувати підтримки та спеціалізованої допомоги вчителів та психологів.

4. Зниження якості освіти: Воєнний стан може призвести до обмеження фінансових ресурсів, що призначені для освіти, що, в свою чергу, може призвести до зниження якості навчання, відсутності необхідного обладнання та недостатньої підтримки вчителів.

5. Втрата вчителів інших робочих фахівців: Військові події можуть викликати втрати серед педагогічного персоналу та інших фахівців, що може суттєво вплинути на здатність системи освіти функціонувати ефективно.

Важливо враховувати, що конкретні впливи воєнного стану на освіту будуть залежати від багатьох факторів, таких як конкретна обстановка в регіоні, рішення влади та міжнародна допомога.

Як же розвивати особистісно-професійні компетентності в таких умовах, особливо, якщо ти молодий педагог?

Молодий вчитель, що розпочинає свою професійну кар'єру, стикається із великою кількістю викликів та відповідальностей. Для ефективної роботи вчителя важливо враховувати певні вимоги, які стосуються як освітнього фаху, так і особистісних якостей. Ось деякі з них:

1. Педагогічна освіта: Молодий вчитель повинен мати відповідну педагогічну освіту, яка надає йому необхідні теоретичні знання та методичні навички для викладання.

2. Здатність до самоосвіти: Сучасна освіта постійно змінюється, тому вчителю важливо бути готовим до самоосвіти та постійного професійного розвитку.

3. Комунікативні навички: Здатність ефективно спілкуватися з учнями, батьками та колегами є ключовою у викладацькій діяльності.

4. Адаптабельність: Вчителю важливо бути готовим до адаптації до різноманітних умов та потреб учнів.

5. Лідерські якості: Вчитель повинен бути лідером в класі, створювати позитивну атмосферу та стимулювати розвиток учнів.

6. Здатність працювати в команді: Вчителю важливо вміти співпрацювати з іншими педагогами, адміністрацією та батьками для досягнення загальних цілей.

7. Терпіння та розуміння: Здатність терпляче ставитися до різних ситуацій та розуміти індивідуальні особливості учнів.

8. Технологічна грамотність: Вчителю слід володіти сучасними технологіями та вміти їх використовувати для поліпшення навчального процесу.

Ці вимоги становлять основу для успішної кар'єри молодого вчителя та його внеску у розвиток учнів.

Для подолання перешкод молодому вчителю на шляху його професійного зростання, можна врахувати кілька ключових аспектів:

1. Підтримка ментора: співпраця із досвідченим ментором може допомогти молодому вчителю освоїти професійні навички та розібратися з труднощами.

2. Участь у семінарах та тренінгах: активна участь у професійних заходах дозволяє отримувати нові знання, ділитися досвідом із колегами та вдосконалювати свою роботу.

3. Постійне самовдосконалення: молодий вчитель повинен бути готовим до постійного вдосконалення, читати наукову літературу, вивчати нові методи навчання, і впроваджувати їх на практиці.

4. Звертання до колег за допомогою: взаємодія з іншими вчителями, обмін досвідом та порадами можуть значно полегшити адаптацію та вирішення проблем.

5. Управління стресами: молодий вчитель повинен розвивати навички управління стресами, оскільки навчання та робота в новому середовищі можуть бути викликом.

6. Розвиток професійної мережі: залучення до професійної спільноти дозволяє обмінюватися ідеями, отримувати підтримку та навчатися від інших вчителів.

7. Адаптація до особливостей учнів: спробуйте розуміти та адаптуватися до індивідуальних особливостей своїх учнів, враховуючи різноманітність класу.

Загальна ідея – це активна участь у власному професійному розвитку, відкритість до навчання та взаємодія з оточуючими.

У висновку до статті можна визначити, що розвиток компетентностей вчителя у сфері фізико-математичної освіти є важливою складовою сучасної педагогічної діяльності. Дослідження та аналіз сучасного стану педагогічної практики підтверджують необхідність постійного вдосконалення професійної майстерності та особистісних якостей педагога.

У сучасних умовах освіти викладачі фізико-математичних дисциплін повинні володіти не лише глибокими знаннями в обраній галузі, але й розвивати педагогічні та міжособистісні навички. Важливим аспектом є також вміння адаптуватися до сучасних технологій та інновацій у навчанні, щоб забезпечити ефективний процес вивчення.

Менторство, участь у професійних заходах, систематичне самовдосконалення та взаємодія з колегами стають ключовими чинниками успішного розвитку вчителя фізико-математичних дисциплін. Розглядаючи виклики та можливості, які принесло сучасне освітнє середовище, можна зробити висновок, що ті, хто постійно розвивають свої компетентності, здатні найкращим чином впливати на навчання та виховання молодого покоління в умовах сучасного світу.

Список використаної літератури:

1. Сучасні вимоги до фахової підготовки вчителів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/2555/1/%D0%9D%D1%96%D0%B6%D0%B8%D0%BD.pdf>. МОН України, 2018

Victoriia Churkina,
Candidate of Art History, Master of Management
Victoria Fedorenko,
Professor, Faculty of Cinema and Television,
Honored Artist of Ukraine KNUKIM

TRADITIONS OF THE KHARKIV PHILOLOGICAL SCHOOL IN THE WORKS OF O.S. YURCHENKO

Abstract. This article highlights the diverse contributions of O.S. Yurchenko in scientific, public, and literary spheres, emphasizing his role in upholding the traditions of the Kharkiv scientific school, notably influenced by D.I. Baghalia. O.S. Yurchenko's significant impact on Ukrainian linguistics, literature, and culture is underscored, particularly through his scholarly works, including the monograph "Formation of the Phraseological Fund of the Ukrainian Literary Language," the textbook "Phraseological Periphrases of the Ukrainian Literary Language," and dictionaries of persistent folk similes. Furthermore, the article acknowledges Yurchenko's literary creativity, evident in his poetry collections, novels, and translations of poems. Through this comprehensive examination, the article elucidates the enduring significance of O.S. Yurchenko's contributions to domestic science and cultural heritage.

Keywords: Kharkiv scientific school, scienc, cultura, linguistics, literature

Introduction. At the current stage of the struggle of Ukrainians for their own statehood in the conditions of a full-scale withdrawal from the Russian Federation, the issues of not only the native language, but also national self-awareness and culture are becoming actualized, therefore the development of linguistics and the improvement of language culture are important for every Ukrainian. Language is necessary for people to communicate, it forms thoughts and feelings, helps to learn new knowledge, is necessary in everyday communication. The Ukrainian language occupies a prominent place among other Slavic languages. Prominent philologists: O. Potebnia, Yu. Shevelyov, M. Nakonechny, O. Yurchenko, etc., devoted their works to historical and linguistic issues related to the problems of studying the Ukrainian language. Their works pay attention to the study and preservation of the Ukrainian language and literature, educational issues on the Ukrainization of the population are resolved, and trends in modern linguistics and culture are analyzed.

Results and Discussion. Oleksandr Yurchenko – born on April 9, 1937. in the city of Meref, Kharkiv region, in the family of a worker. Graduated from Merefyansk secondary school in 1955. Entered Kharkiv University. At the university, he was taught by experienced, excellent teachers: A.M. Nizhenets, I.G. Bulashenko, P.P. Verbytskyi, A.P. Kovalivskyi, M.F. Nakonechnyi, F.P. Medvedev and many others. They instilled a love for the Ukrainian language and literature. There were interesting dialectological expeditions led by M.F. Nakonechnyi, which provided an opportunity to experience important aspects of the spoken language.

He participated in the 1959 conference "On issues of the historical development of the Ukrainian language" [1], where M.F. Nakonechnoy "The main stages of the development of the phonological system of the Ukrainian language", "On the question of the genesis of Middle Transniprian dialects", F.P. Medvedev "On the characteristics of the phonetic system of the language of Ukrainian letters of the 11th – 11th centuries", "On the manuscript work of .O. Potebny – etymological dictionary of East Slavic languages", as well as other famous scientists, inspired the young philologist student to fruitful work.

After graduating from the university in 1960, he worked as head department in the Pecheneg district newspaper, then as an editor of the publishing house of the Khru State University. Since 1961, he has been a teacher of the Ukrainian language at KhSU, as well as a graduate student of the Ukrainian language department. Later, he taught Ukrainian in Poland and Yugoslavia.

Following his teachers, O.S. Yurchenko devoted a number of explorations to Ukrainian artists: H.Alchevska, D. Bagalia, B. Grinchenko, M. Drinov, H. Kvitka-Osnovyanyenko, I. Kotlyarevskiy, A.Mitskevich, F. Medvedev, M. Nakonechny, T. Shevchenko, Yu. Shevelyov.

In the versatile scientific and social and educational activities of O.S. Yurchenko, issues of literary translation and linguistics occupy a significant place. A special place is occupied by works dedicated to Ukrainian and other Slavic languages [2; 3]. A large and meaningful work, which became a textbook for students - "Evolution of phraseology of the new Ukrainian literary language (middle of the 10th/2nd - beginning of the 19th century)." [4] The researcher comes to the conclusion that the problems of the historical development of the Ukrainian language and the problems of phraseology with the contrast of both the phraseology of the state of language distant from us in time, and the processes of changes that inevitably took place in the language, and also presents the characteristics of the elements of the language that remained unchanged. The authors of the article "News about Periphrasis" [5] claim that OS Yurchenko's monograph "Phraseological Periphrasis of the Ukrainian Literary Language" [6] is the most comprehensive study in linguistics. It "lays the foundations of the theory of phraseological periphrasis", provides the "classification of periphrasis", provides an explanation of the terminology used in the course of the modern Ukrainian language. In the article "Formation of the phraseological fund of the Ukrainian literary language (the end of the 10th/2nd - the beginning of the 19th century)" the author continues to update the issues of phraseology in the modern state of the language and its historical development. [7], [8]

Scientific works of O.S. Yurchenko is a significant scientific achievement in modern literary studies: "Formation of the phraseological fund of the Ukrainian literary language" (1984), "Dictionary of persistent folk comparisons" (1993). We should also mention the work of O.S. Yurchenko, A.O. Ivchenko "Dictionary of stable folk comparisons" [9], which became a logical continuation of the linguistic research of Ukrainian scientists. In Ukrainian traditional verbal art, comparisons are used quite often. According to the authors, this is the main idea: "All the origins of figurative and expressive language tools can be found in figurative comparisons carried down through the ages." Collections containing lexical and phraseological materials were published by: Smirnytskyi V.N., Potebnia O.O., Kostosmarov M.F., Biletskyi-Nosenko P.P., Sumtsov M.F., Yavornytskyi I.Ya., Batyuk N. .O., Vyrgan I.O. (edited by Nakonechnoy M.F.), Hurin I.I. and other .

A rich and literary work. The first collections of poetry appeared in Kharkiv newspapers, the first poems "Brother", "The Swan's Grave" were published in the magazine "Flag" in 1957, the first collection "Thoughts about the Motherland" was published in 1959, the next "Above the Age Streams" in 1964, "The Sea of Pechenegs" in 1967. The collection of poems "Troizilla" in 1970 [10], [11], [12], [13], [14]

While still a student, later a teacher, he managed the "Literary Studio" (17 years). The first head of the "Literary Studio" was Professor Volodymyr Mykhailovych Boyanovych of KSU, O.S. Yurchenko continued the started case. Students who studied Ukrainian language and literature have now become teachers, writers, poets, journalists, scientists: U. Rizhenashvili – philologist, doctor of science, professor; M. Zatserklyan - physicist, Doctor of Sciences of KhSU; I. Mykhaylyn - philologist, doctor of sciences, professor at KhSU; L. Ushkalov - doctor of sciences, professor of KhPU. He collaborated with members of the Writers' Union of Ukraine - M. Tokman, I. Boldoriv, O. Taranenko, I. Melnytska, I.Perepelyak, L. Toma, M. Lvovich And also with famous journalists: O. Taranenko, N. Stoyanov, M.Solovyov, V. Hylyuk, etc. By reviving one's native language and culture, a person becomes spiritually enriched, begins to create and actively work for the future of Ukraine.

Yurchenko Oleksandr Stepanovych - doctor of philological sciences, professor of KSU, academician of the UNESCO International Personnel Academy - continued the traditions of linguists, taking a direct part in the democratic changes taking place in Ukraine, the elevation of the national consciousness of the people, feeling the need for fundamental changes in relation to the Ukrainian language, changing trends , which have developed in modern philology. The Russification of the majority

of the population of Slobozhan required a lot of painstaking work, but he found like-minded people and continued to fulfill his goal. He gave all his efforts to make the Ukrainian language the state language.

Conclusions. We agree with the conclusions of O.O. Dudky, Yu.Yu. Polyakova, R.A. Trifonova that "the scientific heritage of O. S. Yurchenko became a valuable asset of national science thanks to the monograph "Formation of the phraseological fund of the Ukrainian literary language", the textbook "Phraseological periphrases of the Ukrainian literary language", "Dictionaries of stable folk similes" and other studies on translation studies, phraseology, history of Ukrainian linguistics... Oleksandr Stepanovych is the author of the poetry collections "Thoughts about the Native Land", "Swan Wings", "Troyzilla", the novel "Above the age-old streams", the artistic essay "The Pecheneg Sea", numerous verse translations from Slavic languages".

Professor O.S. Yurchenko conducted not only active scientific, public, but also literary work, continuing the traditions of the Kharkiv scientific school, in particular Dmytro Ivanovich Bagaliya, who headed "Prosvita" for eleven years at the beginning of the 20th century. O.S. Yurchenko - the first Chairman of TUM (Ukrainian language society), which later received the name - Kharkiv "Prosvita" named after T.G. Shevchenko (since 1989), he managed this organization for three years, the Council of "Enlightenment" had 32 members, and branches were formed in every district of the Kharkiv region. Among the "Prosvityan" there were and are famous people - Kindratenko Anatoliy Mykolayovych, professor of KSU, who is the Chairman of this organization even today, Boyko V.S., SPU and the Culture Fund, K.Kh. Balabukha - teacher of the KhDDI, V.S. Kalashnyk - head. Department of Ukrainian Languages, professor of KhSU, post. actress Misevra O.O., the secretary was the now famous singer Maria Burmaka.

Kharkiv has always been and remains an educational center, over the years of its existence, the Kharkiv philological school acquired certain scientific traditions, contributed to the creation of a high cultural atmosphere in the city, and the elevation of the Ukrainian educational movement in the Slobid lands. The researches of Ya. Holovatsky, I. Frank, M. Dragomanov, O. Potebny, Yu. Shevelev, M. Nakonechny, O. Yurchenko mark modern approaches to the development of a national philological school.

Список використаних джерел

1. Програма міжвузівської наукової конференції з питань історичного розвитку української мови (15 – 20 грудня). Х., 1959, 8с.
2. Юрченко О.С. Адам Міцкевич в українських перекладах. Лінгвістичні питання теорії та практики поетичного перекладу (на матеріалі балад та романсів). Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук Х., 1967, 20с.
3. Юрченко О.С. Пушкін і Міцкевич про теорію та практику художнього перекладу//О poetryse Aleksandza Puszkina, UAM. Poznan., 1975, с.148–149.
4. Юрченко А.С. Еволюція фразеології нової української літературної мови(середина XVII – початок XIX ст.). К., 1986, 46с.
5. Юрченко О.С. Фразеологічні перифрази української літературної мови: Учб. посібник. Х., 1983, 119с.
6. Копиленко М., Колчин С., Жигалова О. Нове про перифрази (Юрченко О.С. Фразеологічні перифрази української літературної мови.)// Мовознавство, 1986, №3, С.74 – 75
7. Юрченко О.С. Ананьїна Н.Є.. Формування фразеологічного фонду української літературної мови кін. XVIII – поч. XIX ст. // Реферативний журнал, 1985, №5, С.21
8. Юрченко А.С. Формування фразеологічного фонду української літературної мови (кінець XVII – початок XIX століття). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. К., 1986, 46с.
9. Юрченко О.С., Івченко А.О. Словник стійких народних порівнянь. Х.: Основа, 1993, 176с.
10. Юрченко О.С. Дума про землю рідну. Харківське книжкове видавництво, Х., 1959, 47с.

11. Юрченко О.С. Справа почата в Харкові. Прапор, 1963, №11, с.93 – 94
12. Юрченко О.С. Над віковими потоками. Прапор, Х., 1964, 225с.
13. Юрченко О.С. Печенізьке море. Прапор, Х., 1967. 92с.
14. Юрченко О.С. Тройзілля. Прапор, Х., 1970. 58с.
15. Олександр Степанович Юрченко – професор Харківського університету: Біобібліогр. покажчик / Уклад.: О.О. Дудка, Ю.Ю. Полякова, Р.А. Трифонов; Бібліогр. ред.: Ю.Ю. Полякова; вст. ст. В.С. Калашника. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. 28 с.

Вікторія Чуркіна,

кандидат мистецтвознавства, магістр управління, м. Харків, Україна

Вікторія Федоренко,

професор факультету кіно і телебачення,

заслужений діяч мистецтв України КНУКІМ, м. Київ, Україна

Валентина Решова,

викладач музичного мистецтва, викладач-методист

ХЗОШ №36 Харківської міської ради Харківської області

METHODOLOGY OF TEACHING BELCANTO BY VOLODYMYR GRYSKO

Abstract. The paper discusses the essence of creativity, the methodology of teaching Belcanto, and the pedagogical and volunteer activities of the prominent Ukrainian maestro Volodymyr Gryshko. The importance of popularizing the work of the talented Ukrainian opera singer and his students is emphasized. Special attention is paid to his life path, transmission of experience, and Belcanto singing school. The formation of a modern singing school and talent development in Kharkiv are highlighted.

Keywords: maestro, singing, school, Belcanto, volunteering, art, values.

Volodymyr Gryshko's artistic contributions to the global and national treasury of art are significant. He skillfully embodies the ideas of beautiful melodic singing in his work. He is also globally renowned as a master of the world opera stage and a well-known educator with talented students and followers.

Volodymyr Gryshko is a talented tenor singer known for his exceptional achievements. He is the laureate of the State Taras Shevchenko Prize, People's Artist of Ukraine, and the recipient of the Order of Prince Yaroslav the Wise of the 5th degree and the Order of Saint Prince Volodymyr of the 3rd degree. Additionally, he has been awarded the Order "For Merit" and the Order of Friendship of Peoples. In 2004, Volodymyr Gryshko became the laureate of the "Person of the Year" program.

He is a professor at the National Tchaikovsky Music Academy and an honorary professor of Belcanto (vocal) at Lignan Normal University (China). In 2014, the name of the singer was included in the Book of Records of Ukraine as a Ukrainian opera singer who performed leading roles in the Metropolitan Opera 44 times from 1994 to 2008. As an operatic tenor, Volodymyr Gryshko is known far beyond the borders of Ukraine and has spent a lot of time abroad, performing on the world's best opera stages.

From 2006 to the present day, he has been a professor at the National Tchaikovsky Music Academy's solo singing department. In the spring of 2007, he presented his new project "Faces of New Opera" at the National Opera and Ballet Theater, turning classics into a modern show with hip-hop and stilts dancing. His successful tour took place in cities across Ukraine.



Photo of Volodymyr Gryshko [6]. Photo of Volodymyr Gryshko [6].



Photo. Volodymyr Gryshko and Pavarotti [6].

Volodymyr Gryshko is one of the last students and stage partners of the Italian tenor. In 2015, Volodymyr Gryshko successfully toured China and Europe, and in addition to concerts, the singer also conducts vocal masterclasses for young opera and pop performers. Since 2006, he has been teaching at the National Music Academy of Ukraine (in 2019, he was awarded the academic title of professor).



Photo of Volodymyr Gryshko with the special award "Star SOLO" [6].

On March 26, 2011, during the solemn ceremony of the "Person of the Year-2010" award, Volodymyr Gryshko was awarded the honorary Special Award "Star SOLO".

In 2018, Volodymyr Gryshko founded the private educational institution "Vladimir Gryshko Academy of Arts". It is a private extracurricular educational institution aimed at developing talents among people of all ages. The Academy offers a wide range of educational programs in music, vocal, and stage craft, aimed at developing and professionally advancing students in the field of arts.

📍 м. Харків, вул. Сумська 25 (праве крило ХНАТОБ)

☎ 099-300-54-68

✉ academy.grishko@gmail.com



ГОЛОВНА ПРО НАС ▾ ПРОДЮСЕРСЬКИЙ ЦЕНТР ▾ СТУДІЯ ЗАПИСУ ▾ ЮРИДИЧНИЙ ВІДДІЛ ▾
КОНТАКТИ



Фото Академії мистецтв Володимира Гришка[6]

The Maestro believes that talent is a special realm of human existence. His vocal school, the "Ukrainian Bel Canto," is based on the idea that the foundation of musical talent lies in the concept of intonation hearing, responsible for the meaningful and emotional interpretation of the sound message and serves as the psychological basis for musical motivation, in addition to intonation hearing, analytical hearing is also an important factor. Students are trained to have the ability for improvisation, from the Latin "improvisus" - sudden, unexpected. This process of creating music occurs during its performance.

The unique artistic institution, the "Vladimir Gryshko Academy of Arts," has become a welcoming home for many artistic talents who have found their place in contemporary pop and opera arts. The Academy not only nurtures comprehensive and unique artistic personalities but also helps them achieve recognition and high achievements in their field. It focuses on nurturing the talents of vocalists, artists, and performers, working on the principles of talent development, creativity, and the development of soft skills.

The main activities of the Academy include vocal training, guidance in personal development, improvement and development of artistic abilities, teaching independent positioning in the entertainment industry, and producing talented individuals. These directions allow students not only to develop their creative potential but also to acquire the necessary skills for successful professional growth in the artistic sphere.

On the basis of the academy, a production center, a video and sound recording studio, and a legal department have been created to provide professional assistance to future artists.

The Academy of Arts has opened its doors to everyone and offers the opportunity to take advantage of quality educational services and services that help future stars confidently pursue their goals.

In 2019, the talented student Andriy Kimach won the prestigious BBC International Competition, held every two years at St. David's Hall in Cardiff. For his impressive performances, he was awarded the honorary title of "World Singer." In the competition, where over 400 participants took part, Andriy was recognized as the best baritone in the world.



Photo. Volodymyr Gryshko and Andriy Kimach [6].



Photo. Volodymyr Gryshko's student Bohuslav Bludov [6].

Among Maestro's students is the talented young singer Bohuslav Bludov. We congratulate Bohuslav on his victory in vocal competitions! His success speaks to his high level of talent and professionalism. This is a significant achievement that underscores his exceptional musical abilities and the effort he puts into preparation and performances at competitions. We wish Bohuslav further success, inspiration, and new creative achievements in the future! [6].

The methodology of teaching Ukrainian bel canto, developed by Volodymyr Gryshko, is based on the idea that singing has always accompanied humans and serves as an expression of their spirit and soul. Singing has tremendous power, and with the emergence of solo singing and vocal pedagogy, methods have developed empirically. Knowledge of the mechanisms of vocal apparatus operation was established based on observations of its activities, such as the timbral characteristics of vocal sound, the standard and criteria of which are still evaluated by ear.

Bel canto vocal teaching methods are based on generally accepted didactic and specialized approaches. The main methods may include oral explanation and demonstration. Based on objective scientific data, the teacher should set clear tasks during vocal work, provide specific instructions and demonstrations to develop the student's understanding of their essence. Imaginative definitions of breathing and vocal sound character play a significant role during oral explanations, which are associated not only with auditory but also visual, tactile, resonant, and soft muscular sensations.

Special vocal methods are complex and diverse, and more can be learned about them on Maestro Volodymyr Gryshko's YouTube channel and TikTok videos. As in teaching other artistic subjects, it is essential to combine cognitive processes with practical skills.

In a solo singing class, it is extremely important not only to apply these methods skillfully but also to familiarize students with the works of bel canto masters. Volodymyr Gryshko has developed a methodology and techniques of vocal training in the bel canto style, which is the result of his many years of theoretical and practical experience [5].

Ukrainian tenor singer Volodymyr Gryshko, accompanied by a youth pop-symphonic orchestra under his direction, featuring virtuoso soloists from various cities of Ukraine, performed in January 2019 at the Emerald Palace Kempinski in Dubai at the opening of the Royal Club for classical music and opera enthusiasts.



Photo. Volodymyr Gryshko [6].



Photo: Volodymyr Gryshko [6]

In Maestro's repertoire are over thirty roles of world opera art. He sings romances, Italian, Ukrainian, and Spanish songs and passes on his experience to modern youth.

Volodymyr Danylovych Gryshko is known and respected in various countries. "Developing culture and art is extremely important. This is understood all over the world. For example, in Beijing alone, there are 60 state orchestras," emphasized Gryshko. [3].

Throughout the years 2022-2024, Volodymyr Danylovych continues his creative and pedagogical activities, nurturing talented Ukrainian youth and shaping Ukraine's cultural image. During this period, he actively performed charity concerts to support the Armed Forces of Ukraine on the best domestic stages in cities such as Kyiv, Sumy, Vinnytsia, and others. Also significant are his performances with charity concerts on major stages in European countries and the USA.

Volodymyr Danylovych actively participates in charitable and cultural projects, continues to work with talented Ukrainian children and youth. As an outstanding singer and educator, he has trained many talented boys and girls who have dedicated themselves to art and music. His perseverance, responsibility, and great patience in the educational process have made him a true teacher of singing in the "Ukrainian bel canto" style. Additionally, he is a volunteer and helps raise funds for the Armed Forces of Ukraine.

Volodymyr Gryshko is a singer and educator who has received worldwide recognition as a student of the legendary Luciano Pavarotti, who bestowed upon him the title of "Maestro." He is a virtuoso vocalist who has performed the most challenging opera roles and is considered a prominent tenor of the 21st century. This inspired, creative, and persevering individual with a pro-Ukrainian stance realizes his talent and dream, glorifying Ukraine on a global level.

Список використаних джерел

1. Академія мистецтв Володимира Гришко URL:<http://academ.sozdanie-saitov.kh.ua/about/>
2. Вітаємо Маестро Професора Володимира Гришко з перемогою його учня! URL:[http://academ.sozdanie-saitov.kh.ua /](http://academ.sozdanie-saitov.kh.ua/)
3. Невипадкова зустріч з маестро URL:<https://politica.com.ua/news/112599-nevipadkova-zustr-ch-z-maestro.html>
4. У Конча-Заспі провели благодійний патріотичний захід «Борись в ім'я честі і свободи» URL:<https://oukr.info/u-koncha-zaspi-provely-blagodijnyj-patriotychnyj-zahid-borys-v-imya-chesti-i-svobody-foto-video.html>
5. Чверть століття з «Людиною року». Літопис сучасного успіху. Історія №23: Володимир Гришко URL:<https://www.ludinaroku.com.ua/en/chetvert-veka-s-chelovekom-goda-letopys-sovremenno-go-uspeha-ystoryya-23-vladymyr-gryshko>
6. Фотоархів Володимира Гришко

Дарина Чуркіна,
магістр архітектури
м. Харків

РОЗВИТОК І БУДІВНИЦТВО СУЧАСНОГО ХАРКІВСЬКОГО МЕТРОПОЛІТЕНУ: ІСТОРИЧНИЙ НАРИС

Анотація. У статті досліджується важливість та переваги використання метрополітену як ефективної транспортної системи в умовах зростання кількості мешканців міст та обсягу туризму. Зазначається, що метро є економічно вигідним та екологічно чистим видом громадського транспорту, що сприяє зниженню витрат на транспортування населення та має позитивний вплив на довкілля. Також акцентується увага на соціальних аспектах, зокрема на можливості метро забезпечити сприятливі умови для людей з інвалідністю, людей похилого віку та дітей. Наводяться приклади інноваційних рішень у забезпеченні безпеки та комфорту пасажирів у метрополітенах, таких як платформні ворота, гнучкі підйомні огороження та окремі посадкові платформи тощо. Детально розглядається використання екологічних та якісних будівельних матеріалів у створенні метрополітенів, які відповідають принципам сталої архітектури та допомагають зберігати природні ресурси.

Ключові слова. метрополітен, місто, архітектура, станція метро

Метро було відкрито у Лондоні 10 січня 1863 року о 6-й годині ранку. Першою електрифікованою гілкою метро стала, знову ж таки, лондонська лінія City South, офіційно відкрита 4 листопада 1890 року[7].

Було проведено порівняння метрополітену різних країн світу та підкреслено, що архітектурна композиція станцій метрополітену визначається переважно їхньою конструкцією, але художнє оформлення – найрізноманітніше. У світі не існує двох однакових станцій метро, деякі з них вирізняються особливою красою, монументальністю, є справжніми шедеврами архітектури. Наприклад, станція «Централ-парк» у Гаосюні (Тайвань) названа на честь розташованого неподалік центрального парку, спроектована у 2-х рівнях, на яких зображені барвисті квіти, що ростуть ніби на лузі. Незвичним є образ станції «Сент-Геллерт тер» у Будапешті: маючи стандартну пілонну конструкцію, вона облицьована різнобарвною дрібною плиткою, що в сукупності утворює закручений контрастний спіральний малюнок, на додаток до цього бетонні конструкції перекриття вестибюля залишили зовсім без оброблення. Найнезвичнішим та найкрасивішим, на думку багатьох, є метрополітен Стокгольма [7].

Щодо українського досвіду проектування, на даний час метро збудовано у трьох містах: Київ, Харків та Дніпро. За один робочий день послугами Київського метрополітену користується близько 1,4 мільйона людей [3]. У середньому від дня відкриття Київського метрополітену в ньому проїхало 17 мільярдів людей, у Харкові 9,5 мільярда.

Дніпровський метрополітен – один із найкоротших у Європі, його протяжність 7,8 км. Однак він наймолодший в Україні, лінію було відкрито 1995 року. Нині у місті планується ще три додаткові станції.



Рис.1. Станція «Вокзальна» Київського метрополітену

Зокрема значущим складником є розвиток міської інфраструктури. Метро є ефективним засобом транспорту в забезпеченні сполучення між центром міста та передмістями, а також узловими пунктами в місті. В умовах агломерацій, відбувається зростання пасажирського трафіку.



Рис.2. Немишлянське електродепо м.Харків

Підвищення кількості мешканців міста та збільшення обсягу туризму призводять до зростання попиту на громадський транспорт, в тому числі та на метро.

Учені відзначають також економічну ефективність метро. Метро може забезпечити швидку та ефективну транспортну систему, що знижує витрати на рух населення в місті, які можуть бути скеровані на інші потреби міста.

Відзначаючи фактори багато фахівців підкреслюють екологічні аспекти метро як підземного транспорту [1-5]. Метро є менш шкідливим відносно довкілля засобом транспорту, порівняно з частково чи повністю залежними від навколишнього середовища автомобілів.



Рис.3. Емблема КП «Харківський метрополітен»

Значущими є соціальні чинники. Метро може забезпечити сприятливі умови для людей з інвалідністю, людей похилого віку та дітей, які користуються громадським транспортом[5-7].

Безпека, зниження негативного впливу на здоров'я пасажирів – Пекінський метрополітен зі станціями переважно малого закладу, було відкрито 1969 року. Проектувальники застосовували для забезпечення безпечної посадки та висадки зі складу платформні ворота та двері, гнучкі підйомні огороження, проектували окремі посадкові платформи та вагони для жінок.

Необхідно використовувати екологічні, якісні будівельні матеріали: цегла, бетон (можливо, зі слідами дерев'яної опалубки, що створює мальовничий орнамент), панорамне скління, тонкі стрічки металу та масивні чавунні конструкції тубінгів [1].

Харківський метрополітен відрізняється від інших світових аналогів використанням довговічних оздоблювальних матеріалів: плит з граніту та мармуру, керамічної та комірчастої металевої плитки. «Не потрібно використовувати більше ресурсів, ніж нам може знадобитися і не слід використовувати більше того, що може бути відтворено за той самий час, поки ми їх витрачаємо». Цей вихідний принцип стійкої архітектури, сформульований архітекторами, має стати «дорогою зіркою» для майбутніх проектувальників.

Сьогодні «Харківський метрополітен – швидкісна транспортна система Харкова. Має три чинні лінії, експлуатаційна довжина яких станом на 2018 р. сягає близько 38,1 км. До послуг пасажирів – 30 станцій із трьома підземними пересадочними вузлами в середмісті. Після відкриття 23 серпня 1975 року Харківський став шостим за ліком метрополітеном в СРСР після московського, ленінградського, київського, тбіліського, бакинського та другим в Україні» [2].

Метрополітен сьогодні має велике значення саме як каркас громадського транспорту міста, дає можливість швидкого пересування майже у всі куточки міста без заторів чи ДТП, у будь-яку погоду, що не можна сказати про будь-який інший вид громадського транспорту; допомагає розвантажити наземний транспорт та дороги [1].



Рис.4. Харків. станція метро «Спортивна»

Проте сьогодні це куди більше, ніж просто вид транспорту. 24 лютого 2022 року жителі цих міст по-новому подивились на звичні для них станції та поїзди. З першими атаками росії з повітря метро перетворилося на другу домівку українців та найбезпечніше укриття. Але не лише. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну метро стало й концертним майданчиком і школою, і дитячим садочком.

Структурно-планувальна та об'ємно-просторова система метрополітену базується на великій кількості різних елементів, таких як відкриті вестибюлі, ескалатори, платформи, переходи та тунелі. Всі ці елементи добре сплановані та розміщені таким чином, щоб забезпечити максимальний комфорт для пасажирів та продуктивність мережі [4].

Висновки. У статті проаналізовано історію розвитку та будівництва сучасного Харківського метрополітену. Було з'ясовано, що процес будівництва та розвитку метрополітену відображає

складну історію міста та його транспортної інфраструктури. Незважаючи на труднощі та виклики, які виникали на шляху до створення метрополітену, було досягнуто значних успіхів у забезпеченні ефективної та зручної системи громадського транспорту.

Процес будівництва метрополітену супроводжувався інноваційними технологіями та використанням сучасних матеріалів, що сприяло покращенню якості та безпеки транспортування пасажирів. Важливою характеристикою розвитку метрополітену стала його адаптація до потреб сучасного суспільства, зокрема забезпечення доступності для всіх категорій населення, включаючи людей з інвалідністю та маломобільних груп. Сьогодні метро є найбезпечнішим укріпленням

Ураховуючи всі аспекти розвитку та будівництва Харківського метрополітену, можна визначити його важливу роль у забезпеченні транспортних потреб міста та зростанні якості життя мешканців. Зроблені висновки підкреслюють необхідність подальшого розвитку та модернізації метрополітену з метою задоволення зростаючих потреб вітчизняного суспільства та забезпечення його сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Деваль І.В., Жабіна Г.І. Суспільні простори в зонах впливу станцій метрополітену // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник К., КНУБА, 2020. Вип. 58. с.141 -150 URL: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/01/2020/58/202058.pdf>
2. КП Харківський метрополітен URL: <https://www.metro.kharkov.ua/>
3. Офіційний сайт "Київський метрополітен" / Історія метро - від першої ідеї до першої черги. URL: <http://metro.kyiv.ua/node/110>.
4. Харківський метрополітен: 1975-2005. Х.: Золоті сторінки, 2005. 96 с. URL: <https://violity.com/ua/106037243-metro-harkivskij-metropoliten-1975-2005>
5. Чередніченко П.П. Вертикальне планування вулично-дорожньої мережі міст. К., КНУБА, 2002.; 2-е вид. Стереотипне. К., КНУБА(ІПО), 2008. 180 с.
6. Шкрабик Й. В Міські інженерні споруди і мережі: навч. посібник. Одеса, 2015. 106 с.
7. Adam, R. Classical Architecture: Three Fallacies / R. Adam // The Architect's Journal: official site. London, 2002-2017. URL: <https://www.architectsjournal.co.uk/home/classical-architecture/threefallacies/5217216.article>

Світлана Чуркіна,
магістр архітектури,
м. Ер-Ріяд

ДО ПИТАННЯ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЖИТЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ В УМОВАХ СУХОГО ТА СПЕКОТНОГО КЛІМАТУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню історії розвитку архітектури багатофункціональних житлових комплексів в умовах сухого та спекотного клімату. Визначаються основні етапи розвитку архітектури, що тісно пов'язані з кліматичними та природно-географічними умовами будівництва, а також використанням природних місцевих матеріалів в Саудівській Аравії. Розглядаємо вплив кліматичних умов на архітектурні рішення та використання інноваційних технологій у будівництві житлових комплексів. Виокремлюються основні тенденції розвитку архітектури в умовах сухого та спекотного клімату з урахуванням сучасних вимог до комфорту та енергоефективності. Дослідження спрямоване на вивчення архітектурних інновацій та принципів розробки житлових комплексів в Саудівській Аравії, які забезпечують оптимальні умови проживання в умовах спекотного та сухого клімату, зокрема шляхом використання засобів енергоефективності та адаптивної архітектури.

Ключові слова. архітектура, клімат, житлові комплекси, історія, комфорт, енергоефективність

Уже на ранніх етапах розвитку людського суспільства архітектура була тісно пов'язана з кліматом і природним середовищем. Людина була змушена вирішувати будівельні проблеми, пов'язані як з кліматичними і природно-географічними умовами території будівництва, так і з природними місцевими матеріалами, які вона використовувала для зведення різних споруд.

Ще в давні часи було визнано, що регіональна адаптація є основним принципом архітектури. Так, Вітрувій (I ст. до н. е.) у своїй книзі «Архітектура» писав, що «будівлі за своїм стилем, очевидно, повинні відрізнятися в Єгипті та Іспанії, в Понті та Римі, а також у країнах і регіонах, які відрізняються своїми характерними рисами. Бо одна частина Землі лежить прямо під траєкторією Сонця, інша – далеко від нього, а третя піддається його впливу на помірній відстані». Наприклад, у жарких районах виникли дві різні архітектурні концепції будівництва, пов'язані з соціальними, культурно-історичними особливостями суспільства та специфікою клімату: одна в жарко-сухих районах, інша – в жарко-вологих. У жарких посушливих районах ми знаходимо унікальні типи житла та їх комплекси, зумовлені кліматом, за конструкцією нагадують печероподібні укриття, архітектурну концепцію замкнутих об'ємно-просторових структур [4]. Це було викликано необхідністю забезпечити захист від сильного сонячного випромінювання та спекотних, гарячих вітрів, що несуть пил і пісок, а також бажанням створити добре затінені, прохолодні простори, куди не проникає ні пил, ні яскраве природне світло.

Цей спосіб пристосування до клімату був широко поширений серед первісних племен, незважаючи на те, що навколишні їх природні умови мали багато інших відмінних рис [1]. Під впливом жаркого, посушливого клімату і нескінченних воєн у районі Аравійської пустелі склався баштовий тип будинку з масивними стінами, виступами і терасами плоских дахів і великою кількістю поверхів (до 11), на кожному з яких проживає одна сім'я [5]. Наприклад, у місті Джидда є високі будинки-вежі, розташовані так щільно, що майже немає площ, а вулиці стали схожі на ущелини. (Рис 1.). Такі будинки будують з цегли-сирцю на кам'яній платформі.



Рис 1. Щільна історична забудова у м. Джидда, Саудівська Аравія

Таким чином, ми бачимо, що кожен міський елемент формувався на основі клітини з подвір'ям. Таким чином будували цілі міста і палаці, громадські та житлові будинки [3].

Сюди ж слід додати своєрідні криті вулиці-базари і дворики «Великих мечетей», що знаменують подальший розвиток успадкованих від минулих епох архітектурних форм і прийомів, в основі яких лежить ідея замкнутих об'ємно-просторових структур. Вони існують і сьогодні.

У Саудівській Аравії виділяють 3 основних типи житлової забудови: західну, центральну та південну [5].

На Західному узбережжі клімат жаркий і вологий, і будинки будуються так, щоб забезпечити максимальний рух повітря між кімнатами. Розташування вікон дозволяє «ловити» вітер, щоб він міг вільно «гуляти» по будинку; в стелях є вентиляційні отвори для відтоку теплого повітря. Це створює природну циркуляцію повітря і полегшує дихання в будинку.

Другий стиль арабського дому – південний стиль, який зустрічається в долинах Джізан на великих висотах, де прохолодніше і де більше дощу.

Третій тип – у центральній Аравії та на сході клімат жаркий і сухий, різниця температур між денною та нічною температурами велика, а будинки та вулиці побудовані так, щоб забезпечити максимальну тінь. Маленькі майже до стелі вікна пропускають трохи світла.



Рис. 2. Загальний вигляд історичного району Аль Таріф в Саудівській Аравії

Стіни будинків тут товсті, так що в спекотні місяці вони вдень зберігають прохолоду і менше нагріваються, а взимку накопичують тепло, що не завжди вдається; без опалювальних приладів все одно не обійтися. У деякі зимові ночі температура опускається до нуля і навіть нижче.

На окрему увагу заслуговує розташування будинків в історичному районі міста Ер-Ріяд – Аль-Таріф – оригінальної резиденції королівської родини Аль-Сауд[1].

Аль-Таріф – захищена фортеця з стіною, що обгороджує, і вежами по периметру, житловими кварталами в центрі і тропічною оазою зовні. Основним будівельним матеріалом всіх будівель є сірчана цегла, для облицювання використовували «машашко фарбу» – просочену травою глину. Ширина вулиць у цьому районі дуже мала, а між будинками була натягнута тканина, що забезпечувала тінь і захищала від сонця. Також хотілося б звернути увагу на розміщення вікон та їх розміри – вони розташовувалися по всьому периметру будівель, але мали невеликі розміри, так що кондиціонування здійснювалося, але сонце не могло нагрівати внутрішній простір будівлі. Тому при проектуванні сучасних житлових комплексів можна використовувати окремі елементи, які використовувалися в історичних будівлях, або брати їх за взірць.

Також важливим чинником архітектурної ідеї багатофункціонального комплексу є кліматичні особливості [2]. Для розробки фасадів використовують різні конструкції для захисту від сонця. Прикладом для таких конструкцій є місцеві орнаменти – «машрабія», що використовувались як тінеутворюючі споруди на фасадних частинах будинку (Рис 3.).

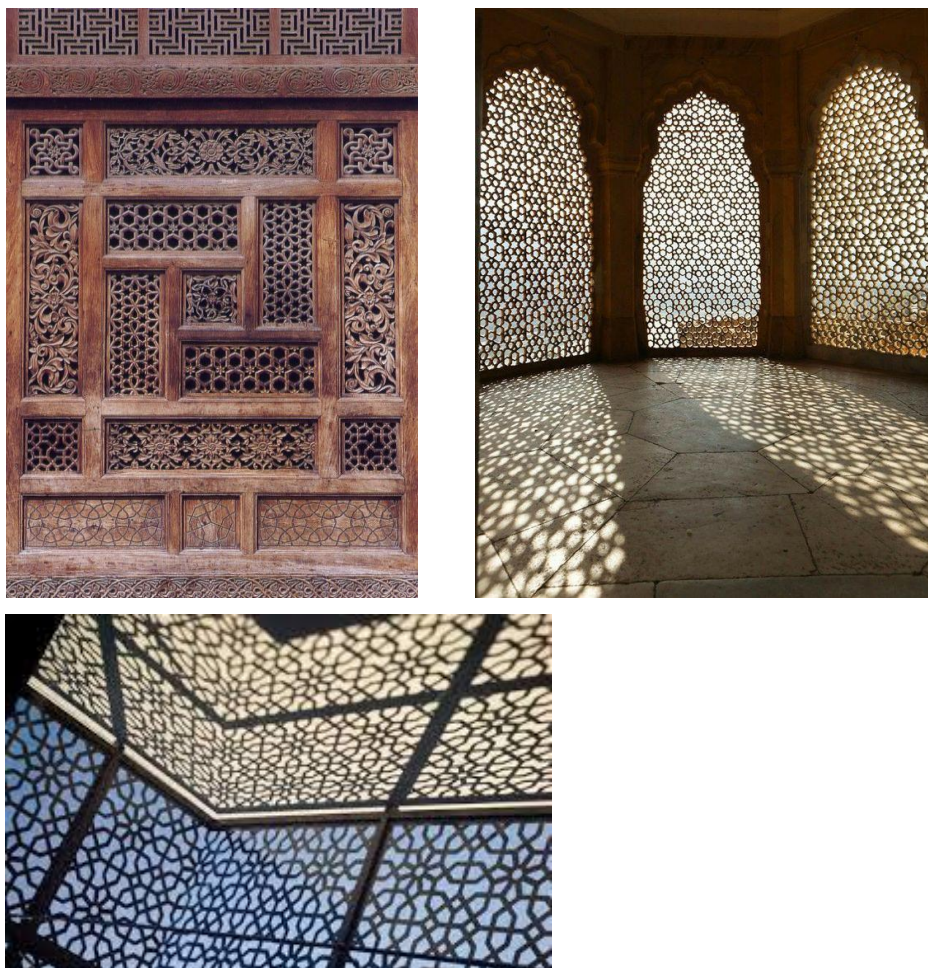


Рис 3. «Машрабія» – традиційний орнамент Саудівської аравії

Як правило фасади торгівельно-розважальної частини багатофункціонального комплексу розробляють із застосуванням різних прийомів, що допомагають уникати перегріву приміщень. Фасад торгівельної частини будівлі традиційно має дерев'яні декоративні елементи на фасаді. Фасад також має панорамні вікна та декоративні металеві елементи трикутної форми, що закриваються та відкриваються відповідно до температури чи пори року.

Дослідження спрямоване на вивчення архітектурних інновацій та принципів розробки житлових комплексів, які забезпечують оптимальні умови проживання в умовах спекотного та сухого клімату, зокрема за допомогою застосування засобів енергоефективності та адаптивної архітектури.

Отже, вивчення історії та особливостей розвитку архітектури у зоні сухого та спекотного клімату є важливим для розробки сучасних житлових комплексів XXI ст., які відповідають вимогам ефективності, комфорту та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. About Saudi Arabia. *The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia*. URL: www.saudiembassynet/aboutsaudi-arabia
2. Colquhoun, A. *Modern architecture*; Oxford University Press: Oxford, UK, 2002. URL: <https://books.google.ie/books=false>
3. *Riyadh Development Plans in the Past Fifty Years (1967-2016)* *Saleh Al-Hathloul URL: https://www.scirp.org/html/7-1150228_75204.htm
4. *Riyadh: The Latest Architecture Mode of access*: URL: <https://www.archdaily.com/tag/riyadh>
5. *Saudi Arabia and its path towards a contemporary architectural identity*. URL: <https://round-city.com/saudi-arabia-and-its-path-towards-a-contemporary-architectural-identity/>

Інна Шишенко,

доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

Олена Мартиненко,

доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,

Ярослав Чкана,

доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто проблему збереження емоційного здоров'я майбутніх учителів математики під час вивчення складних фундаментальних математичних дисциплін засобами цифрових технологій у складних кризових умовах з одного боку, та в умовах дистанційної освіти – з іншого.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі математики, цифрові технології, емоційний інтелект, емоційне здоров'я, безпечне освітнє середовище.

Сучасні умови життя та проведення освітньої діяльності в Україні зумовили постановку питань, пов'язаних із соціально-емоційним здоров'ям учасників освітнього процесу. У сучасному світі самоконтроль, саморегуляція та емпатія стають важливим складником стабільного та щасливого суспільства. Тому освітній процес покликаний виховувати емоційну стійкість, допомогти студентам ЗВО стати більш свідомими, відповідальними, умотивованими, готовими діяти в різних непередбачених умовах, долати стрес та налагоджувати стосунки з іншими членами колективу. Особливо це важливо в сучасних реаліях України, коли діяльність студентів має емоціогенний характер, викликаний високим ступенем відповідальності, стресогенністю військових подій навколо.

Тривалий час у системі фахової підготовки майбутніх учителів математики під час вивчення фундаментальних математичних дисциплін домінувала когнітивна орієнтація, для якої характерне ігнорування емоцій. Проте опанування цих навчальних дисциплін може викликати різні емоції, від відчуття важкості до радості від розв'язання складних задач. Розвинений емоційний інтелект стимулює студентів розглядати проблеми з різних точок зору, переносити набуті навички на практичну діяльність, де критичне мислення та емоційна стійкість можуть бути ключовими чинниками. Д. Гоулман [2] доводить, що найбільш успішні у своїй діяльності ті люди, які вміло поєднують розум і почуття. Саме люди з високим емоційним інтелектом швидше ухвалюють рішення, ефективніше діють у критичних ситуаціях, краще керують своїми підлеглими, що, відповідно, сприяє їхньому кар'єрному зростанню [3]. Ці аспекти вказують на актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів математики під час навчання фундаментальних математичних дисциплін.

Важливо зазначити, що формування та розвиток емоційного інтелекту студентів, особливо в умовах дистанційної освіти, потребує застосування цифрових технологій.

Таким чином, наше дослідження спрямоване на виявлення впливу цифрових технологій на збереження емоційного здоров'я студентів під час вивчення складних фундаментальних

математичних дисциплін у складних кризових умовах з одного боку, та в умовах дистанційної освіти – з іншого.

Опанування фундаментальних математичних дисциплін майбутніми учителями математики забезпечує підґрунтя для формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Зокрема, курс математичного аналізу для студентів спеціальності «Математика» Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка передбачає формування низки фахових компетентностей, що забезпечують розвиток емоційного інтелекту студентів: знання фундаментальних математичних теорій; знання раціональних прийомів розумових дій, основних вербальних та невербальних прийомів і засобів впливу на суб'єктів навчання; знання доцільних прийомів використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання математики; уміння демонструвати та застосовувати знання фундаментальних математичних теорій для розв'язування типових і компетентнісних завдань; уміння знаходити інформацію у різноманітних джерелах, аналізувати, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати її; готувати доповіді, презентації, брати участь у дискусіях; здатність адаптуватися до нових умов, виявляти гнучкість мислення; здатність до побудови позитивних взаємин в академічному оточенні та майбутньому професійному житті; здатність до самооцінки, саморозвитку та розуміння своєї ролі у суспільстві.

Аналіз наведених компетентностей та поняття «емоційний інтелект» вказує на їх взаємозв'язок та взаємовплив: високий рівень емоційного інтелекту значно підвищує здатність студентів до розвитку фахових компетентностей [4].

Емоційний інтелект має на меті наявність певних якостей, формуванню і розвитку яких сприяють певні стратегії діяльності. Основною серед них є відкритість новому досвіду. Педагогічною стратегією на заняттях з математичного аналізу, що забезпечує формування такої риси, є постійне розширення рольового простору кожного студента. Важливим є включення студентів в різноманітні види діяльності, яка є комфортною саме для них [1].

Володіння цифровими технологіями дозволяє викладачу індивідуалізувати процес моделювання траєкторії розвитку емоційного інтелекту студентів на різних етапах навчання (від засвоєння нового матеріалу до контролю індивідуальних результатів), що підкреслюється у дослідженні [5]. Це дасть змогу певною мірою подолати обмеження лекційно-практичної системи з єдиними для всіх планом та набором навчально-методичних комплектів. Інформатизація освіти включає створення відкритого інформаційного простору та інформаційно насиченого освітнього середовища, активне освоєння і застосування в освітній практиці цифрових технологій, нових форм і методик навчання тощо.

Наші розробки включають роботу за допомогою ЦТ на заняттях з математичного аналізу, яка дозволяє студенту опанувати способи розвитку емоційного інтелекту. Це передбачає гальмування неефективних форм емоційної поведінки, оволодіння прийомами саморегуляції та навичками самоконтролю, акцент на довільних способах управління емоціями та експресивного реагування в кризових ситуаціях, поліпшення навичок міжособистісного спілкування. Для цього представлено використання соціальних мереж для набуття навичок командної співпраці, мобільних додатків для аналізу реальних даних навчальних проєктів, інструментів візуалізації та обчислення, веб-платформ для розв'язування прикладних задач, штучний інтелект для наведення контрприкладів, розв'язування задач на ілюстрацію математичних положень, спеціальних програм тестування для оцінювання студентів.

Ефективним підходом для розвитку емоційного інтелекту студентів при вивченні математичного аналізу є використання соціальних мереж (Viber, Messenger, Telegram та ін.), які можуть слугувати місцем обговорення складних питань, обміну досвідом та надання підтримки. Користування ними може зробити навчання більш доступним, коли викладач має можливість публікувати відповідні графіки, схеми, відео та інші візуальні матеріали тощо. Для підвищення мотивації можна організовувати невеликі віртуальні конкурси чи завдання зі врученням відзначень

або призив за певні досягнення. Учасники спільноти можуть ділитися враженнями від розв'язання складних задач чи обговорювати власний емоційний досвід вивчення математики, що стимулюватиме однокласників для вираження своїх емоцій. Також у таких спільнотах можна заохочувати студентів писати власні блоги або короткі публікації на тему вивчення математичного аналізу, в яких вони можуть ділитися враженнями, викликами та розв'язаннями.

З метою розвитку емоційного інтелекту важливо на заняттях з математичного аналізу формувати таку здатність, як гнучкість до нових і непередбачуваних ситуацій. Для цього ми пропонуємо студентам під час розв'язування завдань безперешкодно на вибір студентів використовувати будь який з інструментів візуалізації та обчислення, спеціальні програми або штучний інтелект. При цьому студент, який переконаний у своїй спроможності виконати поставлене перед ним нове завдання, засвоює новий матеріал набагато швидше й продуктивніше ніж той, хто зневірився у своїх здібностях.

Наприклад, під час вивчення формули інтегрування частинами ми пропонуємо студентам перевіряти розв'язування завдань, консультуючись із штучним інтелектом ChatGPT3.5. При цьому студенти досить часто помічають, що виконані таким способом завдання містять помилки або неточності. Спільна діяльність студентів тут слугує свого роду школою почуттів, забезпечує умови для формування особистісних якостей, які сприяють розумінню почуттів навколишніх людей. Часто такі групові проекти-обговорення отриманих за допомогою цифрових інструментів розв'язків завдань ініціюють самі студенти. Тоді головна увага зосереджується на корисності, цінності знань та способах використання їх для розв'язання завдань.

Звичайно, проілюстровані способи залучення цифрових технологій до створення у нових кризових умовах комфортного освітнього середовища не вичерпуються. Щоб сприяти збереженню емоційного здоров'я та створенню умов безпеки у процесі вивчення математичного аналізу слід продовжувати пошуки. Проте, як показують результати дослідження, упроваджені способи діяльності дозволяють студенту опанувати способи розвитку емоційного інтелекту.

Дослідження впливу цифрових технологій на емоційне здоров'я студентів під час вивчення математичних дисциплін у кризових умовах та дистанційному навчанні може допомогти розробити стратегії для оптимізації навчального процесу та підтримки емоційного інтелекту студентів. Цифрові технології забезпечують швидкий та легкий доступ до навчальних ресурсів, що може знизити рівень стресу, пов'язаного із здобуттям необхідної інформації. Використання інтерактивних онлайн-засобів може зробити навчання цікавішим та залучити увагу студентів, сприяючи позитивним емоціям. Використання цифрових платформ для комунікації та співпраці може допомогти у вирішенні відчуття соціальної ізоляції, яке може виникнути в умовах дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Василівський І. П. Виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії 011 – освітні, педагогічні науки. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2021. 361 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с
3. Котик Т., Кежковська І. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат Нової української школи. *Освітні обрії*. 2020. № 2. С. 20–26.
4. Чебикін О. Емоційний інтелект, його пізнавально-мисленнєві ознаки та функції. *Наука і освіта*. 2020. № 1. С. 19–28.
5. Kamei A., Harriott W. Social emotional learning in virtual settings: Intervention strategies. *International Electronic Journal of Elementary Education*. 2020. № 13. P. 365–71. URL: <https://www.iejee.com/index.php/IEJEE/article/view/1487/517>

Тетяна Шиян,
учитель української мови та літератури
Осоївського ліцею Краснопільської селищної ради

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ GOOGLE В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті окреслено необхідність використання технологій та методик на уроках української мови під час дистанційного навчання, упровадження на їх основі новітніх методів, що ґрунтуються на застосуванні сучасних комп'ютерних засобів, обґрунтовано методичну доцільність використання цифрових інструментів Google та онлайн-сервісів.

Ключові слова: уроки української мови та літератури, дистанційне навчання, цифрові інструменти Google, комп'ютерна техніка, відеоурок.

Світ змінюється, і разом із ним маємо змінюватися і ми. На вимогу часу з'являються нові професії, а деякі непомітно зникають. І це логічно. Має змінюватися й освітній процес: живемо в інший час й навчаємо зовсім інших учнів. Школа зобов'язана створити сприятливі умови для утвердження атмосфери творчості, багатогранного розвитку особистості, її обдарованості. Завдання щодо виховання людей із високим творчим потенціалом постає не лише як актуальна проблема сучасної педагогічної науки та практики, а й як соціальна необхідність. Такі завдання були й раніше, але сьогодні для їх вирішення маємо змінювати акценти, підходи до викладання предметів.

Саме життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються (пандемія, яка призвела до дистанційного навчання), найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів та рішень). Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники.

У наш час спостерігається зростання інтересу не лише до процесу творчості, а й можливостей застосування цифрових інструментів для організації взаємодії, спільної діяльності, ефективної комунікації під час навчального процесу й не тільки дистанційного.

Пріоритетним завданням освітнього процесу в сучасній школі є не лише всебічний розвиток школярів, зокрема творчих здібностей особистості, а й вміння використовувати різноманітні цифрові інструменти у вирішенні багатьох питань, наразі освітніх, а в майбутньому й для роботи.

У сучасних умовах гуманізації й демократизації, інформатизації навчального процесу все ж актуальними залишаються дидактичні заповіді В.Сухомлинського. У книзі «Сто порад учителю» він писав: «Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...».

Вважаю, що завдання сучасного вчителя – допомогти учневі знайти себе в житті, навчитися жити в шаленому інформаційному потоці, виокремлювати й швидко знаходити потрібну інформацію, аналізувати її, робити висновки та правильно використовувати. Одним словом – бути гнучкими та йти в ногу з часом.

Розвивати творчі здібності можна по-різному. Окремі учні (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, і удосконалюють їх, щоб вони стали творчими. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме роль учителя. Завдання педагога: управляти процесами творчого пошуку, йдучи від простого до складного: створювати ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості школяра, розвивати його уяву, асоціативне мислення, здатність розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

На мою думку, найефективнішим наразі засобом досягнення такої мети є цифрові інструменти навчання. Їх використання на уроках забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяє пошуку, розвитку творчої особистості, самостійності.

Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини – основна мета, що покладена в основу цифрових технологій навчання. Багато з них варті уваги сучасного педагога, який прагне дати якісний рівень знань, зробити урок цікавим, досягти максимального взаєморозуміння і співпраці між вчителем та учнем.

Саме тому я зупинилася на застосуванні цифрових інструментів Google на уроках української мови та літератури. Намагаюся вникнути в можливості таких цифрових технологій і використовувати їх на своїх уроках залежно від теми, мети, а також типу.

При організації віддаленого навчання бажано провести вступний інструктаж, в ході якого пояснити учням, як працювати віддалено, як використовувати ті чи інші освітні ресурси.

Крім вступних інструкцій, можуть бути поточні інструкції перед початком вивчення тієї чи іншої теми або введення нового цифрового інструменту, нових освітніх ресурсів. Рекомендується також проведення онлайн-уроків, групової роботи над проектами, над спільним вирішенням поставлених навчальних завдань.

Як ефективно провести уроки онлайн та підготувати інструкції для учнів:

1. Якщо ви збираєтеся використовувати інструменти для організації відеоконференцій та подання інтерактивних уроків, інструкцій, як можна частіше і довше використовуйте веб-камеру. Так, ваші учні можуть відійти від своїх комп'ютерів, поки ви проводите свій онлайн-урок, але вони менше будуть нудьгувати, якщо принаймні будуть бачити ваше обличчя, а не тільки режим демонстрації екрану, який ви використовуєте.

2. Обов'язково зверніть увагу на налаштування веб-камери. Підніміть її на рівень очей або трохи вище. Учні повинні бачити ваші очі, а не голову, втупившись в клавіатуру. Саме тоді створюється ефект присутності.

3. Не забувайте, що ваші живі уроки з організацією діалогу, з великою кількістю невеликих питань, з роботою мікрогруп не підійдуть в умовах відеоконференції. У такому онлайн-середовищі ви не маєте переваги живого спілкування «очі в очі». Регламент спілкування повинен бути жорстким і обмеженим невеликою кількістю ваших запитань. Питання повинні бути лаконічними. Одні можуть бути спрямовані на те, щоб переконатися в присутності ваших учнів, інші – на отримання зворотного зв'язку на поставлене вами навчальне завдання чи проблему. Але це питання-завдання повинно бути максимально коротким. І відповідей від учнів ви повинні чекати не розмитих і коротких за часом.

4. Заохочуйте учнів ставити запитання. Виділіть їм для цього спеціальний час. Наприклад, оголошіть, що робите 5-10-ти хвилинну паузу, під час якої учні могли б записати своє запитання в чаті або в невеликому відео зверненні.

5. Обов'язково передбачте можливі технічні труднощі у ваших відеосеансах. Найчастіше такі проблеми виникають не у вас, а у ваших учнів. Як правило, ви наважуєтеся на відеоконференції, якщо у вас все в порядку. Заздалегідь перевірте можливості відеоспілкування. Наприклад, використовуйте два комп'ютера або попрацюйте з кимось зі своїх колег, щоб перевірити перспективу учнів, як вони побачать те, що ви їм пропонуєте. Перевірте також умови роботи в режимі комп'ютер-планшет, комп'ютер-смартфон, перш ніж приступити до онлайн-спілкування з вашим класом. Коли ви протестуєте себе в ролі учня, ви можете заздалегідь врахувати, що необхідно спростити, або побачите, які проблеми можуть виникнути у слухачів і що необхідно для оперативного усунення неполадок.

6. Якщо у вас немає стійкого і швидкого підключення до Інтернету, з'ясуйте, в який час швидкість Інтернет-з'єднання найбільш висока. Призначайте відеоконференцію на цей час, якщо, звичайно, воно влаштує і вас, і ваших учнів.

Як подати записані відео уроки та інструкції?

1. Прагніть до створення коротких і дидактично продуманих відеороликів. Два п'ятихвилинних відео будуть переглянуті учнями з набагато більшою ймовірністю і корисністю, ніж одне десятихвилинне.

2. Використовуйте режим демонстрації екрану. Простий спосіб створити відеоурок – це записати показ ваших слайдів. Але не забувайте, що це досить швидкий спосіб втомити ваших учнів, якщо ви не тримаєте екран активним. Слайди повинні бути рухомими. Додайте більше переходів і анімацій, використовуйте курсор миші або режим малювання, щоб виділити, підкреслити щось важливе на слайді.

В Україні, незважаючи на економічні труднощі, росте потреба в висококваліфікованих спеціалістах. Тільки підвищення рівня освіченості суспільства створює умови для соціального благополуччя. Без освіти і науково-дослідних розробок жодна країна не в змозі забезпечити реального стійкого розвитку.

Дистанційне навчання - це метод, що використовує сучасні технічні засоби зв'язку і передачі інформації. Дистанційне навчання представляє собою комплекс освітніх послуг, який дозволяє забезпечити гнучкість, доступність, спеціалізований контроль якості навчання, економічно і організаційно розділити навчання в одному місці. Дистанційна освіта спрямована на розширення освітнього середовища, на найбільш повне задоволення потреб і прав людини в галузі освіти. Розвиток комп'ютерної техніки, її широке впровадження і поширення, значне збільшення кількості користувачів мережі Інтернет, стрімкий розвиток телекомунікацій відкривають нові можливості заочного навчання, дають потужний імпульс до впровадження дистанційних технологій. Зважаючи на таку важливість, для організації дистанційного навчання здобувачів освіти необхідно створити відповідні компоненти інформаційно-навчального середовища, тобто комплекс баз даних по навчально-методичним матеріалам, що включають освітні стандарти, навчальні плани, робочі програми, конспекти уроків, самостійні і практичні роботи, програми перевірки знань учнів, WWW сервер та Веб-сторінки закладів освіти із загальнодоступною електронною дошкою об'яв, телекомунікаційне середовище для передачі учбово-методичної та наукової інформації, електронні підручники з відповідних дисциплін. Дистанційне навчання відіграє надзвичайно велике значення у навчанні здобувачів освіти із вадами, які не можуть навчатися за звичайною програмою. Та залишати їх без освіти не слід тільки через їхні вади, адже ці люди теж можуть працювати, приносити користь державі та суспільству. Така людина теж може бути генієм і зробити кращим свою країну. На мою думку, дистанційне навчання – це технологія майбутнього. Воно може застосовуватися в усіх системах освіти, здійснювати широке коло завдань освіти, навчання, виховання та розвитку особистості. Тому необхідно розробляти та впроваджувати нові розробки для дистанційних форм навчання.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. (затверджено Постановою МОН України В.Г.Кременем 20 грудня 2000р.)

2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / [В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін.] / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. Київ : Атіка, 2005. С. 77–140.

3. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Шлях освіти.2007. №4(46) С. 38–41.

4. Ковальська К.Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів. URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/>

5. Організація дистанційного навчання. URL: <http://lutsk.osv.org.ua/metodichna-robota-11-46-58-25-09-2019/>

Ірина Шкільна,

старший науковий співробітник лабораторії національно-патріотичного виховання
Інституту проблем виховання НАПН України,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник

ЗМІСТОВА СТРУКТУРА СФОРМОВАНOSTІ В УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто змістову структуру сформованості в учнівської та студентської молоді громадянської активності як передумови національної солідарності. Окреслено когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий компоненти.

Ключові слова: громадянська активність, учнівська та студентська молодь, компоненти.

Розвиток демократичної держави, її успішні перетворення і реформи, захист територіальної цілісності в умовах повномасштабної війни значною мірою залежить від громадянської активності учнівської та студентської молоді та її відповідальності за долю країни.

Аналіз наукових психолого-педагогічних джерел засвідчує існування неоднозначної думки дослідників щодо розуміння феномену формування в учнівської та студентської молоді громадянської активності, а, отже, й наявності різних форм, методів і засобів для його вивчення. Зокрема, у працях В. Кременя, О. Шевченка досліджуються чинники самоорганізації українського суспільства; психолого-педагогічні механізми вивчали Г. Балл, І. Бех; громадянську активність – М. Боришевський, О. Сухомлинська, К. Чорна.

Узагальнення поглядів науковців дає змогу розглядати громадянську активність як важливу моральну і соціальну поведінку особистості, що проявляється в ініціативності, громадянській позиції, громадянській стійкості та спрямована на участь у житті громади, країни, солідарність задля досягнення важливої спільної мети.

Змістова структура формування в учнівської та студентської молоді громадянської активності як передумови національної солідарності є динамічною. Динамічність визначає як структуру, так і характер виховання, що дозволило виділити структурні компоненти сформованості в учнівської та студентської молоді громадянської активності.

Когнітивний компонент визначає знання, уявлення про Україну, суспільство, національну гордість і ціннісне ставлення до Батьківщини, рідної мови, розуміння особистістю своєї приналежності до українського народу, причетність до долі України та української національної культури, повага до державних атрибутів та традицій українського народу; розуміння та сприйняття цінностей свободи, любові, гідності, справедливості, відповідальності, повага до інших, зокрема принципів демократії, та застосовувати їх у повсякденному житті; розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності; здатність критично мислити; знання та розуміння державного устрою, державного управління у всіх сферах суспільного життя на всеукраїнському та місцевому рівні; знання механізмів участі у суспільному, суспільно-політичному та державному житті.

Емоційно-ціннісний компонент включає прояви любові до родини, рідного краю, Батьківщини, інтересу до історії і культурно-духовної спадщини українського народу, його традицій, звичаїв і моралі, поваги до інших, які проживають і працюють в Україні, ідентифікація

себе з українським народом; забезпечує формування мотивів, переживань, емоцій, бажань до вироблення національних цінностей, таких як свобода, справедливість, гідність, відповідальність, єдність; прагнення до участі у державотворчих процесах, інтерес до різних сфер громадського життя, характеризується почуттям обов'язку та відповідальності, відкритістю до різноманітних поглядів, культурних відмінностей та переконань;

Формування громадянської активності в учнівської і студентської молоді неможливе без компоненту *довільної спонуки*, що забезпечує стійкість виховного процесу. Громадянська активність індивіда потребує докладання певних вольових зусиль, розв'язання ситуацій протидії, неприйняття, розбіжностей, протилежних мотивів, що потребує від особистості відповідних вольових зусиль, таких як рішучість, наполегливість, самоконтролю тощо. Необхідність вольових зусиль вимагає також визначення спільної мети та її досягнення. За таких умов громадянська активність дозволяє особистості піднятися на новий щабель не лише у власному розвитку, а й в громадських взаємовідносинах. Уміння узгоджувати свої дії з іншими представниками громадянського суспільства формує у молоді такі важливі якості як відповідальність, пунктуальність, свідоме ставлення до добровільно взятих на себе обов'язків. У вирішенні різного роду задач юнаки і юнки стикаються з труднощами і проблемами, що потребує від них терпіння, мобільності, ресурсності не лише заради себе, а й заради інших.

Діяльнісно-поведінковий компонент характеризується усвідомленням власної громадянськості та відповідальністю за власні дії та вчинки; здатністю відстоювати власну позицію та готовністю до активної участі у суспільних справах; здатністю берегти українські традиції та моральні цінності, володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками; значення національної пам'яті та її впливу на суспільно-політичні процеси; критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, ухвалювати обґрунтовані рішення; формувати та аргументовано відстоювати власну громадянську позицію, поважаючи відмінні думки та позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб; попереджати та розв'язувати конфлікти; спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства; відповідальне ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільно-політичному житті; вміння відстоювати свої права та права інших; розуміння та сприйняття принципів рівності, поваги до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності; вміння співпрацювати для розв'язання проблем спільнот різного рівня.

Дослідження виконувалося за допомогою комплексу діагностувальних взаємодоповнюючих методів (анкетування, інтерв'ю, тестування, бесіди, метод незакінченого речення, педагогічне спостереження за учнями під час їхньої участі у різноманітних заходах, аналіз життєвих і проблемних ситуацій, аналіз незалежних оцінок вчителів; бесіди із учнями, вчителями, батьками, представниками громадськості; робота у фокус-групах, творчих завдань), що забезпечило об'єктивність результатів дослідження, їх достовірність і об'єктивність.

Таким чином, визначено структурні компоненти сформованості громадянської активності (когнітивний, емоційно-ціннісний, довільної спонуки, поведінково-практичний) в учнівської і студентської молоді, що розкривають специфіку сучасного виховання.

Список використаних джерел

1. Богомолова, Н. М. (2016а). Формування громадянськості в старшокласників в умовах полікультурного регіону: теоретико-методологічний аспект. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. LXXIV, Т. 2, 16–21.

2. Журба К. О., Шкільна, І. М. (2023). Теоретичні засади формування в учнівської та студентської молоді національної солідарності в умовах воєнного та повоєнного часу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. Вип. 27. Кн. 1, с. 209-221

Катерина Шкода,
учитель англійської мови,
КЗ «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»
Ольга Давидова,
учитель англійської мови,
КЗ «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті описані інноваційні технології, спрямовані на розвиток особистості. Зазначено, що проєктування – один з основних елементів інноваційної діяльності вчителя. Відстежено, що для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації доцільним є використання онлайн-ресурсів, оскільки це не лише мотивує учнів до навчання, а й дозволяє їм використовувати на уроках і вдома їхні улюблені пристрої.

Ключові слова: проєктування, ейдос-конспект, метод проєктів, проєктні технології, онлайн-ресурси, дослідницькі і пошукові методи, Нова українська школа.

У сучасному світі, де технології стають необхідною складовою усіх сфер життя, освіта не є винятком. Зокрема, навчання англійської мови набуває нових форм та методик завдяки використанню сучасних технологій та онлайн-ресурсів.

Проєктування – один з основних елементів інноваційної діяльності вчителя, соціалізації особистості і її природовідповідальної самореалізації. У сучасній педагогічній практиці активно використовують основні інновації. Перспективними інноваційними технологіями у діяльності шкільних навчальних закладів, які якісно змінюють систему відношень між учасниками навчально-виховного процесу, систему формування у них глобального, національного, транскультурного, гуманістичного способу мислення, є проєктні технології. Їх сутність полягає у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів: змісту, методів, прийомів тощо, що адаптує навчально-виховний процес до структурних вимог навчального проєктування.

Сьогодення вимагає такого педагога, який вміє самостійно моделювати, конструювати нові (інноваційні) прийоми, методи, технології навчання, створювати ефективні освітні проєкти, які відповідали б потребам вихованців.

У сучасному розумінні проєктна діяльність педагога передбачає створення моделі, образу певного об'єкту, а також умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності.

З одного боку використовуються різноманітні методи і засоби навчання, а з іншого – інтегрують знання, уміння з різних галузей науки, техніки, мистецтва.

Одночасно кожен педагог, застосовуючи проєктні технології на уроках англійської мови, вирішує низку різнорівневих дидактичних виховних і розвивальних завдань.

Серед інноваційних методик і технологій, які використовуються педагогами на уроках англійської мови, метод проєктів посідає чільне місце у діяльності позашкільних навчальних закладів. Адже, проєктна діяльність, надає шанс розбудити, розвинути й реалізувати в колективі ті особливі якості, що в результаті матимуть суспільну цінність. Така діяльність індивідуалізує процес конструктивної соціалізації особистості та самореалізації.

Проєктні технології уже досить давно знайшли широкий відгук і втілення у сучасній системі освіти [4]. Проте, їх подальший розвиток – це дуже актуальне питання, тому що на сучасному етапі розвитку української школи виникає необхідність у якісно нових характеристиках освітніх систем (поліфункціональність, ціннісно-доцільність, варіативність тощо). А саме проєктні технології спрямовані на їх поширення. Вони виконують не лише освітню функцію, а й, що найважливіше, функцію становлення і розвитку особистості. А що може бути краще для становлення особистості, ніж відчуття успіху й особистої значимості у процесі своєї праці? Проєктні технології, до

впровадження яких так активно закликають сучасних вчителів, спрямовані на стимулювання інтересу учнів до нових знань, на розвиток дитини через вирішення проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності. Особливо актуальним є застосування методу проєктів сьогодні, коли сучасна освіта переорієнтовується на профільне навчання. Для того, щоб проєктні технології на уроках англійської мови досягли належного рівня застосовності в сучасній системі освіти, вкрай необхідно систематизувати та ретельно дослідити досвід педагогів, котрі вже застосовують проєктні технології у своїй педагогічній діяльності.

Ми вважаємо, що сьогодні вчителю варто озброїтися усім арсеналом дослідницьких і пошукових методів. Він повинен вміти організовувати і проводити дискусії, не нав'язуючи своєї точки зору, не пригнічуючи учнів своїм авторитетом [1-3]. Метод проєктів – це завдання особистісно-орієнтованої педагогіки [6]. На нашу думку, проєктна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її вирішення. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значимість. Найголовнішою ознакою і складовою проєктних методів є самостійність учня. Так чи можна тоді ставити під сумнів користь проєктної технології, якщо в ході її застосування учень вчиться самостійно здобувати знання і використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань? Діти отримують комунікативні навички та вміння, працюючи у різноманітних групах та виконуючи різні соціальні ролі (лідер, виконавець, посередник і т.п.), знайомляться з різними думками щодо однієї проблеми. Особливо цінним активуючим стимулом діяльності є те, що проєктне навчання не порушує принципу невимушеності, а виконання роботи зростає у міру захопленості нею. Діти вчать на власному досвіді й з досвіду своїх друзів, бачать результат власної праці [2].

Для реалізації принципів проєктних технологій у своїй праці ми застосовуємо досвід колег. При плануванні уроків використовуємо креативні методи навчання, представлені у роботах Дж. Дьюї. Узагальнюючи, можна сказати, що провідною формою навчання є урок, який будується на основі наступних видів проєктів:

- творчі проєкти
- ігрові проєкти
- інформаційні проєкти
- практико-орієнтовані проєкти
- дослідницькі проєкти.

Для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації є доцільним використання онлайн-ресурсів, оскільки це не лише мотивує учнів до навчання, а й дозволяє їм використовувати на уроках і вдома їхні улюблені пристрої. Сервіси цього типу допомагають працювати з різноманітними джерелами і створювати медіапродукти [7].

Наприклад, ейдос-конспект – метод, який поєднує освітній продукт та сучасну мнемотехніку, сприяє розвитку логічного та образного мислення. Використання ейдос-конспектів допомагає у формуванні навичок самостійного збору інформації та формулюванню висновків, а також розвиває асоціативне мислення та креативність. Метод включає такі етапи як презентація, захист ейдос-конспекту учнями та іноді використання музичних творів для обґрунтування вибору.

Кроссенси – метод сприяє розвитку комунікативних вмінь, навичок роботи з інформацією та збільшенню мотивації до вивчення предмету.

Хмаринки слів (теги слів) – форма роботи створює ситуацію цікавості, активізує процес навчання та сприяє кращому засвоєнню знань

Padlet – інструмент дозволяє поєднувати текст, зображення, відео та аудіо в інтерактивному форматі. Він корисний для мозкового штурму, узагальнення та систематизації знань.

Xmind – програма для складання ментальних карт допомагає в організації і структуруванні інформації.

Ребус (Генератор ребусів – метод розвиває логічне та образне мислення, увагу та творчі здібності учнів.

А залучення у роботі до матеріалу уроку медіатексти, дозволяє розширити рамки звичного програмного підручника, створюючи дружній інформаційний і освітній простір, що зберігає час та розумові зусилля, необхідні для сприйняття, відбору, перероблення, осмислення і засвоєння інформації [1].

Зокрема, у Новій українській школі увага акцентується на використанні медіатекстів як ключового засобу для розширення пізнавальних можливостей учнів, розвитку читацької грамотності, критичного мислення та формування ключових компетентностей [3].

Таким чином, сьогодні вчителю варто озброїтися усім арсеналом дослідницьких і пошукових методів, залучити до роботи сучасні інноваційні технології. Використання цих методів та сервісів робить уроки більш захоплюючими, а учні можуть творчо самореалізуватися у процесі навчання [4].

Інноваційні технології спрямовані на розвиток особистості учнів і є важливим елементом сучасного освітнього процесу. Проєктування виступає як один із ключових елементів інноваційної діяльності вчителя, спрямованої на використання новітніх методик навчання.

Використання онлайн-ресурсів для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації на уроках англійської мови є доцільним, оскільки це мотивує учнів до навчання та дозволяє їм використовувати улюблені пристрої як на уроках, так і вдома.

Використання сучасних технологій у навчальному процесі дозволяє зробити навчання більш цікавим та ефективним, сприяючи активній участі учнів у власному навчанні та розвитку їхніх навичок і вмінь.

Список використаних джерел

1. Бакум З.П., Пальчикова О.О., Костюк С.С. Навчання іноземних мов: крос-культурний підхід. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2019. 288 с
2. Боднар А.Я. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. Наукові записки НаУКМА. Сер. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2014. Т. 162. С. 32–38
3. Коваленко А. Дистанційне навчання іноземної мови за умов пандемії: специфіка форм і методів роботи. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35. Т. 3. С. 250–255.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін., за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Овсієнко Л.М. Компетентнісний підхід до навчання : теоретичний аналіз. Педагогічний процес: теорія і практика. 2017. № 2. С. 82–87.
6. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. за ред., Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 136 с.
7. Семеріков С., Теплицький І., Шокалюк С. Мобільне навчання: історія, теорія, методика. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2008. № 6. С. 72–82.

Людмила Шкурдода,

викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті описується процес формування професійної компетентності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дистанційного навчання. Доведено, що ключовим компетентностям приділяється значна увага в процесі навчання студентів. Установлено, що в умовах дистанційного навчання в студентів

сформовано навички роботи з великим обсягом інформації та розвинуто мотивацію до самоосвіти.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, освіта, дистанційне навчання.

Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта, її якість потребує використання інноваційних перетворень у технології навчання. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє перевести процес навчання на якісно вищий рівень. У результаті відбувається переорієнтація традиційного навчання на принципово новий рівень, де змінюється роль студента на ту, коли він стає активним учасником освітнього процесу. Студенти закладів професійно-технічної освіти у процесі дистанційного навчання повинні набути багатосторонніх технологічних знань, які необхідні в майбутній практиці. Більша частина знань не може бути знайдена у підручнику.

На сьогоднішній день освітній процес у профтехзах України зазнає значних викликів, передусім це пов'язано із загрозою поширення коронавірусної інфекції COVID-19, а з 24 лютого 2022 р. – початком повномасштабної війни. Безумовно, усі виклики, що постали перед вітчизняним освітнім простором, вказують на необхідність володіння на високому рівні навичками роботи з цифровими ресурсами. Дистанційна освіта є альтернативною та додатковою освітою студентів. Тому тема формування професійних компетентностей викладачів спецдисциплін є доцільною та надзвичайно актуальною для дослідження.

Останнім часом уважного ставлення дослідників вимагає питання щодо аналізу змісту професійної компетентності виявляючи педагогічні, психологічні, соціальні умови її становлення. Дослідженням професійних якостей педагогічних працівників займалися Введенський В.М., Жалдак М.І., Зязюн І.О., Локшина О.І., Ничкало Н.Г., Овчарук О.В., Хуторський А.В., Сисоєва С.О., Семенов О.М. та інші.

Мета статті – дослідити особливості формування педагогічної компетентності у процесі професійної діяльності.

Педагогічна професія є невід'ємною складовою розвитку кожного громадянина, адже саме викладачі спрямовують розвиток особистості у правильному напрямку саморозвитку і подальшої професійної діяльності. Одним із пріоритетних напрямів освітньої політики є удосконалення системи організації професійної освіти завдяки впровадженню компетентнісного підходу.

Орієнтація змісту підготовки майбутніх фахівців на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики, удосконалення процесу формування їхньої професійної компетентності є актуальним завданням для модернізації й розвитку освіти, забезпечення її випереджувального характеру та спрямованості на зростання економічного потенціалу держави.

Реалізація особистісно орієнтованого професійного навчання з його індивідуалізованими формами сприятиме переходу від масово-репродуктивної до індивідуально-творчої моделі підготовки майбутніх спеціалістів. Отже, формування компетентності входить до загального контексту формування особистості. Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінювально-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці [1].

На думку С.В. Іванової, професійна компетентність – це здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективною професійною діяльністю та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, уміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних і етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації [3].

Під компетентністю розуміють: 1) побудовану на знаннях, інтелектуально й особистісно-зумовлену соціально-професійну життєдіяльність людини; 2) знання, вміння та досвід, теоретико-прикладну підготовку до використання знань; 3) володіння знаннями й навичками, що дозволяють висловлювати професійно-грамотну думку й оцінку; 4) рівень вмінь особистості, що відбиває ступінь відповідності певній компетенції та дозволяє діяти конструктивно в умовах, що швидко змінюються [7, с. 398].

Використання компетентнісного підходу в професійній освіті дає змогу забезпечувати високий рівень підготовки майбутніх фахівців, ґрунтовне оволодіння випускниками професійних освітніх закладів уміннями успішно виконувати завдання професійної діяльності за фахом, відповідну гнучкість та професійну мобільність, підвищення конкурентоспроможності у ринкових умовах. Упровадження компетентнісного підходу допомагає співвіднести рівень підготовки у професійних закладах освіти з потребами вітчизняного ринку праці, забезпечити виробництво високопрофесійними й конкурентоспроможними кадрами.

Компетентнісний підхід надає змогу будувати навчальний процес із урахуванням індивідуалізації освіти, що забезпечує кожному членові суспільства можливість підвищувати свою кваліфікацію, розширювати коло професійних знань та вмінь. У перспективі це допоможе задовольнити освітні запити різних верств населення, потреби споживачів освітніх послуг відповідно до сучасних вимог.

Розвиток і впровадження інформаційних технологій в освітню практику веде до оновлення інформаційного середовища будь-якої предметної діяльності, що потребує кардинального переосмислення мети, змісту, форм та методів підготовки студентів професійно-технічних навчальних закладів на новому рівні, що відповідає вимогам часу.

На думку науковців І.П. Заєць та І.Л. Шинковської, «успішність дистанційного навчання залежить від ефективної його організації, від керівництва самим процесом і майстерності викладачів, що беруть у ньому участь» [6]. Ефективним вирішенням дистанційного навчання може стати мультимедійний курс, який містить теоретичну, практичну та оціночну частини і слугує безперервним дидактичним циклом [2, с. 35].

Компетентнісний підхід передбачає нову роль студента в освітньому процесі: з пасивного споживача знань він повинен стати їх активним творцем, здатним критично мислити, планувати свою самостійну роботу, проявляти ініціативу, формулювати проблеми та знаходити шляхи вирішення, в тому числі в нестандартних ситуаціях.

Перехід до інформаційного суспільства вносить певні зміни у всі сфери життєдіяльності людини, що призводить до зміни вимог до сучасного фахівця. Сучасний професіонал повинен володіти широкими знаннями в галузі інформатики, знати основи й перспективи розвитку нових інформаційних і комунікаційних технологій, вміти оцінювати інформаційні ресурси для прийняття професійних рішень [5, с. 15]. Для вільної орієнтації в інформаційному потоці фахівець має володіти інформаційною компетентністю як однією зі складових частин професіоналізму.

Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників – це багатогранний процес. Тому розгляд педагогічних явищ, які виникають у системі професійної (професійно-технічної) освіти, пояснення змін щодо якості її елементів, розкриття особливостей зв'язків між цими складовими повинні мати відповідні наукову й дидактичну основи. Такою науковою базою є системний підхід до формування змісту інтегрованих професій. Цей підхід стосується взаємозв'язку змісту, методів та організації навчання інтегрованих професій.

Для того, щоб здійснити це навчання за відповідними освітніми програмами, потрібно змодельювати інтегровані професії з кваліфікованими характеристиками та вимогами до них. Інтегрувати найліпше суміжні професії, які мають спільні функціональні характеристики. Визначено, що оптимальна кількість спільних відсотків для створення інтегрованої професії має становити близько 75% [4].

Спільні взаємозв'язки між різними професіями, що входять до інтегрованої професії, поглиблює рівень знань, умінь та навичок.

Для підвищення конкурентоспроможності випускників, зокрема, у напрямі сприяння їхній самозайнятості, доцільно впроваджувати професійне навчання за укрупненими (інтегрованими) робітничими професіями та іншими професіями, що мають попит на ринку праці.

Система професійної освіти має готувати багатопланового працівника, який повинен виконувати широкий спектр вимог щодо компетенцій і кваліфікацій як на ринку в цілому, так і в окремого роботодавця, а інтеграція професій обумовить високу якість підготовки кваліфікованого робітника, здатного легко адаптуватися у процесі динамічних змін для вирішення нестандартних ситуацій, мобільності у професійній діяльності, можливість реалізувати себе через ці нові завдання.

Проблема підготовки кваліфікованих робітників, відповідність їхнього рівня кваліфікації вимогам виробництва, формування компетентностей фахівця, які затребувані на ринку праці, – актуальні завдання сучасної професійної (професійно-технічної) освіти України.

Отже, до складу професійно-педагогічної компетентності викладача спецдисциплін можна віднести компетентності у сфері: особистісних якостей, в ній можна виділити три ключові показники: емпатійність, самоорганізованість, загальну культуру; мотивування тих хто навчається здійснення навчальної (виховної) діяльності; забезпечення інформаційної основи діяльності відображає теоретичну та методичну грамотність педагога, вільне володіння предметом, обсягом знань про професійну діяльність; організації педагогічної діяльності відбиває вміння педагога організовувати взаємодію з студентами, спілкуватися з ними, керувати їх діяльністю та оцінювати її результати.

Відтак, можна стверджувати, що формування компетентності, тобто застосування знання та вміння в реальній життєвій ситуації є одним із найбільш актуальних завдань. Формування професійних компетентностей майбутнього робітника нині вимагає від освітнього закладу принципово нового підходу, зокрема, професійної освіти, розроблення та впровадження нових освітніх стандартів, заснованих на компетенціях, передбачає вдосконалення технології навчання й виховання.

Список використаних джерел

1. Андрєєва В.М., Гигораш В.В. Настільна книга педагога. Харків: Основа, 2006. 352 с.
2. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г. Технологія створення дистанційного курсу. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.
3. Іванова С.В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2008. Вип. 42. С. 106–110.
4. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні . Київ: Пед. думка. 2016. 448 с.
5. Смульсон М.Л., Машбиць Ю.І., Жалдак М.І. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
6. Шинковська І.Л., Заєць І.П. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти. *Наукова думка сучасності і майбутнього: Збірник статей учасників XV Всеукраїнської практично-пізнавальної конференції /* Громадська організація «Вектор пошуку». URL: <http://naukam.triada.ua>.
7. Hubackova S., Semradova I. Research study on motivation in adult education. *Procedia-social and behavioral sciences*. 2014. № 159. P. 396–400.

Ірина Яловець,

методист навчального відділу

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

БЕЗПЕЧНЕ ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛИКИ

Анотація. У статті розглянуто типологію ризиків з якими можна зіткнутися в Інтернеті. Наведені різноманітні органи та сервіси, до яких варто звертатися по допомогу, коли виникають проблеми в інтернеті, а також надані цікаві інструменти для ефективного навчання впродовж життя.

Ключові слова: цифрове середовище, цифрові технології, загрози в Інтернеті, кібербезпека, цифрова підтримка, інформаційна грамотність.

Нескінченний прогрес технологій змінив кожен аспект нашого життя. Цифрове середовище стало невід'ємною частиною повсякденного життя, освіти та соціальної взаємодії дітей. Використання засобів зв'язку та цифрових інструментів зросло в геометричній прогресії. Збільшення кількості годин роботи в Інтернеті, а також зростання кількості підключених пристроїв призвело до того, що кількість кіберінцидентів також різко зросло.

У 2023 році 80% громадян України активно користувалися Інтернетом, що на 8% більше порівняно з 2022 роком. Ще 11% українців використовували Інтернет несистематично: від 2 до 3 годин на тиждень або ще рідше. 9% респондентів не використовували Інтернет зовсім. Про це свідчать результати всеукраїнського опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у 2023 році на замовлення Програми розвитку ООН.

Згідно з останньою статистикою, в Україні 96% дітей у віці 10-17 років постійно користуються інтернетом. 34% дітей та підлітків проводять в інтернеті від 3 і до 5 годин щодня, 28% - 1-2 години щодня, 13% - від 5 до 7 годин, а 10,4% - понад 7 годин щодня [8].

Сучасним дітям важко уявити життя без інтернету, соцмереж та ігор. Онлайн технології надають дітям та молодим людям численні можливості. Разом з тим вони можуть також принести з собою нові ризики для дітей, піддаючи їх таким небезпекам, як: кібербулінг, неправомірне використання персональних даних, перегляд незаконного або шкідливого контенту (агресивні висловлювання або матеріали насильницького чи сексуального характеру), домагання, грумінг, секстинг сексуальні зловживання щодо дітей та ін.

Серед основних загроз використання комп'ютерних мереж для користувачів виділяють:

- комунікаційні ризики (інтернет-булінг, ігри);
- контентні ризики (матеріали для дорослих, матеріали жорсткої поведінки, пропаганда алкоголю, тютюну);
- споживчі ризики (шахрайство, отримання неякісних товарів, викрадення Грошей тощо);
- технічні ризики (результати діяльності шкідливих програм).

Створення безпечного цифрового середовища передбачає використання превентивних заходів щодо кібербезпеки. Педагоги відіграють важливу роль у формуванні та прищепленні культури Інтернет-безпеки.

Надаємо короткий перелік рекомендацій для педагогічних працівників з метою створення максимально безпечного онлайн-середовища в закладі освіти:

- Встановіть на всіх пристроях ліцензійну антивірусну програму та періодично перевіряйте, щоб вона регулярно оновлювалася. Забезпечте захищеність та надійність шкільної мережі.

- Переконайтеся, що всі пристрої захищені паролями та заблоковані під час, коли не використовуються. Завжди завершуйте сеанс роботи, виходьте з облікових записів та блокуйте пристрої після використання.
- Встановіть у закладі освіти правила щодо місць та часу користування мобільними пристроями.
- Домовтеся про згоду батьків / опікунів / учнів на фотографування. Забезпечте конфіденційність особистих зображень.
- Використовуйте корпоративну електронну пошту для професійної комунікації в усіх випадках замість особистої.
- Застосуйте фільтрацію та моніторинг мережевого трафіку в закладі освіти, щоб уникнути доступу до небажаного контенту. Учні не повинні отримувати доступу до шкідливого або неприйняттого контенту через шкільні ІТ-системи.
- Пам'ятайте, що ваші дії та слова в Інтернеті можуть вплинути на вашу репутацію та репутацію закладу. Перевіряйте інформацію, яку поширюєте в соціальних мережах.
- Узгодьте чіткі правила проведення онлайн-заходів для працівників та учнів.
- Сприяйте розвитку цифрових навичок та грамотності серед учнів, організовуючи заходи з онлайн-безпеки.
- Постійно вдосконалюйте свої навички та обмінюйтеся досвідом з колегами для підвищення рівня цифрової компетентності.
- Провести зустріч з батьками, запропонувати колегам та батькам прослухати вебінари, конференції, корисні відео на YouTube каналах, а також дослідження, що стосуються цифрової безпеки. Організувати онлайн-подію в школі, присвячену цифровим правам, безпеці та приватності дітей (онлайн-урок, вікторина, квест).

Безпечне цифрове освітнє середовище є основою успішного навчання та розвитку в сучасному світі. Шлях до створення такого середовища вимагає комплексного підходу, що охоплює технічні, педагогічні та культурні аспекти. Тільки з врахуванням усіх цих факторів ми можемо забезпечити безпеку та захист в освітньому цифровому просторі для всіх його учасників.

В Україні існують різні інституції, організації чи ініціативи до яких можна і варто звертатися по допомогу, коли виникають проблеми в інтернеті.

Проект «МРІЯ»

У період активної воєнної дії з боку Росії проти України, волонтери та громадяни, що не залишилися байдужими (за сприяння Кіберполіції України), створили ініціативу під назвою «МРІЯ». Цей проект виявився дієвим засобом протистояння російській пропаганді в медійному просторі. Чат-бот проекту приймає інформацію щодо ресурсів, що розповсюджують неправдиву інформацію, фейки та російську пропаганду з метою перевірки та блокування.

Платформа NO MORE RANSOM

Час від часу користувачі мережі можуть стикатися з вимагацьким програмним забезпеченням. Це шкідливі програми, що блокують комп'ютери та мобільні пристрої або зашифровують файли, а за відновлення доступу до власних даних користувачів потрібно виплачувати викуп. Якщо ви опинилися в такій ситуації, не поспішайте виконувати вимоги зловмисників! Спочатку зверніться на портал NO MORE RANSOM

Чат-бот Stopfraud

Часто в Інтернеті проблеми виникають через неперевірені покупки. Щоб переконатися у безпеці онлайн шопінгу чи банківського переказу, вам варто перевірити номер телефону, банківську картку чи IBAN. Дізнайтеся, чи були вже повідомлені випадки шахрайства, пов'язані з цими ідентифікаторами. Це можна зробити за допомогою чат-бота StopFraud.

Проект «Цифрова екстрена підтримка громадянського суспільства в Україні»

В Україні працює гаряча лінія з цифрової безпеки Nadiuno, яка була запущена в рамках проекту «Цифрова екстрена підтримка громадянського суспільства в Україні». Портал пропонує:

- підсилення безпеки в Інтернеті та захист від загроз у мережі.
- підвищення загальної цифрової грамотності.
- поради щодо захисту персональних даних та пристроїв.
- підтримка від операторів гарячої лінії та інших фахівців з цифрової безпеки.
- можна отримати відповідь на будь-яке питання у сфері онлайн-безпеки та ознайомитися з корисними матеріалами.

Цифрові технології швидко розвиваються, вносячи нові можливості в усі сфери життя. У зв'язку з цим і загрози в Інтернеті постійно змінюються, вимагаючи від нас постійного оновлення наших знань і навичок щодо кібербезпеки. Знання про безпеку в Інтернеті допомагають захистити свої особисті дані, уникати шахрайства та зберігати конфіденційність в мережі.

Цифрова освіта на сучасному етапі реалізується в Україні різними засобами. Знайти актуальну та надійну інформацію щодо цифрової освіти можна на доступних безкоштовних освітніх платформах для розвитку навичок безпечного користування мережею Інтернет:

Портал Дія. Освіта

Портал призначений для реалізації права кожної людини на якісну та доступну освіту за допомогою дистанційного навчання через Інтернет. Проект пропонує українцям освітні серіали, що допомагають поліпшити цифрові навички та відкривають нові кар'єрні можливості. Користувачі «Дія. Освіта» можуть створювати персональну траєкторію навчання з огляду на їхні інтереси та отримувати персоналізовані освітні серіали. Також доступний тест для пошуку професії на основі відповідей користувача. Надаються рекомендації щодо навчання та перелік актуальних вакансій. На вебпорталі є окремий розділ, присвячений безпеці в Інтернеті – «Онлайн-безпека». Де є доступні гайди з інформацією про безпеку в мережі для різних категорій користувачів: дітей, підлітків, освітян, батьків та ін.

Вебсайт МІНЗМІН

Ще одним важливим інноваційним освітнім проектом є «Школа онлайн-безпеки дітей». Школу запустила громадська організація «МІНЗМІН» за сприяння Міністерства цифрової трансформації України. «Школа онлайн-безпеки дітей» – це освітній проект для вчителів і батьків, які хочуть захистити своїх дітей від загроз в мережі Інтернет. На цьому ресурсі ви зможете поглибити свої знання з безпеки в Інтернеті за допомогою різних інструментів, таких як освітні курси, подкасти, гайди, рекомендації, вебінари, конференції, корисні відео на YouTube-каналі, а також дослідження, що стосуються цифрової безпеки.

Проект подкастів qwerty

Національний координаційний центр кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України запустив проект подкастів Qwerty. Свою назву проект отримав від розташованих поряд на клавіатурі клавіш qwerty, які є одним із самих популярних паролей у світі – його використовують близько 18 мільйонів людей. У випусках фахівці розповідають про кейси світових кібератак, кібергігієну, блокчейн та хакерів.

Платформа «ЯК?»

Розуміння того, як налаштувати смартфони, комп'ютери та програмне забезпечення, щоб захистити себе від онлайн-загроз, є ключовим. Це можна зробити на платформі під назвою «ЯК?». На платформі надаються практичні поради з цифрової безпеки. Тут можна вибрати пристрій або сервіс та перейти до налаштувань. У кожній пораді знайдете текстову інструкцію та скріншоти.

Таким чином, безпека в освітньому цифровому середовищі є невід'ємною частиною сучасної освіти. Створення культури безпеки вимагає співпраці всіх учасників освітнього процесу – від адміністрації до учнів та їх батьків. Це включає в себе постійну комунікацію, навчання та

взаємодію щодо важливості безпеки в цифровому світі. Тільки в такий спосіб ми зможемо забезпечити безпеку та конфіденційність у цифровому світі навчання.

Список використаних джерел

1. Вебсайт МІНЗМІН URL: <https://minzmin.org.ua/projects/>
2. Проєкт «МРІЯ» URL: <https://t.me/+ebxzhbfhxszy2i6>
3. Платформа No More Ransom URL: <https://www.nomoreransom.org/uk/index.html>
4. Проєкт «Цифрова екстрена підтримка громадянського суспільства в Україні» URL: <https://nadiyno.org/>
5. Портал Дія. Освіта URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
6. Проєкт подкастів qwerty URL: <https://podcasters.spotify.com/pod/show/qwerty05>
7. Платформа «ЯК?» URL: <https://yak.dslua.org/>
8. Український інтерес URL: <https://uain.press/news/v-ukrayini-51-9-ditej-pochali-koristuvatisya-internetom-u-vitsi-6-9-rokiv-1398102>
9. Розвиток інформаційно-цифрового навчального середовища закладу загальної середньої освіти : методичний посібник / О.В.Овчарук, О.О.Гриценчук, І.В.Іванюк, Л.А.Карташова, О.Є.Кравчина, М.П.Лещенко, І.Д.Малицька. Київ: ІЦО НАПН України. 2022. 223 с.
10. Чат-бот StopFraud URL: https://t.me/stopfraudmriya_bot

Вікторія Лобода,

викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Анотація. У статті розглянуто особливості організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти в період дії правового режиму воєнного стану, здійснено аналіз педагогічної сутності поняття «дистанційне навчання дітей дошкільного віку», як форми навчання у воєнний період та визначено актуальні проблеми дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, дистанційне навчання, змішане навчання, освітній процес, заклад дошкільної освіти, безпечне середовище.

Сьогодні, в умовах воєнного стану, особливих змін зазнають різні галузі, в тому числі і освіта, зокрема її дошкільна ланка. Чимало закладів дошкільної освіти не працюють зовсім, деякі змінили режим роботи, приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно або за змішаною формою, але є і заклади, які працюють у звичному режимі, вносячи корективи в освітній процес. В реаліях сьогодення громади самостійно приймають рішення про режим функціонування ЗДО в залежності від близькості розташування до зони ведення бойових дій та загроз артобстрілів. У разі збереження можливості надання закладом освітніх послуг кожен учасник освітнього процесу має володіти інформацією щодо захисту життя і здоров'я та докладати максимум зусиль для створення безпечного середовища як в умовах воєнного стану, так і в будь який інший період.

Освітній процес закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану регламентує низка нормативних документів:

- Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX;

- лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»;

- лист МОН № 1/3475-22 від 17.03.2022 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»;
- лист МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану»;
- лист МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій»;
- лист МОН від 02.04.2022 №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні» [2];
- методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану.

Важливим завданням дошкільної освіти в умовах воєнного стану є консолідація зусиль влади, закладів освіти, громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації дітей та створення безпечного захищеного освітнього середовища.

Проблема організації освітнього процесу в ЗДО у різних формах висвітлена у працях вітчизняних науковців О. Байєр, О. Брежнєвої, Н. Гавриш, Л. Загородньої, К. Крутий, О. Кононко, Т. Піроженко та ін. Безпека особистості в освітньому просторі проаналізована в роботах Ю. Гопкало, Н. Бойчук, Н. Кириленко, Т. Кузьміч, Л. Смольської, Т. Цюман.

В умовах воєнного стану освітній процес ЗДО зазнав змін не лише в формах дошкільної освіти, а й в умовах організації взаємодії з дітьми дошкільного віку, батьками, педагогічними кадрами. Вихователі сьогодні набувають унікального педагогічного досвіду, перебувають у постійному пошуку нових освітніх підходів, ефективних педагогічних й інформаційних технологій та беруть на себе новий рівень відповідальності.

Згідно з нормативними документами для кожного закладу освіти індивідуально ухвалюється рішення щодо організації освітнього процесу – очно, дистанційно чи у змішаному форматі, в залежності від безпекової ситуації, наявності укриття, оцінкою його стану та місткості, результатів обстеження закладу спеціальними комісіями на відповідність вимогам.

При організації освітнього процесу у воєнний час варто враховувати, що Базовий компонент дошкільної освіти (2021), як стандарт дошкільної освіти, утверджує політику держави і тому заклади дошкільної освіти мають відповідати його вимогам і під час дії воєнного стану. Організуючи освітній процес у ЗДО педагоги також продовжують спиратися на:

- ідеї гуманістичної педагогіки, що спрямовані на гуманне ставлення до дитини;
- теорію природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу;
- ідеї про патріотичне і громадянське виховання;
- використання казки та гри для гармонійного розвитку особистості;
- ідеї солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Також актуальними в умовах воєнного стану є такі питання:

- організація психологічної, методичної підтримки педагогічних працівників;
- підтримка дітей та батьків у складних ситуаціях та надання різних видів психолого-педагогічної підтримки дітям, батькам;
- здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, зокрема й з особливими освітніми потребами.
- організація освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку різними формами та створення безпечного освітнього середовища;
- налагодження зв'язків і підтримка педагогічного партнерства ЗДО з батьками вихованців, представниками територіальних громад [2].

В умовах воєнного стану закладам дошкільної освіти рекомендовано надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли ЗДО повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу.

У наказі Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» зазначено, що дистанційне навчання – це організація освітнього процесу в умовах віддаленості одне від одного його учасників та їхньої опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.

У дистанційному навчанні існують два основні режими – синхронний та асинхронний, які визначають характер взаємодії учасників освітнього процесу – спілкування одночасне (безпосереднє) чи з затримкою у часі (опосередковане). Суб'єктами дистанційного навчання в дошкільній освіті виступають діти дошкільного віку, їх батьки або інші законні представники дітей, педагоги, асистенти дітей з особливими потребами.

Для якісного освітнього онлайн процесу педагоги ЗДО повинні бути забезпечені спеціалізованим програмним оснащенням та засобами інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі мережею Інтернет. У свою чергу діти також за допомогою батьків, асистентів, сімейних педагогів (гувернерів), доглядальників повинні мати доступ до відповідних пристроїв та інтернет-ресурсів.

Основними рисами дистанційного навчання є одночасна інтерактивна взаємодія педагога з дітьми та дорослими, які за ними доглядають, виокремлення часу в усіх партнерів освітньої взаємодії для освоєння дитиною пізнавального матеріалу, консультативного супроводу тощо. Позитивними сторонами дистанційного навчання в ЗДО є надання освітніх послуг на відстані, легке залучення додаткових інформаційних джерел, що поглиблюють, унаочнюють, збагачують тему заняття або вид діяльності. Основними ж недоліками є: ненадійне або відсутнє технічне оснащення в умовах воєнного стану; переформатування міжособистісної взаємодії вихователя з дітьми та дорослими, які за ними доглядають; недостатня інформаційно-технічна грамотність вихователів ЗДО; спонтанне (самостійне) перенавчання педагогічних працівників, оволодіння ними новими компетентностями, що необхідні для спілкування в режимі відеозв'язку, недостатньої чи відсутньої візуальної, емоційної та психологічної комунікації зі здобувачами освіти [1].

Задля забезпечення ефективності комунікації з батьками, вихователями й усіма, хто задіяний в освітньому процесі, рекомендовано обрати оптимальні для здійснення кожного конкретного завдання канали комунікації. Основними формами онлайн-комунікацій є відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі.

ЗДО за допомогою сайту може організувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу й створити віртуальну бібліотеку, своєрідний банк освітніх ресурсів, постійно оновлювати й поповнювати інформаційне наповнення сайту, використовувати ресурси онлайн-освіти, забезпечити залучення тимчасово переміщених дітей та їхніх сімей до різних програм з дошкільної освіти. Рекомендується використовувати публікації психолого-педагогічного та методичного спрямування, зокрема з сайту МОН «Сучасне дошкілля під крилами захисту» та з Telegram-каналу «Підтримай дитину» (<https://t.me/pidtrumaidutuny>).

Для налагодження взаємодії між педагогами, дітьми та батьками, при організації дистанційного і змішаного навчання, пропонується використовувати безкоштовні й доступні хмарні сервіси, зокрема: Google Suite for Education Dropbox Microsoft OneDrive та ін., що дає змогу реалізовувати авторські методичні задуми педагогів, створювати навчальні курси, гнучко розподіляючи контент між онлайн- та офлайн- частинами, диференціювати навчальні завдання, проводити онлайн-заняття, оперативно надавати зворотний зв'язок, відстежувати динаміку розвитку кожної дитини, створювати та наповнювати особистісно-професійне портфоліо.

Особливу увагу варто зосередити на педагогічній діяльності тих груп, до яких зараховано дітей зі статусом внутрішньо переміщених осіб. Адже ці вихованці потребують окремого психолого-педагогічного супроводу у процесі адаптації до нових умов, тож педагогічним працівникам потрібно спостерігати за такими дітьми, враховувати в освітній роботі інформацію щодо їхнього психічного стану та впроваджувати види діяльності, які сприятимуть емоційній підтримці дітей та налагодженню комунікації з ними [3].

Для підготовки роботи закладів освіти в очному чи змішаному режимі засновникам рекомендовано провести відповідні заходи з посилення безпеки:

- обов'язкова перевірка закладів освіти та прилеглих територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
- перевірка готовності систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей із порушеннями зору та слуху;
- визначення та позначення шляхів евакуації;
- наявність обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу;
- створення запасів води та медикаментів;
- проведення тренувань з учасниками освітнього процесу щодо дій у разі повітряної тривоги;
- проведення навчальних занять щодо здоров'язбереження, надання домедичної підготовки тощо;
- підключення мережі Wi-Fi в укриттях для проведення занять (за можливості) [2].

Наразі педагоги закладів дошкільної освіти вимушені адаптувати освітній процес в умовах війни з урахуванням ситуацій, що склалися та добирати форми і методи взаємодії між учасниками освітнього процесу відповідно до конкретної ситуації. Основною вимогою функціонування ЗДО в умовах воєнного стану є безпека освітнього простору, безпека персоналу, вихованців і їх батьків. Безпека життя і здоров'я учасників освітнього процесу в складних умовах сьогодення є пріоритетом у нормативно-правовому полі і включає в себе фізичний, психологічний та інформаційний компоненти.

А партнерська взаємодія та постійний діалог між практиками, науковцями, засновниками ЗДО, представниками громад, державних органів дадуть змогу оцінити та визначити необхідні заходи в організації діяльності закладів у воєнний час та такі заходи, які будуть спрямовані на відродження дошкільної освіти у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. №79 с. 92-100. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/10837/1/264557-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-610564-1-10-20220919.pdf>
2. Лист МОН від 02.04.2022 №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні». URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/>
3. Особливості роботи закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. URL: <https://naurok.com.ua/post/organizaciya-roboti-zakladiv-doshkilno-osviti-v-umovah-voennogo-stanu>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **БЕХ Іван Дмитрович**, директор Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, академік
2. **АКСЬОНОВА Галина Віталіївна**, учитель початкових класів, комунального закладу «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»
3. **АМІРЗА Христина**, магістрантка Київського університету культури зі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»
4. **АНИСОВА Тетяна Олексіївна**, вихователь Сумського навчального дошкільного закладу (ясла-садок) №40 «Дельфін» м. Суми Сумської області
5. **АНТОНЧЕНКО Марія Олексіївна**, завідувач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
6. **БАРКО Михайло Юрійович**, аспірант кафедри педагогіки і психології початкової освіти ННІ педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
7. **БЛУЖАН Тетяна Валеріївна**, викладач Комунального закладу Сумської міської ради «Сумський фаховий медичний коледж»
8. **БОРОВИК Валентина Василівна**, вихователь, Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №23 «Золотий ключик»
9. **БУЛИГА Алла Іванівна**, завідувач Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 «Снігуронька» м. Суми Сумської області
10. **БУРАКОВА Юлія Дмитрівна**, вихователь, Комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 12 «Росинка» Шосткинської міської ради
11. **ВОЛОШИНА Тамара Іванівна**, учитель музичного мистецтва, Люботинська гімназія №1 Люботинської міської громади Харківського району
12. **ВОРОНІНА Галина Леонідівна**, доцент кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук, доцент
13. **ГАВРИЛЮК Людмила Іванівна**, музичний керівник Конотопського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) 7 «Золотий ключик»
14. **ГАРМАШ Катерина Вікторівна**, заступник директора з НВР, вчитель музичного мистецтва Стецьківського закладу загальної середньої освіти Сумської міської ради
15. **ГОНЧАРЕНКО Людмила Вікторівна**, консультант, КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Лебединської міської ради»
16. **ГРИНЬКО Анна Вікторівна**, учитель української мови та літератури, Сумський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів №3 Сумської міської ради
17. **ДЕКУНОВА Зоя Володимирівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

18. **ДЕМЕНКОВ Денис Вікторович**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
19. **ДАВИДОВА Ольга Миколаївна**, учитель I категорії, учитель англійської мови, комунальний заклад «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»
20. **ДОВГОПОЛ Людмила Іванівна**, вихователь КЗ Чупахівський ЗДО (ясла-садок) «Сонечко-1» Чупахівської селищної ради Охтирського району
21. **ДОВЖЕНКО Людмила Миколаївна**, вихователь-методист, Сумська спеціальна початкова школа №31 Сумської міської ради
22. **ДОНЦОВА Жанна Вікторівна**, викладач спеціальних дисциплін з професії «Перукар (перукар-модельєр), візажист, манікюрник», ДПТНЗ «Конотопське вище професійне училище» м. Конотоп Сумської області
23. **ЖАДЬКО Надія Анатоліївна**, вихователь, Сумський дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 36 «Червоненька квіточка» Сумської міської ради
24. **ЖУК Михайло Васильович**, доцент кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДВНЗ УМО НАПН України, кандидат філософських наук, доцент
25. **ЗІНЯК Ігор Ярославович**, заступник начальника військового факультету сил підтримки та забезпечення з морально-психологічного забезпечення Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка
26. **ЗУБАР Катерина Сергіївна**, учитель англійської мови, Комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинська спеціалізована школа I ступеня №13» Шосткинської міської ради
27. **ЗУЄНКО Світлана Віталіївна**, вихователь, Сумський дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 28 «Ювілейний» Сумської міської ради
28. **ІВАЩЕНКО Інна Іванівна**, заступник директора з навчально-виховної роботи Державного навчального закладу «Сумський центр професійно-технічної освіти харчових технологій, торгівлі та ресторанного сервісу»
29. **КИРИЧОК Сніжана Генріхівна**, учитель зарубіжної літератури, комунальна установа Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів 22 імені Ігоря Гольченка Сумської міської ради
30. **КОВТУН Єлизавета Федорівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
31. **КОВТУН Ірина Іванівна**, учитель вищої категорії, учитель української мови та літератури, комунальний заклад «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»
32. **КОЖЕМ'ЯКІНА Ірина Володимирівна**, доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук
33. **КОРОСТІЛЬ Лідія Анатоліївна**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

34. **КРАВЧЕНКО Людмила Анатоліївна**, вихователь, Сумський дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 28 «Ювілейний Сумської міської ради»

35. **ЛАВСЬКА Алла Михайлівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

36. **ЛАЗАРОВИЧ Надія Богданівна**, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; фахівець лабораторії «Центр освіти і піклування про дітей раннього розвитку дитини та дошкільної освіти», кандидат педагогічних наук

37. **ЛИТВИН Вадим Валентинович**, здобувач III аспірантського рівня Інституту проблем виховання НАПН України

38. **ЛОБОДА Вікторія Володимирівна**, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

39. **ЛУГАН Олена Вікторівна**, учитель-методист, учитель вищої категорії, учитель української мови та літератури, комунальний заклад «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

40. **ЛЯВЕНКО Інна Олександрівна**, вихователь, Кролевецький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №5

41. **МАЗУЛІНА Катерина Володимирівна**, учитель технологій та трудового навчання Комунального закладу «Харківська спеціальна школа ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради

42. **МАЛАЩУК Григорій Андрійович**, викладач загальнотехнічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж Сумського державного університету»

43. **МАРТИНЕНКО Олена Вікторівна**, доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, кандидат фізико-математичних наук, доцент

44. **МАЦУК Людмила Олександрівна**, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; завідувач лабораторії «Центр освіти і піклування про дітей раннього і дошкільної освіти», кандидат педагогічних наук, професор

45. **МЕЛЬНИК Вікторія Вікторівна**, учитель математики вищої кваліфікаційної категорії Роменської загальноосвітньої школи I-II ступенів №6 Роменської міської ради Сумської області

46. **Меренков Віталій Валерійович**, учитель Лебединського ЗЗСО I-III ступенів №3 Лебединської міської ради Сумської області

47. **МЕТЕЙКО Алла Володимирівна**, методист з хімії навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

48. **НАЗАРЕНКО Світлана Миколаївна**, спеціаліст, Комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинська спеціалізована школа I ступеня №13»

49. **НЕБИТОВА Ірина Андріївна**, викладач кафедри початкової і професійної освіти, координатор з виховної роботи факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, доктор філософії

50. **НІКІЩЕНКО Галина Миколаївна**, вихователь КО (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад освіти (ясла-садок) №9 «Десняночка» Шосткинської міської ради Сумської області

51. **НИКОЛАСНКО Михайло Сергійович**, старший викладач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

52. **НИКОЛАСНКО Наталія Анатоліївна**, старший викладач Відокремленого структурного підрозділу «Сумський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

53. **ОКСЬОМ Павло Михайлович**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

54. **ОЛЕШКО Інна Григорівна**, вихователь Роменського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №2 «Журавка» Роменської міської ради Сумської області

55. **ОХРИМЕНКО Діана Владиславівна**, учитель інформатики Сумського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №3 Сумської міської ради

56. **ПАВЛЕНКО Ірина Миколаївна**, старший викладач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

57. **ПАЛАМАРЧУК Валентина Валентинівна**, учитель початкових класів Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 Охтирської міської ради Сумської області

58. **ПАНЧЕНКО Світлана Миколаївна**, проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи, кандидат психологічних наук, доцент

59. **ПАШИНА Олена Іванівна**, учитель української мови та літератури, Комунальний заклад «Харківський ліцей №122 Харківської міської ради»

60. **П'ЄЦУХ Олена Миколаївна**, вихователь, Комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 12 «Росинка» Шосткинської міської ради Сумської області

61. **ПЕРЛИК Вікторія Володимирівна**, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

62. **ПИЛИПЕЦЬ Оксана Володимирівна**, вихователь-методист, Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Казка» Тростянецької міської ради

63. **ПИРОЖЕНКО Олена Василівна**, викладач англійської мови, Відокремлений структурний підрозділ «Роменський фаховий коледж СНАУ»

64. **ПІНЧУК Діана Миколаївна**, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

65. **ПІШУН Сергій Григорович**, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, кандидат педагогічних наук, доцент

66. **ПЛІСКО Даниїл Анатолійович**, викладач циклової комісії зеленого будівництва та СПГ ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова»

67. **ПОКАТИЛО Світлана Ігорівна**, учитель початкових класів комунального закладу «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

68. **ПУЛЯЄВА Валентина Петрівна**, учитель початкових класів комунального закладу «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

69. **ПУШКАР Федір Павлович**, учитель історії, комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинська спеціалізована школа I-III ступенів №1 Шосткинської міської ради Сумської області»

70. **РЕЙПОЛЬСЬКА Ольга Дмитрівна**, завідувач лабораторії дошкільної освіти і виховання – керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інститут проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

71. **РЕШОВА Валентина Ігорівна**, викладач музичного мистецтва, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист ХЗОШ №36 Харківської міської ради Харківської області

72. **РОСКИДЬКО Антоніна Анатоліївна**, вчитель початкових класів, вчитель музичного мистецтва Чернечинського ліцею Краснопільської селищної ради

73. **САЧКО Інна Миколаївна**, учитель англійської мови, Комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинська спеціалізована школа I ступеня №13 Шосткинської міської ради»

74. **СЄДИХ Світлана Олександрівна**, викладач, головний бухгалтер, Державний навчальний заклад «Сумське міжрегіональне вище професійне училище»

75. **СЄРИХ Лариса Володимирівна**, завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

76. **СЄРИХ Тетяна Миколаївна**, методист комунального закладу Сумський палац дітей та юнацтва Сумської міської ради, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, докторка філософії

77. **СЄРИХ Юлія Сумбатовна**, нутриціолог, біотехнолог, фармацевт, м. Київ

78. **СИДОРОВА Олена Валеріївна**, завідувач, Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №23 «Золотий ключик»

79. **СІРЕНКО Наталія Миколаївна**, вихователь, Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №23 «Золотий ключик»

80. **СТРИГУН Альона Миколаївна**, здобувачка вищої освіти СВО «Магістр» спеціальності «Початкова освіта» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
81. **ТАРНОВСЬКА Алла Анатоліївна**, вихователь, Сумський дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 36 «Червоненька квіточка» Сумської міської ради
82. **ТКАЧЕНКО Тетяна Іванівна**, вихователь-методист Сумської початкової школи № 11 Сумської міської ради
83. **ТИХОНОВ Євгеній Андрійович**, учитель історії та правознавства В'язівського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Дубов'язівської селищної ради Конотопського району Сумської області
84. **ТІТАРЕНКО Світлана Анатоліївна**, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, кандидат педагогічних наук, доцент
85. **ТОПЧІЙ Світлана Миколаївна**, вихователь, Великобубнівський ЗДО (Центр розвитку дитини) «Берізка» Роменської міської ради
86. **УСПЕНСЬКА Валентина Миколаївна**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
87. **ФЕДОРЕНКО Вікторія Павлівна**, професор факультету кіно і телебачення, заслужений діяч мистецтв України КНУКІМ, м. Київ
88. **ФЕДОРЕНКО Світлана Вікторівна**, головний науковий співробітник лабораторії національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН Україна, доктор педагогічних наук, професор
89. **ФОМЕНКО Ніна Михайлівна**, вихователь-методист, інструктор з фізичної культури Сумської початкової школи № 11 Сумської міської ради
90. **ЧЕРНЯК Інна Георгіївна**, учитель зарубіжної літератури Комунальної установи Сумської спеціалізованої школи №17, м. Суми, Сумської області
91. **ЧКАНА Ярослав Олегович**, доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент
92. **ЧУНТУ Світлана Василівна**, учитель математики та інформатики, Чернечинський ліцей Краснопільської селищної ради
93. **ЧУРКІНА Вікторія Григорівна**, директор департаменту Online Studies громадської організації «Міжнародна наукова гільдія», кандидат мистецтвознавства, доцент
94. **ЧУРКІНА Дарина Олексіївна**, магістр архітектури, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
95. **ЧУРКІНА Світлана Олексіївна**, магістр архітектури, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

96. **ШИШЕНКО Інна Володимирівна**, доцент кафедри математики, фізики та методики їх навчання, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент

97. **ШИЯН Тетяна Василівна**, учитель української мови та літератури, Осоївський ліцей Краснопільської селищної ради

98. **ШКІЛЬНА Ірина Миколаївна**, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії національно-патріотичного виховання, завідувач аспірантури та докторантури Інституту проблем виховання НАПН України

99. **ШКОДА Катерина Валеріївна**, учитель I категорії, учитель англійської мови, комунальний заклад «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

100. **ШКУРДОДА Людмила Олександрівна**, викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

101. **ЯЛОВЕЦЬ Ірина Григорівна**, методист навчального відділу КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Наукове видання

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика

Збірник наукових статей

Головний редактор: **Серих Лариса Володимирівна**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Комп'ютерний набір авторів

Комп'ютерне верстання М.С. Ніколаєнко

Підписано до друку 06.04.2023 Гарнітура Arial Narrow
Формат 60x84/16 Папір офсетний
Друк цифровий Ум. друк. арк. 7,5
Тираж 300 пр. Зам. № 1/22

Видавництво НІКО м.Суми, вул.Харківська, 54 (066)270-64-68
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи України
серія СМв № 044 від 15.10.2012
E-mail: ms.niko@i.ua